

The New York Times
Η εφημερίδα με τη μεγαλύτερη επιρροή στον κόσμο
Κάθε Κυριακή μαζί με την ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

WEEKEND EDITION
32 PAGES

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Σάββατο 24 - Κυριακή 25 Δεκεμβρίου 2022 • Έτος 150 • Αρ. φύλλου 746

Κυριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy | €2,90

PEGA

Μία ομερτά επικρατεί στο Ε. Συμβούλιο

Η Σοφία ιν 'ε Βελντ, εισπγήτρια της έκθεσης για τις παράνομες παρακολουθήσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, μιλάει στην «Κ»

για το παρασκήνιο, τι συμβαίνει στην Κύπρο και ποιοι θέλουν να κλείσει συνοπτικά το θέμα. **Σελ. 9**

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

Χώρος για κάτι νέο στην Κεντροαριστερά

Ο ευρωβουλευτής Δημήτρης Παπαδάκης απαντά στην «Κ» για ποιο λόγο στήριξε τον Νίκο Χριστοδουλίδη, για τη ρήξη με τον Σίζο-

πουλο, το πολιτικό του μέλλον και αν είναι καιρός για την ίδρυση ενός νέου πολιτικού χώρου. **Σελ. 10**

ΣΤΕΛΛΑ ΑΣΑΝΖ

Ο Τζούλιαν δίνει μία πραγματική μάχη

Η σύζυγος του ιδρυτή των Wikileaks Τζούλιαν Ασάντζ, Στέλλα, μιλάει στην «Κ» για τη μάχη που εκείνος δίνει στη φυλακή, τη στήριξη των πολιτών και τα δημοκρατικά ελλείμματα. **Σελ. 16**

QATARGATE

Η Εύα Καϊλή, ο star και το λογισμικό

Το λογισμικό του αστέρα του Χόλιγουντ Αστον Κούσερ, το οποίο εκθείαζε η Ελληνίδα ευρωβουλευτής, σκανάρει αδιακρίτως όλα τα chat rooms του Διαδικτύου, αγνοώντας κάθε έννοια ιδιωτικότητας. **Σελ. 20**

ΕΛΛΑΔΑ

Συνάντηση των τριών με χαμηλές προσδοκίες

Η Αθήνα δεν αναμένει άμεσα θεαματικές εξελίξεις στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Στο «μπλοκάκι» του κ. Μητσοτάκη υπάρχει και μια σειρά από νομοθετικές παρεμβάσεις. **Σελ. 18, 19**

Επί γης ειρήνη, διαχρονικό μήνυμα

Το μήνυμα των Χριστουγέννων δεν μπορεί και αυτή τη χρονιά παρά να είναι το «Επί γης ειρήνη», από την Καρπασία ως τα πέρατα της Οικουμένης, όσο και αν αυτή η ευχή ακούγεται κενή περιεχομένου, σε μια εποχή που παλινδρομεί σε σκοτεινά μονοπάτια του πολέμου και του ολέθρου. Ας έχουμε όλοι και όλες, και κυρίως οι ισχυροί της γης, κατά νου τις καθημερινές προκλήσεις και τον κερκαδιανό αγώνα των πιο ευάλωτων του κόσμου τούτου. Καλά Χριστούγεννα.

Με γιορτινό χρώμα βάφεται ο προεκλογικός

Οι τρεις βασικοί υποψήφιοι δίνουν τη μάχη τους πριν από την τελική ευθεία

Το τέλος των εορτών σηματοδοτεί την έναρξη της τελικής ευθείας για τις προεδρικές εκλογές, η οποία θα καταδείξει εν πολλοίς αν ανατρέπεται κάπως το σκηνικό ή παγιώνεται. Ήδη ο Αβέρωφ Νεοφύτου βρίσκεται σε πλήρη κινητοποίηση με στόχο πρώτα και κύρια τη συσπείρωση του κόμματος και στη συνέχεια στην εγγραφή νέων μελών. Στο επιτελείο του Ανδρέα Μαυρογιάννη η ψυχολογία έχει βελτι-

θεί και εντείνεται έτσι η προσπάθεια για κατ' ιδίαν συναντήσεις με ψηφοφόρους. Ο Νίκος Χριστοδουλίδης επικεντρώνεται σε κοινωνικές συναντήσεις. Και οι τρεις υποψήφιοι για την Προεδρία της Δημοκρατίας προετοιμάζονται για την 5η Ιανουαρίου, όταν θα γίνει η εξαγγελία των υποψηφιοτήτων και ψάχνουν τα κατάλληλα πρόσωπα να τους προτείνουν, τα οποία θα στείλουν τα κατάλληλα μηνύματα. **Σελ. 6**

Στο τραπέζι της συζήτησης η επόμενη μέρα του ΔΗΣΥ

Τα σενάρια κυβέρνησης συγκυβέρνησης ή αντιπολίτευσης

Η δήλωση του Αβέρωφ Νεοφύτου ότι στο σενάριο ήττας του ο ΔΗΣΥ θα βρίσκεται στην αντιπολίτευση, ενέτεινε μία συζήτηση που για καιρό

απαγορεύεται. Θα είναι το κόμμα αντιπολίτευση ή συγκυβέρνηση και ποιοι θα αναλάβουν καιρό ρόλο στη νέα κατάσταση πραγμάτων; **Σελ. 5**

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΣΤΙΓΜΕΣ ΤΟΥ 2022

Όσο απέχει η Οδησός από τα ελληνικά σύνορα, τόσο μοιάζει πια να απέχει ο Φεβρουάριος από το παρόν της εμπόλεμης Ευρώπης. Επτά «δειγματοληψίες» στον χρόνο που φεύγει». **Σελ. 22, 23**

Σε καινούργια ρότα η Εκκλησία

Ποιες οι προκλήσεις για τον νέο Αρχιεπίσκοπο Κύπρου

Ένα από τα βασικά ζητούμενα για την επόμενη μέρα στα εκκλησιαστικά πράγματα είναι το κατά πόσο ο νέος Αρχιεπίσκοπος Κύπρου, που εκλέγεται σήμερα, παραμονή Χριστουγέννων, θα πορευτεί με τις παρακαταθήκες του προκατόχου του

ή αν ο εκλεκτός της Ιεράς Συνόδου θα φέρει αλλαγές που θα διαφοροποιήσουν την υφιστάμενη κατάσταση. Το σίγουρο είναι ότι η Εκκλησία της Κύπρου αλλάζει σελίδα και καλείται να αντιμετωπίσει πολλές προκλήσεις. **Σελ. 4**

Στις αγορές για 1 δισ. το 2023

Στο 1,52 δισ. οι χρηματοδοτικές ανάγκες της Κύπρου

Η Κύπρος προτίθεται να βγει στις αγορές με έκδοση Ευρωπαϊκού Μεσοπρόθεσμου Ομολόγου το 2023 για άντληση 1 δισεκατομμυρίου ευρώ. Στο ποσό αυτό περιλαμβάνεται και η έκδοση ομολόγου βιω-

σιμότητας παρεμφερές του παλαιού ομολόγου. Σύμφωνα με το Χρηματοδοτικό Πρόγραμμα 2023, προβλέπονται ετήσιες χρηματοδοτικές ανάγκες της τάξης του 1,52 δισ. ευρώ. **Οικονομική, σελ. 3**

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Νέα εποχή

Η σημερινή εκλογή νέου Αρχιεπισκόπου στην Εκκλησία της Κύπρου ανοίγει μία νέα σελίδα για τον πολυαίωνο θεσμό. Ο νέος εκλεκτός της Ιεράς Συνόδου θα πρέπει να αποδειχθεί ικανός οικιακοστρόφος ώστε να οδηγήσει καλώς το σκάφος της Εκκλησίας και να είναι έτοιμος να αποφύγει σκοπέλους, που στις παρούσες συνθήκες είναι πολλοί. Η Εκκλησία οφείλει να αφουγκραστεί τις ανάγκες που έχει το ποιμνιό της τον 21ο αιώνα, αλλά και να αναθεωρήσει αναχρονιστικές αντιλήψεις για τον ρόλο της.

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΣΤΟ ΕΝΘΕΤΟ «ΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

ΕΚΘΕΣΗ

Ο Εδουάρδος Σακαγιάν στην «Κ»

Ο εικαστικός Εδουάρδος Σακαγιάν μιλάει στην «Κ» για την έκθεσή του στην γκαλερί Stand In Line στη Λευκωσία. «Πιστεύω ότι γίνεται ο χαρακτήρας στη σύγχρονη συνθήκη της αποξένωσης, αδυνατεί ο σύγχρονος άνθρωπος να διατηρήσει την ταυτότητά του, να τη χτίσει, να την καλλιεργήσει» λέει ο καλλιτέχνης. **Τέχνες, σελ. 8**

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

Ακουσες τα κουδουνάκια;

Η συγγραφέας Ευαγγελία Χαραλάμπους γράφει για την «Κ» ένα κείμενο για τα ποτήρια τσουγκρίζουν, τις γιορτινές ευχές, τα τραπέζια με τις τράπουλες και μοιράζεται μαζί μας σκέψεις, που ίσως κάναμε κάποια Χριστούγεννα. **Τέχνες, σελ. 1**

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Κάλαντα και παράδοση

«Το δικό μου σκεπτικό πίσω από τη δημιουργία νέων κομματιών με βάση την παράδοση είναι πάρα πολύ απλό: να μπορούν τα νέα κομμάτια να παιχτούν σ' ένα σύγχρονο «παραδοσιακό γλέντι», χωρίς το άκουσμά τους να «κλωτσάει» λέει ο μουσικολόγος Γεράσιμος Παπαδόπουλος στην «Κ». **Τέχνες, σελ. 3**

«Τράπεζα της Χρονιάς 2022» στην Κύπρο από το διεθνές έγκυρο οικονομικό περιοδικό The Banker

Τράπεζα Κύπρου

HUBLOT

BIG BANG INTEGRAL TIME ONLY YELLOW GOLD

Vassos Eliades Accessories Ltd
Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361

ΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΑ / Γράφει ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Nikos & Foulis

«Γιατί να εμπιστευτούμε εσάς κυρία μου;» αναρωτήθηκε το μεγαλοστέλεχος, με το ύφος της αυθεντίας εκείνου που αφιέρωσε τη ζωή του μελετώντας τα γούστα του τηλεοπτικού κοινού. «Για ν' ανέβουν τα πεισμένα σας, αγαπητέ» απάντησε ψύχραιμα η Ιουλία Παλαιολόγου Ουίλσον. Μεσολάβησε μια αμήχανη σιωπή... «Όταν του χρόνου οι απέναντι θα πουλάνε γλουτιαίους, εσείς τι θα κάνετε; Θα παρακολουθείτε ανήμποροι το φριλοθεάμον κοινό να υποκλίνεται στους κοιλιτικούς του Ντάνου;». «Και τι προτείνετε να κάνουμε;» ρώτησε το μεγαλοστέλεχος, με όση κουρευλισμένη αξιοπρέπεια του απόμεινε. «Reality αγαπητέ. Σκληρό κυπριακό πολιτικό reality!» απάντησε η Ιουλία.

«Nikos & Foulis», ένα καθαρόαιμο πολιτικό reality μπροστά στο οποίο το γλυκανάλατο «Harry & Meghan» ωχρία. Η Ιουλία συνέλαβε την ιδέα, όταν παρακολούθησε, μαζί με το υπόλοιπο καρέ, το ντοκιμαντέρ που κάνει θραύση παγκοσμίως στο Netflix. «Πώς να μην είναι καθηλωτικό όταν επί ξε επιεισόδια κρυφοκοιτάς μέσα από την κλειδαρότρυπα τις ζωές των άλλων; Πόσω μάλλον όταν οι άλλοι είναι πρίγκιπες και δούκισσες, λαμπεροί πρωταγωνιστές σε βασιλικά μελοδράματα όπου κυριαρχούν οι ίντριγκες και τα αλληλοφαγώματα. Υπάρχει όμως κάτι πιο δυνατό κι απ' αυτό. Πιο δυνατό και από το κόλλημα του Harry με τη μακαρίτισσα τη μάνα του ή την εμμονή μιας τηλεοπτικής ηθοποιού με τις θεωρίες συνωμοσίας: το ξεκατίνιασμα της διπλανής πόρτας!».

«Σας ακούω, κυρία Ουίλσον» είπε το μεγαλοστέλεχος. Η Ιουλία είχε αποσπάσει δικαιωματικά την προσοχή του... «Τι είναι αυτό που κέρδισε τις εντυπώσεις στο Netflix; Τα ανηλεή παιχνίδια εξουσίας. Αυτή είναι και η δική μας πρώτη ύλη αγαπητέ. Η ολέθρια σχέση ανάμεσα σε

Μόνο ένα κυπριακό reality, με στοιχεία πολιτικού θρίλερ, μπορεί να ξεπεράσει τη σαρωτική επιτυχία του βασιλικού μελοδράματος «Harry & Meghan».

δύο άντρες οι οποίοι μπορεί να μην έχουν δεσμούς αίματος, πλην όμως τους δένει η κοινή κομματική μοίρα. Αλλά και κάτι ακόμα... Το αόρατο χέρι του Ηγεμόνα, αυτού που κινεί τα νήματα, καθώς φροντίζει για την υστεροφημία του».

Το μεγαλοστέλεχος αναγκάστηκε να παραδεχτεί ότι η ιδέα ήταν ευφυής. Γεγονός που επιβεβαιώθηκε και από την τελευταία συνέντευξη του Νίκου Αναστασιάδη στο Omega, όπου ο περιβόητος ελέφαντας επανερμηνείστηκε στο δωμάτιο του ΔΗΣΥ. «Δεν θέλω να εμπλακώ στον προεκλογικό αγώνα. Θέλετε να εμπλακώ και να δημιουργώ έχθρα με-

ταξύ των οπαδών του κόμματος γιατί κάνουν άλλη επιλογή;» δήλωσε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Και συμπλήρωσε πως δεν επιθυμεί «όπως στρέψει συναγερμικούς εναντίον συναγερμικών», δίνοντας το χαριστικό χαστούκι στον κατατρεγμένο Φούλη.

Έπειτα από τόσα μαχαιρώματα στην πλάτη δεν είναι να απορεί κανείς γιατί ο Φούλης, από τη φύση του μελοδραματικού, εκστομίζει ατάκες του τύπου: «Ας εγκαταλείψουμε τον μίζερο βάλτο». «Το δράμα βεβαίως πουλάει» σχολίασε προβληματισμένο το μεγαλοστέλεχος. «Μοσοπουλάει! Αν η Μέγκαν όμως

συγκίνησε το κοινό, επειδή υπήρξε θύμα ρατσιστικών συμπεριφορών από το παλάτι, με την ιστορία του Φούλη θα κλάψουν και οι πέτρες όπως έλεγαν παλιά οι αστυνομικοί ρεπόρτερ» υπερθεμάτισε η Ιουλία. Και παρέθεσε τεκμήριο από τηλεοπτική συνέντευξη του Αβέρωφ Νεοφύτου, για το bullying που δέχτηκε ως μαθητής στο τέλος της δεκαετίας του '60, αρχές του '70: «Όταν βγαίναμε στα διαλείμματα άκουγα πίσω από την πλάτη μου τον σχολιασμό, "ο μπισοκάμμος". Μπορεί άλλος στη θέση μου να οδηγεί ακόμα και σε απόπειρες, να λυγίσει. Εμένα αυτό με όπλισε και είπα από μέσα μου θα δείτε ποιος είναι ο

Αβέρωφ. Ήμουν πάντα πρώτος σε ψήφους, όταν έβαζα υποψηφιότητα για Πρόεδρος. Τα βλέφαρα δεν επηρεάζουν το μυαλό. [...] Δεν έχει σχέση αν είσαι ψηλός, ή κοντός, αν είσαι όμορφος... αλλά σημασία έχει ο χαρακτήρας, το μυαλό και πόσο χρήσιμο είμαστε για την οικογένεια και τον τόπο μας.» εξομολογήθηκε ο υποψήφιος στο πρωινό δικό του ΡΙΚ.

Ό άλλος πάλι, με τον αέρα του ωραίου του σχολείου, συνεχίζει να υποδύεται τον Νίκο της Σιωπής. Στις σπάνιες δε περιπτώσεις που αποφασίζει να μιλήσει, τα νεύρα των συναγερμικών στελεχών γί-

νονται τσατάλια. Όπως π.χ. με την πρόσφατη δήλωσή του ότι ο ΔΗΣΥ θα είναι μέρος της κυβερνήσεως ευρείας αποδοχής που θα σχηματίσει, χωρίς να αποκλείει μάλιστα και το ενδεχόμενο υπουργοποίησης εν ενεργεία υπουργών. «Με τούτα και με κείνα δεν είναι να διερωτάται κανείς γιατί μεγαλόσχημος κυβερνητικός το έριξε εσχάτως στο ποτό» σχολίασε η Ιουλία και το μεγαλοστέλεχος συγκάτανε σιωπηλά.

«Πρόκειται για εγγυημένο σουξέ, αγαπητέ» συνέχισε να προμαρτίζει η Ιουλία το «Nikos & Foulis». «Με διάχυτο το στοιχείο του σασπένς. Μόνο το μαύρο σημειωματάριο αρκεί για να σπάσει τα μηχανάκια τηλεθέσεως». Τα περι μαύρου σημειωματάριου δεν είναι αποκηκίματα μυθοπλαστικής φαντασίας, αλλά μέρος της συνέντευξης που έδωσε ο κατά τ' άλλα φειδωλός σε αποκάλυψεις Νίκος της Σιωπής στον Active. Όταν ερωτήθηκε για το προφίλ των υπουργών του ανέφερε πως κρατά σημειώσεις: «Έχω ένα σημειωματάριο του οποίου το εξώφυλλο είναι μαύρο και έχω σημειώσει και ονόματα και το προφίλ και τα χαρακτηριστικά. Θεωρώ ότι σε κάποια υπουργεία η επιλογή θα πρέπει να λαμβάνει περισσότερο τα τεχνοκρατικά χαρακτηριστικά του ή της υποψηφίου».

«Αυτό θα είναι και το φινάλε» συνέχισε να μιλάει με θέρμη η Ιουλία, βέβαιη πλέον πως το μεγαλοστέλεχος είχε ψηθεί με την ιδέα. «Ένα τελευταίο κοντινό πλάνο στο μαύρο σημειωματάριο και με μουσική υπόκρουση το "Τι σου 'κανα και πινεϊς". Γιατί όπως σε όλα τα καλά θρίλερ, η αξία δεν βρίσκεται απλά αποκάλυψη του μυστηρίου αλλά στην έκρηξη αδρεναλίνης». «Charreay, κυρία Ουίλσον». «Καλά Χριστούγεννα, αγαπητέ».

stavros.christodoulou@gmail.com

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:

ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

90 χρόνια πριν στην «Κ»

24.12.1932

ΕΥΡΩΠΗ 1932: Ενώ εις όλην την Ευρώπην συζητείται, ή τουλάχιστον υποτίθεται ότι συζητείται, το ζήτημα του γενικού αφοπλισμού, ταυτοχρόνως εξετάζεται και το ζήτημα των πιθανοτήτων ενός νέου πολέμου. Τι πρόκειται να συμβή λοιπόν; Αφοπλισμός ή πόλεμος; Ουδείς δύναται να γνωρίζη. Εν μόνον είνε βέβαιον. Οτι όλα τα κράτη δεν αποκρούουν το ενδεχόμενον του πολέμου, ενώ ταυτοχρόνως πολύ ολίγοι ελπίζουν εις την πραγματοποιήσιν του αφοπλισμού. Αυτή είνε η κατάστασις της Ευρώπης λίγοντος του σωτηρίου έτους 1932.

ΝΕΑ ΑΞΙΩΣΗ: Απροόπτως όσον και άλογος η νέα αξίωσις των Αγγλων ομολογιούκων όπως εις τας μεταξύ αυτών και της Κυβερνήσεως συμφωνίας διά την πληρωμήν του 30% παρεμβληθούν και ζητήματα άλλως ξένα προς την τόσο κακήν διά την Ελλάδα Συμφωνίαν Βαρβαρέσου. Η υπόθεσις της ρυθμίσεως του προς την Αμερικνήν χρέους, χρέους χαρακτηρισθένος υψ' όλου του πολιτικού κόσμου της χώρας ως καθαρώς πολεμικού, δεν βλέπομεν κατά τι δύναται να ενδιαφέρει τους Αγγλους και δεν δύναμεθα να μαντεύσωμεν ποίους σκοπούς εξυπηρετεί η διατυπωμένη ανοίκειος αξίωσις. Εν μόνον γνωρίζομεν και καλόν θα ήτο εάν εγνωρίζαν οι ξένοι δανεισταί. Οτι ο τόπος αυτός υστερών και το ψυμί του, υποβαλλόμενος εις θυσίας αφορήτους διά να περισυλλέξη εκ των λειψάνων του χρυσού του όσα απαιτούνται διά να περισώση έστω και τραυματίαν την πίστην του, εκνευρίζεται και δυσανασχετεί προ της συνεχώς επιδεικνυόμενης απέναντι του αναληγίας των ξένων εις τους οποίους υπήρξε μέχρι σήμερον υποτελής.

ΛΑΧΕΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ: Υπεγράφη υπό του Υπουργικού Συμβουλίου αναγκαστικός νόμος, διά του οποίου ιδρύεται μονίμως λαχείον «κοινωνικής προνοίας». Οι πόροι του λαχείου τούτου θα διατίθενται διά την συντήρησιν των συσσιτίων των ανέργων και απόρων και δι' άλλα έργα κοινωνικής προνοίας.

ΣΤΑΘΕΡΑ ΒΗΜΑΤΑ ΠΙΣΩ / Γράφει ο ΣΠΟΝΔΟΦΟΡΟΣ

Με άριστα το 10

1 Στα τρίγωνα. Ο Κύκκου, που ήταν με τον Ησαΐα, που πήγε με τον Αθανάσιο, ο Αθανάσιος που θα πήγαινε με τον Ησαΐα πριν αυτός πάει με τον Γεώργιο. Και ο Μόρφου θα ψηφίσει τον Αστερίτζ.

2 Στον χαμένο. Αν ο Αθανάσιος χάσει πάλι από τον μητροπολίτη Πάφου, η μόνη λύση για να ελπίζει για τον θρόνο είναι να μετακομίσει στην πόλη του Φαίδωνα.

3 Στην αυτογνωσία. Να το δούμε πιστεύω λίγο αυτό, Άγιε Λεμεσού. Ίσως είναι η ώρα να αλλάξεις τον Κοιρανίδη από campaign manager;

4 Στην έκπληξη. Αντιπολίτευση ή συμπολίτευση ο ΔΗΣΥ, συναγωνιστές; Εγώ προτείνω και τα δύο. Συμπολίτευση αντιπολιτευόμενοι. Πρόδρομος, Καδής, Κόκκινος, Πετρίδης, Κασουλίδης έξω. Συντονιστής ο Δημητρίου (αποφασίστε εσείς ποιος απ' όλους) να μεταφέρει τα ραβασάκια.

5 Στην ενδιάμεση λύση. Η στήλη ψηφίζει τον Ιωνά ως ενδιάμεσο πρόεδρο μετά τις εκλογές. Είτε κερδίσει ο Φούλης, είτε όχι (λέμε τώρα). Για εισαγγελέας δεν έκανε, για

Η αμαρτία είναι βυζαντινή και ο έρωτας αρχαίος. Μάνος Χατζηδάκης

τον ΔΗΣΥ ίσως, εδώ που τα λέμε. Interconnector Πρόεδρε.

6 Στην επιλογή. Υπάρχει βέβαια μαθαίνω, Πρόεδρε, και η επιλογή Νουρή. Εδώ Πετρίδης, Σοφοκλέους και Ξένια θα κάνουν παράταξη εικάζω. Δράσης - ΚΕΣ εναντίον Πρωτοπορίας. Το ντέρμπι της δεξιάς επιστρέφει.

7 Στην τύχη. Αν αγαπητέ Φούλη Πρόεδρε σε κερδίσει στην μάχη για τη δεύτερη θέση ο Sugar, είναι πρόεδρο μετά τις τρώει ο ΑΠΟΕΛ από το ΘΟΙ Λακατάμιας. Χωρίς ξένους, χωρίς μπάτζετ, χωρίς ιστορία. Θα το

επέτρεπε ποτέ αυτό ο Κούμας;

8 Στην ιστορία. Ο Γεώργιος θα είναι ο Γ' όσας ενημερώνω. Ο πρώτος θεωρήθηκε αρχιεπίσκοπος τον έβδομο αιώνα και ο δεύτερος εξέλεγη το 1251. Αυτός είναι θεσμός, όχι κάτι νεαρές προεδρικές δημοκρατίες εξήντα χρόνων.

9 Στο θείο βρέφος. Τώρα αρχίζουν τα δύσκολα, που λέει και ο Ρουβάς. Θα αντέξεις την πίεση από τα δύο μεγάλα κόμματα; Και αν αντέξεις το πρόβλημα είναι μεγαλύτερο. Η μισή Κύπρος ήδη ράβει κοστούμι για υπουργός σου.

10 Στο success story. Αν ανέωσαν του Πανίκου Νικολάου ως επικεφαλής της Τράπεζας Κύπρου. Τον αγαπά η ΕΤΥΚ ενώ βγάζει ως πλεονάζον προσωπικό εκατοντάδες υπαλλήλους μέλη της, του κάνουν επίθεση να τον αγοράσουν ξένοι αριβίστες και κατεβαίνουν διαδήλωση οι Πετρίδης και Ηροδότου στη Βουλή να σώσουν την Τράπεζα, «εξαφάνισαν» τα μη εξυπηρετούμενα εν μέσω πανδημίας και είναι ίσως η πρώτη φορά που η ΤΚ δεν κάνει (χωτρά) πολιτικά και οικονομικά παιχνίδια με το κατεστημένο. Ο νέος Χουντίνι του τραπεζικού συστήματος.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Διευθύνων Σύμβουλος: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΤΤΙΑΝΗΣ • Διευθύντρια: ΜΑΡΙΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ • Σύμβουλος Εκδόσης: ΑΛΚΗΣ ΑΝΔΡΕΟΥ

Υπεύθυνος Υλης: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΙΑΚΗΣ • Υπεύθυνος Ατελιέ: ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΥ

Νικόλαου Σαρτιπόλου 2 & Λεωφ. Λυκαβητού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Tηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, αναπαραγωγή, διασκευή ή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Διευθυντής: ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ • Διεύθυνση συντάξεως: ΚΩΣΤΗΣ ΦΑΦΟΥΤΗΣ - ΝΟΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Wi-Fi
onboard

Καλωσορίζουμε
μια νέα εποχή.
Το Wi-Fi έφτασε!

aegeanair.com

Το Wi-Fi onboard έρχεται στο νέο στόλο μας και αλλάζει τα δεδομένα. Ολοένα και περισσότερα αεροσκάφη μας θα διαθέτουν Wi-Fi, για να είστε συνδεδεμένοι στο internet καθ' όλη τη διάρκεια της πτήσης σας και να κάνετε το ταξίδι σας ακόμη πιο απολαυστικό.

A STAR ALLIANCE MEMBER

AEGEAN

Οι παρακαταθήκες Χρυσοστόμου και η διαδοχή

Οι προκλήσεις του νέου Αρχιεπισκόπου στο κοινωνικό και πνευματικό κομμάτι καθώς και η διαχείριση των οικονομικών

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ

Η εκλογή νέου Αρχιεπισκόπου, παραμονή των Χριστουγέννων, τερματίζει το πένθος στην Εκκλησία της Κύπρου, ανοίγοντας μια νέα σελίδα στην πολυαίωτη ιστορία της. Η απόφαση της Ιεράς Συνόδου να ορίσει την παραμονή των Χριστουγέννων ως την ημέρα ανάδειξης του νέου Προκαθημένου από τη μια προκάλεσε έκπληξη για τη βιασύνη που επέδειξαν οι Συνοδικοί από την άλλη, όμως, βάζει τέλος στην έκρυθμη κατάσταση που επικρατούσε στο παρασκηνίο με τις διαρροές μεταξύ ιεραρχών. Με άγνωστο το αποτέλεσμα της εκλογικής διαδικασίας της Ιεράς Συνόδου, ένεκα κλεισίματος των Χριστουγεννιάτικου φύλλου της «Κ» την περασμένη Πέμπτη, η εκλογή Προκαθημένου θα διαμορφωθεί μια σειρά ζητημάτων εντός της Εκκλησίας, κάποια εκ των οποίων ολοκληρώθηκαν και κάποια άλλα δρομολογήθηκαν από τον Χρυσόστομο Β'. Ένα από τα βασικά ζητούμενα για την επόμενη μέρα στα εκκλησιαστικά πράγματα είναι το κατά πόσο ο νέος Αρχιεπίσκοπος θα πορευτεί με τις παρακαταθήκες του προκατόχου του ή αν με την έλευσή του στην Αρχιεπισκοπή θα φέρει αλλαγές που θα διαταράξουν την υφιστάμενη κατάσταση. Το συγκεκριμένο κομμάτι θεωρείται και ένα από τα σοβαρά κριτήρια, τα οποία θα ληφθούν υπόψη από τους συνοδικούς κατά την επιλογή του νέου Αρχιεπισκόπου. Πριν από την έναρξη της προεκλογικής περιόδου δάχτυλο ήταν η ανουσία εντός της Ιεραρχίας και όχι μόνο για το τι θα φέρει μαζί του ο νέος Αρχιεπίσκοπος. Μετά τον καταρτισμό του τριπρόσωπου οι οποίες ανουσίες υπήρχαν φαίνεται να υποχώρησαν, σε σημαντικό βαθμό, κάτι που μπορεί να αποδοθεί και

Δύο παρασκηνιακές συναντήσεις που έγιναν αρχές της περασμένης εβδομάδας εν πολλοίς καθόρισαν το σκηνικό εκλογής νέου Αρχιεπισκόπου. Η πρώτη ήταν μεταξύ των μητροπολιτών Αιμμοχώστου, Κύκκου και Ταμασού και η δεύτερη μεταξύ των μητροπολιτών Πάφου και Αιμμοχώστου.

στις παρασκηνιακές κινήσεις κάποιων ιεραρχών να καθυστερήσουν όσους ενδεχομένως να εντόπιζαν «απειλή» από την αλλαγή φρουράς στην Αρχιεπισκοπή.

Ο διάδοχος

Ο νέος Αρχιεπίσκοπος ως ο διοικητικός ηγέτης και της αρχιεπισκοπικής περιφέρειας εκ των πραγμάτων θα αφήσει το αποτύπωμά του σε έναν από τους μεγαλύτερους οργανισμούς οι δραστηριότητες του οποίου επεκτείνονται πέραν του πνευματικού και κοινωνικού έργου της Εκκλησίας. Οι επιχειρηματικές δραστηριότητες της Εκκλησίας, το μεγαλύτερο κομμάτι από την Αρχιεπισκοπή, σε συνάρτηση με τα φαινόμενα εμπλοκής σε μεγάλα σκάνδαλα, λογικά θα πρέπει να τύχουν ιδιαίτερης προσοχής από τον νέο Προκαθημένο. Πέρα από τις φωνές εκείνες για τις επιχειρηματικές ανουσίες της Εκκλησίας, το κομμάτι των οικονομικών πόρων είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το κοινωνικό έργο που επιτελεί και η αρχιεπισκοπική πε-

Η Συνοδικότητα και οι «αντάρτες» Ιεράρχες

Κατά τη διάρκεια της αρχιεπισκοπείας του Χρυσοστόμου Β' εμφανίσθηκαν φαινόμενα με κάποιους ιεράρχες να μην πειθαρχούν στις αποφάσεις της Ιεράς Συνόδου. Από την εξίσωση αυτή δεν εξαιρείται ούτε ο ίδιος ο οποίος όπως και ο προκατόχος του Χρυσόστομος Α', οι οποίοι παρέκκλιναν από συνοδικές αποφάσεις. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί το τι προηγήθηκε της έντονης αντιδραστικής αντίθεσης των πέντε ιεραρχών (Λεμεσού, Μόρφου, Κύκκου, Ταμασού και Αμαθούνας) που διαφώνησαν με την απόφαση του Χρυσοστόμου Β' να συσταθεί με το Οικουμενικό Πατριαρχείο, στο ουκρανικό εκκλησιαστικό ζήτημα, με τον επιχειρηματία που δεν ρωτήθηκε και ως εκ τούτου δεν αποφάσισε η Ιερά Σύνοδος. Πρόσφατο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η δημόσια τοποθέτηση του μητροπολίτη Λεμεσού ότι η Ιερά Σύνοδος θα πρέπει να λάβει υπόψη της, την ετυμηγορία του λαού, όταν θα επιλεγεί νέο Αρχιεπίσκοπο. Τοποθέτηση που έρχεται σε σύγκρουση με τον Καταστατικό Χάρτη, ο οποίος ψηφίστηκε ομόφωνα από την Ιερά Σύνοδο και δεν θέτει κριτήρια επιλογής αρχιερέων. Άλλη περίπτωση είναι αυτή με την πανδημία, όταν αρχιερείς αλλά και απλός κλήρος όχι μόνο αγνόησαν την επίσημη θέση της Εκκλησίας αλλά έγιναν υπέρμαχοι θεωριών συνωμοσίας για εμβόλια και ιό.

Οι επιχειρηματικές και οικονομικές δραστηριότητες της Αρχιεπισκοπής, η εκλογή αρχιερέων, ο Φορέας Μισθοδοσίας του κλήρου αλλά και η συνοδικότητα των μελών της Ιεράς Συνόδου είναι μερικά από τα θέματα που καλείται να διαχειριστεί ο νέος Προκαθημένος της Εκκλησίας.

ριφέρεια τόσο σε καθημερινή βάση όσο και με τη στήριξη ομάδων του πληθυσμού αλλά και τοπικών κοινωνιών με έργα. Σημαντικό εργαλείο κατά των επικρίσεων που υπάρχουν αποτελεί και η ενίσχυση της διαφάνειας στα οικονομικά της Εκκλησίας.

Επιχειρήσεις

Η δραστηριότητα της Αρχιεπισκοπής στο επιχειρηματικό κομμάτι την κατατάσσει σε έναν από τους μεγαλύτερους εργοδότες στην Κύπρο. Παρά τη μείωση του κύκλου εργασιών της και των ζημιών που υπέστη με την οικονομική κρίση του 2013, η Αρχιεπισκοπή κατέχει την μερίδα του λέοντος εντός της Εκκλησίας. Ένα κομμάτι των ανησυχιών που υπήρχαν πριν από την τελική ευθεία προς την εκλογή νέου Αρχιεπισκόπου αφορούσε πιθανές αλλαγές στις ηγεσίες μεγάλων επιχειρήσεων. Το κατά πόσο θα υπάρξουν ανακατατάξεις θα εξαρτηθεί από το ποιος από τους τρεις ιεράρχες θα εκλεγεί Αρχιεπίσκοπος. Από το ευρύτερο περιβάλλον του Γεωργίου αυτό το οποίο βγήκε προς τα έξω πως ο ίδιος, τουλάχιστον σε πρώτη φάση, θα βαδίσει στα βήματα του προκατόχου του. Εκεί

που φαίνεται να αλλάζουν να δεδομένα είναι στην πλευρά του μητροπολίτη Λεμεσού τον οποίο οι πληροφορίες θέλουν να εφαρμόζει το μοντέλο που ακολούθησε στη Μητρόπολη Λεμεσού. Τα ίδια δεδομένα φαίνεται να υπάρχουν και για το κομμάτι του διοικητικού της Αρχιεπισκοπής όπου οι οποίες ανακατατάξεις θα εξαρτηθούν από τον ιεράρχη που θα εκλεγεί.

Εκλογή Αρχιερέων

Η εικόνα που παρουσίασε η Εκκλησία κατά την περίοδο πριν από την εκλογή του τριπρόσωπου έχει προκαλέσει προβληματισμό σε ένα κομμάτι της κοινωνίας αλλά και του κλήρου. Τα έντονα κοσμικά στοιχεία που είχε η δραστηριότητα των υποψηφίων ιεραρχών έχει δημιουργήσει αντιδράσεις εντός της Εκκλησίας, σε βαθμό που να υποστηρίζεται πως ο νέος Αρχιεπίσκοπος και η Ιερά Σύνοδος θα πρέπει να προχωρήσουν σε αλλαγές του Καταστατικού Χάρτη τερματίζοντας τη συμμετοχή των λαϊκών στο τριπρόσωπο. Οι ίδιες φωνές υποστηρίζουν πως και η Εκκλησία της Κύπρου θα πρέπει να ακολουθήσει την πρακτική άλλων Ορθόδοξων Εκκλησιών, η Ιερά Σύνοδος των οποίων εκλέγει τους αρχιερείς, χω-

ρίς εμπλοκή του λαού. Οι υποστηρικτές μη εμπλοκής των λαϊκών θεωρούν πως η προεκλογική εκστρατεία ιεραρχών υποδαυλίζει φαινόμενα φανατισμού.

Το ταμείο του κλήρου

Ένα από τα σημαντικά επιτεύγματα του Χρυσοστόμου Β' ήταν η σύσταση και λειτουργία του Κεντρικού Φορέα Μισθοδοσίας Εφημεριακού Κλήρου, τα έσοδα του οποίου προέρχονται από επενδύσεις, με στόχο την ομοιομορφία μισθοδοσίας των κληρικών της Εκκλησίας της Κύπρου. Ο Φορέας επίλυσε ίσως το σοβαρότερο πρόβλημα που υπήρχε με τη μισθοδοσία του απλού κλήρου. Ο νέος Αρχιεπίσκοπος ως η βασική πηγή οικονομικής στήριξης του Φορέα θα πρέπει να διασφαλίσει τη βιωσιμότητά του, ώστε να καταστεί οικονομικά αυτάρκης. Η ενίσχυση του Φορέα θεωρείται επιβεβλημένη μιας και η οικονομική στήριξη του απλού κλήρου έδειξε πως ενίσχυσε το πνευματικό και κοινωνικό έργο της Εκκλησίας κυρίως στην ύπαιθρο.

Διαβάστε όλες οι εξελίξεις αναφορικά με τη συνεδρία της Ιεράς Συνόδου για εκλογή Αρχιεπισκόπου στο www.kathimerini.com.cy

Χριστούγεννα 2022, ικεσία ειρήνης

Του Αρχιεπισκόπου Τιράνων, Δυρραχίου και πάσης Αλβανίας **ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ**

«Θεός ὢν εἰρήνης, Πατήρ οἰκτιρῶν, / τῆς μεγάλης βουλῆς σου τὸν ἄγγελον, / εἰρήνην παρέχόμενον, ἀπέστειλες ἡμῖν.»

(Καταβάσεις της εορτής των Χριστουγέννων)

Ο πόνθος για ειρήνη έχει γίνει τον τελευταίο καιρό πόνθος καθημερινός, κραυγή και ικεσία εκατομμυρίων ανθρώπων. Οδύνη ατέρμονη κυριαρχεί από τον ολέθριο, απαράδεκτο πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας. Συγχρόνως πολεμικές συγκρούσεις εξακολουθούν στη Συρία, στην Υεμένη και γενικότερα στην Ασία και την Αφρική, ενώ συχνές είναι οι τρομοκρατικές ενέργειες σε πολυπληθή δυτικά αστικά κέντρα. Δεν έπαυσαν να ταλαιπωρούν την οικουμένη και άλλες μορφές πόλεμοι, οικονομικοί, διπλωματικοί, ιδεολογικοί. Η βία και η αυθαιρεσία έφτασαν να βεβηλώνουν ακόμα και χώρους ιερούς. Τα συμφέροντα των ποικιλώνυμων ισχυρών χρησιμοποιούν ως πολεμικό όπλο την παραπληροφόρηση, για να υποδουλώσουν τη σκέψη και τη συνείδηση πολλών.

Η εορτή των Χριστουγέννων όχι μόνο τονίζει το αίτημα και τον πόθο για ειρήνη, αλλά αποκαλύπτει και πώς μπορεί να εδραιωθεί. Η έλευση του Λυτρωτού του κόσμου, του Ιησού Χριστού, η οποία χαιρετίζεται με τον αγγελικό ύμνο «*Δόξα*

ἐν ὑψίστοις Θεῶ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνην, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» (Λουκ. 2:14), αποτελεί την πραγματοποίηση της προφητείας του Ησαΐου (8ος αι. π.Χ): «*ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, ... καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλη βουλή ἀγγελος, θαυμαστός σύμβουλος, Θεός ἰσχυρός, ἐξουσιαστής, ἄρχων εἰρήνης, πατήρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος... καὶ τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὄριον...*» (Ησ. 9:6-7).

Η ειρήνη δεν είναι απλώς ευχή, είναι θείο δώρο και επίτευγμα της συνεργασίας του ανθρώπου με τον Θεό. Η ακτινοβολία της θείας χάριτος είναι δεδομένη, η ανθρώπινη προσπάθεια αναμενόμενη. Η ορθόδοξη χριστιανική εμπειρία αναφέρει σε μια πολυεδρική ειρήνη με τον εαυτό μας, με τους συνανθρώπους μας, με τον Θεό, με την κτίση. Τα Χριστούγεννα συμπυκνώνουν εν σπέρματι σε πλαίσιο προφητικό τις μεγάλες αλήθειες, που ξετυλιγονται ολοκληρωτικά στη ζωή του Χριστού, κορυφώνονται στο Πάθος και την Ανάσταση και προβάλλονται από την Εκκλησία σε μεγάλες εορτές.

Εκ πρώτης όψεως το αντίθετο της ειρήνης θεωρείται ότι είναι ο πόλεμος. Είμαι πεπεισμένος ότι το αντίθετο της ειρήνης είναι κατά βάθος ο εγωκεντρισμός, με τις ποικίλες μορφές του, αλαζονεία, υπερφάνεια, εγωπάθεια, μεγαλομανία: αυτός καταστρέφει τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων και των λαών και υποδαυλίζει τις μικρές και με-

Μέσα στο φως της Γεννήσεως του Χριστού διευκρινίζεται ότι ο εγωκεντρισμός υπερνικάται με την αγάπη και την ταπεινοφροσύνη, που αποτελούν θεμελιώδη προαπαιτούμενα για την εδραίωση της ειρήνης.

γάλες συγκρούσεις. Μέσα στο φως της Γεννήσεως του Χριστού διευκρινίζεται επίσης ότι ο εγωκεντρισμός υπερνικάται με την αγάπη και την ταπεινοφροσύνη, που αποτελούν θεμελιώδη προαπαιτούμενα για την εδραίωση της ειρήνης.

Η καρδιά του χριστιανικού μνύματος είναι ότι: «*Ὁδὸν γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεός τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ*

ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον» (Ιω. 3:16). Οι εκφράσεις της αγάπης που προσδιορίστηκαν από τη χριστιανική πίστη αδιάκοπα ακτινοβολούν στο πρόσωπο του Ιησού Χριστού και εκείνων, που με αφοσίωση Τον ακολουθούν.

Όπως ο Άγιος Μάξιμος ο ομολογητής επιμένει: «*Πολλοί έχουν πει πολλά περί αγάπης, αν όμως την*

αναζητήσουν, θα την βρουν μόνο στους μαθητές του Χριστού, επειδή μόνον αυτοί είχαν την αληθινή Αγάπη δάσκαλο της αγάπης» (*Περί αγάπης Δ' Ἐκατοντάς, 100*).

Ο Υἱός και Λόγος του Θεού δεν έγινε άνθρωπος, για να μας δώσει μια γενική αόριστη θεωρία περί αγάπης, αλλά για να την αποκαλύψει μένοντας ανάμεσά μας. Να καταυγάσει με το φως της θεογονίας

την αλήθεια ότι: «*Ὁ Θεός ἀγάπη ἐστὶ, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεός ἐν αὐτῷ.*» (Α' Ιω. 4:16). Η δέσμη φωτός της αγάπης περιέχει όλο το φάσμα των αρετών. Τη δικαιοσύνη, την αγαθότητα, τη συγχωρητικότητα, την αλήθεια, βασικά προαπαιτούμενα για τη στερέωση της ειρήνης.

Ο Παντοδύναμος και Απερινότος Υἱός και Λόγος του Θεού, προσλαμβάνει, κατά το άπειρο έλεός Του, την ανθρώπινη φύση, για να την εξυψώσει με τρόπο ασύλληπτο στον ανθρωπίνου στον απλό κατά χάριν θέωση. Ο Θεάνθρωπος ήρθε ως βρέφος, ως αθώο παιδί και με την όλη ζωή και θυσία Του, προτρέπει: «*Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινός τῆς καρδίας, καὶ εἰρήσατε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.*» (Μτ 11:29).

«*... Ὅθεν θεογονίας, πρὸς φῶς ὀδηγηθέντες...*».

Με αισθήματα ευγνωμοσύνης για το εκπληκτικό φως θεογονίας, που μας χαρίζει με τη Γέννησή Του ο Κύριός μας Ιησούς Χριστός, as Τον δοξολογήσουμε αναπτύσσοντας την ειρήνη, με τον εαυτό μας, με τους συνανθρώπους μας, με τον Θεό, και as αγωνιζόμαστε να είμαστε συνεργόι Του, κατά την εντολή: «*Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται.*» (Μτ. 5:9).

Ευλογημένα Χριστούγεννα! Ειρηνόφορο, με σάλευτη υγεία, το Νέο Έτος!

Στο τραπέζι η επόμενη μέρα του ΔΗΣΥ

Δεν δικάζουν το κόμμα μόνο οι δύο υποψηφιότητες, αλλά και το ποια θα πρέπει να είναι η θέση του στο σενάριο ήττας

Της ΜΑΡΙΝΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Όταν την περασμένη Τετάρτη ο Νίκος Τορναρίτης καλείτο από τον δημοσιογράφο Χρήστο Μιχαλάρο να ξεκαθαρίσει τι θα κάνει ο ΔΗΣΥ στο ενδεχόμενο που δεν περάσει στον β' γύρο, η αμφικονία του έμπειρου στελέχους ήταν εμφανής. Ενώ αρχικά δήλωνε πως η απόφαση θα είναι συλλογική –όπως είχε προσφατά ο Νίκος Αναστασιάδης– στη συνέχεια αναδιατύπωνε ατάκτως και συμμορφωνόταν στη θέση του Αβέρωφ Νεοφύτου, υποστηρίζοντας πως το κόμμα θα σεβαστεί τη λαϊκή ετυμολογία. Καθ' όλη τη διάρκεια της συζήτησης, βεβαίως, δεν κατάφερε να δώσει απάντηση αν τελικά ο ΔΗΣΥ θα βρίσκεται στην κυβέρνηση ή στην αντιπολίτευση στο σενάριο εκλογής Νίκου Χριστοδουλίδη. Οι διαφορούμενες δηλώσεις Τορναρίτη στο ΣΙΠΜΑ ήταν ενδεικτικές του αναβρασμού που επικρατεί εντός του ΔΗΣΥ.

Το ποια θα είναι η επόμενη μέρα του Συναγερμού στο σενάριο ήττας Νεοφύτου είναι κάτι που όχι μόνο συζητείται εντόνως στους διαδρόμους του κόμματος, αλλά εξελίσσεται και ως το νέο σημείο που δικάζει. Καθόλου τυχαίο ότι ο Αβέρωφ Νεοφύτου φρόντισε να ξεκαθαρίσει σε πρόσφατο debate πως ο ΔΗΣΥ θα βρίσκεται στην αντιπολίτευση, αν χάσει, ενώ ο Πρόεδρος Αναστασιάδης στην περιβόητη συνέντευξη στο OMEGA είπε με νόημα πως αυτή θα είναι μία απόφαση που θα ληφθεί συλλογικά. Προειδοποίησε μάλιστα πως ο ίδιος θα παρέμβει προσωπικά για την ενότητα του κόμματος, χωρίς να εξηγήσει ποιο τρόπο. Οι λόγοι που ο Αβέρωφ Νεοφύτου θέλησε να προλάβει πως στο ενδεχόμενο ήττας του, ο ΔΗΣΥ θα είναι στην αντιπολίτευση ποικίλουν. Προφανώς και θέλει να κόψει μία και καλή την αίσθηση που υπάρχει στο συναγερμικό ακροατήριο, πως είτε ο Αβέρωφ Νεοφύτου εκλεγεί, είτε ο Νίκος Χριστοδουλίδης θα κυβερνά ο ΔΗΣΥ και κατ' επέκταση να διακόψει την απενοχοποιημένη ψήφο που δίνουν Συ-

Τα σενάρια ενός μεταβατικού Προέδρου στο κόμμα και οι σκέψεις του Προέδρου Αναστασιάδη.

ναγερμικοί στον Χριστοδουλίδη. Αντιθέτως, η Πινδάρου θέλει να στείλει το μήνυμα πως ο Νίκος Χριστοδουλίδης όπως και οι συναγερμικοί ψηφοφόροι που θα τον στηρίζουν με την κίνησή τους βρίσκονται απέναντι από το κόμμα.

Εκτός μπτρώου

Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο αποδόμησης της αίσθησης πως υπάρχουν δύο συναγερμικοί υποψήφιοι, λήφθηκε η απόφαση στο Πολιτικό Γραφείο πως θα βρεθούν εκτός του μπτρώου του Δημοκρατικού Συναγερμού από την 5η Ιανουαρίου, την ημέρα δηλαδή της επίσημης εξαγγελίας των υποψηφιοτήτων για τις προεδρικές εκλογές ο Νίκος Χριστοδουλίδης και όσα συναγερμικά μέλη ή στελέχη προτινούν την υποψηφιότητά του.

Το παρασκήνιο του Ιουλίου

Το αν η απόφαση θα υλοποιηθεί τελικώς είναι ένα ανεξάρτητο θέμα. Και αυτό αν λάβουμε υπόψη ότι τον περασμένο Ιούλιο, το διευρυμένο Πολιτικό Γραφείο του ΔΗΣΥ, ενώ προετοιμαζόταν να θέσει εκτός ΔΗΣΥ τον Νίκο Χριστοδουλίδη άλλαξε πλεύση την υστέρη. Η αποκάλυψη της είδησης από την «Κ» για το τι θα γινόταν στη συνεδρία, προκάλεσε αντιδράσεις στελεχών και παραγόντων λίγο πριν από την κρίσιμη συνεδρία. Ενδεικτική η δημόσια διαφρονοποίηση του εκπροσώπου τύπου του ΔΗΣΥ Δημήτρη Δημητρίου, τα τηλεφώνια αντιδράσεων που πληθαίνουν στην Πινδάρου με αποτέλεσμα ο Αβέρωφ Νεοφύτου, όπως είχε πει, να το πάρει πάνω του και να διατηρήσει το όλο θέμα μετρώρο. Ο συναγερμικός

Ο Αβέρωφ Νεοφύτου έχει ζητήσει να κλείσει συνοπτικά το θέμα της επόμενης μέρας στον ΔΗΣΥ, ωστόσο η δήλωσή του ότι ο ΔΗΣΥ θα βρίσκεται στην αντιπολίτευση στο σενάριο ήττας, έφερε στο προσκήνιο τη διφωνία με τον Πρόεδρο.

Εκτός του μπτρώου του ΔΗΣΥ θα βρίσκεται ο Νίκος Χριστοδουλίδης από την 5η Ιανουαρίου, όταν θα εξαγγελθεί επίσημα υποψηφιότητα, σύμφωνα με την τελευταία απόφαση του Πολιτικού Γραφείου.

Η εξαγγελία Κωνσταντίνου Πετρίδη στο υπουργείο Οικονομικών θεωρείται από πολλούς η έναρξη μιας νέας συμμαχίας και στον προεκλογικό αλλά και μετεκλογικό πεδίο.

πρόεδρος δεν ήθελε εν τω μέσω της προεκλογικής να στείλει το μήνυμα των εκκαθαρίσεων και ότι το κόμμα κλείνει αντί να ανοίγει, ενώ φέρεται να έλαβε υπόψη τις αντιδράσεις επιχειρηματικών κύκλων αλλά και του ίδιου του Προέδρου Αναστασιάδη. Ψηφίστηκε τότε η αοριστολογία ότι «ο Νίκος Χριστοδουλίδης έχει θέσει εαυτόν εκτός κόμματος», δημιουργώντας δυσφορία σε αρκετά στελέχη της πρώτης γραμμής αλλά και της κυβέρνησης που θεωρούσαν ότι έπρεπε να πάρουν ξεκάθαρη απόφαση. Σε αυτό τον κύκλο ανήκαν οι Χάρης Γεωργιάδης, Κωνσταντίνος Πετρίδης, Αναστασία Ανθούση και Μιχάλης Σοφοκλέους. Τα εν λόγω στελέχη φέρεται να μη διαφώνησαν δημο-

σίως σε μία προσπάθεια να μην αδειάσουν τον Αβέρωφ Νεοφύτου ωστόσο εκτιμούσαν πως ένα κόμμα αρχών και θέσεων δεν θα έπρεπε να διατηρήσει την πόρτα ανοικτή στον κ. Χριστοδουλίδη. Όχι μόνο γιατί όπως υποστήριξαν είναι θέμα αξιοπρέπειας και αυτοσεβασμού, αλλά γιατί στις συναντήσεις που είχαν με μέλη του κόμματος, κάποιοι εξ αυτών είχαν πειστεί πως η υποψηφιότητα Χριστοδουλίδη ήταν παραδόξως με τη σύμφωνη γνώμη του «μετρωτού παρασκηνίου» Αβέρωφ Νεοφύτου. Άλλοι βεβαίως απενοχοποιούσαν την ψήφο υπέρ του τρέως υπουργού Εξωτερικών καθώς εξακολουθούσε να απολαμβάνει την δημόσια εκτίμηση του Προέδρου Αναστασιάδη και κυρίως να

εξακολουθεί να είναι μέλος του ΔΗΣΥ. Υπήρχε βεβαίως και η θέση στελεχών όπως ο Δημήτρης Δημητρίου που θεωρούσαν πως κάτι τέτοιο ήταν εντελώς παράκαιρο και πως θα οδηγούσε στην ηρωοποίηση του αντί στην αποδόμησή του.

Το τι έγινε τότε αποτελεί ιστορία για να διηγηθούμε, το ερώτημα είναι για ποιο λόγο ανοίγει εκ νέου το όλο ζήτημα στην τελική ευθεία των εκλογών. Στον ΔΗΣΥ θέλουν να αποτρέψουν στελέχη από το να προτινούν τον Νίκο Χριστοδουλίδη ως υποψήφιο και με αυτό τον τρόπο να εμπεδωθεί το αφήγημα περί δύο συναγερμικών υποψηφιοτήτων. Βάσει δημοσκοπήσεων άλλωστε ο ΔΗΣΥ εμφανίζεται διχασμένος μεταξύ της υποψηφιότητας Νεοφύτου

και Χριστοδουλίδη. Η πρόσφατη μάλιστα τοποθέτηση του τρέως υπουργού Εξωτερικών στον active, ότι δηλαδή έχει ανοικτή πόρτα για να συμμετέχουν στο υπουργικό υφιστάμενα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου του Νίκου Αναστασιάδη, ενίσχυσε τη σύγχυση και προκάλεσε αναβρασμό στο Πολιτικό Γραφείο, όταν κάποιοι εκ των μελών διάβασε την είδηση. Πρωτοστάτης της έκρηξης ήταν ο Κωνσταντίνος Πετρίδης που θεώρησε πολιτικά ανήθικη την προσκλήση του Νίκου Χριστοδουλίδη. Κάποιοι εντός της αιθουσας διερωτήθηκαν μεταξύ τους ποιος φωτογραφίζει ο Νίκος Χριστοδουλίδης. Ο Χάρης Γεωργιάδης από την άλλη επέλεξε να υπογραμμίσει ότι το κόμμα βρίσκε-

ται σε πλήρη οργανωτική διάταξη και πως ο τρέως υπουργός Εξωτερικών έχει θέσει τον εαυτό του εκτός κόμματος με τις επιλογές του. Θέλουν παράλληλα να αποτρέψουν το ενδεχόμενο ο Νίκος Χριστοδουλίδης να έχει τον όποιο έμμεσο ρόλο στην επόμενη μέρα του κόμματος.

Όμως σε όλη αυτή τη συζήτηση η Πινδάρου φέρεται να υποβάθμισε τον ρόλο που θέλει να έχει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας στην επόμενη μέρα του ΔΗΣΥ. Καθόλου τυχαία η παρέμβαση του στο OMEGA, όταν ξεκαθάρισε πως σε αντίθεση με την δήλωση Αβέρωφ Νεοφύτου, ότι το κόμμα θα βρεθεί στην αντιπολίτευση, αν χάσει ο ίδιος τις εκλογές, υπογράμμισε πως η όποια απόφαση θα είναι συλλογική. Για κάποιους κύκλους ήταν μήνυμα και προς τον Αβέρωφ Νεοφύτου πως αν χάσει τις εκλογές δεν μπορεί να προκαταβάλει και τη στάση που θα τηρήσει το κόμμα. Όμως έστειλε και το προειδοποιητικό μήνυμα πως θα παρέμβει για την ενότητα του κόμματος και σημείωσε με νόημα πως η εποχή που όποιος φεύγει από το μαντρί τον τρώει ο λύκος τελείωσε. Ο Νίκος Αναστασιάδης έχει ξεκαθαρίσει στο στενό του περιβάλλον πως σε ένα σενάριο που στον β' γύρο βρεθεί ο Νίκος Χριστοδουλίδης και ο Ανδρέας Μαυρογιάννης δεν θα δεχτεί το κόμμα του να σταθεί απέναντι από τον τρέως υπουργό Εξωτερικών. Αντιθέτως θεωρεί πως θα πρέπει να συγκυβερνήσουν με τον κ. Χριστοδουλίδη και για μια τέτοια απόφαση ρόλο θα παίξει η νέα κατάσταση πραγμάτων στον ΔΗΣΥ.

Μεταβατικός πρόεδρος

Υπενθυμίζεται πως αμέσως μετά τις εκλογές ακολουθεί εκλογικό σενάριο για εκλογή νέας ηγεσίας. Σε ένα σενάριο που ο Αβέρωφ Νεοφύτου εκλεγεί, τότε θα έχει καιρίο

Ο Χ. Γεωργιάδης επέλεξε να υπογραμμίσει ότι το κόμμα βρίσκεται σε πλήρη οργανωτική διάταξη και πως ο τρέως υπ. Εξωτερικών έχει θέσει τον εαυτό του εκτός κόμματος με τις επιλογές του.

ρόλο στη διαδοχολογία, ενώ στο σενάριο ήττας ρόλο θα παίξει το ποσοστό που θα λάβει. Ασχετως πάντως αυτών, ο Αβέρωφ Νεοφύτου έχει ξεκαθαρίσει πως θα επαναδιεκδικήσει, αν δεν εκλεγεί, έστω και αν στο παρασκήνιο συζητείται πως η παραμονή του σε συνδυασμό με την ήττα θα οδηγήσει το κόμμα στη συρρίκνωση ποσοστών. Εδώ ακριβώς αναμένεται να παίξει τον δικό του πυροσβεστικό ρόλο ο Πρόεδρος. Δεν είναι λίγα τα στελέχη που βλέπουν πως το καλύτερο σενάριο θα ήταν ένας μεταβατικός πρόεδρος στον ΔΗΣΥ. Ο μεταβατικός πρόεδρος για κάποιους θεωρείται εγγύηση ενότητας και μπορεί να είναι ένα πρόσωπο όπως ο Ιωνάς Νικολάου, ο οποίος διατηρεί και καλή σχέση με τον Νίκο Χριστοδουλίδη. Ο Πρόεδρος Αναστασιάδης έχει διαψεύσει κάτι τέτοιο στον στενό περίγυρο του, όπως και την επιλογή Νίκου Νουρή, του οποίου την πολιτική φρόντιση να επικροτήσουν δύο φορές δημοσίως ο Νίκος Χριστοδουλίδης, εγγειοφάντας ερωτήματα αν ανήκει στα στελέχη που θα βρίσκονται στο εν δυνάμει υπουργικό του συμβούλιο, αν τον βλέπει ως εν δυνάμει πρόεδρο του ΔΗΣΥ με τον οποίο θέλει να συνεργαστεί ή έναν εν δυνάμει σύμμαχο. Ένας μεταβατικός πρόεδρος, πάντως, ενδεχομένως να βολέψει νεαρότερα στελέχη που ενδιαφέρονται όπως ο Δημήτρης Δημητρίου, ίσως και η Αννίτα Δημητρίου, δεν είναι σίγουρο πόσο ευνοεί τον Χάρη Γεωργιάδη, ο οποίος αν και κρατά κλειστά τα χαρτιά του για το τι θα κάνει, θεωρείται βέβαιο πως θα διεκδικήσει την προεδρία του κόμματος.

Οι παλιοί και οι νέοι πρωταγωνιστές

Ήδη διαμορφώνονται πάντως συμμαχίες και αναδεικνύονται τα πρόσωπα που θα παίξουν πρωταγωνιστικό ρόλο την επόμενη μέρα με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Ο Νίκος Τορναρίτης ήταν ο πρώτος που ξεκαθάρισε σε συνάντηση της ηγετικής πυραμίδας πως θα διεκδικήσει την προεδρία του κόμματος, ωστόσο είναι άγνωστο αν θα εμμένει μέχρι τέλους σε αυτή την απόφαση. Με ενδιαφέρον βεβαίως παρακολουθούν στελέχη και τον τρόπο που κινείται ο αντιπρόεδρος του ΔΗΣΥ Ευθύμιος Δίπλαρος.

Ίσως αλησμόνητη θα μείνει στον δημοσκόπο Νάσιο Ορεινό η στρατηγική αποδόμησης των δημοσκοπήσεων του από πλευράς του Ευθύμιου Δίπλαρου. Μία τακτική που ξεκίνησε πρώτος ο Αβέρωφ Νεοφύτου και προκάλεσε αντιδράσεις για την αμφισβήτηση του εν λόγω εργαλείου. Όμως πίσω από την

Πώς ο Ευθ. Δίπλαρος μπήκε στην εξίσωση της συζήτησης.

επιθετική διάταξη Δίπλαρου πολλοί διερωτήθηκαν τι κρύβεται. Αφενός γιατί στο παρελθόν οι σχέσεις Αβέρωφ-Δίπλαρου δεν ήταν ιδανικές και αφετέρου γιατί η σχέση προσήλων είναι με τον Νίκο Αναστασιάδη. Αυτό που λέγεται είναι πως ο υπερβάλλον ζήλος του συνδέεται με το ότι αν διεκδικήσει και αυτός το κόμμα, δεν θα θέλει να έχει απέναντί του τον Αβέρωφ Νεοφύτου. Αν κάποιος βεβαίως θεωρείται πλέον ο άνθρωπος που εμπιστεύεται περισσότερο ο συναγερμικός πρόεδρος, αυτός είναι ο υπουργός Οικονομικών. Η κίνησή του να τον εξαγγείλει ως τον υπουργό Οικονομικών του θεωρήθηκε

από πολλούς και ως ένδειξη αναγνώρισης του από τον κ. Νεοφύτου. Σε ένα σενάριο εκλογής Νεοφύτου διαφαίνεται μία νέα ισχυρή συμμαχία στη Δεξιά, ο' ένα σενάριο ωστόσο που ο Αβέρωφ Νεοφύτου χάσει, είτε δείχνει να αποχωρεί ως συνεκτιστή του, είτε επιχειρεί με αυτό τον τρόπο να τον κρατήσει στο δικό του στρατόπεδο. Ο κ. Πετρίδης πάντως έχει ισχυρή άποψη για την επόμενη μέρα και έχει ξεκαθαρίσει πως στο σενάριο ήττας, ο Συναγερμός θα πρέπει να βρίσκεται απέναντι από τον Νίκο Χριστοδουλίδη. Ο γρίφος που θα απαντηθεί στο σενάριο ήττας είναι ποια στελέχη είναι έτοιμα να μιλήσουν για συμπύληση με τον Νίκο Χριστοδουλίδη, αν αυτός εκλεγεί, καθώς επί του παρόντος κανείς δεν φαίνεται να μιλά ανοικτά. Εκεί θα διαφανεί όπως λέγεται και ο ρόλος που θα αναλάβει ο Νίκος Αναστασιάδης.

Επί ποδός και τις γιορτές οι υποψήφιοι

Αβέρωφ, Μαυρογιάννης, Χριστοδουλίδης επικεντρώνονται στις προσωπικές επαφές

Της ΟΡΙΑΝΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Λίγες μέρες πριν μπούμε στην τελική ευθεία για την ανάδειξη του νέου προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας οι βασικοί υποψήφιοι φαίνεται να συνεχίζουν τον προεκλογικό αγώνα ακόμα και μέσα στις γιορτές, έχοντας στο επίκεντρο την προσωπική επαφή με τους πολίτες. Άλλωστε, παράλληλα με την προβολή των υποψηφίων τους στόχος των επιτελείων και των κομμάτων είναι η εγγραφή νέων ψηφοφόρων μιας και η καταληκτική ημερομηνία είναι η 27η Δεκεμβρίου. Δεύτερο ορόσημο η 5η Ιανουαρίου οπότε και θα υποβληθούν οι υποψηφιότητές τους για να εισέλθουμε στην τελική ευθεία προς τις κάλπες που θα ανοίξουν ένα μήνα αργότερα.

«Ο Αβέρωφ μπορεί»

Στο επιτελείο του προέδρου του ΔΗΣΥ και υποψήφιο για την Προεδρία της Δημοκρατίας η κατάσταση δείχνει τεταμένη. Το μήνυμα που δόθηκε είναι να υπάρξει ακόμη μεγαλύτερη κινητοποίηση όλων των δομών του κόμματος και να συνεχιστεί, αν όχι να ενταθεί, η μέχρι τώρα καλή δουλειά. Άλλωστε, όσα ανέφερε ο Πρόεδρος Αναστασιάδης στη συνέντευξή του την Τρίτη στο Omega «δεν θέλω να εμπλακώ στον προεκλογικό. Να εμπλακώ και να δημιουργήσω έχθρα μεταξύ των οπαδών του κόμματος, γιατί κάνουν άλλες επιλογές;» όπως και η απάντηση που έδωσε όταν ρωτήθηκε αν ο ΔΗΣΥ θα είναι αντιπολίτευση σε περίπτωση εκλογής του Νίκου Χριστοδουλίδη στην προεδρία και είπε «έχω την εντύπωση ότι καλύτερο είναι να είναι συλλογικές θέσεις και αποφάσεις» φαίνεται να προκάλεσαν εκ νέου δυσάρεσκα την ώρα μάλιστα που το κόμμα κάνει την τελευταία απόπειρα προσπάθειας συσπειρώσεως. Πάντως, ο Αβέρωφ Νεοφύτου δεν φαίνεται να βάζει φρένο στον

Στόχος των επιτελείων και των κομμάτων είναι η εγγραφή νέων ψηφοφόρων μας και η καταληκτική ημερομηνία είναι η 27η Δεκεμβρίου. Δεύτερο ορόσημο η 5η Ιανουαρίου, ημερομηνία υποβολής υποψηφιότητας.

προεκλογικό αγώνα ενόψει εορτών πέρα από την παραμονή των Χριστουγέννων που στοχεύει να περάσει λίγο χρόνο με την οικογένειά του. Τις υπόλοιπες μέρες θα συνεχίσει τις επαφές του με κοινωνικούς φορείς, έχοντας στο πλευρό του πρωτοκλασάτα στελέχη του κόμματος, κυρίως βουλευτές ώστε να δοθεί το μήνυμα της ενότητας. Στόχος, όπως διαμνύεται, είναι να προβληθεί με κάθε τρόπο ότι ο πρόεδρος του ΔΗΣΥ είναι ο ιδανικότερος για να διαχειριστεί τα σοβαρά ζητήματα οικονομίας με τα οποία η χώρα θα έρθει αντιμέτωπη το επόμενο χρονικό διάστημα.

Το δεύτερο δυνατό σημείο, όπως σημειώνεται, είναι το Κυπριακό και ότι μπορεί ο υποψήφιος να διαχειριστεί την επόμενη μέρα. Βέβαια, λόγω και των ημερών ο κ. Νεοφύτου δεν θα παραλείψει να προβάλει τις θέσεις τους και σε σχέση με το κοινωνικό κράτος και τη στήριξη του στους πολίτες με το σλόγκαν που ήδη επέλεξε για την προεκλογική καμπάνια «Ο Αβέρωφ μπορεί». Στο πρόγραμμά του άλλωστε περιλαμβάνονται συναντήσεις με σύμμαχα ασφαλείας, τοπικούς φορείς αλλά και συνάξεις φίλων και υποστηρικτών, ενώ ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται και στην ομιλία του στο Παγκύπριο Προεκλογικό Συνέδριο της Νεολαίας του ΔΗΣΥ στις 28 Δεκεμβρίου.

Στο επιτελείο του Αβέρωφ Νεοφύτου η κατάσταση δείχνει τεταμένη. Στο επιτελείο Ανδρέα Μαυρογιάννη συνεχίζεται η προσπάθεια για κατ' ιδίαν συναντήσεις με τους ψηφοφόρους, ενώ το προβάδισμα του Νίκου Χριστοδουλίδη δίνει την ευχέρεια στο επιτελείο και τον ίδιο να κινηθούν κυρίως σε κοινωνικό επίπεδο.

Εγγύηση το ήθος

Στο επιτελείο του ανεξάρτητου υποψηφίου που υποστηρίζεται από το ΑΚΕΛ Ανδρέα Μαυρογιάννη συνεχίζεται με εντατικούς ρυθμούς η προσπάθεια για κατ' ιδίαν συναντήσεις με τους ψηφοφόρους. Το όλο εγχείρημα φαίνεται να πετυχαίνει αν σημειωθεί και την σταδιακή αύξηση των ποσοστών του υποψηφίου όπως καταδεικνύεται μέσα από τις δημοσκοπήσεις.

Διαμνύεται ότι ο όλος σχεδιασμός φαίνεται να αποδίδει και να λειτουργεί, προκαλώντας αισιοδοξία για την επόμενη μέρα.

Μπορεί βέβαια ο κορωνοϊός να κράτησε τον κ. Μαυρογιάννη εκτός για κάποιες μέρες και να δημιούργησε ένα προσωρινό κενό στο πρόγραμμα, ωστόσο έγινε προσπάθεια να καλυφθεί τόσο με τον γ.γ. του ΑΚΕΛ Στέφανο Στεφάνου, όπως στην εκδήλωση της προηγούμενης Τετάρτης στη Λευκωσία, αλλά και με πρωτοκλασάτα στελέχη του κόμματος αλλά και του Κινήματος Οικολόγων, που όμως λειτουργήσαν προσωπικά και δεν εκπροσω-

πούσαν το Κίνημα που ως γνωστόν δεν πήρε επίσημη θέση υπέρ συγκεκριμένου υποψηφίου.

Άλλωστε, όπως σημειώνεται το τριήμερο 24 με 26 Δεκεμβρίου είχε αποφασιστεί από νωρίτερα ότι δεν θα υπάρξουν προγραμματισμένες εκδηλώσεις και παρεμβάσεις με στόχο να δοθεί λίγος χρόνος ξεκούρασης πριν από την τελική ευθεία. Ο κ. Μαυρογιάννης δήλωσε μάλιστα ότι μόλις η υγεία του το επιτρέψει θα βρεθεί στον αγαπημένο του Αγρό κοντά σε φίλους και συγγενείς για να περάσει τις γιορτινές μέρες, ενώ στη συνέχεια έχουν προγραμματιστεί επισκέψεις και σε άλλες ορεινές κοινότητες.

Στόχος πάντως είναι σε κάθε ευκαιρία να τονίζεται το ήθος του Ανδρέα Μαυρογιάννη και το γεγονός ότι δεν υπάρχει καμία κατηγορία για εμπλοκή του σε θέματα διαφθοράς που μπορεί να του προσάψει οποιοσδήποτε γι' αυτό και υπογραμμίζεται η ανάγκη για αλλαγή ηγεσίας μακριά από το κατεστημένο.

Την ίδια ώρα η προσπάθεια είναι για όσο το δυνατό περισσότερες

συναντήσεις του υποψηφίου με την κοινωνία μιας και η ήρεμη παρουσία και ο πράος χαρακτήρας του που αρχικά για ορισμένους θεωρούνταν αρνητικά στοιχεία φαίνεται να κερδίζουν έδαφος κυρίως από ψηφοφόρους άλλων κομμάτων που επιλέγουν τη δεδομένη στιγμή να στηρίξουν τη συγκεκριμένη υποψηφιότητα.

Η άνεση του «πρώτου»

Το ότι οι δημοσκοπήσεις πριν καν εξαγγελθεί την υποψηφιότητά του μέχρι και σήμερα του δίνουν το προβάδισμα και μάλιστα με διαφορά που δεν ανατρέπεται εύκολα φαίνεται να δίνει την ευχέρεια στο επιτελείο και τον ίδιο τον υποψήφιο για την Προεδρία της Δημοκρατίας Νίκο Χριστοδουλίδη να επιλέγουν τις ημέρες των γιορτών να κινηθούν κυρίως σε κοινωνικό επίπεδο.

Μακριά από πολιτική ατζέντα και με δεδομένο ότι έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία αναγγελίας όλων των θέσεων του υποψηφίου, θα αξιοποιηθούν οι γιορτινές μέρες για επαφές με την κοινωνία των πολιτών. Στο πρόγραμμα του κ.

Χριστοδουλίδη περιλαμβάνονται επισκέψεις σε κοινωφελή ιδρύματα όπως η Ευροπα Donna και η Αρδαφνούσα, ενώ δεν θα παραλείψει να επισκεφθεί όλα τα επιτελεία που εργάζονται για την υποψηφιότητά του για να ευχηθεί και να ευχαριστήσει όλους τους εθελοντές που βρίσκονται στο πλευρό του.

Στόχος παραμένει η προβολή των προβλημάτων της κοινωνίας και η επαφή με τους πολίτες με τη δέσμευση ότι θα υπάρξει ολιστική προσέγγιση των ζητημάτων μιας και δεν υπάρχουν μαγικές λύσεις.

Μάλιστα, σε συνέντευξη του στον τηλεοπτικό σταθμό Alpha ο κ. Χριστοδουλίδης δεν παρέλειψε να αναφερθεί και σε συγκεκριμένο πλάνο που ετοιμάζεται ήδη για τις πρώτες 100 μέρες διακυβέρνησής του με τέσσερα βασικά κεφάλαια, την ακρίβεια, το μεταναστευτικό, τη νέα γενιά και το Κυπριακό. Τις μέρες πάντως των εορτών ο Νίκος Χριστοδουλίδης αναμένεται να κλέψει λίγο χρόνο για να τον περάσει με τη σύζυγό του και τις κόρες του τόσο στη Λεμεσό όσο και στην Πάφο.

ΑΡΘΡΟ / Του ΠΑΝΙΚΟΥ ΛΕΩΝΙΔΟΥ

Με το βλέμμα στο μέλλον

Συχνά πυκνά η πολιτική σκηνή καταλαμβάνεται από κομματικές σκιαμαχίες με επίκεντρο γεγονότα και πρόσωπα του μακρινού πλέον παρελθόντος. Ξαφνικά παρακολουθούμε παθιασμένες αντιπαράθεσης για καταστάσεις που ανήκουν οριστικά στο χθες. Κανείς δεν αμφισβητεί ότι όλα αυτά συνιστούν την κοινή μας ιστορία. Ότι τα λάθη, εγκληματικά σε κάποιες περιπτώσεις, οι παραλείψεις και οι αποφάσεις δεν επηρέασαν δυσμενώς την πορεία του τόπου. Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι οι πλάνες και οι εμμονές δεν άνοιξαν τις πόρτες στους Αττίλες. Διερωτόμαστε όμως εάν ωφελεί να στρέφουμε συνεχώς το βλέμμα σε αυτά που μας δίχασαν και μας οδήγησαν σε κα-

ταστροφικές για τον τόπο συνέπειες. Αδιαμφισβήτητα, αποτελούν μέρος της ιστορίας μας και επιβάλλεται να αντλούμε διδάγματα, για να μη διαπραχθούμε τα ίδια λάθη. Η ζωή προχωρά όμως και απαιτεί νέες προσεγγίσεις, επιβάλλει κυρίως την υπέρβαση των διαχωριστικών γραμμών.

Τα κομματικά σύνορα, που είχαν κάποτε χαραχθεί, έχουν χάσει πλέον τη σημασία τους. Κι αυτό είναι ίσως το κίνητρο όσων επιλέγουν την παρελθοντολογία. Ο φόβος ότι φυλλοροεί το κομματικό κρατίδιο τους και ενισχύεται η αναζητήσιμη ενός κοινού τόπου λογικής, πέρα από τα συνθήματα στεγανά. Οπότε γίνεται καταφυγή στο ύστατο εργαλείο περικρατάκωσης, τον κομματικό

πατριωτισμό. Οι πρακτικές αυτές φαίνεται ότι πνέουν τα λοισθήα. Η κυπριακή κοινωνία αλλάζει ραγδαία. Οι πολίτες αφήνουν πίσω τους τα στερεότυπα, τα τεχνητά διλήμματα, τις ψευδεπίγραφες αντιθέσεις, την οικειοθελή ομαδοποίηση. Αντ' αυτού, επιζητούν προτάσεις και λύσεις στα ζέοντα προβλήματα της ζωής μας.

Όπως είναι η εξέλιξη της διαφθοράς, η αναγνώριση και επιβράβευση της αξιοκρατίας, η ανάγκη αμβλύνσης των αυξανόμενων κοινωνικών ανισοτήτων, η στήριξη του λαϊκού εισοδήματος, που πληττείται από την ακρίβεια και τον πληθωρισμό, η ανεύρεση στέγης, καθώς τα ενοίκια έχουν καταστεί απλησίαστα, ιδίως για τους νέους που

θέλουν να στήσουν το σπιτικό τους.

Προτάσεις εφικτές ζητούν οι Κύπριοι και για την αγορά εργασίας, ώστε να μη φεύγουν οι νέοι επιστήμονες προς αναζήτηση εργασίας στο εξωτερικό, για την πληθυσμιακή και παραγωγική αναγέννηση της κυπριακής επαρχίας, για μια εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που θα επιτρέψει στα παιδιά μας να αποκτούν γνώσεις και δεξιότητες που χρειάζονται σε έναν ραγδαία μεταβαλλόμενο κόσμο. Και τέλος, όλους τους απασχολεί το μέγιστο ζήτημα του τρόπου επίτευξης της επανένωσης της πατρίδας μας και η αντιμετώπιση του τουρκικού αναθεωρητισμού και της επιθετικότητας της Άγκυρας.

Ως Δημοκρατικό Κόμμα, καθ'

όλο το προηγούμενο διάστημα, με απόλυτη συνέπεια, πολιτευθήκαμε με μοναδικό γνώμονα την ανεύρεση κοινού τόπου με τις άλλες πολιτικές δυνάμεις για το καλό του τόπου. Και είμαστε πραγματικά υπερήφανοι διότι η στάση μας βρήκε ανταπόκριση στους πολίτες. Καθώς και αυτοί φαίνεται ότι επιθυμούν αυτό τον τρόπο του πολιτεύεσθαι, μακράν των στερίων και ψυχοφθόρων αντιπαράθεσεων.

Και με το ίδιο κριτήριο και το βλέμμα στο μέλλον, αποφασίσαμε τη στήριξη του υποψηφίου προέδρου Νίκου Χριστοδουλίδη. Διότι πιστεύουμε ακράδαντα πως αντιπροσωπεύει, και ως πολιτικός και ως άνθρωπος, ακριβώς αυτά που κι εμείς πρεσβεύουμε. Το ενωτικό

πνεύμα που απαιτείται για να οικοδομήσουμε ένα ισχυρό κράτος, με ευήμερους πολίτες.

Αυτή η δημιουργική στάση, της αμφίδρομης αλληλοκατανόησης, συνιστά και την πλέον αποστομωτική απάντηση σε όσους αμφισβητούν τη δυνατότητα αποτελεσματικής διακυβέρνησης Χριστοδουλίδη με τη στήριξη διαφορετικών πολιτικών δυνάμεων και προσωπικοτήτων. Αντιθέτως, είμαστε βέβαιοι ότι η κυβέρνηση που θα προκύψει μπορεί να αποτελέσει μοντέλο-πρότυπο για την νέα πολιτική εποχή που ανατέλλει στην Κύπρο.

Ο κ. Πανίκος Λεωνίδου είναι κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του Δημοκρατικού Κόμματος.

Κυπριακές Αξίες, Παγκόσμιας Αποδοχής

46 ΧΡΟΝΙΑ
Φροντίδα για τον Άνθρωπο και την Υγεία

Η εξωτερική πολιτική στον προεκλογικό

Η ένταξη στο NATO και το Κυπριακό ήταν δύο βασικά ζητήματα που κυριάρχησαν στην ατζέντα των υποψηφίων για την προεδρία

Του ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

Μπορεί το Κυπριακό να έχει υποχωρήσει μεταξύ των ψηφοφόρων ως βασικό κριτήριο συμμετοχής, ωστόσο, στο προεκλογικό πρόγραμμα όλων των υποψηφίων τόσο οι επιλογές εξωτερικής πολιτικής όσο και η ταύτιση αυτών με το Κυπριακό συνθέτουν –κάπως αντιφατικά– το γεωπολιτικό στίγμα τους. Φυσικά η αντίφαση εδράζεται, διαχρονικά, στο ότι η εξωτερική πολιτική που επιθυμεί κάθε κυβέρνηση ν' ασκήσει περιορίζεται από το ίδιο το (άλυτο) Κυπριακό, πτυχή που τόσο θεσμικά όσο και σε επίπεδο άσκησης πολιτικής (policy implementation) δημιουργεί επιμέρους δυσκολίες καθώς και μονοθεματικότητα. Καθώς ο προεκλογικός οδεύει προς την κορύφωσή του, με τις εκλογές σε λιγότερο από 50 ημέρες, έτσι διαμορφώνονται οι βασικές ιδέες σε σχέση με το αποτύπωμα των υποψηφίων ως προς την εξωτερική πολιτική.

Το NATO

Η ιδέα της ένταξης της Κύπρου στο NATO διακινήθηκε κατεχοχόν από τις υποψηφιότητες των Αβέρωφ Νεοφύτου και Κωνσταντίνου Χριστοφίδη. Ο τρόπος με τον οποίο η ιδέα της συμμετοχής της Κύπρου στον Οργανισμό του Βορείουατλαντικού Συμφώνου έδειξε, εξαρχής, μια προσπάθεια διασύνδεσής του με τις προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού ως προς τη διάσταση του ζητήματος της ασφάλειας και των εγγυήσεων σε σχέση με την Τουρκία. Ωστόσο, ο τρόπος συζήτησης του ζητήματος δεν εστίασε τόσο στην ιδέα της ένταξης της Κυπριακής Δημοκρατίας στις ευρωατλαντικές δομές ασφάλειας όσο στην πρόταση ενός ιδεολογικού στίγματος στον άξονα Δύση - Ανατολή για μια σκοπούς ιδεολογικής πόλωσης, αντιπαράθεσης και κομματικής συσπείρωσης –δεδομένης και της πάγιας αντίληψης του ΑΚΕΛ στην Κύπρο για το ζήτημα του NATO. Λίγες ημέρες πριν από τις εκλογές, στην Κύπρο δεν έχει γίνει μια σοβαρή συζήτηση για την προοπτική ένταξης στο NATO, ωστόσο, το θέμα αιωρείται ως ακόμη ένα «σημείο παρουσίας» στα προεκλογικά προγράμματα των εν λόγω δύο υποψηφίων.

Το Κυπριακό

Οι παραδοσιακές γραμμές στο Κυπριακό (υπέρ ή κατά της λύσης)

Παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις οι τρεις βασικοί υποψήφιοι (Νεοφύτου, Μαυρογιάννης και Χριστοδουλίδης) για τη διεκδίκηση της προεδρίας της Δημοκρατίας επί της αρχής είναι υπέρ της λύσης με τη μορφή της ΔΔΟ.

Οι παραδοσιακές γραμμές στο Κυπριακό (υπέρ ή κατά της λύσης) είναι παρούσες στον προεκλογικό ωστόσο δεν έχουν την αίγλη της συσπείρωσης του παρελθόντος.

είναι παρούσες στον προεκλογικό ωστόσο δεν έχουν την αίγλη της συσπείρωσης του παρελθόντος –ιδίως μετά το ναυάγιο του 2017 και την απουσία διαλόγου έκτοτε. Και οι τρεις βασικοί υποψήφιοι (Νεοφύτου, Μαυρογιάννης, Χριστοδουλίδης) μπορεί να στέκονται υπέρ της λύσης και με ξεκάθαρα τοποθέτηση υπέρ της ΔΔΟ ωστόσο –επί της αρχής– και οι τρεις διαμέσου του προεκλογικού έχουν αποδεχτεί το αφήγημα της πλήρους ευθύνης της Τουρκίας ως προς το ναυάγιο του Κραν Μοντανά.

Πτυχή που αναπόφευκτα ταυτίζεται με τη βασική πολιτική επιχειρηματολογία του Προέδρου Αναστασιάδη, μετά το 2017-2018, η

οποία αποτέλεσε βασικό αντικείμενο κριτικής του από το παραδοσιακό πλέγμα πολιτικών δυνάμεων που είναι υπέρ της λύσης. Στον προεκλογικό η μοναδική υποψηφιότητα που προτάσσει, ξεκάθαρα, την λογική της απόρριψης της διζωνικής, δικαιοδικής, ομοσπονδίας είναι αυτή των Γιώργου Κολοκοσιδίου και Χρίστου Χρίστου (ΕΛΑΜ) με αυτή του πρώτου να υποστηρίζεται –μέσω επιστολής προσωπικότητας από παραδοσιακές δυνάμεις, σε Κύπρο και Ελλάδα, του λεγόμενου απορριπτικού/αντι-ομοσπονδιακού χώρου.

Στο Κυπριακό υπάρχουν διάφορες αντιφάσεις μιας και τόσο η υποψηφιότητα Χριστοδουλίδη όσο κι αυτή του Μαυρογιάννη συνοψίζουν ενδιαφέροντα στοιχεία: Στην πρώτη περίπτωση υπάρχει στήριξη από δυνάμεις όπως αυτές της ΕΔΕΚ και της Ελένης Θεοκάρους, που απορρίπτουν επί της αρχής την ΔΔΟ καθώς και του ΔΗΚΟ, που μετά το 2018 έθεσε την περίφημη «Νέα Στρατηγική» ως μια σκληρή γραμμή πλεύσης στο Κυπριακό, ενώ στη δεύτερη περίπτωση ο κ. Μαυρογιάννης αποδέχεται ως εξελίξεις στο Κυπριακό, το 2017, πτυχές που στελέχη του ΑΚΕΛ δεν αποδέχον-

ταν την επομένη του ναυαγίου στο Κραν Μοντανά.

Τέλος, η υποψηφιότητα του Αχιλλέα Δημητριάδη δείχνει να στέκεται, με την μεγαλύτερη τόλμη, υπέρ της λύσης του Κυπριακού, προσελκύοντας τις ψήφους εκείνες δυνάμεων που τα τελευταία χρόνια έχουν προοδευτική ή ακτιβιστική δράση υπέρ της λύσης και που παραδοσιακά στήριζαν μέρος του ΔΗΣΥ (τον Αναστασιάδη την περίοδο 1999-2017) ή διανέμονταν –πάλι με κριτήριο το Κυπριακό– στο ΑΚΕΛ.

Το Κυπριακό μπορεί να έχει, όπως συχνά επισημαίνουμε, υποχωρήσει ως βασικό κριτήριο ψήφου σε μεγάλη μερίδα ψηφοφόρων ωστόσο παραμένει αντικείμενο συσπείρωσης μεταξύ πρώτου και δεύτερου γύρου, καθώς και υπαρκτή πτυχή της συμπεριφοράς μεγάλου μέρους των ψηφοφόρων. Ωστόσο, στις τρέχουσες προεδρικές ο παραδοσιακός διαχωρισμός μεταξύ των υποστηρικτών της ΔΔΟ και αυτών που την απορρίπτουν έχει μειωθεί τόσο ως προς την ένταση όσο και ως προς την ίδια την εκλογική συμπεριφορά, έχοντας κατακερματιστεί ουσιαστικά ως προς τη σκληρή ψήφο. Η υποψηφιότητα

Χριστοδουλίδη (θεωρητικά υπέρ της ΔΔΟ) ως φαβορί που στηρίζεται από συντηρητικές –στο Κυπριακό– δυνάμεις αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα που συνοψίζει την ως άνω τάση.

Ε.Ε. και Ρωσία

Η «Κ» ανέλυσε στο παρελθόν την πρόταση του κ. Χριστοδουλίδη για περαιτέρω εμπλοκή της Ε.Ε. –μέσω του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου– στο Κυπριακό προκειμένου να υπάρξει σύνδεση των ευρωτουρκικών σχέσεων με την άρση του αδιεξόδου στις συνομιλίες. Εκτός από αυτή τη μάλλον ανεπαρκή πρόταση τόσο η υποψηφιότητα του κ. Νεοφύτου όσο και αυτές των Μαυρογιάννη και Δημητριάδη βλέπουν –σχεδόν με πανομοιότυπο τρόπο– ιδέες εξωτερικής πολιτικής ως αντικείμενα διασύνδεσης με το Κυπριακό ή επιλογές άσκησης και εφαρμογής (foreign policy implementation). Αυτές αφορούν σε τρεις κυρίως διαστάσεις:

- Στην περαιτέρω εμπλοκή της Ε.Ε. στη διαδικασία επίλυσης του Κυπριακού.

- Στη διασύνδεση της ενέργειας στην Ανατολική Μεσόγειο με συμπεριληπτικούς (ή μη) τρόπους σε σχέση με την Τουρκία και την ευρύτερη συνεργασία των κρατών στην περιοχή και

- Στη σύνδεση του Κυπριακού με την ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας, δεδομένου ότι τυπικά η χώρα παραμένει υποψήφια προς ένταξη στην Ε.Ε.

Σε αυτά θα μπορούσαν φυσικά να προστεθούν προτάσεις για την ενδυνάμωση της περιφερειακής συνεργασίας με τα κράτη της περιοχής (Ισραήλ, Αίγυπτος, Λίβανος, Ιορδανία, Παλαιστινιακή Αρχή, κοκ.) καθώς και μια νέα προσέγγιση –υπό το βάρος των εξελίξεων του Ουκρανικού– στις διμερείς σχέσεις Λευκωσίας - Μόσχας που δεν ακούγεται ιδιαίτερα στον προεκλογικό λόγω της ρωσικής εισβολής που παραπέμπει σε αυτή της Τουρκίας, το 1974. Επί του πρακτέου σε αυτό το επίπεδο και δεδομένης της χειροτέρευσης των σχέσεων Ρωσίας - Κύπρου τους τελευταίους μήνες δεν έχουν ακουστεί εναλλακτικές επιλογές αλλά ούτε κάποια αυτοκριτική για τις επιλογές των τελευταίων χρόνων με τη Μόσχα, που μείωναν την αξιοπιστία της Κυπριακής Δημοκρατίας σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Απούσα η θεσμική διάσταση

Παρά το γεγονός πως στην Κύπρο η συζήτηση της –πάντα κατά το κλισέ– «γεωπολιτικής διάστασης» των πραγμάτων έχει εισέλθει ανεπίστρεπτα στη δημόσια σφαίρα της πολιτικής ζωής, παρούσα και στον προεκλογικό αυτό που καθολικά αποσιγάει η περιγραφή της θεσμικής διάστασης πρόταση τόσο η υποψηφιότητα του κ. Νεοφύτου όσο και αυτές των Μαυρογιάννη και Δημητριάδη βλέπουν –σχεδόν με πανομοιότυπο τρόπο– ιδέες εξωτερικής πολιτικής ως αντικείμενα διασύνδεσης με το Κυπριακό ή επιλογές άσκησης και εφαρμογής (foreign policy implementation). Αυτές αφορούν σε τρεις κυρίως διαστάσεις:

• Στην περαιτέρω εμπλοκή της Ε.Ε. στη διαδικασία επίλυσης του Κυπριακού.

• Στη διασύνδεση της ενέργειας στην Ανατολική Μεσόγειο με συμπεριληπτικούς (ή μη) τρόπους σε σχέση με την Τουρκία και την ευρύτερη συνεργασία των κρατών στην περιοχή και

• Στη σύνδεση του Κυπριακού με την ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας, δεδομένου ότι τυπικά η χώρα παραμένει υποψήφια προς ένταξη στην Ε.Ε.

Σε αυτά θα μπορούσαν φυσικά να προστεθούν προτάσεις για την ενδυνάμωση της περιφερειακής συνεργασίας με τα κράτη της περιοχής (Ισραήλ, Αίγυπτος, Λίβανος, Ιορδανία, Παλαιστινιακή Αρχή, κοκ.) καθώς και μια νέα προσέγγιση –υπό το βάρος των εξελίξεων του Ουκρανικού– στις διμερείς σχέσεις Λευκωσίας - Μόσχας που δεν ακούγεται ιδιαίτερα στον προεκλογικό λόγω της ρωσικής εισβολής που παραπέμπει σε αυτή της Τουρκίας, το 1974. Επί του πρακτέου σε αυτό το επίπεδο και δεδομένης της χειροτέρευσης των σχέσεων Ρωσίας - Κύπρου τους τελευταίους μήνες δεν έχουν ακουστεί εναλλακτικές επιλογές αλλά ούτε κάποια αυτοκριτική για τις επιλογές των τελευταίων χρόνων με τη Μόσχα, που μείωναν την αξιοπιστία της Κυπριακής Δημοκρατίας σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο.

ΑΡΘΡΟ / Του ΤΙΓΚΡΑΝ ΜΚΡΤΣΙΑΝ

Εθνοκάθαρση ή η τελευταία μάχη για την επιβίωση;

Τις τελευταίες ημέρες, 120.000 Αρμένιοι, άνδρες, γυναίκες και παιδιά παρμένοντες εσκεμμένα παγιδευμένοι στην πατρίδα τους, το Αρτσάχ (Ναγκόρνο Καραμπάχ), από το Αζερμπαϊτζάν, το Αζερμπαϊτζάν τους έχει αποκλείσει και τώρα έχουν αποκοπεί εντελώς από τον έξω κόσμο.

Πρόκειται για μια ανθρωπιστική καταστροφή που εκτυλίσσεται. Στις 12 Δεκεμβρίου του 2022, μια ομάδα ψευδο-περιβαλλοντιστών από το Αζερμπαϊτζάν, με δήθεν οικολογικές ανησυχίες, έχουν αποκλείσει τον διάδρομο του Λασιόν, τη μοναδική εναπομεινάνσα ανθρωπιστική γραμμή σωτηρίας που συνδέει το Αρτσάχ με τον έξω κόσμο. Ο αποκλεισμός του Αζερμπαϊτζάν αποτελεί κατάφωρη παραβίαση της Τριμερούς δήλωσης της 9ης Νοεμβρίου του 2020. Η δήλωση αυτή, όμως, με τη σειρά της υπογραμμίζει ξεκάθαρα τα εξής: (α) ο διάδρομος του Λασιόν παραμένει υπό τον έλεγχο των ειρηνευτικών δυνάμεων της Ρωσικής Ομοσπονδίας, β) η Δημοκρατία του Αζερμπαϊτζάν εγγυάται την ασφαλή μετακίνηση πολιτών, οχημάτων και φορτίων και προς τις δύο κατευθύνσεις κατά μήκος του διαδρόμου του Λασιόν.

Το οδόφραγμα έχει αφήσει τους Αρμένιους στο Αρτσάχ απομονωμένους καθώς και με περιορισμέ-

νους βασικούς πόρους. Τρόφιμα, φάρμακα και καύσιμα λιγστεύουν εν μέσω παγετώνων του χειμώνα. Επίσης, το Αζερμπαϊτζάν, για να επιδεινώσει τον ανθρώπινο πόνο, είχε διακόψει για αρκετές ημέρες την παροχή του φυσικού αερίου προς το Αρτσάχ. Η ροή του φυσικού αερίου έρχεται από την Αρμενία και διέρχεται από την ελεγχόμενη από τους Αζέρους περιοχή. Τα σχολεί και τα νηπιαγωγεία ήταν αναγκαστικά να κλείσουν, λόγω της απουσίας θέρμανσης, ενώ τα νοσοκομεία έδωσαν μάχη για να φροντίσουν τους ασθενείς που πάγωσαν. Μερικοί από τους ασθενείς δεν μπορούν μέχρι στιγμής να μεταφερθούν στην Αρμενία για να σωθούν, να κάνουν τη θεραπεία τους για να ζήσουν.

Αυτός ο αποκλεισμός δεν είναι η πρώτη απόπειρα του Αζερμπαϊτζάν να προκαλέσει μαζικό ανθρώπινο πόνο στους Αρμένιους του Αρτσάχ. Εκτός των τριών πολέμων που εξάπλωσε το Αζερμπαϊτζάν κατά του Αρτσάχ, τα τελευταία 30 χρόνια, το έχει υποβάλει τους Αρμένιους του Αρτσάχ και σε διάφορες δοκιμασίες. Τρεις γενείς Αρμένιων του Αρτσάχ απέσπασαν θάνατο και κακουχίες, πογκρόμ και σφαγές και συνεχίζουν να ζουν κάτω από τη διαρκή απειλή εξόντωσης από το Αζερμπαϊτζάν.

Έχουν αντέξει όμως. Παρά την

Παρά την υπογραφή της Τριμερούς δήλωσης του Νοεμβρίου του 2020 για παύση των εχθροπραξιών, το Αζερμπαϊτζάν επιδιώκει ανελέητα διάφορα μέσα για τη δημιουργία ακραίων και αφόρητων συνθηκών διαβίωσης για τον Αρμενικό πληθυσμό του Ναγκόρνο Καραμπάχ.

υπογραφή της Τριμερούς δήλωσης του Νοεμβρίου του 2020 για παύση των εχθροπραξιών, το Αζερμπαϊτζάν επιδιώκει ανελέητα διάφορα μέσα για τη δημιουργία ακραίων και αφόρητων συνθηκών διαβίωσης για τον Αρμενικό πληθυσμό του Ναγκόρνο Καραμπάχ, συμπεριλαμβανομένων στρατιωτικών προκλήσεων, ψυχολογικού εκφοβισμού και τρόμου, ανοίγοντας πυρ κατά των πολιτικών κτιρίων, επανειλημμένα διακόπτοντας τη ροή του φυσικού αερίου κατά τη διάρκεια των χαμηλών θερμοκρασιών του χειμώνα. Το Αζερμπαϊτζάν συνεχίζει να χρησιμοποιεί όλα τα εργαλεία

του οπλοστασίου του για να εξοντώσει ή/και να εκδιώξει Αρμένιους από την πατρίδα τους. Το Αζερμπαϊτζάν δεν δέχεται ότι υπάρχει μια τέτοια οντότητα όπως το «Ναγκόρνο Καραμπάχ» και αποκαλύπτει ξεκάθαρα τις γενοκτονίες του προθέσεις.

Ο αποκλεισμός εκ μέρους του Αζερμπαϊτζάν δεν είναι μια μεμονωμένη πράξη. Είναι μέρος μιας συστηματικής και συνεπούς πολιτικής με στόχο την εθνοκάθαρση του αυτόχθονα αρμενικού πληθυσμού στο Ναγκόρνο Καραμπάχ. Η αντιαρμενική υστερία και η ρητορική μίσους καθώς και η θεομοθετημένη αρμενοφοβία καθιστούν τις προθέσεις του Αζερμπαϊτζάν σαφείς. Με την καταστροφή και τη βεβήλωση της αρμενικής θρησκευτικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, των νεκροταφείων και σταυροπέτρων, με αιώνια ιστορία, καθώς και διαγράφοντας κάθε τι αρμενικό από τα εδάφη που βρίσκονται υπό την κατοχή του, το Αζερμπαϊτζάν αποκαλύπτει ξεκάθαρα όχι μόνο την πολιτική του για την εθνοκάθαρση, αλλά και την πρόθεσή του να διαπράξει άλλη μία γενοκτονία κατά του αρμενικού λαού.

Πράγματι, το Αζερμπαϊτζάν δεν έχει κρύψει ποτέ, ότι θέλει το Ναγκόρνο Καραμπάχ χωρίς Αρμένιους. Το Αζερμπαϊτζάν θέλει την περιοχή

και η εξόντωση των Αρμενίων ένα το μέσο για την πραγμάτωση του σκοπού αυτού. Πρόκειται για μία υπαρκτή στιγμή για τους Αρμένιους. Είναι θέμα ζωής και θανάτου, καθώς αγωνίζονται συνεχώς σε αόριστες και απάνθρωπες συνθήκες για το ίδιο το δικαίωμα να ζουν στην αρχαία τους την πατρίδα.

Πρόκειται για μία γενοκτονία που εξελίσσεται σιγά-σιγά. Πληθυσμός άνω των 120.000 ανθρώπων μπορεί να εξαφανιστεί, να εκκαθαριστεί πλήρως, χωρίς κανείς να φέρει την ευθύνη. Έχουμε δει να συμβαίνει στο παρελθόν σε Αρμένιους, Έλληνες, Κούρδους και πολλούς άλλους.

Το Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας κάλεσε «τις αρχές του Αζερμπαϊτζάν να διασφαλίσουν την ελευθερία και την ασφάλεια των μετακινήσεων και των μεταφορών, και προς τις δύο κατευθύνσεις κατά μήκος του διαδρόμου του Λασιόν χωρίς καμία προϋπόθεση, σύμφωνα με την Τριμερή δήλωση της 9ης Νοεμβρίου του 2020. Ο τοπικός πληθυσμός πρέπει να γλυτώσει από τις κακουχίες και τις στενοχώριες». Παρόμοιες δηλώσεις και εκκλήσεις προς το Αζερμπαϊτζάν έκαναν η Ε.Ε. και οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Γαλλία, η Κύπρος, η Ολλανδία, η Γερμανία, η Ελβετία, το Ηνωμένο Βασίλειο κ.λπ. Το Αζερμπαϊτζάν προσποιείται, ότι

δεν ακούει αυτές τις εκκλήσεις και προωθεί δύο ψευδοεπιχειρήματα: 1. Το Αζερμπαϊτζάν δεν έχει αποκλείσει τον διάδρομο του Λασιόν και 2. Δεν είναι η κυβέρνηση, αλλά οι «οικολόγοι» που διαμαρτύρονται. Από τις διεθνείς αντιδράσεις είναι σαφές, ότι κανείς, συμπεριλαμβανομένου του Αζερμπαϊτζάν, δεν πιεστεί σε αυτά τα επιχειρήματα.

Ενώ ο κόσμος ετοιμάζεται να γιορτάσει τα Χριστούγεννα και την Πρωτοχρονιά, ο αρμενικός πληθυσμός στο Αρτσάχ παραμένει υπό την άμεση απειλή της εξόντωσης, απομονωμένος και αποκομμένος από τον υπόλοιπο κόσμο.

Απαιτείται επείγουσα και αποφασιστική δράση από τη διεθνή κοινότητα για να αποτραπεί ακόμη μία τραγωδία. Ο πολιτισμένος κόσμος και οι εξειδικευμένοι διεθνείς οργανισμοί πρέπει να παρέμβουν για να ανακόψουν οποιαδήποτε περαιτέρω κλιμάκωση της κατάστασης και να σώσουν τον λαό του Αρτσάχ από τη γενοκτονία που εξελίσσεται. Ο λαός του Αρτσάχ θα προσπαθήσει να αντισταθεί σε μία νέα γενοκτονία, δίνοντας πιθανώς την τελευταία του μάχη για την επιβίωση.

Ο κ. Τιγκράν Μκρτςιάν είναι πρόεδρος της Δημοκρατίας της Αρμενίας στην Ελληνική Δημοκρατία, την Κύπρο και την Αλβανία.

Το Qatargate ξεγυμνώνει την Ε.Ε.

«Τυλιγμένοι στο χαρτί» του φυσικού αερίου βρίσκονται οι θεσμοί, αλλά και η Γερμανία, η Γαλλία και το Βέλγιο

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

Εκτεθειμένοι πολιτικά και ηθικά είναι οι θεσμοί της Ε.Ε., η Γερμανία, η Γαλλία και το Βέλγιο, συνεπεία του σκανδάλου Qatargate, το οποίο αποδίδεται μεν στη χώρα του Κόλπου, αλλά κανείς δεν έχει τολμήσει να ακουμπήσει την Ντόχα, δεδομένου του ρόλου που ενσαρκώνει, για την απεξάρτηση της Ευρώπης από τη Ρωσία και το φυσικό της αέριο. Συνεπώς, το Κατάρ εξακολουθούσε, ενώ γράφονταν αυτές οι γραμμές, να παραμένει αλώβητο και κανείς δεν είχε καν ζητήσει εξηγήσεις από την Ντόχα για το σκάνδαλο που κλυδωνίζει την Ε.Ε., πόσω μάλλον να δρομολογήσει κυρώσεις σε βάρος του Κατάρ, όπως θα έπρεπε να συμβαίνει με μια τρίτη χώρα που έχει χειραγωγήσει τις θέσεις της Ευρωβουλής, ρεζιλεύοντας το σύνολο του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Οι εξελίξεις που καταγράφονται αντανακλούν την άνεση με την οποία το «διευθυντήριο» της Ε.Ε., Βερολίνο, Παρίσι και οι Βρυξέλλες, περιορίζει τα αντανακλαστικά του στα φαινόμενα διαφθοράς, σε τέτοιο βαθμό ώστε η χώρα που «παρήγγειλε» τη χειραγωγή των πολιτικών της Ε.Ε., εξαγοράζοντας αποφάσεις και συνειδήσεις να απολαμβάνει μιας ιδιότυπης «ασυλίας».

Το κόστος, επί του παρόντος, καλούνται να πληρώσουν μόνο οι «4» που κατηγορούνται για το Qatargate (Καϊλή, Τζόρτζι, Παντσέρι και ένας λοιπός), ενώ άλλοι 10-15 βρίσκονται στο «μικροσκοπικό» των βελγικών Αρχών. Όλοι αυτοί όμως, παρά την εμπλοκή που τους αποδίδεται στην υπόθεση, δεν έδρασαν ίδια πρωτοβουλία, ούτε ξόδευσαν δικά τους χρήματα. Τα χρήματα δόθηκαν από αυτόν που έδωσε την παραγγελία, προς όφελος του Κατάρ, το οποίο, όλως παράδοξως, βρίσκεται εκτός κάδρου ευθυνών, χωρίς συλλήψεις ή/και απελάσεις. Ας δούμε όμως γιατί οι ισχυροί της Ε.Ε. έχουν υψώσει ασπίδα ασφαλείας γύρω από το κράτος του Κόλπου και ποια σχέση έχουν αναπτύξει με την Ντόχα:

• **Γερμανία:** Στο πλαίσιο απεξάρτησης από το ρωσικό φυσικό αέριο, το Βερολίνο υπέγραψε συμφωνία με το Κατάρ στις 29 Νοεμβρίου, με χρονικό ορίζοντα 15ετίας, για την προμήθεια υδρογονάνθρακα φυσικού αερίου, μέσω της αμερικανικής εταιρίας Conoco Phillips, η οποία εν συνεχεία θα το παραδώσει στη γερμανική εταιρία Brunsbüttel. Η συμφωνία αυτή όχι απλώς δεν τίθεται εν αμφιβολώ, υπό το φως του Qatargate, αλλά θα διευρυνθεί μετά το 2026. Εξαιρετικής σημασίας είναι η δήλωση του αντικαγκελαρίου και υπουργού Οικονομικών της Γερμανίας Ρόμπερτ Χάιμπεκ, ο οποίος εξήγησε, μάλλον άγαρμπα,

Τον Ιανουάριο 2022, η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν χαρακτήριζε ως «εξαιρετική» τη συζήτηση που είχε με τον Εμίρη του Κατάρ, Tamim Bin Hamad για ενίσχυση της συνεργασίας Ε.Ε. - Κατάρ και σε θέματα ενέργειας, κατατάσσοντας τη χώρα του Κόλπου, μεταξύ των «αξιόπιστων εταίρων».

ότι τα εθνικά συμφέροντα της χώρας υπερτερούν κάθε ηθικής, περιλαμβανομένης και της προσπάθειας του Κατάρ να κατευθύνει τις πολιτικές αποφάσεις της Ε.Ε. Ο ΥΠΟΙΚ της Γερμανίας ανέφερε ότι η φερόμενη δωροδοκία πολιτικών της Ε.Ε. και το θέμα των αγορών φυσικού αερίου είναι «δύο διακριτά θέματα».

Όπως είπε ο κ. Χάιμπεκ, «η διαφθορά είναι ποινικό αδίκημα και το εμπόριο με άλλες χώρες πρέπει πάντα να σταθμίζεται έναντι των ηθικών συνεπειών, παράλληλα όμως πρέπει να εξασφαλιστεί η τροφοδότηση. Και στη συγκεκριμένη περίπτωση η Γερμανία έχει συμφέρον να αντισταθμίσει την απώλεια φυσικού αερίου, και νομίζω ότι αυτό είναι διακριτό», κατέληξε, δίνοντας στίγμα μιας άνευ προνοημένου ελαστικότητας του Βερολίνου έναντι του Κατάρ και του σκανδάλου που προκάλεσε στην Ε.Ε. Σημειώνεται ότι το Κατάρ έχει επενδύσει σε αρκετούς γερμανικούς κολοσσούς, διαθέτοντας σημαντικό ποσοστό μετοχών, τόσο στη γερμανική αυτοκινητοβιομηχανία, όσο και στην Deutsche Bank.

Το Βερολίνο υπέγραψε συμφωνία με το Κατάρ στις 29 Νοεμβρίου, με χρονικό ορίζοντα 15ετίας, για την προμήθεια υδρογονάνθρακα φυσικού αερίου, μέσω της αμερικανικής εταιρίας Conoco Phillips, η οποία εν συνεχεία θα το παραδώσει στη γερμανική εταιρία Brunsbüttel.

• **Γαλλία:** Ο Πρόεδρος της Γαλλίας Εμανουέλ Μακρόν, παρά την έντονη κριτική του γαλλικού τύπου, επέλεξε να παραστεί στον τελικό του Μουντιάλ, στο Κατάρ. Βρέθηκε μάλιστα στην εξέδρα για την απονομή του επτάθλου, δίπλα στον Εμίρη του Κατάρ, αισθανόμενος προφανώς ότι δεν θίγεται η αξιοπιστία του, από το γεγονός ότι η χώρα του Κόλπου ρεζιλέψε το ευρωπαϊκό οι-

κοδόμημα, χειραγωγώντας πολιτικές της Ε.Ε. Ούτε κι όταν ο Εμίρης του Κατάρ έντυνε τον Λιονέλ Μέσι με μια διάφανη κελερμία, πριν σκώσει το έπαθλο του παγκόσμιου πρωταθλητή. Αν και ο Εμανουέλ Μακρόν δεν ήταν τόσο ειλικρινής όσο ο ΥΠΟΙΚ της Γερμανίας (πο πάνω), δεν θα πρέπει να διαφεύγουν της προσοχής μας τα οικονομικά συμφέροντα της Γαλλίας, καθώς το Κατάρ έχει επενδύσει σε γαλλικούς κολοσσούς, ενώ η TotalEnergies κατέχει μερίδιο στην ανάπτυξη τόσο του North Field South (NFS) και στο North Field East (NFE) του Κατάρ.

• **Βέλγιο:** Η δράση των δικωτικών Αρχών του Βελγίου οδήγησε σε διθυράμβους, αναφορικά με τη δρομολόγηση της εξάρθρωσης ενός κυκλώματος χειραγωγούς πολιτικών της Ε.Ε., εντός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ενώ γράφονταν αυτές οι γραμμές, είχαν κατηγορηθεί 4 άτομα, εκ των οποίων μια μόνο ευρωβουλευτής (Εύα Καϊλή) και εξετάζονταν άλλα 10-15 πρόσωπα, περιλαμβανομένων 2-3 ευρωβουλευτών, κάτι που ενδέχεται να ανεβάσει τον αριθμό των συλ-

λήψεων. Ωστόσο, αυτό που απουσιάζει και αφήνει μέχρι στιγμής εκτεθειμένες τις βελγικές Αρχές είναι η τοποθέτηση στην εικόνα, του Κατάρ και επισήμως, χωρίς την προσφιλή όπως αποδεικνύεται διαροπή διά των βελγικών ΜΜΕ. Θα έπρεπε να είναι τουλάχιστον αυτόνοτο, ότι το παζλ δεν μπορεί να εξαντλείται στους «εκτελεστές» μιας «παραγγελίας» και ότι η συμπλήρωσή του, προϋποθέτει τη σύλληψη ή/και την απέλαση αυτών που διέθεσαν το 1,5 εκατομμύριο ευρώ, το οποίο σε κάθε περίπτωση θεωρείται «αστείο ποσό», για να είναι σε θέση να χειραγωγήσει τις αποφάσεις της Ε.Ε. Άρα, η έρευνα των βελγικών Αρχών πάσχει από σοβαρά ελλείμματα και για να δοθεί μια ακριβής εικόνα, θα πρέπει πρώτα από όλα να βρεθεί αυτός που πλήρωσε τα χρήματα για να τελεστεί το έγκλημα που αποδίδεται στην ομάδα Παντσέρι, περιλαμβανομένης και της Ελληνίδας ευρωβουλευτού, ως επίσης και το σύνολο των ποσών που λέγεται ότι είναι πολύ μεγαλύτερο.

• **Κομισιόν:** Τον Ιανουάριο 2022, η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν χαρακτήριζε ως «εξαιρετική» (excellent) τη συζήτηση που είχε με τον Εμίρη του Κατάρ, Tamim Bin Hamad για ενίσχυση της συνεργασίας Ε.Ε. - Κατάρ και σε θέματα ενέργειας, κατατάσσοντας τη χώρα του Κόλπου, μεταξύ των «αξιόπιστων εταίρων». Όταν ξέσπασε το σκάνδαλο Qatargate, εκθέτοντας το ευρωπαϊκό οικοδόμημα, η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν διατήρησε την ίδια ακριβώς γραμμή, ως να μη συμβαίνει τίποτε, δηλώνοντας ότι «εργαζόμαστε με το Κατάρ... σε διμερή ζητήματα, όπως η απεξάρτηση από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα». Την ίδια ώρα, η Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ροζέττα Μέτσολα δήλωνε ότι «θα ήταν καλύτερα να παγώσουμε παρά να πωληθούμε», κάτι που προφανώς δεν ενστερνίζονται όλοι στην Ε.Ε.

Η κ. φον ντερ Λάιεν ενέκρινε άδεια για τη συμμετοχή του Δημήτρη Αβραμόπουλου στην μη κυβερνητική οργάνωση Fight Impunity του Παντσέρι, στις 3 Φεβρουαρίου 2021, παρά το γεγονός ότι η εν λόγω οργάνωση δεν είναι καν εγγεγραμμένη στο «αρχείο διαφάνειας» της Ε.Ε. Όπως δήλωσε ο Δημήτρης Αβραμόπουλος, έλαβε 60 χιλιάδες ευρώ, εντός ενός έτους, ποσό για το οποίο φορολογήθηκε στην Ελλάδα. Ο κ. Αβραμόπουλος είναι υποψήφιος για τη θέση του ειδικού απεσταλμένου της Ε.Ε. στην περιοχή του Κόλπου, θέση που διεκδικεί και ο πρώην ΥΠΕΞ της Ιταλίας Λουίτζι ντι Μάιο. Σημειώνεται ότι και η Ιταλία έχει «εξαρτήσεις», καθώς η ιταλική ENI, κατέχει μερίδιο του οικοπέδου του Κατάρ, North Field East (NFE).

Όταν η Ντόχα απειλεί την Ευρώπη

Η περιορισμένη αντανακλαστική αντίδραση της Ε.Ε. και των ισχυρών κρατών-μελών στο σκάνδαλο Qatargate, σε συνδυασμό με την προσπάθεια απεξάρτησης της Ευρώπης από τη Ρωσία και τη δρομολόγηση συμφωνιών προμήθειας φυσικού αερίου από το Κατάρ, δημιουργούν συνθήκες αποθράσυνσης της Ντόχα, που δεν διατάζει πλέον να απειλήσει ευθέως την ενωμένη Ευρώπη με «ενεργειακές συνέπειες».

Το Κατάρ λοιπόν πέρασε στην αντιπθεση, ως αποτέλεσμα της αυτόνοτης απεξάρτησης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να βάλει στο ψυγείο όλα τα ντισιέ της χώρας, απαγορεύοντας την είσοδο στα κτίρια του Σώματος σε όσα πρόσωπα προωθούν τα συμφέροντα της Ντόχα, συνεπεία των αποκαλύψεων του Qatargate. Διπλωμάτης της αποστολής του Κατάρ στην Ε.Ε. φρόντισε να διαμηνύσει ότι «η απόφαση να επιβληθεί ένας τέτοιος μεροληπτικός περιορισμός που περιορίζει τον διάλογο και τη συνεργασία με το Κατάρ πριν τελειώσει η νομική διαδικασία, θα επηρεάσει αρνητικά την περιφερειακή και παγκόσμια συνεργασία στον τομέα της ασφάλειας, καθώς και τις συνεχιζόμενες συζητήσεις για την παγκόσμια ενεργειακή φτώχεια και ασφάλεια». Πρόσθεσε ότι «απορρίπτουμε κατηγορηματικά τους ισχυρισμούς που συνδέουν την κυβέρνησή μας με ανάρμοστη συμπεριφορά», υπογραμμίζοντας ότι η Ντόχα δέχεται ανεξέλεγκτα κριτική και επίθεση τις τελευταίες μέρες. Η αποθράσυνση του Κατάρ και οι απειλές που εκτοξεύθηκαν με φόντο την ενέργεια, είναι απόρροια τόσο της σταδιακής εξάρτησης της Ε.Ε. και ισχυρών κρατών-μελών από την Ντόχα. Όσο και ελλειπούς έρευνας των δικωτικών αρχών του Βελγίου, οι οποίες δεν έχουν συνδέσει, παρά μόνο διά διαρροών, τους συλληφθέντες της υπόθεσης Qatargate και τα χρήματα που εντοπίστηκαν με τον «εντολέα» της υπόθεσης χειραγωγούς των πολιτικών της Ε.Ε. Οι μέχρι τώρα καρποί της έρευνας των βελγικών Αρχών δημιουργούν την εντύπωση ότι δεν υπάρχει ούτε ιθύνων νους, ούτε και ηθικός αυτουργός στην υπόθεση Qatargate, εξαντλώντας τις συλλήψεις και τις κατηγορίες στα πρόσωπα που ανέλαβαν τον ρόλο του «εκτελεστή».

Ο κ. Δημήτρης Τερτζής είναι μηχανικός Η/Υ (PhD) - Πολιτικός επιστήμων (MSc).

ΑΡΘΡΟ / Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΤΕΡΖΗ

Μεταναστευτικό και Ανθρωπισμός

Η διαδρομή «Ομόνοια - Σύνταγμα», η οποία ενώνει τις δύο κεντρικότερες πλατείες της ελληνικής πρωτεύουσας με 15 λεπτά περπάτημα, είναι αρκούτσως σύντομη ώστε να έχει καταστεί παροιμιώδης, υποδηλώνοντας τη συχνότητα χρήσης της από όσους κατοικούν ή εργάζονται στην περιοχή. Όπως δυστυχώς συμβαίνει σε κάθε μεγάλη πόλη του πλανήτη, ο διαβάτης συναντά εκεί δεκάδες εσπρές, εικόνα που έχει επδινωθεί αισθητά τα τελευταία 30 χρόνια, λόγω της αθρόας εισροής μεταναστών και της αδυναμίας παραγωγικής ενσωμάτωσής τους.

Δραστηριοποιούμενος στον χώρο του μεταναστευτικού, υπενθυμίζω ενίοτε το παράδειγμα των αναξιοπαθούντων αυτών συνανθρώπων μας σε συναδέλφους και συννομιμητές, θέτοντας το εξής απλό ερώτημα: κάποιος που (π.χ. λόγω εργασίας) κινείται καθημερινά στη διαδρομή «Ομόνοια-Σύνταγμα» και επιθυμεί να βοηθήσει δίνοντας ένα

ευρώ σε κάθε επαίτη, για πόσο θα μπορεί να το κάνει;

Η προφανής απάντηση υποδεικνύει την πρακτική αδυναμία οποιασδήποτε κοινωνίας να απορροφήσει μετανάστες πέραν ενός ορίου, ανεξαρτήτως καλών προθέσεων. Επιβεβαιώνει, δηλαδή, ότι η ανθρωπιστική διάσταση είναι μεν κυρίαρχη στο μεταναστευτικό, αλλά δεν μπορεί να ικανοποιηθεί με το επίπεδο «τουσβάλισμα» εκατομμυρίων ψυχών, συχνά σε επικίνδυνα ταξιδιωτικά μέσα και, μετά από πολλές απώλειες ζωών στην πορεία, σε γκετοποιημένες συνοικίες των μεγαλουπόλεων της Δύσης. Περιέργως πώς, οι επικαλούμενοι τον ανθρωπισμό εστιάζουν αποκλειστικά στους σχετικά λίγους που καταφέρνουν, μέσω δουλεμπόρων ή άλλων μεθόδων, να προσεγγίσουν (ή να παραβιάσουν) τα σύνορα προηγμένων χωρών. Ουδείς φαίνεται να νοιάζεται για τα δισεκατομμύρια όσων μένουν πίσω, σε συνθήκες διαβίωσης κατώτερες ακόμα και από αυτές ενός

άστεγου επαίτη στη Δύση. Έτσι όμως παραγνωρίζεται η ρίζα του προβλήματος, δηλαδή το χαμηλό βιοτικό και μορφωτικό επίπεδο των χωρών προέλευσης, καταδικάζοντας τις κοινωνίες υποδοχής σε σταδιακή υποβάθμιση, αφού είναι πρακτικώς αδύνατον να απορροφήσουν απεριόριστο αριθμό αναξιοπαθούντων, συχνά άλλωστε προερχόμενων από εθνικώς ή πολιτισμικώς ασύμβατες περιοχές. Οι αριθμοί είναι αμείλικτοι, πλην αποκαλυπτικοί. Ο πληθυσμός της Γης ξεπέρασε πρόσφατα τα οκτώ δισεκατομμύρια. Εξ αυτών, τουλάχιστον ένα δισεκατομμύριο ζει με κάτω από ένα δολάριο την ημέρα και περισσότεροι από τέσσερα δισεκατομμύρια με λιγότερα από δέκα δολάρια ημερησίως. Μόνο στην Αφρική κατοικούν περίπου 1,2 δισεκατομμύρια άνθρωποι, οι οποίοι το 2050 θα έχουν διπλασιαστεί, από 800 εκατομμύρια το 2000 (αύξηση 300% σε 50 μόλις χρόνια). Ταυτόχρονα, το νερό λιγοστεύει, η ερημοποίηση επεκτείνεται και η

επιβίωση δυσχεραίνεται.

Σε συνδυασμό με την προϊούσα κλιματική αλλαγή, η κατάσταση διαρκώς χειροτερεύει. Αν δεν ληφθούν γενναία, μακροπρόθεσμα μέτρα οικονομικής και αναπτυξιακής φύσεως υπέρ τους, η υπεργεννητικότητα και η ακραία φτώχεια μεγάλων τμημάτων της Ασίας και της Αφρικής θα κατακλύσουν την Ευρώπη με μεταναστευτικά ρεύματα σαν εκείνα που παλαιότερα κατέστρεψαν αυτοκρατορίες. Ήδη, ο λεγόμενος ανεπτυγμένος κόσμος αδυνατεί να απορροφήσει τους βιολογικούς μεταποσθέντες από τον τόπο κατοικίας τους (σε δέκα 100 εκατομμύρια ανθρώπους) ή, έστω, τους επισήμως χαρακτηρισμένους πρόσφυγες (27 εκατομμύρια πέρυσι).

Την ίδια στιγμή, αναλωνόμαστε σε επουσιώδη ζητήματα (π.χ. περί των όρων «άσυλο», «πρόσφυγας», «μετανάστης», «αθρομετανάστης»), σε ανούσιες πολιτικές αντιπαραθέσεις για το ποιος είναι πο... ευαίσθητος, ή σε αυταπάτες ότι το με-

ταναστευτικό συνιστά λύση για χρόνια προβλήματα της οικονομίας, όπως το φθινόρραγο εργατικό δυναμικό και το παραπαίον ασφαλιστικό. Αλήθεια όμως, τι είδους ανθρωπισμός είναι αυτός, αν νοιαζόμαστε μόνο για όποιον φτάνει όπως-όπως στα σύνορά μας, δηλαδή για περίπου 1 στους 100 από εκείνους που έχουν ανάγκη; Ή, πόσο ανθρωπιστές είμαστε, αν μας ενδιαφέρουν μόνο όσοι επισήμως χαρακτηρίζονται πρόσφυγες, αλλά αδιαφορούμε για τους υπόλοιπους, που είναι δεκάδες φορές περισσότεροι; Συνεχίζοντας σε τέτοιες αδιέξοδες ατραπούς, το πρόβλημα εντείνεται, τα γκέτο διευρύνονται και οι κοινωνικές συγκρούσεις πολλαπλασιάζονται. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι κερδίζουν έδαφος αυστηρότερες λύσεις που συζητιούνται εδώ και δεκαετίες, όπως η μεταφορά των παράνομων μεταναστών σε κέντρα «φιλοξενίας» εκτός των χωρών προορισμού (π.χ. σε «πρόθυμες» χώρες της Αφρικής). Η Δανία (με σοσιαλδημοκρατική

κυβέρνηση) και η Βρετανία (με πρωθυπουργό τον Ινντό μετανάστη Ρίο Σουνάκ) προωθούν ήδη παρόμοια μέτρα.

Οπωσδήποτε, το μεταναστευτικό έχει έντονη ανθρωπιστική διάσταση. Επειδή όμως αποτελεί ζήτημα παγκόσμιας εμβέλειας, δεν μπορεί να λυθεί εις βάρος των δυτικών κοινωνιών, οι οποίες αργά ή γρήγορα θα αντιδράσουν πολύ εντονότερα. Οι ανωτέρω δύσκολες αλήθειες πρέπει επομένως να λαμβάνονται σοβαρά υπ' όψιν από όσους χαράσσουν τις αντίστοιχες εθνικές πολιτικές σε κράτη όπως η Ελλάδα και η Κύπρος, τα οποία μαστιζούνται ποικιλοτρόπως από το πρόβλημα, ξεπερνώντας τις ιδεοληψίες συγκεκριμένων πολιτικών (και οικονομικών συμφερόντων), που καταχρώνται την ευγενή έννοια του ανθρωπισμού, συχνά προς ίδιον όφελος.

Σοφία IV 'Τ Βελντ

Ευρωβουλευτής, εισηγήτρια της έκθεσης για τις παράνομες παρακολουθήσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Υπάρχει ομερτά στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Όσοι λένε ότι δεν υπάρχει νομική βάση, το λένε γιατί δεν θέλουν να αποκαλυφθούν αυτά τα πράγματα

Συνέντευξη στον ανταποκριτή μας στις Βρυξέλλες, ΓΙΩΡΓΟ ΚΑΚΟΥΡΗ

Η Σοφία IV 'Τ Βελντ, εισηγήτρια της έκθεσης για τις παράνομες παρακολουθήσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, έχει πάντα πολλά να πει και η συνέντευξη αυτή δεν ήταν εξαίρεση. Η ευρωβουλευτής εξήγησε τα επόμενα βήματα της διαδικασίας των ερευνών της επιτροπής PEGA, αλλά και σχολίασε τις προσπάθειες των κυβερνήσεων των κρατών μελών να υποβαθμίσουν το θέμα, με το επιχείρημα πως πρόκειται για εσωτερικές υποθέσεις για τις οποίες δεν έχει αρμοδιότητα το Κοινοβούλιο. Η κα Βελντ λέει χαρακτηριστικά στη συνέντευξη της πως στο Συμβούλιο της Ε.Ε. και συλλογικά συμφώνησαν να απαντήσουν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο «δεν είναι δουλειά σας, μην ασχοληθείτε, με αγάπη το Συμβούλιο». «Στην έκθεση έχω κάνει λόγο για ομερτά και έχω δεχθεί επικρίσεις πως υπονοώ πως πρόκειται για οργανωμένο κουκούλωμα. Ναι, είναι. Όλες οι κυβερνήσεις των κρατών μελών φέρουν ευθύνη». Σχολίασε επίσης πως η Κομισιόν έχει κάθε αρμοδιότητα να προχωρήσει σε διερεύνηση αλλά δεν το κάνει. Η αρχική συνέντευξη πραγματοποιήθηκε την ημέρα πριν ξεσπάσει στις Βρυξέλλες το σκάνδαλο Qatargate με επίκεντρο το Κοινοβούλιο, για αυτό και ζήτησαμε ένα επιπρόσθετο σχόλιο από την Ολλανδή Φιλελεύθερη ευρωβουλευτή για τη διαφάνεια στον θεσμό και το πώς μπορεί να θωρακιστεί σωστά στο μέλλον.

–Πού βρισκόμαστε με την έκθεση της PEGA, ποια είναι η διαδικασία και τα επόμενα βήματα;
–Είχαμε μια πρώτη ανταλλαγή απόψεων και τον Ιανουάριο θα κατατεθεί το προσχέδιο ψηφίσματος, το οποίο θα εστιάζει περισσότερο στο μέλλον με εισηγήσεις πολιτικές. Το εισαγωγικό κεφάλαιο από το έγγραφο των 160 σελίδων δεν μπορεί να τροποποιηθεί, είναι αυτό που θα λέγαμε ένα επεξηγηματικό σημείωμα, το οποίο αφορά τις θέσεις του εισηγητή. Μετά θα μπορούμε στη

“

«Η δημοκρατία δεν πρέπει να είναι οπαδική. Αν δεις κάτι στο κόμμα σου ή στη χώρα σου που δεν είναι σωστό, έχεις την υποχρέωση ως δημοκράτης να το καταδικάσεις».

“

Αν τίθενται υπό παρακολούθηση άτομα που προφανώς δεν είναι εγκληματίες ή απειλές για την εθνική ασφάλεια, τότε εξ ορισμού αυτό δεν μπορεί να είναι νόμιμο.

διαδικασία της κατάθεσης τροποποιήσεων και στη συνέχεια θα γίνει ψηφοφορία και για τα δύο κείμενα στις 26 Απριλίου. Το κομμάτι που αφορά τις εισηγήσεις πολιτικές θα ψηφιστεί στην Ολομέλεια, είτε την 1η Ιουνίου ή στα μέσα Ιουνίου. Αυτή η έκθεση είναι ελαφρώς διαφορετική από τις συνηθισμένες, καθώς κάθε μέρα έχουμε νέες αποκαλύψεις και εξελίξεις. Δεν ξέρω αν είδατε για παράδειγμα το σημερινό κομμάτι στους New York Times (σ.σ. δημοσίευμα στο οποίο η ελληνική κυβέρνηση παραδέχεται πως δόθηκε άδεια εξαγωγής spyware στη Μαδαγασκάρη). Θα προσπαθήσουμε λοιπόν όλα αυτά να τα εντάξουμε στην έκθεση.

Έχω επίσης εισηγηθεί να ζητήσουμε ορισμένα μέτρα τα οποία να ληφθούν χωρίς να περιμένουμε για την έγκριση της έκθεσης ή τις προ-

τάσεις της Κομισιόν. Θεωρώ πως πρέπει να επιβάλουμε ένα μορατόριουμ υπό όρους. Δεύτερον, θεωρώ πως πρέπει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αρχίσει αμέσως μία εις βάθος διερεύνηση για το πώς εξάγονται τα spyware από την Ευρώπη. Σήμερα η Ευρώπη είναι παράδεισος του υποκόσμου για πωλητές spyware. Γιατί ακόμα και αν κάποιες χώρες, όπως για παράδειγμα η Κύπρος, χρησιμοποιούνται ως κόμβος εξαγωγών, όλες οι άλλες κυβερνήσεις γνωρίζουν και το έχουν συζητήσει συλλογικά στο Συμβούλιο της Ε.Ε. και συλλογικά συμφώνησαν να απαντήσουν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο «δεν είναι δουλειά σας, μην ασχοληθείτε, με αγάπη το Συμβούλιο». Στην έκθεση έχω κάνει λόγο για ομερτά και έχω δεχθεί επικρίσεις πως υπονοώ πως πρόκειται για οργανωμένο κουκούλωμα. Ναι, είναι. Όλες οι κυβερνήσεις των κρατών μελών φέρουν ευθύνη.

–Με αφορμή τη θέση των κρατών μελών για την εντολή της PEGA, μπορούμε να ξεκαθαρίσουμε ποια ακριβώς είναι αυτή η εντολή;

–Μπορούμε να διερευνήσουμε ό,τι θέλουμε. Πρώτα από όλα, όλοι οι θεσμοί της Ε.Ε. επηρεάζονται. Το Κοινοβούλιο επηρεάζεται ευθέως, γιατί έχουν μπει στο στόχαστρο κάποια μέλη του. Το ίδιο ισχύει για την Κομισιόν. Στόχος έχουν γίνει και αρχηγοί κρατών και υπουργοί. Βεβαίως λοιπόν και πρόκειται για θέμα που αφορά την Ε.Ε. και έχει οριστεί και με νομικούς όρους στην εντολή – πρέπει να βεβαιωθούμε πως τηρείται το Άρθρο 2 των συνθηκών για τις ευρωπαϊκές αξίες και τη δημοκρατία. Υπάρχει βέβαια και το GDPR, η οδηγία για την ιδιωτικότητα, υπάρχει ο κανονισμός για τα προϊόντα διπλής χρήσης (dual use regulation), πολλές νομοθεσίες της Ε.Ε. που είναι σχετικές.

–Υπήρχε κάποια απάντηση, επίσημη ή ανεπίσημη, από την Κομισιόν για βραχυπρόθεσμα εφαρμόσιμες προτάσεις, όπως το μορατόριουμ;

«Θεωρώ πως πρέπει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αρχίσει αμέσως μία εις βάθος διερεύνηση για το πώς εξάγονται τα spyware από την Ευρώπη. Σήμερα η Ευρώπη είναι παράδεισος του υποκόσμου για πωλητές spyware» λέει στην «Κ» η ευρωβουλευτής Σοφία IV 'Τ Βελντ.

–Όχι, επικρατεί απόλυτη σιωπή. Κάνουν πως δεν είναι δική τους δουλειά. Ακόμα και στις ΗΠΑ νομοθετούν (για τις παρακολουθήσεις) και υπάρχει έρευνα του FBI. Μάλιστα, το FBI ήλθε στην Ευρώπη για έρευνες σε ευρωπαϊκό έδαφος, ενώ η Ευροπόλ λέει πως το θέμα δεν την αφορά.

–Σε επίπεδο κρατών μελών τώρα πού βρίσκεται το έργο της PEGA; Προγραμματίζονται νέες αποστολές;

–Θα ταξιδέψουμε στην Ουγγαρία τον Φεβρουάριο, ελπίζω πως θα πάμε στην Ισπανία. Το ερώτημα είναι αν το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα και οι Σοσιαλδημοκράτες θα δώσουν τη στήριξη τους. Στα τέλη Μαΐου εξ όσων αντιλαμβάνομαι θα γίνουν εκλογές στην Ισπανία για' αυτό μια επίσκεψη θα πρέπει να γίνει αρχές Απριλίου για να υπάρχει χρόνος να συμπεριληφθούν τα ευρήματα στην έκθεση. Η κάθε περίπτωση είναι διαφορετική. Δεν μπορούμε να συγκρίνουμε την Ισπανία με την Πολωνία ή την Ελλάδα. Υπάρχουν όμως πολύ λογικά ερωτήματα που πρέπει να τεθούν στην ισπανική κυβέρνηση.

Δεν αρκεί να αλλάξουν οι κανόνες

–Ποιες μεταρρυθμίσεις χρειάζονται και πώς αξιολογείτε τα όσα έχουν προταθεί;

–Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει υιοθετήσει ένα ψηφίσμα και αυτό φυσικά είναι η θέση του Κοινοβουλίου. Το σημαντικότερο του μήνυμα είναι η πρόταση για τη γρήγορη δημιουργία μιας επιτροπής, η οποία θα επιβεβαιώσει τι συνέβη και το πώς διαφορετικοί κανόνες μπορούσαν να το είχαν αποτρέψει. Δεν μπορείς να νομοθετήσεις κατά την κακήν προθέσεων, όμως πρέπει να επιβεβαιώσουμε αν οι κανόνες που ισχύουν πρέπει να ενισχυθούν και πώς θα γίνει αυτό. Έχουμε ζητήσει επίσης τη δημιουργία του σώματος δεοντολογίας (για τους ευρωπαϊκούς θεσμούς). Η Κομισιόν μέχρι στιγμής δεν έχει παρουσιάσει μια ουσιαστική πρόταση. Ελπίζω όμως πως τα πρόσφατα γεγονότα θα επισπεύσουν τη διαδικασία. Νομίζω ακόμα πως θα είναι σημαντικό βήμα η διεύρυνση

του Μητρώου Διαφάνειας και να γίνει υποχρεωτικό. Πρέπει όμως να σκεφτούμε πολύ προσεκτικά ποια άλλα βήματα να κάνουμε, γιατί δεν πρέπει να καούν τα κλωρά μαζί με τα ξερά και να κάνομε το Κοινοβούλιο ένα φρούριο το οποίο δεν θα είναι προσβάσιμο στους πολίτες. Αυτό που θέλουμε να αντιμετωπίσουμε είναι την αθέμιτη επιρροή. Και υπάρχουν θέματα που πρέπει να αντιμετωπίσουμε όπως η ξεκαθάρση διαφθορά, αλλά και άλλους ανάρμοστους τρόπους άσκησης επιρροής. Επίσης, εφρόσον μιλάμε για την κοινοβουλευτική διαδικασία πρέπει να δούμε και τον άλλο νομοθέτη, το Συμβούλιο της Ε.Ε., γιατί εκεί δεν εφαρμόζονται οι κανόνες για τη διαφάνεια. Πρέπει ακόμα να αναγνωρίσουμε τη μια αναλαμπή σε αυτή την άσχημη υπόθεση, πως το σύστημα δούλεψε και αυτοί οι άνθρωποι πιάστηκαν. Αυτό από μόνο του είναι θετικό.

«Για την περίπτωση της Κύπρου δεν μπορώ εντελώς να κρίνω [...]. Αλλά έχω την εντύπωση πως η παρακολούθηση πολιτικών αντιπάλων ή επικριτών της κυβέρνησης δεν εφευρέθηκε με την άφιξη των spyware».

Τα spyware δεν εξάγονται από μόνα τους

–Μιλώντας για τις εξαγωγές, ακούστηκαν πολλά, με την κυβέρνηση ειδικά στην Κύπρο να λέει πως δεν έγιναν και την PEGA να καταγράφει τα κόλπα με τα οποία μπορούν να γίνουν. Υπάρχει κάτι νεότερο;

–Όχι, νέα στοιχεία, αν και είδατε το άρθρο των New York Times, το οποίο βεβαίως εστιάζει περισσότερο στην Ελλάδα. Στην Βουλγαρία η κατάσταση συνεχίζει να μην είναι ξεκάθαρη. Κοιτάξτε, Τα προϊόντα αυτά αποστέλλονται από την Ευρώπη σε μέρη σε όλο τον κόσμο. Δεδομένου πόσες από αυτές τις εταιρίες εγκαθιδρύθηκαν στην Κύπρο, πρέπει να δούμε πιο προσεκτικά. Η κυβέρνηση μάς είπε ότι στα χαρτιά εμφανίζονται 32 πωλητές spyware, αλλά αυτό δεν ισχύει, γιατί κάποιος δεν πωλούν πράγματι spyware και άλλοι δεν είναι πλέον ενεργοί. Έτσι στην αρχή μιλούσαν για οκτώ με δέκα εταιρίες, μετά ο αριθμός έπεσε σε τρεις με τέσσερις. Έχουμε περιορισμένους πόρους. Αυτό είναι κάτι που θα έπρεπε να κάνει η Κομισιόν, να πάει στην Κύπρο, την Ελλάδα, τη Βουλγαρία, τη Γαλλία. Τα spyware δεν εξάγονται από μόνα τους

από την Ευρώπη – άρα είτε αυτό γίνεται παράνομα και εκεί θα περιμένε κανείς τις κυβερνήσεις να κάνουν σοβαρή έρευνα, είτε γίνεται με τη συμβολή κυβερνήσεων.

–Πώς σχολιάζετε τις πληροφορίες και μαρτυρίες που έχετε στη διάθεσή σας για παρακολουθήσεις στην ίδια την Κύπρο;

–Αν τίθενται υπό παρακολούθηση άτομα που προφανώς δεν είναι εγκληματίες ή απειλές για την εθνική ασφάλεια, τότε εξ ορισμού αυτό δεν μπορεί να είναι νόμιμο. Σε μια χώρα όπως η Πολωνία έχουν παραμορφώσει τον νόμο ώστε να φαίνονται νόμιμες, αλλά στην πραγματικότητα δεν είναι, γιατί οι νόμοι δεν συνάδουν (με το Κοινοτικό Δίκαιο) και ευρωπαϊκά πρότυπα. Το ζήτημα είναι πως τα spyware δεν είναι ποτέ ένα απομονωμένο εργαλείο, είναι πάντα μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής και χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό με άλλα εργαλεία. Και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για παρακολούθηση ατόμων και επίσης για εκστρατείες δυσφήμισης.

–Κάτι που αφορά και την περι-

πτωση της Κύπρου, είναι πώς ορίζουμε την εθνική ασφάλεια όπου γίνεται συχνή επίκληση.

–Έχουμε αναφερθεί σε αυτό το θέμα στο τμήμα του προσχεδίου που θα είναι η βάση για προτάσεις πολιτικές. Ένα από τα πράγματα που πρέπει να γίνουν είναι ένας ευρωπαϊκός ορισμός, ή τουλάχιστον μια υποχρέωση των κρατών μελών να ορίσουν τι είναι η εθνική ασφάλεια. Θα πρέπει να οριοθετηθεί σε ποιες συνθήκες εφαρμόζεται το καθεστώς εθνικής ασφάλειας, ποιοι νόμοι ισχύουν, ποιοι νόμοι δεν ισχύουν. Το θέμα αυτό δεν αφορά μόνο το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα, αλλά υποσκάπτει την ουσιαστική δημοκρατία. Η δημοκρατία δεν είναι μόνο εκλογές –εκλογές γίνονται και στη Ρωσία και στην Κίνα– η δημοκρατία αφορά ελέγχους και ισορροπίες, ελέγχους και ισορροπίες, ελέγχους και διαφάνεια, λογοδοσία. Για την περίπτωση της Κύπρου δεν μπορώ εντελώς να κρίνω, πρέπει να καταλάβω καλύτερα πώς δουλεύει το σύστημα. Αλλά έχω την εντύπωση πως η παρακολούθηση πολιτικών αντιπάλων ή επικριτών της κυβέρνησης δεν εφευρέθηκε με την άφιξη των spyware.

–Πώς διαχειρίζετε τις πολιτικές ισορροπίες εντός της PEGA μεταξύ των πολιτικών ομάδων;

–Υπάρχουν αυτοί που δυσαναστέτησαν, ανάλογα με το ποιος είναι στην κυβέρνηση. Το ΕΛΚ για παράδειγμα τείνει να προστατεύει τις κυβερνήσεις του και να επιτίθεται στις άλλες, όλες οι πολιτικές ομάδες το κάνουν σε κάποιο βαθμό. Γι' αυτό είναι πολύ σημαντικό για εμένα να μένω αυστηρά ουδέτερη και αντικειμενική. Είμαι μέλος του κόμματός μου για 35 χρόνια. Είναι σαν την οικογένειά μου. Όμως ένα πράγμα είναι πιο σημαντικό και αυτό είναι η δημοκρατία. Και η δημοκρατία δεν πρέπει να είναι οπαδική (tribal). Αν δεις κάτι στο κόμμα σου ή στη χώρα σου που δεν είναι σωστό, έχεις την υποχρέωση ως δημοκράτη να το καταδικάσεις. Γι' αυτό και έχω πολλή στήριξη στο Κοινοβούλιο από διαφορετικές πολιτικές ομάδες. Αυτοί που αντιδρούν, καταλαβαίνω, γιατί το κάνουν και σε κάποιες περιπτώσεις, μου λένε κατ' ιδίαν πως είμαι στον σωστό δρόμο και πως πρέπει να αντιδράσουν για να ικανοποιήσουν το πολιτικό τους κόμμα ή την εθνική κυβέρνηση.

Δημήτρης Παπαδάκης

Ευρωβουλευτής με την Προοδευτική Συμμαχία Σοσιαλιστών και Δημοκρατών

Υπάρχει χώρος για κάτι νέο στην Κεντροαριστερά

Αυτή η ανάγκη χρειάζεται να καλυφθεί από γερά θεμελιωμένες θέσεις, λύσεις και προοπτικές

Συνέντευξη στη
ΜΑΡΙΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Ο χώρος της Σοσιαλδημοκρατίας στην Κύπρο παραμένει ακάλυπτος, γιατί οι πολιτικές που εκφράζει η σημερινή ΕΔΕΚ πόρρω απέχουν από την ιδεολογία της. Αφού εξαντλήσουμε όλα τα περιθώρια που έχουμε, τότε θα συναποφασίσουμε τι θα πράξουμε και πώς θα προχωρήσουμε, λέει σε συνέντευξη του στην «Κ» ο ευρωβουλευτής Δημήτρης Παπαδάκης κληθείς να σχολιάσει αν σκέφτεται το ενδεχόμενο δημιουργίας νέου πολιτικού χώρου μετά και τη διαγραφή του από την ΕΔΕΚ. Ξεκαθαρίζει πως υπάρχει χώρος για κάτι νέο στην Κεντροαριστερά, ωστόσο πρέπει να καλυφθεί από γερά θεμελιωμένες θέσεις και εμπειριστάωμένες λύσεις. Απορρίπτει τα περί υποργοποίησης του στο ενδεχόμενο εκλογής του Νίκου Χριστοδουλίδη, σημειώνοντας πως αφήνει σε άλλους το απεχθές σπορ της καρέκλας και πως θα ολοκληρώσει τη θητεία του στην Ευρωβουλή. Κληθείς να σχολιάσει το ενδεχόμενο υποργοποίησης του Μαρίνου Σιζόπουλου σημειώνει χαρακτηριστικά με νόημα πως το Υπουργικό Συμβούλιο του Νίκου Χριστοδουλίδη θα πρέπει να αποπνέει εντιμότητα, ικανότητα και ευρεία αποδοχή από την κοινωνία.

—Η υπόθεση Καϊλή φαίνεται να έχει πληθεί την ήδη τρωθείσα εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι τους θεσμούς της Ε.Ε. Δεν είναι λίγοι εκείνοι που αναρωπιούνται αν η υπόθεση τελειώνει στην περίπτωση των τεσσάρων

“

Ο χώρος της Σοσιαλδημοκρατίας στην Κύπρο παραμένει ακάλυπτος γιατί οι πολιτικές που εκφράζει η σημερινή ΕΔΕΚ, πόρρω απέχουν από την ιδεολογία της. Αφού εξαντλήσουμε τα περιθώρια που έχουμε, τότε θα συναποφασίσουμε τι θα πράξουμε και πώς θα προχωρήσουμε.

υπόπτων ή αν εμπλέκονται κι άλλα πκνρά ονόματα...

—Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι το ισχυρότερο, το οποίο ετύχχανε της μεγαλύτερης εμπιστοσύνης από τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δυστυχώς, αυτή η υπόθεση έχει αμαυρώσει αυτή την εμπιστοσύνη και πιστεύω ότι για να καταφέρουμε να ξεπεράσουμε αυτή την κρίση θα πρέπει να αποδειχθεί στην πράξη, με τις ενέργειες που θα ακολουθήσουν το επίσημο διάστημα. Ελπίζουμε η υπόθεση αυτή να τελειώνει στην περίπτωση των τεσσάρων συγκεκριμένων υπόπτων και να μην εμπλέκονται κι άλλα ονόματα, γιατί σημαίνει ότι θα έχουμε ένα τεράστιο σκάνδαλο, το οποίο θα προκαλέσει περαιτέρω

κλυδωνισμούς στο οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

—Τι μέτρα θα πρέπει να λάβει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για να διορθώσει κάπως τις σκιές;

—Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ήδη έχει ψηφίσει για να ληφθούν περαιτέρω μέτρα για να διορθωθεί η κατάσταση και μάλιστα θα κατατίθεται δήλωση περιουσιακών στοιχείων των ευρωβουλευτών, τόσο στην έναρξη όσο και στη λήξη της κάθε κοινοβουλευτικής θητείας. Επίσης, το Μπρξό συνάντησης ευρωβουλευτών με λομπιστες θα τύχει περισσότερης διαφάνειας. Ακόμη, έχει ήδη αποφασιστεί να συσταθεί ειδική επιτροπή που θα εξετάσει όλα τα πιθανά κενά που υπάρχουν στο σύστημα, έτσι ώστε να πραγματοποιούνται όλα με απόλυτη διαφάνεια.

—Ο Νίκος Ανδρουλάκης είχε χαρακτηρίσει την κ. Καϊλή μετά την αποκάλυψη του σκανδάλου, μεταξύ άλλων, Δούρειο Ίππο της Νέας Δημοκρατίας. Εσείς που είχατε συνεργασία μαζί της είχατε υποψιαστεί κάτι όλο αυτό το διάστημα;

—Δυστυχώς, η κ. Καϊλή, μετά από την υπόθεση των υποκλοπών, ακολούθησε γενικότερα μία δική της γραμμή, πέραν της γραμμής του Κινήματος. Για παράδειγμα, όταν ο κ. Ανδρουλάκης, κατάγγειλε την παρακολούθησή του, την επόμενη μέρα, η κ. Καϊλή με τις ενέργειές της, προσπάθησε να υποβαθμίσει το εν λόγω γεγονός, το οποίο τουλάχιστον συνιστά εξόφθαλμη παραβίαση δικαιωμάτων και προ-

«Η επιλογή του ίδιου υποψήφιου, ούτε άφεση αμαρτιών είναι, ούτε συγχωροχάρτι» λέει σε συνέντευξη του στην «Κ» ο ευρωβουλευτής Δημήτρης Παπαδάκης κληθείς να σχολιάσει το γεγονός ότι στηρίζει τον ίδιο υποψήφιο με τον Μarίνο Σιζόπουλο.

σωπικής ζωής, μιλώντας γενικά και αόριστα και εν πολλοίς ανέφερε ότι τύχχαναν και άλλα άτομα να έχουν παρακολουθηθεί. Μάλιστα, σε συνομιλία που είχα μαζί της για το συγκεκριμένο γεγονός, προσπάθησε να δικαιολογήσει τη στάση της με έωλα επιχειρήματα.

—Τι προεκτάσεις έχει για το κόμμα των Σοσιαλιστών όλο αυτό;

—Ελπίζω να μην αμαυρωθεί στο σύνολο το έργο που παράγουμε ως Πολιτική Ομάδα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Μια Πολιτική Ομάδα, η οποία σε κάθε περίπτωση, αποδεικνύει τις κοινωνικές της ευαισθησίες και πρωτοστατεί στα δικαιώματα όλων των πολιτών. Είναι πραγματικά κρίμα να υποβαθμιστεί ή να πληγεί η συνεισφορά και η δουλειά μιας Πολιτικής Ομάδας, η οποία λειτουργεί με γνώμονα την κοινωνικά δικαιοσύνη, παράγοντας εξαιρετικά αποτελέσματα.

—Για ποιο λόγο στηρίζετε τον Νίκο Χριστοδουλίδη;

—Ο Νίκος Χριστοδουλίδης έχει ένα μεγάλο πλεονέκτημα, ιστορικά, απέναντι σε όλους τους υποψηφι-

ους. Έχει καταφέρει να συσπειρώσει πολίτες από όλους τους πολιτικούς χώρους και έχει δημιουργήσει ένα κοινωνικό ρεύμα στήριξης προς το πρόσωπό του. Αυτό, τον απελευθερώνει, έτσι ώστε να κινηθεί, πέραν των κομματικών σκοπιμοτήτων και στεγανών, να προχωρήσει να αλλάξει πράγματα, τα οποία πληγώνουν και ενοχλούν τους πολίτες και βεβαίως να αποδείξει στην πράξη ότι όλες αυτές οι ελπίδες που τρέφει ο λαός προς την υποψηφιότητά του θα δικαιωθούν. Το δύσκολο για τον Νίκο Χριστοδουλίδη δεν είναι η εκλογή του, αλλά η επόμενη μέρα, οπότε και θα πρέπει έμπρακτα να αποδείξει ότι αξίζει αυτής της υποστήριξης από τους Κύπριους πολίτες.

—Κάποιοι βλέπουν καχύποπτα το γεγονός ότι βρέθηκαν κάτω από την ομπρέλα του «φαβορί» πρόσωπα με σοβαρές πολιτικές διαφωνίες, όπως εσείς με τον κ. Σιζόπουλο, ο Νικόλας Παπαδόπουλος με τον Μάρκο Καρογιάν. Να υποθέσουμε πως όλα αυτά ανήκουν στο παρελθόν;

—Οι διαφωνίες με τον Μarίνο

Σιζόπουλο δεν είναι μόνο πολιτικές και μη λησμονείτε ότι ακόμη υπάρχουν εν εξελίξει δικαστικές διαδικασίες που αφορούν τη στημένη «διαγραφή» μου. Οι διαφωνίες αυτές δεν μπορούσαν να αποτελέσουν εμπόδιο σε μια πολιτική επιλογή. Τίποτα δεν ανήκει στο παρελθόν και η στήριξη του Νίκου Χριστοδουλίδη δεν μπορεί να σκεπάσει όλες τις διαφωνίες που υπάρχουν. Οι διαφωνίες με τον Μarίνο Σιζόπουλο, πέραν της προσωπικής διαμάχης, εκτείνονται και στο γεγονός ότι δεν προχώρησε στη διεξαγωγή ενός δημοκρατικού συνεδρίου και συνεχίζει να «ελέγχει» το κόμμα, ξεκάθαρα, με τρόπο αντιδημοκρατικό. Δεν θεωρώ ότι έχω μπει στην ομπρέλα κανενός. Στηρίζω την ανεξάρτητη υποψηφιότητα του Νίκου Χριστοδουλίδη, βασισμένος σε συγκεκριμένες παραμέτρους. Παράλληλα, θα είμαι εκεί για να στηθεί ένα καλύτερο αύριο για τους πολίτες και να προβάλλω την κριτική μου, άσχετα με το ποιον υποστηρίζω ή ποιος άλλος υποστηρίζει τον ίδιο υποψήφιο. Η επιλογή του ίδιου υποψήφιου ούτε άφεση αμαρτιών είναι ούτε συγχωροχάρτι.

Θα κρίνω τον Χριστοδουλίδη από τα έργα που θα επιτελέσει

—Είσαυτε από τα πρόσωπα που επέκριναν σφόδρα την κυβέρνηση Αναστασιάδη για τη διαφθορά. Δεν σας εννοκλεί που ο υποψήφιος που στηρίζετε ήταν μέρος της εν λόγω διακυβέρνησης και δεν θεωρεί πως ήταν διεφθαρμένος;

—Είναι γεγονός ότι επέκρινα με σφοδρότητα την κυβέρνηση Νίκου Αναστασιάδη, σε στιγμές που κάποιοι άλλοι κρυβόντουσαν. Μάλιστα, ξεκάθαρα θεωρώ ότι η παρούσα διακυβέρνηση είχε έντονα φαινόμενα διαφθοράς. Αλίμονο όμως, αν όσοι υπουργοί συμμετείχαν στη διακυβέρνηση αυτή είναι διεφθαρμένοι. Η εντιμότητα και η ηθική του Νίκου Χριστοδουλίδη δύσκολα μπορούν να αμφισβητηθούν και αυτό έχει σημασία. Θα τον κρίνω κι εγώ αλλά και ο κόσμος, από τα έργα που θα επιτελέσει.

—Δεν σας εννοκλεί που κρατά ανοικτή την πόρτα συγκυβέρ-

νησ με τον ΔΗΣΥ;

—Δεν υπάρχει θέμα συγκυβέρνησης με τον ΔΗΣΥ, αλλά την ίδια στιγμή δεν θα ήταν σωστό σε μια κυβέρνηση ευρείας αποδοχής να μη συμμετέχουν άτομα, προερχόμενα από τον ΔΗΣΥ.

—Το ενδεχόμενο να υποργοποιηθεί για παράδειγμα ο Μarίνος Σιζόπουλος δεν θα σας εννοκλεί σε δεδομένον και των σοβαρών πολιτικών διαφωνιών σας;

—Οι διακρούξεις και οι δεσμεύσεις του Νίκου Χριστοδουλίδη είναι ότι θα εφαρμόσει ένα νέο μοντέλο διακυβέρνησης του τόπου, μακριά από πεπαλαιωμένες και αποτυχημένες συνταγές. Το Υπουργικό Συμβούλιο του Νίκου Χριστοδουλίδη θα πρέπει να αποπνέει εντιμότητα, ικανότητα και ευρεία αποδοχή από την κοινωνία.

Το σπορ της καρέκλας

—Στο σενάριο εκλογής του κ. Χρι-

“

Το δύσκολο για τον Νίκο Χριστοδουλίδη δεν είναι η εκλογή του, αλλά η επόμενη μέρα, οπότε και θα πρέπει έμπρακτα να αποδείξει ότι αξίζει αυτής της υποστήριξης από τους Κύπριους πολίτες.

στοδουλίδη να αναμένουμε πως θα έχετε ένα νέο πόστο στην Κύπρο ή θα ολοκληρώσετε τη θητεία σας στις Βρυξέλλες;

—Η στήριξη προς τον Νίκο Χριστοδουλίδη σε καμία περίπτωση δεν ήταν στη λογική διαμοιρασμού των τιμαρίων. Ούτε να κρυφτούμε, για να καλύψουμε τα όποια αδιέξοδα. Αυτό το οποίο ζητάμε είναι ν' αλλάξουμε στον τόπο μας, όλα αυτά που μας πληγώνουν καθημερινά και όλα να αλλάξουμε καρέκλες. Το «σπορ» της καρέκλας είναι απεχθές και το αφήνουμε σε κάποιους άλλους. Εκλέγνκα για μια νέα πενταετία από τους ψηφοφόρους της Κύπρου και θα ολοκληρώσω τη θητεία μου στις Βρυξέλλες.

—Μετά και την αποχώρησή σας από την ΕΔΕΚ, πολλοί ήταν εκείνοι που ανέμεναν ότι θα προχωρούσατε στην ίδρυση ενός νέου κόμματος. Ήταν στις σκέψεις σας και για κάποιο λόγο δεν κα-

τέστη εφικτό ή τίποτα δεν προαποκλείεται ακόμα;

—Να θυμίσω ότι δεν αποχώρησα από την ΕΔΕΚ, αλλά διαγράφηκα παράτυπα και παράνομα από μια μικρή «ομάδα» της οποίας «ηγείται» ο Μ. Σιζόπουλος. Μαζί με τα εκατοντάδες μέλη και στελέχη που αδρανοποιήθηκαν, απαιτούμε το πολύ απλό: Την πραγματοποίηση ενός δημοκρατικού και τίμιου συνεδρίου για την εκλογή νέας ηγεσίας. Δυστυχώς, οι κρατούντες την ταμπέλα της ΕΔΕΚ έχουν αλλεργία στις δημοκρατικές και καθαρές διαδικασίες. Η ίδρυση ενός νέου κόμματος έρχεται μετά από αίτηση της κοινωνίας. Είναι ξεκάθαρο ότι ο χώρος της Σοσιαλδημοκρατίας στην Κύπρο παραμένει ακάλυπτος, γιατί οι πολιτικές που εκφράζει η σημερινή ΕΔΕΚ πόρρω απέχουν από την ιδεολογία της. Αφού εξαντλήσουμε όλα τα περιθώρια που έχουμε, τότε θα συναποφασίσουμε τι θα πράξουμε και πώς θα προχωρήσουμε.

—Μετά το κακό αποτέλεσμα της ΕΔΕΚ στις βουλευτικές εκλογές, αλλά και τα χαμηλά ποσοστά που κατέγραψε το ΑΚΕΛ, θεωρείτε πως ίσως να υπάρχει χώρος για ένα κεντροαριστερό κόμμα στην Κύπρο;

—Ο χώρος για ένα κεντροαριστερό κόμμα στην Κύπρο είναι τεράστιος, τον οποίο ούτε το ΑΚΕΛ μπορεί να καλύψει αλλά ούτε και η σημερινή ηγεσία της ΕΔΕΚ. Η Κεντροαριστερά πρέπει να αντανακλά και να συμμερίζεται την ανάγκη της κοινωνίας, χωρίς να είναι κολλημένη σε πεπαλαιωμένες αντιλήψεις, αλλά φέρνοντας τον αέρα της κοινωνικής δικαιοσύνης, της οικονομικής ανάκαμψης και της καινοτομίας, της προστασίας του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης. Αυτός ο χώρος και ταυτόχρονα αυτή η ανάγκη χρειάζεται να καλυφθεί από γερά θεμελιωμένες θέσεις, προτάσεις, εμπειριστάωμένες λύσεις και προοπτικές.

Πρόγραμμα Εγγύησης Ελαστικών

από το δίκτυο επιλεγμένων συνεργατών της Εταιρείας Καποδίστριας

✉ warrantytyres@chrkapodistriass.com

🌐 www.safetytogether.cy

«Αντί γαλοπούλας, κεφαλήν κραμβολάχανου»

Ο κομίστας Θανάσης Πέτρου μεταφέρει τους αναγνώστες της «Κ» στα Χριστούγεννα του 1922 με χιούμορ και προβληματισμό

«Πολύς κόσμος, ο συνπιθμένος κόσμος, των Χριστουγεννιάτικων ημερών κατέκλυσε χθες την αγοράν διαπραγματευόμενος και ψωνίζων τα απαραίτητα διά την Χριστουγεννιάτικην τράπεζαν. Αλλά ουδεμίαν ποτέ άλλοτε παραμονήν Χριστουγέννων η αγορά παρουσίασε τοσαύτην ανεπάρκεια τροφίμων. Τα κρέατα γενικώς ήσαν ολίγα. Οι αμνοί

δε ελάχιστοι και μόνον μέχρι της μεσημβρίας. [...] Αλλά και αυτά που υπήρχον εν αφθονία και περισσότερον τα ανεπαρκή εις τεραστίας τιμάς», έγραφε η στήλη για την κίνηση της αγοράς στην «Καθημερινή» ανήμερα τα Χριστούγεννα του 1922. Το κύριο άρθρο με τίτλο «Επί ποδός» υπογράμμιζε τη δεκαετία των πολέμων και του σπαταρημού και υπερ-

θεμάτιζε τον «πόθο» της Ελλάδας και τις θυσίες της για ειρήνην. Βρισκόμαστε μόλις τρεις μήνες μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και η Διάσκεψη της Λωζάννης είναι σε πλήρη εξέλιξη. Στις πολιτικές στήλες της «Κ» ανακοινωνόταν η ίδρυση των «Συνδέσμων Εθνικής Σωτηρίας» και φιλοξενούνταν δηλώσεις του Νικόλαου Γλαστύρα. Στην τελευταία

σελίδα η ανταπόκριση από το Λονδίνο για τη στάση που θα κρατήσει η Βρετανία στις διαπραγματεύσεις της Λωζάννης γράφει «Προτιμωτέρα η διαφωνία από οιανδήποτε επισφαλή συμφωνία». Στο πρωτοσέλιδο, η κεντρική φωτογραφία είναι ένας πίνακας με θέμα τη Γέννηση του Χριστού. Η συμπλήρωση 100 ετών από τη Μικρασιατική Καταστροφή πα-

ρήγαγε νέες μελέτες, έρευνες, άρθρα, έναν μεγάλο όγκο πληροφοριών για την εποχή και τις συνθήκες που επικρατούσαν. Αποχαιρέτωντας το επετειακό έτος επιλέξαμε, αντί ενός ακόμη κειμένου, μια εικονογραφημένη ιστορία για τα Χριστούγεννα του 1922 από το πενάκι του γνωστού κομίστα Θανάση Πέτρου. ΣΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΗΤΑΝ ΑΚΟΜΑ ΕΙΚΟΤΑΔΙ ΟΤΑΝ ΞΥΠΝΗΣΑΙ, Η ΔΥΝΑΤΗ ΛΑΜΨΗ ΜΕ ΤΥΦΛΟΣΕ...

ΜΗ ΦΟΒΑΣΑΙ. ΕΙΜΑΙ ΤΟ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ. ΕΛΑ, ΘΑ ΣΕ ΜΟΣ ΣΙΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΟΥ 1922!

ΞΕ ΚΑΤΑΧΟΡΙΣΗ ΤΟΥ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟΥ «ΕΙΣΟΥ ΣΙΑΝΝΟΝΕΗ» ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΚΑΛΑΜΙΣΤΟΥ ΔΙΑΦΗΜΙΖΟΝΤΙΑΝ ΦΟΝΤΙΑΝ, ΣΟΚΟΛΑΤΑΚΙΑ ΚΑΙ ΚΟΥΡΑΜΠΙΕΔΕΣ ΜΕ ΓΙΝΗΙΟ ΒΟΥΤΥΡΟ.

ΚΑΙ ΕΝΩ ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΕΖΗΤΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΕΛΛΗΝΟΠΑΙΔΕΣ ΝΑ ΔΟΣΟΥΝ ΑΠΟ ΕΝΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΕΙΣ ΤΑ ΧΙΛΙΑ ΟΡΦΑΝΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΣ, ΤΑ ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΟ ΖΑΠΠΕΙΟΝ, Ο ΚΥΡΟΣ ΦΟΡΟΣ ΤΟΥ ΕΣΧΟΡΙΟΥ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑΤΟΣ ΗΥΞΗΘΗ ΑΠΟ ΔΡ. 2 ΕΙΣ ΔΡ. 10.

ΕΜΠΕΙΘΟΝΟΜΕΝ ΟΤΙ ΑΙ ΒΙΤΡΙΝΑΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ, ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΦΟΤΙΣΜΟΥ, ΕΦΑΙΝΟΝΤΟ ΠΕΝΕΚΦΟΡΟΥΣΑΙ. ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ ΟΙ ΕΜΠΟΡΟΙ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΙΜΗΣ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΕΙΣΕΠΡΑΞΑΝ ΑΣΦΑΛΟΣ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΑΠΟ ΠΑΝ ΑΛΙΟ ΕΙΔΟΣ.

ΑΦΘΟΝΙΑ ΚΡΕΑΤΩΝ ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΡΕΣΕ ΒΕΒΑΙΑ ΝΑ ΠΕΡΙΜΕΝΟΜΕΝ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΟΥΤΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙ ΕΙΔΑΜΕΝ. ΚΙΝΗΣΕ ΨΑΡΙΟΝ ΜΗΔΑΜΙΝΗ, ΛΟΓΩ ΕΜΠΕΙΘΕΩΣ ΤΕΛΕΙΟΣ ΨΑΡΙΟΝ. ΟΙΓΑ ΛΑΧΑΝΙΚΑ ΠΟΛΥ ΚΑΚΑ ΚΑΙ ΑΚΡΙΒΑ.

ΟΠΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ ΑΠΟΘΕΡΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΩΣ ΕΙΣΕΧΘΗ ΚΑΙ ΕΔΩ Η ΠΑΡΕΙΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΝΗΘΕΙΑ ΤΟΥ ΣΑΝΔΟΥΤΣΕ.

ΚΟΒΟΝΤΑΙ ΔΕ ΕΙΣ ΤΗ ΜΗΧΑΝΙΣΤΕΙΑΝ ΤΟΥ ΨΟΜΙΟΥ ΛΕΠΤΑΙ, ΛΕΠΤΟΖΩΤΑΙ, ΣΧΕΔΟΝ ΔΙΑΦΑΝΕΙΣ, ΑΙ ΦΕΤΙΤΣΕΣ.

ΠΑΡΑΘΕΙΣ ΔΕ ΚΑΙ ΤΟΝΛΟΥΜΟΥΡΟΥ ΚΑΤΑΝΤΑ ΑΝΩΤΕΡΑ ΕΠΙΤΥΧΙΑ.

Η ΖΑΧΑΡΗ ΕΪΝΕ ΤΟ ΦΟΒΗΤΕΡΟΝ ΤΩΝ ΔΙΚΟΚΥΡΩΝ. ΤΟ ΔΟΧΕΙΟΝ ΤΗΣ ΑΠΟΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΕΥΛΑΒΕΙΑ ΣΙΣ ΜΠΥΦΦΕ, ΤΟ ΠΟΡΤΑΚΙ ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ ΚΛΕΙΕΤΑΙ ΜΕ ΔΥΟ ΓΥΡΟΣ.

ΚΑΙ ΕΝΩ ΑΝΑΒΟΥΝ ΤΑ ΦΩΤΑ ΚΑΙ ΤΟ ΣΙΔΕΙΣΜΕΝΟ ΔΕΛΤΟ, Η ΕΠΙΤΟΝΟΙΚΟΥΡΑ ΦΩΝΑΖΕΙ ΕΝΤΡΩΜΗ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ:

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΕΝΝΟΕΙΣ ΝΑ ΜΑΣ ΚΑΤΑΣΤΡΕΨΕΙΣ; ΠΑΛΙΝ ΑΝΑΨΕΣ ΤΟ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΤΗΣ ΚΟΥΖΙΝΑΣ; ΞΒΥΣΕ ΤΟ ΓΛΗΨΟΡΑ ΝΑ ΜΗΝ ΑΝΕΒΕΙ Ο ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ!

ΑΠΗΛΛΑΓΗΜΕΝ ΑΠΟ ΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗΝ ΕΝΟΧΛΗΝ ΤΗΣ ΓΑΛΟΠΟΥΛΑΣ. ΦΕΥ! ΟΧΙ ΟΜΩΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗΝ ΑΠΗΓΜΕΙΝ, ΙΔΟΥ ΔΕ ΗΜΕΙΣ ΥΠΟΧΡΕΩΜΕΝΟΙ ΝΑ ΟΜΙΛΗΣΟΜΕΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΣΤΙ, ΕΙΡΗΝΗ ΥΜΙΝ! ΤΑΥΤΗΝ ΘΕΛΟΥΝ ΟΛΟΙ, ΑΜΑ ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΝ ΤΗΝ ΠΑΡΕΧΕΙ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΛΙΟΥΣ.

Η ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΣ ΕΦΘΑΣΕ ΣΙΑ ΕΙΡΗΝΙΚΟΤΕΡΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ, ΤΑ ΦΥΤΟΦΑΓΙΚΑ! ΕΙΔΟΝ ΧΘΕΣ ΤΟΝ ΚΥΡ ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΜΙΖΟΝΤΑ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΟΣ. ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΙΚΟΝ ΤΟΥ, ΑΥΤΙ ΧΡΥΣΟΣΕΤΟΛΙΣΤΟΥ ΓΑΛΟΠΟΥΛΑΣ, ΚΕΦΑΛΗΝ ΚΡΑΜΒΟΛΑΧΑΝΟΥ!

ΧΡΟΝΙΑ ΕΑΣ ΠΙΟΜΑ!

Θ. ΠΕΤΡΟΥ

Κανένα Μισέλ Κλεζ διαθέτουμε;

Της ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ

Μιλάει χωρίς περιστροφές και μισόλογα και δεν φοβάται να συγκροουστεί μετωπικά με πολιτικούς, όταν τους θεωρεί εμπόδια στο έργο του. Στους διαδρόμους του δικαστηρίου των Βρυξελλών είναι γνωστός και ως ο «Σερίφης», αφού καταδικάει ανελέητα όσους καταλήγουν στο στόχαστρό του. Τον αποκαλούν επίσης με το παρατσούκλι «Κύριος 100 εκατομμύρια» επειδή αυτό είναι το ποσό που επιστρέφεται κάθε χρόνο στο βελγικό Δημόσιο κάρη στο ερευνητικό του έργο. Ο λόγος για τον Βέλγο εισαγγελέα Μισέλ Κλεζ, τον άνθρωπο που μεθοδικά και με άκρα μυστικότητα κατάφερε ως επικεφαλής της ομάδας κατά της διαφθοράς να αποκαλύψει πρόσφατα το σκάνδαλο «Κατάρ-γκέιτ» και να προφυλακίσει τους εμπλεκόμενους, συμπεριλαμβανομένης της Εύας Καϊλή. Σύμφωνα με τα βελγικά μέσα οι έρευνες του ξεκίνησαν τον περασμένο Ιούλιο και έμειναν κρυφές, δεν καταγράφηκαν δηλαδή στη βάση δεδομένων των βελγικών αστυνομικών αρχών για να μην υπάρχει σ' αυτές πρόσβαση από κανένα πλυν της δικής του μικρής ομάδας ώστε να μη διαρρεύσει κάτι που θα τίναζε την έρευνα στον αέρα.

Ο ίδιος σε συνέντευξή του στην εφημερίδα Le Soir είπε το εξής: «η Δημοκρατία για μένα τα έχει παίξει». Κι αυτή είναι ίσως η πιο ουσιαστική πολιτική θέση που άκουσα εδώ και καιρό. Μακάρι να είχαμε λοιπόν και εδώ έναν κ. Κλεζ, πόσο μάλλον πολλούς τέτοιους εισαγγελέες και ανακριτές, διατεθειμένους να ξεμπροσιάζουν ακόμα και τους υψηλά ιστάμενους στην πολιτική ιεραρχία, προκειμένου να πατάζουν τη διαφθορά. Όχι μόνο δεν έχουμε αλλά εξακολουθούμε να βλέπουμε ανθρώπους των θεσμών αλλά και διάφορους άλλους αρμόδιους να ελίσσονται μπροστά στα μάτια μας αναλόγως συμφερόντων, είτε ψηφοθηρικών, είτε μικροκομματικών, είτε άλλων, προκειμένου να μην αναγκαστούν να πάρουν το μαχαίρι μέχρι το κόκκαλο και να αρθρώσουν τα πράγματα με το όνομά τους. Κανείς στην πολιτική σκηνή δεν μιλάει ξεκάθαρα και θαρραλέα για την κατάντια μας σε σχέση με τη διαφθορά και δη από τους τρεις επικρατέστερους υποψηφίους που θέλουν να μας πείσουν ότι θα εξιγιάσουν το τοπίο. Δεν αρκούν όμως οι εξαγγελίες ούτε και οι υποσχέσεις.

Πρέπει να το λέει η καρδιά σου, να το υπαγορεύει η αίσθηση του καθήκοντος που κυλά στις φλέβες σου και να το εκπέμπει όλη η ψυχοσύνθεσή σου πως δεν ανέχεσαι τα φαινόμενα της διαφθοράς από όποιους κι αν προέρχονται και όσο βαθιά στο παρελθόν κι αν πηγαίνουν. Ο κ. Κλεζ όχι μόνο το είπε καθαρά πως «α εγκλήματα των λευκών κολλάρων είναι ο καρκίνος της δημοκρατίας» αλλά έβαλε στόχο να ανατρέψει αυτή τη θλιβερή πραγματικότητα. Γι' αυτό και σήμερα είναι γνωστός ως ο αμεϊλικτός τιμωρός της διαφθοράς, ως σύμβολο του αγώνα για την πάταξη της, αφού διεξήγαγε τις πιο ευαίσθητες έρευνες κατά της διαφθοράς τα τελευταία χρόνια στο Βέλγιο, τόσο στην πολιτική όσο και στο ποδόσφαιρο και η διαλεύκανσή τους πρόσφερε στους Βέλγους κάτι το οποίο μπορούν να αισθάνονται περήφανοι στα μάτια του κόσμου. Τι χρειάζεται άραγε για να διαθέτει ένας αξιωματούχος αυτό το τσαγανό και το σθένος του κ. Κλεζ να τα βάζει με «θεούς και δαίμονες» για να καθαρίσει την πολιτική και να κάνει τους πολίτες της χώρας του να αισθάνονται λίγο περήφανοι; Γιατί είναι τόσο δυσεύρετη πλέον αυτή η αίσθηση καθήκοντος στα πολιτικά πρόσωπα; Και γιατί είναι τόσο δύσκολο σήμερα να είναι κανείς όπως τον κ. Κλεζ, ένας ατρόμητος ουμανιστής; Θέτω αυτό το ερώτημα προς προβληματισμό αλλά την ίδια ώρα και σαν μέτρο σύγκρισης ώστε να αρχίσουμε να ακονίζουμε το κριτήριο μας με διαφορετικό τρόπο, μήπως και κάποια μέρα καταφέρουμε να αποτελούν θλιβερή μειοψηφία οι αξιωματούχοι και οι διάφοροι σε θέσεις κλειδιά που θεωρούν τη διαφθορά ισοδύναμη με ανθρώπινο δικαίωμα. Ο κ. Κλεζ δλώνει πάντως επαναστάτης ανθρωπιστής και το αποδεικνύει έμπρακτα. Μήπως είναι αυτό που μας χρειάζεται τελικά; Πραγματικοί επαναστάτες ανθρωπιστές;

elenixenou11@gmail.com

Η Ουκρανή φυσιοθεραπεύτρια Liza βοηθά τον μικρό ασθενή της Adriy κατά τη διάρκεια μιας άσκησης αποκατάστασης στο νοσοκομείο Ohmatdyt στο Κίεβο.

Το χειρότερο και το καλύτερο του 2022

Του ΣΤΑΘΗ Ν. ΚΑΛΥΒΑ

Ο πόλεμος στην Ουκρανία ήταν αναμφίβολα το γεγονός της χρονιάς. Εχοντας, όπως δείχνουν τα πράγματα, αφήσει τη διετή πανδημία πίσω μας, ήταν φυσικό να ελπίζουμε στην επιστροφή σε μια κάποια κανονικότητα. Την ελπίδα αυτή συνέτριψε η απρόκλητη εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου. Πρόκειται για μια τραγωδία που συνεχίζεται σε καθημερινή βάση, με δεκάδες χιλιάδες θύματα, ανυπολόγιστες υλικές καταστροφές και κίνδυνο κλιμάκωσης. Ταυτόχρονα, όμως, αυτή η τραγωδία είναι και η θετικότερη εξέλιξη του χρόνου.

Ακούγεται ίσως παράδοξο, αλλά δεν είναι. Κατ' αρχάς, η εισβολή αποκάλυψε το ποιόν του Βλαντιμίρ Πούτιν. Ως τον Φεβρουάριο αντιμετωπιζόταν (ιδίως από τους Γερμανούς) ως ένας αυταρχικός ηγέτης, που όμως λειτουργούσε με μετρημένο και ορθολογικό τρόπο και επομένως ήταν εμπιστευσιμος. Η ψευδαισθηση αυτή παρήλθε οριστικά, όπως γρήγορα κατέπεσαν και κάποιες αρχικές ψυφοδεείς προσπάθειες να βρεθεί ένας «έντιμος συμβιβασμός» ή μια «βιώσιμη ειρήνη». Εχει γίνει πλέον σαφές πως με τον Πούτιν δεν υπάρχουν περιθώρια συμβιβασμού. Παράλληλα, οι άλλοι δικτάτορες μαθαίνουν να είναι πιο προσεκτικοί.

Για άλλη μια φορά η Ευρώπη αποδείχθηκε τυχερή, καθώς το ανθρώπινο κόστος για την απαραίτητη ενεργειακή της ανεξάρτηση από τη Ρωσία πληρώνει ως τώρα ο ηρωικός ουκρανικός λαός, ενώ το οικονομικό κόστος της στρατιωτικής στήριξης των Ουκρανών καταβάλλουν κυρίως οι Αμερικανοί. Φαίνεται όμως πως οι Ευρωπαίοι ζυπνισαν, με αποτέλεσμα δύο μεγάλα θέματα που ήταν εκτός συζητήσεως μέχρι τον Φεβρουάριο, η ενεργειακή και η άμυνα, να μπουν στο κέντρο της πολιτικής ατζέντας.

Οι Ουκρανοί καταβάλλουν τεράστιο κόστος. Η καταστροφή του δικτύου τους ηλεκτρικής ενέργειας στη μέση ενός πολύ σκληρού χειμώνα είναι μια τιμωρητική και εκδικητική πράξη. Όπως όμως όλες οι προηγούμενες ενέργειες του Πούτιν, θα αποτύχει. Όταν ένας λαός παλεύει για την ελευθερία του, δύσκολα υποχωρεί. Οι Ουκρανοί κατέκτησαν τον θαυμασμό ολόκληρου του κόσμου, όχι μόνο

για την αντίστασή τους, αλλά και για την αξιοπρέπεια και το σθένος που επιδεικνύουν.

Η Ουκρανία που θα βγει από τον πόλεμο αυτό θα έχει ελάχιστη σχέση με την προπολεμική εκδοχή της. Απέκτησε μια νέα, ισχυρή και συνεκτική, εθνική συνείδηση σφυρηλατημένη στο καμίνι του πολέμου, και ένα πολύ πιο αποτελεσματικό κράτος, όπως δείχνει ο τρόπος με τον οποίο διεξάγει τον πόλεμο. Μπορεί να βγει κατεστραμμένη από τον πόλεμο, αλλά όπως δείχνει η Ιστορία, θα ξαναχτιστεί από την αρχή και μάλιστα σε πολύ πιο σύγχρονες βάσεις. Θα είναι ένα νέο, πλήρως ευρωπαϊκό κράτος. Η γεωπολιτική ισορροπία στην Ευρώπη θα αλλάξει ριζικά προς το καλύτερο. Ο Πούτιν έχει ήδη ηττηθεί, στρατιωτικά και ηθικά. Ηττήθηκε όταν απέτυχε να καταλάβει το Κίεβο τον Μάρτιο, όταν ο στρατός του κατέρρευσε στο Χάρκοβο τον Σεπτέμβριο και όταν αναγκάστηκε να εκκενώσει τη Χερσόνησο τον Νοέμβριο, αφού πρώτα την είχε προσαρτήσει. Απέτυχε να εκβιάσει την Ευρώπη χρησιμοποιώντας τα μόνα πραγματικά του όπλα, το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο. Ούτε κατάφερε να διεμβολίσει τα ευρωπαϊκά πολιτικά συστήματα. Ακόμη και οι ηγέτες της ακροδεξιάς που στο παρελθόν τον ακολουθούσαν σχεδόν τυφλά, δεν τον στηρίζουν πλέον. Είναι διεθνώς απομονωμένος, έχει αυξήσει την εξάρτηση της χώρας του από την Κίνα, αναγκάζεται να αγοράσει οπλισμό από το Ιράν, ενώ δεκάδες χιλιάδες νέοι Ρώσοι έχουν διαφύγει από μια χώρα που βυθίζεται σε μια μεγάλη οικονομική ύφεση.

Το μόνο που μένει να γίνει είναι η (αναπόφευκτη) πλήρης στρατιωτική συντριβή των Ρώσων και η απελευθέρωση των ουκρανικών εδαφών που βρίσκονται ακόμη υπό ρωσική κατοχή. Η εξέλιξη αυτή θα σημάνει ουσιαστικά και το τέλος του Πούτιν. Δεν θα είναι εύκολη, αλλά αν κάτι μας έδειξαν έως τώρα οι Ουκρανοί, είναι ότι ξέρουν να πολεμούν και να νικούν.

Ο κ. Στάθης Ν. Καλύβας είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης, κάτοχος της έδρας Gladstone στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης.

Κατάρ, μια νέα Τουρκία ανατέλλει για την Ε.Ε.

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

Το 2016 η Ε.Ε. υπέγραψε μια συμφωνία με την Τουρκία για το προσφυγικό/μεταναστευτικό, η οποία οδήγησε τον πρώην επικεφαλής των Φιλελευθέρων στην Ευρωβουλή, Γκι Φέρκοφσταν να προειδοποιήσει ότι η Ε.Ε. έτεινε να εμπιστευθεί τα κλειδιά του οίκου της στον Ερντογάν και ότι το κόστος της επιλογής αυτής θα ήταν δυσβάσταχτο.

Και όντως το κόστος ήταν τεράστιο. Δεν ήταν μόνο τα 9 δισεκατομμύρια ευρώ που διέθεσε η Ε.Ε. για τη φιλοξενία Σύρων προσφύγων στην Τουρκία και οι υποσχέσεις για τον εκμονοτερνισμό της Τελωνειακής της Ένωσης. Αλλά, ήταν κυρίως το γεγονός ότι ο Ταγίπ Ερντογάν, γνωρίζοντας πλέον ότι είχε το πάνω χέρι στη σχέση με την Ε.Ε., άνοιξε και έκλεινε την κάνουλα των ροών, διοχετεύοντας πρόσφυγες και μετανάστες στην ευρωπαϊκή επικράτεια, προκειμένου να εξασφαλίσει ανταλλάγματα. Υπό το βάρος της εξάρτησης της

Ε.Ε. από την Άγκυρα, ο κ. Ερντογάν προέβρινε και προβαίνει σε ωαρεία παραβιάσεων του ελληνικού εναερίου χώρου, κτυπώντας τύμπανα πολέμου και απειλώντας την Ελλάδα, κράτος-μέλος της Ε.Ε. ότι θα της επιτεθεί στη διάρκεια μιας νύκτας. Η τουρκική επιθετικότητα εκδηλώθηκε σε όλες τις περιπτώσεις και κυρίως στην κυπριακή ΑΟΖ εκ του ασφαλούς, γνωρίζοντας ότι η εξάρτηση της Ε.Ε. λόγω προσφυγικού/μεταναστευτικού, θα λειτουργούσε αποτρεπτικά σε κάθε σκέψη για κυρώσεις. Ότι λοιπόν, τα τουρκικά πλοία έκαναν ό,τι ήθελαν στην ΑΟΖ της Κύπρου και μετέπειτα και στην περικλειστή πόλη της Αμμοχώστου, αλλά οι ισχυροί της Ε.Ε., με πρώτη τη Γερμανία, φέρνανταν κάθε σκέψη για επιβολή μέτρων κατά της Άγκυρας, προβάλλοντας την εξάρτηση της Ε.Ε. από την Τουρκία που χαρακτήριζαν «αξιοπιοστο εταίρο». Κάτι που γνώριζε ο Ερντογάν και γι' αυτόν άλλωστε τον λόγο, αισθανόταν άνετα να απειλεί και να εκτονώσει τον εθνικισμό του. Αυτή λοιπόν η

Τουρκία, των απειλών και της αποθράσυνσης, είναι δυστυχώς σε μεγάλο βαθμό δημιουργήμα της ίδιας της Ε.Ε. Των αυνανισμών της να διαχειριστεί μείζονα ζητήματα όπως το προσφυγικό/μεταναστευτικό και των συνθηκών εξάρτησης που προκάλεσε η ευρωτουρκική συμφωνία του 2016, για την οποία είχε προειδοποιήσει ο Φέρκοφσταν.

Ανάλογη σχέση εξάρτησης, στα πρότυπα της Τουρκίας, τείνει να δημιουργήσει η Ε.Ε. και με το Κατάρ. Ακολουθώντας γραμμή ΗΠΑ, οι Βρυξέλλες με επικεφαλής την Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, πρωτοστάτησαν για την ανεξάρτηση της Ευρώπης από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα. Αν και ουδείς διαφωνεί με τις κυρώσεις κατά του εγκληματία πολέμου Βλαντιμίρ Πούτιν, η έννοια της ανεξάρτησης κάνει εν πολλοίς τη σημασία της, όταν συνοδεύεται από μια νέα εξάρτηση. Η Ε.Ε. λοιπόν, χωρίς επαρκή μελέτη συνεπειών, ακολούθησε γραμμή ΗΠΑ και δρομολόγησε την ανεξάρτηση από τη Ρωσία, χωρίς

όμως να έχει εναλλακτικές επιλογές. Κατέληξε να αγοράζει από τις ΗΠΑ πολύ ακριβότερο υδρογονοποιημένο φυσικό αέριο, ενώ στην ίδια λογική δρομολογεί και συμφωνία με το Κατάρ, στο πρότυπο αυτής που υπέγραψε διμερώς το Βερολίνο με την Ντόχα, πριν από τρεις εβδομάδες, με ορίζοντα 15ετίας.

Με άλλα λόγια, η Ε.Ε. καθίσταται πλέον εξαρτημένη από το Κατάρ, το οποίο όπως ακριβώς και η Τουρκία, γνωρίζει πολύ καλά ότι αυτή η εξάρτηση είναι πολύ πιο σημαντική από το οποίο σκάνδαλο τύπου Qatargate. Η Πρόεδρος της Ευρωβουλής Ρομπέρτα Μέτοσολα που προέρχεται από ένα μικρό κράτος, τη Μάλτα, είχε το θάρρος να πει ότι θα ήταν καλύτερα να κρούσουμε παρά να πωληθούμε. Ωστόσο, αυτοί που καθορίζουν την ευρωπαϊκή πολιτική και «θέτουν και τον τόνο» των αντανακλαστικών της Ε.Ε., είχαν διαφορετική άποψη. Ο ΥΠΟΙΚ της Γερμανίας διαχώρισε το σκάνδαλο και την προσπάθεια χειραγώγησης των πολιτικών της Ε.Ε. από την

Άνθρωποι χωρίς όνομα

Του ΣΤΑΥΡΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Αρχές της δεκαετίας του '60, όταν κτίστηκε το πατρικό μου, η Δασοπούλη ήταν μια αραιοκατοικημένη περιοχή στις παρυφές της Λευκωσίας. Δασοπούλη βεβαίως κατ' όνομα, αφού το μόνο που παρέπεμπε σε δάσος ήταν το αλσύλλιο με τους ευκαλύπτους. Αλλά έτσι ήταν τότε, όλα λίγο ως πολύ μεγεθύνονταν στη μικρή μας πόλη. Οι άνθρωποι ζούσαν απλά καθώς σιγά σιγά γέμιζαν τα προάστια με νεόδημιτες μονοκατοικίες. Έτσι φτιάχτηκαν οι γειτονιές, χειροποίητα, με τα σπίτια να μην είναι μονάχα αριθμοί αλλά να έχουν ονόματα. Του Χαριτή και της Μαρίας, του Τάκη και της Κατίνας, της κυρίας Αφρούλας απέναντι... Δίπλα μας έμενε ο Ανδρέας και η Σοφία, ένα άκληρο ζευγάρι, που έφυγε από τη ζωή το ίδιο ήσυχα όπως έζησε. Όποτε πάω στη μάνα μου και βλέπω την αυλή τους ρημαγμένη θυμάμαι τους πικρούς στίχους της Νικολακοπούλου: «Τα σπίτια φυτρώνουν και αυτά σαν τα λουλούδια. Μαθαίνονται και αυτά με τα χρόνια, σαν τα λουλούδια». Η φθορά του χρόνου είναι αναπόδραστη. Ακόμα και για τις μνήμες που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της παιδικής μας ηλικίας.

Τα τελευταία χρόνια το γειτονικό σπίτι δεν γέρασε μονάχα, ασχημισε κιόλας. Όπως ασχημαίνει τον άνθρωπο η εγκατάλειψη. Ζαρώνει το δέρμα – γκρεμίζονται οι σοβάδες. Δεν βαστάνε τα πόδια – κατατρώει η σκουριά τα σίδηρα. Ρώτησα τη μάνα μου ποιοι μένουν εκεί. Δεν ξέρω μου είπε, αλλάζουν διαρκώς. Ξένοι, όχι ένας και δυο, που συνωστίζονται σε κείνα τα τετραγωνικά για λίγο κι έπειτα φεύγουν για να έρθουν άλλοι. Ξένοι που πληρώνουν ενοίκιο με το κεφάλι, όπως γίνεται πλέον σε πολλές γερασμένες μονοκατοικίες της πόλης. Ξένοι που ζουν ανάμεσά μας, αλλά δεν μαθαίνει ποτέ κανείς το όνομά τους.

Πολλοί απ' αυτούς οδηγούν μηχανάκια φορώντας γαλάζιες στολές. Τα βλεμμάτα μας συνήθως διασταυρώνονται φευγαλέα, όταν παραδίδουν τα πακέτα με το φαγητό. Ένα γρήγορο ευχαριστώ, καμιά φορά και με σκυμμένο το κεφάλι. Έξω μπορεί να κάνει κρύο ή ζέστη. Μπορεί να βρέξει ή να είναι μια όμορφη καλοκαιρινή νύχτα. Κανένα δεν κόφτει όμως γιατί οι ζωές τους κυλούν παράλληλα με τις δικές μας. Καμιά φορά όταν φεύγω από τη παλιά μου γειτονιά στη Δασοπούλη σκέφτομαι πόσο αλλάξαμε και εμείς και η πόλη. Λέω για το κουκούτσι, όχι τον φλοιό που αφυδατώνεται από τον χρόνο. Λέω για τη βαθιά μέσα μας, τον καχύποπτο εαυτό μας που δυσφορεί για τις βερανίδες τους που θυμίζουν παλιατζίκια, για τα απλωμένα ρούχα τους στα κάγκελα, για τη μιζέρια τους που εκτίθεται σε κοινή θέα.

Είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς τους ανθρώπους δίχως όνομα. Γιατί αυτό προϋποθέτει να φανταστούμε το πριν. Στις δικές τους γειτονιές, εκεί όπου το κάθε σπίτι, το κάθε παράπηγμα έστω, αντιστοιχούσε σε μια ζωή με ονοματεπώνυμο. Δεν θα ξεχάσω ποτέ την επίσκεψή μου στην παραγκούπολη της Κιμπίρα. Ανάμεσα στην εξαθλίωση, όπου συμβιώνουν οι άνθρωποι και τα ποντικά, ανάμεσα στις παράγκες και τα βοθρολύματα, κάθε σπιθαμή γης ήταν σμαδαμένη από ανθρώπινα αποτυπώματα. Αντέχεται άραγε τόση δυστυχία; Όχι πάντα, αυτή είναι η αλήθεια. Αυτός είναι κι ο λόγος που ξεκινούν να καραβάνι από την Ασία και γεμίζουν οι βάρκες στη Μεσόγειο. Άνθρωποι με μια ζωή πίσω τους που παρά τη δυσβάσταχτη φτώχεια της είχε όνομα. Οι ίδιοι άνθρωποι, που κυκλοφορούν γύρω μας λες και είναι αόρατοι.

Υ.Γ. Οι διανομείς της Wolt, φοιτητές τρίτων χωρών και απίτητες πολιτικού σούλου οι περισσότεροι, με τη θαρραλέα απεργία τους μας ανάγκασαν να σηκώσουμε τα μάτια και να τους αντικρίσουμε. Για να μάθουμε πως η κάθε διανομή αμείβεται με 2,26 ευρώ αλλά το 41% το παίρνουν οι μεσάζοντες. Έτσι από το 8ωρο της ημέρας απομένουν μονάχα 300-400 ευρώ για να ζήσει ένας άνθρωπος, ο οποίος πρέπει όχι μόνο να πληρώσει νοίκι και φαγητό αλλά να συντηρεί και το μηχανάκι του για τις διανομές. Η απεργία λύθηκε την περασμένη Τετάρτη, αναγκάζοντας την εργοδοτική πλευρά να προσέλθει σε διάλογο και να απευθυνθεί στους ανθρώπους αυτούς με το όνομά τους.

stavros.christodoulou@gmail.com

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Ακρότητες της πολιτικής ορθότητας

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Ηπολιτική ορθότητα μπορεί να είναι ένα εργαλείο προκειμένου να μετατραπεί σε κάτι πολύ άρρωστα φαινόμενα και να εκπαιδευτεί και να ευαισθητοποιηθεί η κοινή γνώμη μιας χώρας. Μπορεί όμως και να μετατραπεί σε κάτι πολύ ακραίο, ακόμη και γελοίο. Σε αυτό το σημείο μοιάζει να πλησιάζουν τα αμερικανικά πανεπιστήμια, τα οποία συχνά ακολουθούν και τα πανεπιστήμια των δυτικών χωρών. Ολο και περισσότεροι άνθρωποι που διδάσκουν ή σπουδάζουν σε

κόσμο, εκδίδει λίστα με απαγορευμένες λέξεις. Οι Αμερικανοί χρησιμοποιούσαν τη φράση «δεν έχει νόημα να χτυπάς ένα άλογο που έχει πεθάνει», εννοώντας ότι δεν έχει νόημα να επιμένεις σε κάτι αν έχει τελειώσει. Οχι πα! Γιατί θεωρείται ότι συγκαλύπτει βίαιες και καταδικαστέες συμπεριφορές αγριότητας απέναντι στα ζώα. Ο κατάλογος του τι επιτρέπεται και τι όχι δεν τελειώνει ποτέ. Ούτε βέβαια και ο κατάλογος των αιτημάτων που ξεκίνησε με τις τουαλέτες τριών τύπων και συνεχίζει.

Αρχικά αυτού του είδους ο φανατισμός αποξένωνε κομμάτια του πληθυσμού που ανήκαν στα δεξιά της αμερικανικής κοινωνίας ή εθεωρούντο Λούμπεν ή οπισθοδρομικά. Με το πέρασμα του χρόνου όμως αποξένωνε και όσους απλά θέλουν να σκέπτονται με ανοικτό μυαλό, να εκφράζονται ελεύθερα και να μη νιώθουν την παρουσία της «αστυνομίας πολιτικής ορθότητας» πάνω από το κεφάλι τους. Είναι απίστευτο πόσες φορές ακούς λογικούς, μετριοπαθείς ακαδημαϊκούς ή φοιτητές να εξοργίζονται και να φωνάζουν, πίσω από κλειστές πόρτες πάντα και με ιδιαίτερη προσοχή, «αυτό το πράγμα δεν αντέχεται».

Ρώτησα έναν φίλο καθηγητή σε σημαντικό αμερικανικό πανεπιστήμιο και έχει κεντροαριστερές απόψεις πόσο θα διαρκέσει αυτό το φαινόμενο μέχρι να ξαναπέσει η εκκρεμής κάπου στη μέση. Ο ίδιος είχε περάσει μια εξαιρετικά δυσάρεστη εμπειρία που τον είχε βάλει στο επικεντρωμένο ενός μικρού τσουνάμι χωρίς κανέναν πραγματικό λόγο. Αντιμετωπίζει όμως στωικά την κατάσταση και απάντησε πως θα χρειαστεί τουλάχιστον μία γενιά ακόμη έως ότου ισορροπήσει η κατάσταση. Με μεγάλο όμως κόστος και, το κυριότερο, με πολλές πολιτικές παρενέργειες, γιατί –ως γνωστόν– η δράση φέρνει πάντοτε αντίδραση όταν κινείται σε ακραία και παράλογα επίπεδα.

Ο κατάλογος του τι επιτρέπεται και τι όχι στα αμερικανικά πανεπιστήμια δεν τελειώνει ποτέ. Το Stanford, από τα σημαντικότερα πανεπιστήμια στον κόσμο, εκδίδει λίστα με απαγορευμένες λέξεις.

αυτά νιώθουν ότι, στην καλύτερη περίπτωση, πνίγονται από τον οδοστρωτήρα της πολιτικής ορθότητας. Και δεν μιλάμε για οπαδούς του Τραμπ ή νοσταλγούς του Ρέιγκαν. Αλλά ακόμη και για ανθρώπους που για τα ελληνικά και τα ευρωπαϊκά δεδομένα είναι κεντροαριστεροί ή αριστεροί. Κανείς δεν μπορεί να εκφραστεί ελεύθερα γιατί διατρέχει τον κίνδυνο να δεχθεί βιτριολικές επιθέσεις αν ξεφυγεί, έστω και λίγο, από τον ζουρλομανδύα του τι επιτρέπεται και τι όχι. Ένας καθηγητής που σε καμία περίπτωση δεν είναι ρατσιστής χάνει τη δουλειά του γιατί διαβάζει μια νουβέλα στην τάξη και δεν παραλείπει μια φράση που θεωρείται ότι προσβάλλει έναν φοιτητή. Το Stanford, ένα από τα σημαντικότερα πανεπιστήμια στον

Τι είναι, επιτέλους, αυτές οι ΜΚΟ;

Του **ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Αν δεν με απατά η μνήμη μου, ο πρώτος που αναφέρθηκε στον κεντρικό ρόλο των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της ελληνικής κοινωνίας ήταν ο Γιώργος Α. Παπανδρέου. Είχε παραλάβει ένα κράτος χρεοκοπημένο, ο ίδιος δεν ήξερε πώς να το διαχειρισθεί, οπότε απευθύνονταν στη φιλανθρωπία και τον εθελοντισμό των ξένων. Τότε, θυμάμαι, ότι το αντιμετώπισα ως μεταμοντέρνο γκάτζετ, μια άσκηση καγκιά στο κοινωνικό επίπεδο. Η πιο πρόσφατη δόξα για τον ρόλο των ΜΚΟ ανήκει στον Φραντσέσκο Τζόρτζι, τον Ιταλό σύντροφο της Εύας Καϊλή. «Μας ήταν απαραίτητη για να κινούμε το κράτος». Εννοεί το κράτος από το Κατάρ και ενδεχομένως το Μαρόκο. Τη δική τους ΜΚΟ την είχαν βαφτίσει «Πολιμήστε την ατιμωρησία». Τα κατάφεραν, αν μη τι άλλο. Από τη δόξα του Γιώργου Παπανδρέου ως την ομολογία του Φραντσέσκο Τζόρτζι μεσοβαθύν περίπου δώδεκα χρόνια. Στη διάρκεια των οποίων οι ΜΚΟ κατοχυρώθηκαν ως θεσμός της ευρωπαϊκής ζωής. Κατά συνέπεια και της ελληνικής. Ξέχσα από πρώτο χέρι τη δράση τους το 2015, τη χρονιά της μεγάλης εισβολής. Στον Μό-

λυβο όπου πέρασα το καλοκαίρι μου, έφταναν καθημερινά καραβιές προσφύγων και μεταναστών, όμως δεν υπήρχε καμία ελληνική Αρχή για να τους υποδεχθεί και να τους καθοδηγήσει. Τον ρόλο τον είχαν αναλάβει οι ΜΚΟ. Κάτι παιδάκια από τη Βόρειο Ευρώπη, που αντιμετώπιζαν τον γηγενή πληθυσμό ως εκθρό. Δεν υπήρχε κανείς για να τους ελέγξει. Όταν επέστρεψα στην Αθήνα, στη μόνιμη κατοικία μου, η πλατεία Βικτωρίας είχε μετατραπεί σε καταυλισμό προσφύγων και μεταναστών. Πουθενά αστυνομία, το ελληνικό κράτος έλαμπε διά της απουσίας του. Παρόντα όμως τα παιδιά των ΜΚΟ. Το 2015 δεν υπήρχε περίπτωση κάποιος περίοικος να διαμαρτυρηθεί για την κατάσταση που του είχαν επιβάλει. Θα χαρακτηριζόταν τουλάχιστον ως Χρυσουγίτης.

Τι είναι αυτό το υβριδικό νέο-πλασμα; Δεν αναφέρομαι στα οικονομικά τους, τα οποία δεν τα ξέρω. Είναι αρμοδιότητα των Αρχών και της ποινικής δικαιοσύνης. Αναφέρομαι κυρίως στην κοινωνική τους επίδραση. Από πού αντλούν το δικαίωμα να παρεμβαίνουν σε μια κοινωνία για να τη «διορθώσουν»; Ποια δημοκρατία τους το έδωσε;

Πλοία στη Μεσόγειο παραλαμβάνουν καθημερινά μετανάστες από τη Βόρειο Αφρική. Ψάχνουν λιμάνια στην Ιταλία ή τη Νότιο Γαλλία. Γιατί; Επειδή ανήκουν σε ΜΚΟ με ευφάνταστα ονόματα. Και μετά ολόκληρη η δημοκρατική κοινότητα της Ευρώπης μπορεί και εξίσταται, πώς είναι δυνατόν οι Ιταλοί να εκλέγουν πρωθυπουργό την Τζόρτζια Μελόνι.

Τι είναι επιτέλους αυτές οι ΜΚΟ; Υβριδικά κρατίδια, πριγκιπάτα ή βαρονίες; Από πού αντλούν την εξουσία τους; Πάντως, όχι από τους θεσμούς της δημοκρατικής Ευρώπης. Όσο κι αν αυτοί τις ανέχονται, ασ μη γελιόμαστε, ποτέ δεν τις υπέκυψε στην αποκλειστική της ψήφου. Ασχέτως όλων των υπολοίπων, οικονομικών και λοιπών, οι ΜΚΟ λειτουργούν στη σκιά των δημοκρατικών θεσμών. Ιδιαίτερα όπως συνηθίσαμε το 2015 και ακόμη τρέχουμε.

Ας το πάρουμε διαφορετικά. Οι ΜΚΟ είναι το προϊόν των ενοχών της Ευρώπης. Από αυτή την άποψη ο Γιώργος Παπανδρέου υπήρξε πρωτοπόρος. Οι πολιτικοί θεσμοί της Ευρώπης δεν είναι καινούριοι και αντιμετωπίσουν την πρόκληση του μεταναστευτικού, οπότε εκκωλύουν τη διαχείρισή του σε διάφορους ορ-

γανισμούς για τους οποίους οι ίδιοι δεν φέρουν καμιά ευθύνη. Είναι υπόλογοι μόνον στις ανθρωπιστικές αρχές τις οποίες επικαλούνται. Αφέλεια ή δόλος; Η απόσταση δεν είναι μεγάλη. Αρκεί να υπολογίσουμε την επιρροή που έχει η δράση των ΜΚΟ στις δημοκρατίες. Δυστυχώς, δεν τη μετρούν οι δημοσκοπήσεις.

Θα μου πείτε ότι υπάρχουν και ΜΚΟ που ανταποκρίνονται στο ανθρωπιστικό τους έργο. Δεν έχω αντίρρηση. Τις προάλλες ένας Αμερικανός μου ζήτησε πρόσβαση στον ακάλυπτο χώρο της πολυκατοικίας γιατί είχε πέσει το drone του. Μου είπε ότι κάνει μαθήματα αγγλικών σε Αφγανούς. Εννοείται τον βοήθαμε. Δυο μέρες μετά η γετόνισσα μου είπε ότι ο σκύλος κάποιου παιδιού από τη Γερμανία ούρπησε στη γλάστρα της κι όταν αυτή τον ρώτησε αν αυτό θα γινόταν στη χώρα τους, της απάντησε: Εδώ δεν είναι Γερμανία.

Ελεγχος στις δραστηριότητες των ΜΚΟ; Σίγουρα ναι. Όμως, φοβάμαι πως δεν φτάνει. Αν δεν αλλάξει η νοοτροπία της Ευρώπης η οποία εκκωρεί τη διαχείριση δημοκρατικών δικαιωμάτων, όπως η αντιμετώπιση του μεταναστευτικού, σε οργανώσεις που δεν ελέγχονται δημοκρατικά, όπως οι ΜΚΟ.

Η μόνη σταθερά

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΩΡΔΑΝΙΔΗ**

Ηταν η εποχή του Οκταβιανού, η εποχή της μεγαλύτερης ανατροπής, σε επίπεδο πολιτικό και δι-οικητικό, σε αυτόν τον χώρο που σήμερα αποκαλείται Δύση. Διότι έπετα από μία μακρά περίοδο συγκρούσεων και αναταραχών στο Κράτος των Ρωμαίων, ο Οκταβιανός ανακηρύχθηκε από τη Σύγκλητο «Αύγουστος», στις 16 Ιανουαρίου του έτους 27 π.Χ.

Για πρώτη φορά –θα γράψει ο Τάκιτος στα «Χρονικά» του– «οι εξουσίες της Συγκλήτου, των αρχόντων και των νόμων» περιέρχονταν σε έναν ηγέτη, που επιπλέον –ίσως και κυριότερο– άρχισε να τιμάται με θρησκευτικές λατρείες όσο ακόμη ζούσε.

Πάνω σε αυτήν τη στέρρα βάση ο Αύγουστος Οκταβιανός άρχισε την ανέγερση του θαυμαστού οικοδομήματος του Δυτικού ανθρώπου – τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Και ενώ στη Ρώμη, στο κέντρο του πολιτισμού και της κοσμικής ισχύος, συντελείτο η ένωση της πολιτικής και θρησκευτικής εξουσίας, στην ταπεινή πολίχνη της Βηθλέεμ γεννιόταν «παιδίον νέον και θαυμαστόν». Και ήταν η εμφάνιση του Θεανθρώπου επί γης η μεγαλύτερη ανατροπή στην ιστορία του ανθρώπου. Η πρώτη ανατροπή του ιδεολογήματος που είχε αρχίσει να διαμορφώνεται την εποχή εκείνη ήταν η επαναφορά της διακρίσεως μεταξύ κοσμικής και θρησκευτικής εξουσίας από τον Ιησού. «Απόδοτε τα Καίσαρος Καίσαρι και τα του Θεού τω Θεώ», είπε όταν οι Φαρισαίοι επιχείρησαν να τον εμφανίσουν ως υπονομευτή της Αυτοκρατορίας.

«Μακάρι οι ιππώκοι τω πνεύματι» διδάξε ο Ιησούς σε μια εποχή που οι «σοφοί» συγκέντρωναν τον θαυμασμό και τους επαίνους. Όταν

οι στρατηγοί –σύμβολα γενναϊότητας και ισχύος– αγνοούνταν, ενώ οι πόρνες και οι τελώνες μετά τη συντριβή τους υπό το βάρος των ανομιών τους αξιωνόνταν της θείας χάριτος. Μία νέα κλίμακα αξιών ανέτρεπε την παλαιά τάξη πραγμάτων. Ηταν η απόλυτη ανατροπή.

Περνούσαν τα χρόνια και «οι μωροί διά Χριστόν» άρχισαν να κλονίζουν τα θεμέλια της Αυτοκρατορίας. Και εκεί στην Ανατολή, στο θαυμαστό κωνευτήρι εθνών, ιδεών, και πολιτισμών, με όχημα τη γλώσσα την ελληνική, δημιουργήθηκε μία νέα σύνθεση. Μία νέα κοινωνική τάξη πραγμάτων, πολιτισμική και τέχνης διαμορφώθηκε με βάση τον Χριστιανισμό.

Τα ανθρώπινα βεβαίως υποτάσσονται στον νόμο της φθοράς. Αλλά το όραμα μιας οικουμενικής αυτοκρατορίας συνέχισε να υπάρχει. Με διαφορετικό ιδεολογικό πυρήνα, στη βάση πλέον των αρχών του Διαφωτισμού, του ορθού λόγου, της επιστήμης, της ισότητας, και του ελεύθερου ανθρώπου.

Νέα οικουμενική αυτοκρατορία αποπειράθηκαν να οικοδομήσουν οι μπόλσεβίκοι μαρξιστές έως ότου επιπλεε η κατάρρευση του όλου εγχειρήματος. Στις μέρες μας, η ιδέα μιας νέας αυτοκρατορίας επανέρχεται με στόχο την κατάρρευση των ιδεών ελευθερίας και δημοκρατίας σε επίπεδο παγκόσμιο. Πρόκειται για δύο όψεις του ίδιου νομίσματος που έθεσε σε κυκλοφορία το νομισματοκοπείο του Διαφωτισμού. Αλλά μόνη σταθερά που εξακολουθεί να υφίσταται είναι η γέννηση του «θαυμαστού παιδιού» στη Βηθλέεμ, που εορτάζεται από τους πιστούς και όσους προσδοκούν μία άρση του αδιεξόδου που έχει εξυφάνει το γένος των ανθρώπων. Καλά Χριστούγεννα σε όλους, όπως και εάν τα εννοεί κανείς.

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini.gr

Εόρτιος στρουθοκαμηλισμός

Του **ΧΡΗΤΟΥ ΓΙΑΝΝΑΡΑ**

Ο Σαρτρ, θρύλος της γαλλικής φιλοσοφίας στον 20ό αιώνα, κατέγραψε, από την εποχή των παιδικών του χρόνων, μια χαρακτηριστική ανάμνηση: Στο πατρικό του σπίτι απέφραγε να προσκαλούν άθεους. Διότι ένας άθεος, όπου βρεθεί, αρχίζει αμέσως να «βγάζει λόγο» για τον Θεό, δηλαδή είναι ένας «κύριος με θρησκευτικές πεποιθήσεις!» – αρνητικές, φυσικά, αλλά με την πεισιμωμένη εμμονή ενός φανατικού.

Το συμπέρασμα, σωστά πιστοποιημένο, βεβαιώνει την οριστική χρεοκοπία ενός ολόκληρου πολιτισμικού «παραδείγματος» θεμελιωμένου στην απολυτοποίηση της νόησης (νοσηπάρχια): Η νοητική σύλληψη και η ορθολογική αποδεικτική συνιστούν, στην πράξη, την εγκυρότερη δυνατή βεβαιότητα γνώσης του υπαρκτού. Η ρήση του Ντεκάρτ «σκέπτομαι άρα υπάρχω», όσο κι αν έχει αναίρεθεί η αποδεικτική της εγκυρότητα, παραμένει το χαρακτηριστικότερο γνώρισμα του δυτικού (μεταρωμαϊκού) πολιτισμού.

Στη θέση της «κατανόησης», ποιος άλλος παράγων μπορεί να εγγυηθεί την ορθότητα μιας γνωστικής ποσοποίησης; Διαχρονικά η ελληνική εμπειρία βεβαιώνει, χωρίς επιφύλαξη, ότι την ορθότητα μιας γνωστικής ποσοποίησης την εγγυάται, μόνο και αποκλειστικά, η εμπειρία της σχέσης, ο αναφο-

ρικός χαρακτήρας των σημαίνοντων. Μια πληροφορία συνιστά ορθή γνώση (αληθεία) όταν, για την ορθότητά της, «πάντες ομοδοξούσι και έκαστος επιμαρτυρεί». Το ότι το μέλι είναι γλυκό, το βεβαιώνει μόνο η εμπειρία η γευστική, εμπειρία που κοινωνείται από όλους και βεβαιώνεται από κάθε ατομική πιστοποίηση.

Μιλάμε για τη σχέση που συνιστά και εγγυάται την εγκυρότητα της γνώσης, αφού η γνώση επαληθεύεται μόνο κοινωνούμενη. Την αλήθεια μιας πληροφορίας, ενός συλλογισμού, μιας εντύπωσης, την κατακτάμε μόνο κοινωνούμενη. Γι' αυτό και το πρώτο αγαθό είναι το άθλημα της συνύπαρξης, το «πολιτικό» άθλημα (η πόλις): οι θεσμοί που εποννοούμε και ιδρύουμε, προκειμένου να λειτουργήσει η κοινωνία της γνώσης και των αναγκών.

Ο πολιτισμός μας σήμερα μοιάζει να συνιστά, να ευνοεί και να καταξιώνει έναν τρόπο βίου, ατομικό και συλλογικό, παγιδευμένο ολοκληρωτικά στην απαξίωση της ανθρωπίνης ύπαρξης και συνύπαρξης. Μετά τη φρικτή δύο παγκόσμια πολέμων, οι ηγεσίες των υπερδυνάμεων εμφανίζονται αδισταχτες μπροστά στο ενδεχόμενο πυρηνικής ολοκληρωτικής καταστροφής, μιλούν και σκέπτονται με τη νηπιώδη ξεγνοιασιά του επαγγελματία δημίου. Είναι εξοπλισμένοι οι ισχυ-

ροί της γης με όπλα ολικής καταστροφής του πλανήτη και μετράει ο καθένας την υπεροχή του λογαριάζοντας μόνο την ταχύτητα και το μέγεθος της καταστροφής που μπορούν να προκαλέσουν.

Αυτή η παράνοια των εξοπλισμών, η αδιάκοπη αύξηση θανατηφόρων επνομημάτων για την εξολόθρευση λαών, «κατά σύμπτωση» ομόθρησκων και ομόποτων, γεννάει ασφυκτικά ερωτήματα, αγωνιώδη. Κάποτε γίνονταν αποκλάυπτα θρησκευτικοί πόλεμοι, οι άνθρωποι παθιάζονταν με τις διαφορές των μεταφυσικών τους πεποιθήσεων – σήμερα χριστιανοί αντιμάχονται χριστιανούς, Ορθόδοξοι Ορθοδόξους, σύμπτωμα που μας δείχνει ότι η μεταφυσική πίστη δεν είναι «άθλημα αληθείας», «γιγαντομαχία περί της ουσίας», αλλά μόνο εθνολογική ιδιαιτερότητα, ίσως και οικονομικός ανταγωνισμός.

Αυτό που φοβίζει περισσότερο είναι η ριζική αλλαγή του νοηματικού φορτίου των λέξεων, η σύγκυση της σημασίας του. Η ειδοσογραφία, έντυπη και ηλεκτρονική, έχει θελήσει και μεθοδικά αποκοπεί από την κοινωνική λειτουργία της πληροφορίας. Τύπος και κανάλια υπαρτεούν, αποκλειστικά, τη δημιουργία εντυπώσεων, όχι την ενημέρωση των πολιτών. Θα διακινδύνευσε κανείς να χαρακτηριστεί τουλάχιστον επιπόλαιος (ή

εμπαθής ή υπερφίλιος) αν αποτιμούσε το επίπεδο των τηλεοπτικών καναλιών στην Ελλάδα με αμείλικτη ειλικρίνεια.

Η εικόνα αξιοθρήνητης παρακμής των «μέσων πληροφορίας» στη χώρα μας κορυφώνεται στις εορτικές ημέρες. Η πιστοποίηση μπορεί λογικά να χαρακτηριστεί υπερβολική και άδικη, εδώ θέλει να λειτουργήσει μόνο αφυπνιστικά. Αλλά και αυτή η πρόθεση δεν την εξιλεώνει. Αν έχει σοφία η αρχαιοελληνική και η ελληνορωμαϊκή (ελληνοχριστιανική) εμπειρία και γλώσσα, νομίζω ότι συνοψίζεται στη σημαντική (γλωσσική, εικαστική, μουσική, εθμών και παραδόσεων) που δεν «πληροφορεί», αλλά κοινωνείται, «από πάντων μετέχεται ενικώς». Κάποτε, ο Ανώτνης Τρίτης (έναν πολιτικός που «είχε το μυαλό του στη γλώσσα του») είχε πει ότι: «στη μεταβιομηχανική εποχή η Ελλάδα ή θα μπει με τα Αρχαία Ελληνικά ή δεν θα μπει ποτέ!»

Είχε πιάσει τον ταύρο από τα κέρατα. Ας μπορούσε κάποιος να απαιτήσει απάντηση σε αυτόν τον ισχυρισμό, σήμερα, από τρία πρόσωπα-κλειδιά του «μέλλοντός μας»: τον Κυριάκο Μητσοτάκη, τον Αλέξη Τσίπρα, τη Νίκη Κεραμέως. Πρόκληση απερίφραστη αλλά τίμια. Μαζί με άπειρες ειλικρινείς ευχές για «χρόνια πολλά». Με καθαρό μέτωπο.

Τα μαύρα Χριστούγεννα του Κιέβου

Του ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ο πόλεμος στην Ουκρανία κλείνει τον προσηχή Φεβρουάριο ένα χρόνο μαχών. Δεν είναι μόνο ο μεγαλύτερος πόλεμος στην Ευρώπη τον 21ο αιώνα αλλά και ένα σημείο καμπής που κρίνει την επιβίωση της Ουκρανίας, τις σχέσεις Ρωσίας - Δύσης, τον χαρακτήρα του διεθνούς πολιτικού συστήματος και φυσικά την ίδια την τύχη του καθεστώτος Πούτιν, που βρίσκεται από το 1999 στην εξουσία.

Βλέποντας κανείς την εξέλιξη του πολέμου, τις τεράστιες απώλειες και τον τρόπο με τον οποίο οι συνέπειές του επιταχύνουν τις εξελίξεις σχεδόν σε όλο τον κόσμο αναρωτιέται αν το 2023 θα είναι ένα έτος συνέχειας του, με μια νέα μάλιστα επίθεση κατά του Κιέβου, ή χρονιά διαπραγματεύσεων προκειμένου να υπάρξει μια νέα συμφωνία ειρήνευσης, ένα νέο Μίνσκ II ή, όπως στην περίπτωση της Τσετσενίας το 1997, μια νέα συνθήκη ειρήνης της Μόσχας. Το μόνο σίγουρο είναι πως το πρώτο εξάμηνο του 2023, ο πόλεμος δεν θα τελειώσει. Είναι εξάλλου τέτοια η φύση των συγκρούσεων στον μετασοβιετικό χώρο που οι συγκρούσεις πάντα παγώνουν για ξεκινήσουν. Το απέδειξε και η πρόσφατη ιστορία της Ουκρανίας (2013-2015) και τα γεγονότα της περιόδου 2015-2022, πριν από τη ρωσική εισβολή της 24ης Φεβρουαρίου.

Βλέποντας κανείς τα περσινά Χριστούγεννα στο Κιέβο, την Οδησό, τη Χερσόνα ή τη Ζαπορίζια δεν θα φαντάζονταν πως σε ένα χρόνο, φέτος, οι πόλεις αυτές θα έμοιαζαν με την ιστορία τους, στον 20ο αιώνα, την περίοδο 1941-1944. Κατεστραμμένες εγκαταστάσεις και κτίρια, γεώσακοι παντού, αντιραμιακά κολλήματα και στρατός. Και φυσικά η απώλεια σε κάθε διάσταση των ανθρώπων σχέσεων. Χήρες και χήροι, ορφανά.

Ο σκοτωμένος σύζυγος, φίλος, σύντροφος, αδερφός, πατέρας ή μάνα. Ταυτόχρονα όμως μια διάσταση υπομονής και καρτερικότητας που παρά τους συνεχείς βομβαρδισμούς της Ρωσίας σε κρίσιμες εγκαταστάσεις της χώρας δεν έχει καταστήσει τις πόλεις, ακόμη, φαντάσματα. Παρά τις ελλείψεις νερού, ηλεκτρισμού, θέρμανσης. Μια πραγματικά αξιοθαύμαστη αξιοπρέπεια από τον ουκρανικό λαό που μέσα στο μικρόκοσμο μας στην Κύπρο δεν μπορούμε να κατανοήσουμε στην πλήρη της διάσταση. Και που αν τύχει να γνωρίσετε Ουκρανούς που ήλθαν στην Κύπρο μετά τον περασμένο Μάρτιο μπορούν να σας την περιγράψουν με πολύ παραστατικό τρόπο.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία ακριβώς σε αυτές τις εικόνες των φετινών Χριστουγέννων σε σχέση με τα περσινά, αποτελεί μια διαρκή υπενθύμιση τόσο για την αξία της ειρήνης όσο και για το πώς το στάτους κβο μπορεί, ενίοτε, να διαφοροποιηθεί τόσο δραματικά που η απόσταση από την ειρήνη και τη σταθερότητα μέχρι τη σύγκρουση και την καταστροφή, ενώ δεν απέχει χρονικά πολύ, μπορεί να φαντάζει με αιώνες. Αυτό είναι ένα μάθημα που πρέπει να αντιληφθούμε στην Κύπρο, που παρά το γεγονός πως δεν υπήρξε σύγκρουση μετά το 1974 και την τουρκική εισβολή, αναστοχάζομενοι επί της συνεχιζόμενης διαίρεσης και ενός στάτους κβο που μετά το 2017 συνεχίζει να δουλεύει σε βάρους μας.

Το 2023 δεν είναι μόνο ένα κρίσιμο έτος για την Ουκρανία. Αποτελεί τη χρονιά που δεν είναι αν όντως θα υπάρξει μια ύστατη προσπάθεια επίλυσης του Κυπριακού ή αν οδεύουμε, αναπόφευκτα, προς μια μόνιμη κατάσταση διαχωρισμού είτε με τη μορφή της δικτοδομίας, είτε ακόμη με πιο εφιαλτικά σενάρια όπως την προσάρτηση του γεωγραφικού χώρου των Κατεχομένων από την Τουρκία ή ακόμη και τη σταδιακή κανονικοποίηση της «ΤΔΒΚ» σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο. Εκτός από όλη αυτή η ύστατη προσπάθεια θα έρθει προς το τέλος του χρόνου, μετά τις εκλογές δηλαδή του Ιουνίου στη Τουρκία.

As ελπίζουμε πως του χρόνου τα Χριστούγεννα δεν θα υπάρχει, πλέον, πόλεμος στην Ουκρανία. Και πως στο Κυπριακό θα υπάρχουν συνομιλίες προκειμένου να επανωθούν οι τόποι.

Είναι το ελάχιστο πράγμα που μπορούμε να ευχθούμε πριν εμφανιστεί –όπως στη γνωστή νουβέλα– το πνεύμα των επόμενων Χριστουγέννων για να μας δείξει την... αναπόφευκτη μοίρα μας. Αντά και Καλά Χριστούγεννα, με υγεία, σε όλο τον κόσμο.

ioannoug@kathimerini.com.cy
Twitter: @JohnPikpas

Μία Χριστιανή Πακιστανή αγοράζει χριστουγεννιάτικα διακοσμητικά, ενόψει των Χριστουγέννων στο Καράτσι του Πακιστάν. Στο Πακιστάν ζουν τέσσερα εκατομμύρια Χριστιανοί σε συνολικό πληθυσμό περίπου 200 εκατομμυρίων κατοίκων.

Το μακρύ ταξίδι για την Ταϊβάν

Του ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ

Ο αναπληρωτής πρόεδρος του Κόμματος του «Νέου Αζερμπαϊτζάν», Τ. Μπουτάκοβ, δηλώνει (20/12) ότι το Αζερμπαϊτζάν θα στηρίζει την αναγνώριση της «ΤΔΒΚ». Χαρακτηριστική κίνηση η επίσκεψή του την ίδια ημέρα στην κατεχόμενη Αμμόχωστο μαζί με τον αν. πρόεδρο του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ) της Τουρκίας, Ν. Κουρτουλμούς και τον γ.γ. του Κόμματος Εθνικής Ενότητας (ΚΕΕ), Ο. Χασιπόβλου, (πηγή: «Κίμπρις»). Εξίσου σημαντική κίνηση: ο αντιπρόεδρος της Γκάμπας από την Τουρκία πήγε στα Κατεχόμενα (1/12) και συνάντησε τον Τ/κ ηγέτη Ε. Τατάρ.

Σε αυτό το πλαίσιο της πολιτικής με βήματα πίσω, ο Ν. Αναστασιάδης «ερωτηθείς αν θα συναντηθεί με τον ειδικό αντιπρόσωπο του γ.γ. των Η.Ε. στην Κύπρο κ. Κόλιν Στιούαρτ, ο Πρόεδρος είπε «θα τον δω, θα τον συναντήσω», το πρόγραμμα μου είναι πολύ βεβαρημένο είτε με ταξίδια στο εξωτερικό είτε στο εσωτερικό». (πηγή: «ο Φίλελεύθερος»)

Αυτή η συμπεριφορά Αναστασιάδη συνάδει με τη γενικότερη στόχευσή του. Απομακρύνοντας από το σκηνικό τους κύριους παίκτες στο κυπριακό (ΟΗΕ, Ε.Ε.), ανοίγει τον δρόμο στην αλλαγή των δεδομένων, τα οδηγεί εκεί που καθορίζεται και υποκριτικά καταδικάζει! Ακόμα χειρότερα, επηρεάζοντας ορισμένα στοιχεία της εκλογικής διαπάλης για τις προεδρικές εκλογές του 2023, και σύμφωνα με

δύλωσή του «όπως διαφαίνεται πρόεδρος θα είναι ένας εκ των τριών συνεργατών μου» (15/10), στέλνει το μήνυμα πως «θα συνεχίσω και μετά την ολοκλήρωση της θητείας μου να αγωνίζομαι για τη δημιουργία των συνθηκών για επανέναρξη του διαλόγου για μια λύση στο Κυπριακό» (20/12)! Με μηδενική αξιοπιστία στο διεθνές πεδίο, ομιλεί ως Πάπας στο εσωτερικό. Δύλωσε επίσης (20/12) πως «μην ξεχνάτε την ιδιαίτερη σχέση που διατηρώ με τον Πρόεδρο Μπάιντεν, την κάθοδο του στην Κύπρο, το ενδιαφέρον του στο Κυπριακό και γενικότερα τη σημαντική βελτίωση των διακρατικών μας σχέσεων που φτάνουν τη στρατηγική συνεργασία». Προφανώς η «στρατηγική συνεργασία» ανάμεσα στην Κύπρο και τις ΗΠΑ δεν περιλαμβάνει κάτι, μεταξύ άλλων, για το Αζερμπαϊτζάν ή την Γκάμπα ή κάτι για τον Οργανισμό Τουρκικών Κρατών! Καθώς «αγωνίζεται για επανέναρξη του διαλόγου», συντελείται με έργα η πραγματική επιδίωξη Αναστασιάδη για «δύο κράτη», δεν του ξέφυγε η «ιδεοθυέλλα», όπως δήλωσε ο πρώην διαπραγματευτής. Η ιδεοθυέλλα ήταν η κανονική πολιτική του, γι' αυτό και σκότωσε και έφυγε από το Κραν Μοντάνα. Γι' αυτό και εκτροχιάσε το Πλαίσιο Γκουτέρες. Γι' αυτό και η μηδενική αντίδρασή του στις δηλώσεις Μπουτάκοβ.

Ο ΥΠΕΕ Ι. Κασουλίδης μιλώντας επί του ίδιου θέματος (19/12) στο ΡΙΚ ανέφερε πως «ο διεθνής παράγοντας απορρίπτει την τουρκική επιδίωξη για λύση δύο κρατών στο νησί». Σωστή

επίσημανση, αλλά όχι πλήρης, γιατί είναι ο ίδιος ο Ν. Αναστασιάδης που μίλησε στον Μ. Τσαβούσογλου, στον εκλιπόντα αρχιεπίσκοπο και σε άλλους για «δύο κράτη». Προφανώς ο ΥΠΕΕ ούτε άκουσε, ούτε διάβασε. Γι' αυτό σήμερα παριστάνοντας τον αμέτοχο, μάλλον επιχειρεί να δικαιολογήσει τον εαυτό του γιατί δέχθηκε να υπηρετεί μια αλλοπρόσκληση πολιτική. Ο νυν ΥΠΕΕ έκανε τη μεγάλη κίνηση συμμετέχοντας στην κίνηση «Απόφαση Ειρήνη» με Α. Μαρκίδη, Α. Χρήστου, Κ. Καζαμία. Από μόνη της, η συμμετοχή σημαίνει πολλά, καθώς γνώριζε πολύ καλά τις προσεγγίσεις των άλλων τριών στο Κυπριακό. Η συμμετοχή του ήταν η σημαντικότερη πολιτική του «αμφισβήτηση». Τελικά αποδείχθηκε πως ήταν μια αμφισβήτηση με μισή ατμία. Στο ΡΙΚ είπε επίσης πως «με τη βοήθεια των Η.Ε. και της Ε.Ε. ετοιμάζεται αποστολή του ΥΠΕΕ στην Γκάμπα, προκειμένου να αποτραπεί το ενδεχόμενο αναγνώρισης του ψευδοκράτους, από την αφρικανική χώρα». Δεν είμαι βέβαιος τι ακριβώς σημαίνει η φράση «με τη βοήθεια Η.Ε. και Ε.Ε.». Αλλά είμαι βέβαιος ότι αν ο ίδιος είχε το θάρρος να μιλούσε δημόσια στην κατάλληλη ώρα, ο Αναστασιάδης δεν θα κατέληγε να συζητά «δύο κράτη» με Τσαβούσογλου! Ούτε ότι θα ερχόταν ο ίδιος να λέει πως ετοιμάζει αποστολές στην Γκάμπα για να αποτρέψει τα «δύο κράτη» που ζητά (τώρα) η τ/κ πλευρά!

Αλλά τι σημαίνει στη σημερινή εποχή «στέλνω αποστολές»; Απολύτως τίποτε. Μήπως η συγκεκριμένη

χώρα χρειάζεται να ακούσει επί τόπου επιχειρήματα για να πεισθεί; Αν έχει πάρει τέτοια απόφαση τα επιχειρήματα δεν μετρούν, ή σε κάθε περίπτωση, μετρούν πολύ λιγότερα από τα συμφέροντα που την οδήγησαν στο να σκεφθεί κάτι τέτοιο. Αν η αποστολή που θα στείλει το ΥΠΕΕ χρησιμοποιήσει το επιχειρήματα που είπε στο ΡΙΚ ο Ι. Κασουλίδης «ότι η Γκάμπα έχει αποδεχθεί τα συμπεράσματα της Κοινοπολιτείας, ότι στην Κύπρο υπάρχει ένα και μόνο αναγνωρισμένο κράτος», τότε τα πράγματα είναι ιδιαίτερα ανυποχώρητα. Η διπλωματική μηχανή της Τουρκίας παίζει με καθορισμένο στόχο: ένα βήμα πάνω η «ΤΔΒΚ». Είτε ως παρατηρητής, είτε με διμερείς σχέσεις, είτε με επί τόπου επισκέψεις, είτε με ρόλο «κλειδί» σε στέλεχη του ΚΑΔ με μεγάλη επιρροή όπως ο Νουμάν Κουρτουλμούς. Είτε με φόρμουλες «ένα βήμα πάνω» για τις αεροπορικές πτήσεις, μια πιθανή απάντηση της Ρωσίας εάν μεταφερθούν τα συστήματα των S-300 από την Ελλάδα στην Ουκρανία.

Η τουρκική διπλωματία δεν βιάζεται. Η διασύνδεση της «ΤΔΒΚ» με λύσεις τύπου Ταϊβάν, πιθανώς να έχει ως πρώτο επιποκείμενο της τον αντιπρόεδρο της Γκάμπας. Η μελέτη των ολών και πιο ισχυρών σχέσεων της Τουρκίας με σειρά από αφρικανικές χώρες λέει πολλά και δείχνει πόσα εξαιρετικά επικίνδυνα γεγονότα θα προκύψουν, εφόσον η ε/κ ηγεσία περί άλλων τυρβάζει!

www.larkoularkou.org.cy

Το Κατάρ, οι Γενικοί και το ξέπλυμα

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ

Καθώς παρακολουθούμε την υπόθεση Qatargate να εξελίσσεται και λεπτομέρειες να διαρρέουν για τους μυστικούς κώδικες, τις ροές των χρημάτων και τόσες άλλες, αναπόφευκτα κινηματογραφικές λεπτομέρειες, δεν πρέπει να ξεχνάμε πως η διαφθορά δεν είναι μόνο αβρεναλίτη και δράση. Τις περισσότερες φορές η διαφθορά είναι κακοδιοίκηση, κακοδιαχείριση, έλλειψη λογοδοσίας. Και στην Κύπρο, αν και χρειάζεται, όπως συχνά λένε θεωρώντας πως λένε εξυπνάδα πολιτικού και αξιωματούχου που θέλουν να την πουν στα ΜΜΕ, διερευνητική δημοσιογραφία, κάποιες συμπεριφορές δεν χρειάζονται τίποτε άλλο πέρα από δύο μάτια και βασικές δεξιότητες

κατανόησης κειμένου.

Η απόφαση της Γενικής Εισαγγελίας να μην προχωρήσει στην όποια νομική δίωξη κατά του Μιχάλη Κατσουνωτού, παρά τη διαπίστωση του Αχιλλέα Αιμιλιανίδη πως πιθανόν να διέπραξε το αδίκημα της κατάχρησης εξουσίας στις μεθοδεύσεις του κατά της διευθύντριας των Κεντρικών Φυλακών, ίσως δεν εμπίπτει στον ορισμό που καταγράφεται στην ανακοίνωση ως ενέργεια που αποβλέπει με «κάποια πράξη του σε κέρδος».

Οι νομικοί μπορούν πάντα να βρουν τρόπο και λέξεις για να προσαρμόσουν την πραγματικότητα αναλόγως. Δεν γνωρίζω αν η απόφαση τους μπορεί να προσβληθεί νομικά και αν διαδικαστικά είναι καλυμμένοι. Όμως η κοροϊδία είναι στην πράξη πασιφανής και ξεκά-

θαρη: ο γενικός εισαγγελέας και ο βοηθός γενικός εισαγγελέας θεωρούν πως τα όσα έγιναν γνωστά, το ενδεχόμενο δηλαδή ο κ. Κατσουνωτός να προσπαθήσει να εκβιάσει μια αξιωματούχο, δεν αξίζουν διερευνήσεων.

Μπορεί να ισχύει, μπορεί και όχι. Μπορεί να στοιχειοθετείται. Μπορεί και όχι. Αλλά η κοινωνία και το κράτος περιμένει από τους Σαββίδη και Αγγελίδη να αποφασίσουν αν οι πιο πάνω κατηγορίες πρέπει να διερευνηθούν. Και αποφασίσαν, εντελώς ξεκάθαρα, να μην προχωρήσουν.

Το γεγονός ότι ο Πρόεδρος Αναστασιάδης έβαλε σε αυτές τις καιριές θέσεις δύο άτομα τα οποία δικαίως η αδικία έχουν στο βιογραφικό τους τον λεκέ της συμμετοχής στο Υπουργικό Συμβούλιο που ενέ-

κρινε χρυσά διαβατήρια θα έπρεπε να ήταν αρκετό για να ξεκινήσει μια μεγάλη συζήτηση για το θέμα.

As δεχτούμε χάριν συζητήσιμης πως τα υπόλοιπα μέλη εκείνου του Υπουργικού δεν ελέγχονται καν για τις ευθύνες τους γιατί αυτές ήταν συλλογικές, και επειδή στην πράξη κανείς υπουργός δεν αναλαμβάνει ευθύνη για όλα τα θέματα, παραπέμποντας στους συναδέλφους της και την εξουσία του εκάστοτε ΠτΔ (αν και όλοι ανεξαιρέτως θα πρέπει να λιγότερο να ρωτούνται για αυτό το θέμα, όταν διεκδικούν νέες θέσεις εξουσίας).

Ακόμα και προπερνώντας αυτό το θέμα, το γεγονός παραμένει πως στην θέση των προσώπων που έχουν ευθύνη για την έναρξη ποινικών διώξεων βρίσκονται δύο άτομα τα οποία θα ελέγχονταν αν όλοι οι

υπεύθυνοι οδηγούνταν στο δικαστήριο.

Γι' αυτό και οι υποψήφιοι Πρόεδροι θα έπρεπε να είχαν πολύ συγκεκριμένη και λεπτομερή άποψη για το ζήτημα του κ. Κατσουνωτού, όπως όλοι είχαν πολύ συγκεκριμένη άποψη για τη νέα ανακάλυψη κοιτάσματος φυσικού αερίου.

Δεν είναι μόνο θέμα του ποιο ζήτημα πουλάει καλύτερα στους ψηφοφόρους, που θέλουν να δουν καλά νέα και να νιώσουν μια προοπτική για το μέλλον. Γιατί η αναγνώριση του πόσο προβληματικοί είναι οι θεσμοί της Κυπριακής Δημοκρατίας, ειδικά όπως εφαρμόζονται, επίσης πουλάει στους ψηφοφόρους που θα ήθελαν να δουν την τάξη που άρχει να διορθώνει όλα αυτά τα ζητήματα.

Λίγοι όμως πιστεύουν πως κάτι

μπορεί να γίνει, να επιβιώσουν και να πορευτούν, με τις μικρές απαιτήσεις ή το μέσο για να γίνει η δουλειά τους. Όταν βλέπουν την ατιμωρησία να είναι ο κανόνας, όταν ο Δημήτρης Συλλούρης, για παράδειγμα, συνεχίζει να κυκλοφορεί χαλαρός, οι προσδοκίες μειώνονται.

Τώρα που η διαφθορά και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος βρίσκεται στην ατζέντα και κυριαρχεί στην ειδησιογραφία με αφορμή την προβλεπόμενη προσωπικότητα της Εύας Καϊλή, θα μπορούσαν και οι υποψήφιοι ΠτΔ να μπουν στον χορό. Και να μας πουν τι θα έκαναν διαφορετικά για να μη δούμε να επαναλαμβάνονται καταστάσεις όπως το ξέπλυμα Κατσουνωτού.

ykakouris@gmail.com

Οι επαίτες των Χριστουγέννων

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ

Αράξεις στην πολυθρόνα της καφετέριας και απολαμβάνεις το ζεστό καφεδάκι με το γλυκάκι. Η κουβέντα με την καλή παρέα, εναλλάσσεται με την χριστουγεννιάτικη μουσική και όλα φαίνονται τέλεια. Και ξαφνικά εισβάλλει στο χώρο, μια ομάδα από «τσιγγανάκια», κτυπώντας ακανόνιστα τα τρίγωνα τους και τραγουδώντας παράφωνα «σπαράγματα» από χριστουγεννιάτικα τραγούδια. Όλα φυσικά καταλήγουν στο κουτάκι συλλογής κρημάτων, το οποίο περιφέρεται από τραπέζι σε τραπέζι. Βάζεις το χέρι στην τσέπη, δίνεις λίγα κέρματα, για να «αγοράσεις τον καβγά» και να απαλλαγείς από τα «ενοχλητικά» παιδάκια. Μόλις αναχωρήσουν τα παιδιά, καταφθάνουν στις όμορφες στολισμένες καφετέριες, ατμόσφαιρα γυναίκες, με χαρτί στο χέρι, ζητώντας βοήθεια για τα άρρωστα παιδάκια τους. Φεύγουν και αυτές για να εισβάλουν νεαροί, οι οποίοι δηλώνουν ανάπυρο επαϊτώντας και αυτοί χρήματα.

Οι επαίτες πηγαινοέρχονται και οι γκρινιάρηδες πελάτες της καφετέριας αρχίζουν να ρίχνουν πινελιά, για τους πάντα ανώνυμους αρμόδιους. Οι νόμοι της πολιτείας απαγορεύουν την επαίτια, επιβάλλουν την υποχρεωτική εκπαίδευση των παιδιών και απαγορεύουν την εργασία από παιδιά. Ωστόσο, ποιος θα τρέξει να συλλάβει τα παιδιά, να αναζητήσει γονείς και κηδεμόνες και τελικά να μπλέξει με ένα σωρό διαδικασίες, για φύλαξη και φροντίδα των παιδιών. Το πολυδαίδαλο σύστημα οδηγεί τους αρμόδιους να «παίζουν πελάτη» για να περάσουν. Από την άλλη οι ιδιοκτήτες και διευθυντές των καφετεριών, συχνά πυκνά, δίδουν χαρτονομίσματα στους ανεπιθύμητους επισκέπτες, για να γλιτώσουν από την γκρίνια και τις απειλές πελατών, ότι θα επιλέξουν άλλη καφετέρια.

Πίσω από τους νόμους, υπάρχει η συνείδηση, υπάρχει το θρησκευτικό αίσθημα, στο οποίο ποντάρουν πάντα οι επαίτες. Οι καλοκάγαθοι άνθρωποι βάζουν το χέρι στην τσέπη, έστω και αν είναι σχεδόν βέβαιο ότι έχουν να κάνουν με «απατεωνίσκους» και πολλές φορές με κυκλώματα εκμετάλλευσης παιδιών. Μερικοί πιο ξύπνιοι, δοκιμάζουν να μάθουν τα παιδιά να «ψαρεύουν», ώστε να έχουν καθημερινώς φαγητό. Πρώτα δοκιμάζουν να κεράσουν τα παιδιά με ό,τι θέλουν από την καφετέρια, αλλά σχεδόν πάντα χωρίς αποτέλεσμα, αφού στόχος είναι μόνο τα χρήματα. Ακολούθως δοκιμάζουν να στείλουν τους μεγαλύτερους σε δουλειές, είτε σε υπεραγορές, είτε σε άλλες χειρονακτικές εργασίες. Ωστόσο και πάλι συναντούν ένα τεράστιο

τοίχος άρνησης. Υπάρχουν και αυτοί οι οποίοι δοκιμάζουν να τηλεφωνήσουν στην Αστυνομία ή σε άλλες υπηρεσίες, αλλά και πάλι χωρίς αποτέλεσμα. Όλα αυτά την μέρα. Αλλά όταν έλθει η νύκτα και κλείσουν τα φώτα, οι τύψεις αρχίζουν κτυπούν κόκκινο. Στις βασανιστικές σκέψεις έρχονται φτωχά παιδάκια στους δρόμους, εικόνες και βιώματα από την προσφυγιά του 1974, εικόνες από τα πεινασμένα παιδιά της Αφρικής και το χειρότερο, οι εικόνες από τα καταφρονημένα παιδιά σε μεγαλούπολεις, τα οποία βασανίζονται βλέποντας τους κακομαθημένους εκτομμυριούχους. Κόκκινο κτυπούν οι τύψεις την ώρα που κτυπούν οι καρδιές για την χριστουγεννιάτικη Θεία Λειτουργία, ακόμη και την ώρα κατά την οποία οι μπάντες και δεκάδες παιδιά, τραγουδούν για τη γέννηση του Χριστού.

Ο χρόνος κυλά και ο κόσμος γυρνά και ξαφνικά αντιλαμβάνεται ότι το φωτωμένο με δώρα πλήθος στους δρόμους, δεν εκπέμπει τη χαρά την οποία συνήθως παινέεται ότι βιώνει. Τα μάτια αποκαλύπτουν μελαγχολία, μοναξιά, άγχος και φόβο. Ένα κενό, μια αδιόρατη μοναξιά, κρύβεται πίσω από λουκούλλια γεύματα και ατέλειωτες μετακινήσεις. Σε αυτή την τρέλα, προστίθεται και το ατέλειωτο παιδεύμα των κινητών τηλεφώνων, τα οποία αντικατέστησαν τη ζεστή κουβέντα, με απρόσωπα μηνύματα και «παλαβιά» σχεδιάκια.

Και τότε ξεκινά ενός άλλο είδους επαίτια. Η επαίτια ενός καλό λόγου, μιας καλής συντροφιάς και τελικά η επαίτια για λίγα ψυχούλα αγάπης. Στην παραζάλη των ημερών, έρχονται στο προσκήνιο τα λόγια του αεικίνητου Θανάση Βέγγου: «έπρεπε να γεράσω αγόρι μου, για να μάθω τι είναι «ευτυχία»! Τελικά ευτυχία είναι ένα ζευγάρι χέρια, δύο χέρια σφιχτά δεμένα. Αυτά που θα σε αγαλιάσουν, θα σε κρατήσουν, θα σε κοιμήσουν, θα σε περιποιηθούν, θα σου μαγειρέψουν, θα σε καϊδέψουν και στο τέλος θα σου κλείσουν τα μάτια. Τα πολλά χέρια αλλά σε κατοιάζουν. Είναι απλά, χάσιμο χρόνου. Θα το δεις κι εσύ όσο μεγαλώνεις». Υπάρχει και ο δρόμος του θαύματος και μάλιστα εκεί που δεν το περιμένεις. Ο Χριστός που γεννιέται σήμερα, όπως ψάλλει η Εκκλησία, γεννιέται στις ψυχές των ανθρώπων, οι οποίοι δεν κρατούν την ομπρέλα του εγωισμού. Αρκεί ο άνθρωπος να πει με την ψυχή του: «Δόξα εν υψίστοις Θεώ και επί γης ειρήνη...». Τότε το θαύμα φανερώνεται. Τότε η χαρά έρχεται στη γη. Τότε ο άνθρωπος ανεβαίνει στον ουρανό. Τότε ο φόβος και η κόλαση διαλύονται. Και τότε ο παράδεισος της αγάπης και της ευτυχίας βασιλεύουν. Τόσο απλά...

kaparispan@yahoo.gr

Μια χριστουγεννιάτικη ιστορία στο Παιδείας

Της ΚΟΥΛΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

Είκοσι Δεκεμβρίου 2023. Ο Σωκράτης Σωκράτους, εκνευρισμένος, βρόντηξε την πόρτα στα παράφωνα δωδεκάχρονα που τραγουδούσαν τα κάλαντα έξω από το γραφείο του. «Πάρτε δρόμο, διαβλεμένα ζητιανάκια». Αυτά τα θρασύτατα αλτπάκια επιμένουν να ζητούν μείωση της ύλης, εξήγησε τον λόγο της οργής του στον επιθεωρητή, Γρηγόρη Γαλαζοπόδη. Επί γης ειρήνη, ευσιπλαχνία και χριστουγεννιάτικες ανοσιότητες. Κατάλαβε, Γρηγόρη; Δασκαλειμένα διαβολάκια από τους δασκάλους τους. Έχουν άποψη τα δωδεκάχρονα; Μας δουλεύουν; Κασετόφωνα των τεμπέληδων υπαλλήλων που είναι. Βαριούνται οι δάσκαλοι να δουλέψουν, βαριούνται και τα δωδεκάχρονα να διαβάσουν. Νομίζουν ότι έτσι βγαίνουν τα λεφτά. Με βιντεάκια στις τάξεις, τραγουδάκια και θεατράκια. Η δουλειά απελευθερώνει, Γρηγόρη. Πόσες φορές να τους το πω να το εμπειρίσουν; Ο Γρηγόρης Γαλαζοπόδης άκουγε αμίλητος. Γνώριζε καλά πως στον Σωκράτη Σωκράτους δεν άρεσαν τα Χριστούγεννα ούτε το συναφές πνεύμα. Επίσης, γνώριζε καλά πως ο Σωκράτους είχε ευαίσθητο νευρικό σύστημα και επικίνδυνη αίσθηση του κούμπου. Εξ ου και έκρινε πως το σοφότερο ήταν να αγοράσει πακέτο περιορισμένου χρόνου ομιλίας, να αφήσει την ακρείωση, χρονοβόρα επαίτευση των δεδομένων και να περάσει στα ζητούμενα.

«Ποια η εντολή σας;», ρώτησε με στωική αταραξία. Η θέρμανση στο γραφείο ήταν σχεδόν αφόρητη. Ο Σωκράτης Σωκράτους πλυσίωσε σταθερά προς το παράθυρο. Το άνοιξε. Άκουσε κι ένιωσε με συγκίνηση κι όχι με

των δειλών τα παρακάλια και παράφωνα τον εξάισιο ήχο και τη δροσιά του πρωτευουσιάνικου αέρα. Κύμα από ψυχός εισέβαλε στο γραφείο. Ήταν έτοιμος. Από καιρό. Σε λίγο αποκαίρετο. Μα το όνομά του έχει ήδη γραφτεί σε κάθε σχολικό κτίριο. Οι παγωμένοι τοίχοι κάθε τάξης από τη μια άκρη του νησιού έως την άλλη αισθάνονται την ανάσα του. Ήταν έτοιμος. Ως άλλος Αντώνιος, ως άλλος Ιουστινιανός. Ηράκλειος, Τίμιος Σταυρός. Πιστός εν Χριστώ βασιλεύς. «Νενικκιά σε, Σολωμών ή Κωνσταντίνε προκάτοχε». Ενδεχομένως, μπέρδεψε τα ονόματα, τη χρονική σειρά. Επειδή τον θύμωσαν. Τα αλτπάκια με τα δασκαλειμένα κάλαντα. Αλλά δεν έχει σημασία. Σημασία έχει η εφαρμογή. Η γρήγορη εφαρμογή.

Έκλεισε το παράθυρο, κάθισε στη δερμάτινη καρέκλα του ξύλινου σκαλιστού γραφείου και έδωσε στον Γρηγόρη Γαλαζοπόδη την άφορη εντολή. Είπε Αυτός κι ευθύς ο Γρηγόρης Γαλαζοπόδης έδωσε τα κορόνδια των ωραίων και θεσπίσων αθλητικών του παπουτσιών και κύθηκε, ακροπατώντας τις κορφές του λόφου και βρέθηκε μεμιάς να στέκει στις εξόθυρες των σχολείων του χρυσοπράσινου νησιού. Οι διευθύνσεις έπευσαν να προσφέρουν τη δέουσα υποδοχή και παρήγγειλαν από το κυλικείο το σπέσιαλ ρόφημα που διέθετε το κατάστημα, μα ο Γρηγόρης Γαλαζοπόδης έκανε σαφές πως δεν υπήρχε χρόνος για ροφήματα. Να κληθούν οι συντονιστές, είπε. Να ξεδιπλωθούν τα πλαίσια μάθησης. Να ελεγχθούν οι αξιολογήσεις. Να παρουσιαστούν οι καθηγητές που δεν κάλυψαν την ύλη.

Στους καθηγητικούς συλλόγους το καμπανάκι του συναγερμού σή-

μανε από στόμα σε στόμα. Τα μαρτύρια σπκώθηκαν. Ενότητα τρία εμείς να. Το στρες είναι τελικά μεταδοτικό. Το κεφάλαιο πέντε ερείς οχι. Η κρίση πανικού χρειάζεται αγωγή σε χαρτί από γιατρό και είναι με την κατάθλιψη σημείο των καιρών. Χάθηκε η διδακτική περίοδος τη μέρα της εκδρομής. Θυμάστε; Γι' αυτό το τμήμα έκοψε πίσω. Οι ματιές καρφωμένες στον καθηγητή ο καθηγητής. Δανειστήκαμε ώρες από τους συναδέλφους των ημ εξεδεψε τα ονόματα, τη χρονική σειρά. Επειδή τον θύμωσαν. Τα αλτπάκια με τα δασκαλειμένα κάλαντα. Αλλά δεν έχει σημασία. Σημασία έχει η εφαρμογή. Η γρήγορη εφαρμογή.

Οι καθηγητές των Φυσικών καθυστέρησαν να παρουσιαστούν στα γραφεία των διευθύνσεων. Ο Γρηγόρης Γαλαζοπόδης ζήτησε τα ονόματα αυτών, τα κατέγραψε για διπλό έλεγχο στο εγγύς μέλλον και εξήγησε πως η καθυστέρηση στην παρουσίαση θα θεωρηθεί ως αρνητική λήψη καθκόντων και καταδεικνύει τον φόβο και την ανασφάλεια των ανεπαρκών καθηγητών των Φυσικών να ετοιμάσουν εξεταστικά δοκίμια τρία σε ένα.

Εξήγησε πως η Βιολογία, η Φυσική και η Χημεία είναι ένα και το αυτό, αλλά σε πρώτη φάση θα τους δοθεί η ευκαιρία να ετοιμάσουν γραπτό δύο σε ένα, αλλά τον Ιούνιο θα πρέπει να επιτευχθεί το ζητούμενο του τρία σε ένα. Οι διευθύνσεις των σχολείων αισθάνθηκαν πόνο στο στομάχι. Προσφέρθηκαν να απολογηθούν, φωνάζοντας κάποιους μαθητές με φωνή αποδουλωτή να πουν στον επιθεωρητή τα χριστουγεννιάτικα κάλαντα, έτσι ώστε να δείξουν τη σημαντική δουλειά που γίνεται στην ανάδειξη των ταλέντων των μαθητών, μα ο Γρηγόρης Γαλαζοπόδης έκανε σαφές το εξής: «Όχι κάλαντα. Παραμονή των Χριστουγέννων, ο Γρηγόρης Γαλαζοπόδης τηλεφώνησε στον Σωκράτη Σωκράτους για να του μεταφέρει τις τελευταίες πληροφορίες. Τα νέα ήταν ευχάριστα, καθώς οι νέοι του νησιού δεν γόρταζαν όπως τις υπολοιπες χρονιές, αλλά διάβαζαν στοχοπροσηλωμένοι.

Ο Σωκράτους κατέβασε το ακουστικό βαθιά ικανοποιημένος. Τα κατορθώματά του κάποια στιγμή θα καταγραφούν στην ιστορία. Έχει κλείσει τα στόματα όλων. Μεταφορικά και κυριολεκτικά. Μόνο κάτι αναρχικά πνευματικά του ξέφυγαν, κάτι άρρυθμες δασείες και ψιλές που απολαμβάνουν τη γραφή, παρουσιάζοντάς τον ως Σκρουτζ των Χριστουγέννων, καθώς δυσκολεύονται να απαρνηθούν τη μαγεία της πιο γλυκιές εποχής του χρόνου. Να δεις που κάποτε οι παραμυθιάδες θα τρυπώσουν στα σχολεία, θα φορέσουν τη στολή κυριλέ δασκάλου και θα «πολεμήσουν» τους Σκρουτζ της γης χωρίς αληθινή πανοπλία.

Η κα Κούλα Στυλιανού είναι φιλόλογος.

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. ΙΜΑΚΙΣΤΗΣ@kathimerini.gr

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ / Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ

Το πρόσωπο του άλλου

Οι όροι Ανατολικοεβραίοι και Δυτικοεβραίοι (Ostjuden και Westjuden ή Polacken και Jeckes) χρησιμοποιήθηκαν για πρώτη φορά γύρω στο 1900 από τον Βιεννέζο Εβραίο στοχαστή, συγγραφέα και δημοσιογράφο Nathan Birnbaum (1864-1937) με σκοπό να περιγράψουν δύο βασικά ρεύματα του ευρωπαϊκού εβραϊσμού. Η διάκριση αναφέρεται κυρίως στις κοινωνικοπολιτισμικές, θρησκευτικές και γλωσσικές διαφορές μεταξύ των Ασκενάζι, των Εβραίων του βορρά, στη Δυτική και την Ανατολική Ευρώπη. Διαμορφωμένα από τις διαφορετικές συνθήκες διαβίωσης και τα ιδιαίτερα πολιτισμικά περιβάλλοντα σε Ανατολή και Δύση, τα ρεύματα αυτά προσκολλήθηκαν το ένα στην παράδοση και το άλλο στον Διαφωτισμό.

Στη Δύση έλαβε χώρα κυρίως η πολιτισμική αφομοίωση και αστικοποίηση των Εβραίων, η βαθμιαία προσαρμογή των γίντις, δηλαδή της γλώσσας τους, στην τυπική γερμανική γλώσσα. Αντίθετα, στην

Ανατολή οι Εβραίοι γκετοποιήθηκαν, καλλέργησαν την παράδοσή τους, τα ήθη και τα έθιμά τους, αυτά των χασιντίμ. Παράλληλα, διατήρησαν τα Γίντις, ιδίωμα που στην Ανατολή είχε αναπτύχθει σε επαφή με σλαβικές γλώσσες και θεωρούνταν τυπικό για τον εβραϊσμό της Ανατολικής Ευρώπης. Κατά τη διάρκεια του κύματος μετανάστευσης των Εβραίων της Ανατολής προς τη Δύση τη δεκαετία του 1880 και των κοινωνικών συγκρούσεων και προβλημάτων που συνδέονταν με αυτή, οι υποστηρικτές του ανατολικοευρωπαϊκού εβραϊσμού υπερασπιζόνταν την πολιτιστική ανεκρίτητα τους σε αντίθεση με την αφομοίωση των Εβραίων της Δύσης.

Τα στερεότυπα σχετικά με τους Ανατολικούς Εβραίους που αναπτύχθηκαν σε αυτή την ενδοεβραϊκή συζήτηση υιοθετήθηκαν στη συνέχεια από την αντισημιτική προπαγάνδα της Δημοκρατίας της Βαϊμάρς στη Γερμανία και της Πρώτης Δημοκρατίας στην Αυστρία, καθώς και από τον εθνικοσοσιαλισμό. Η ιδέα ότι στον ανατολικο-Εβραίο η «κατωτερότητα», η οποία χαρακτηρίζει την «εβραϊκή

φυλή» ως τέτοια, εκδηλώνεται με μια ιδιαίτερα εμφανή και απρόκαλη μορφή, αποτέλεσε την αιχμή του δόρατος της χιτλερικής προπαγάνδας. Ανάλογη όμως της αυτοκατανόησης του Ανατολικού και του Δυτικού Εβραίου ήταν και η κατανόηση του άλλου, του κοντινού και μακρινού συνανθρώπου.

Γεννημένος στο Κάουνας της τότε Ρωσικής Αυτοκρατορίας, σημερινής Λιθουανίας, στα 1905, ο Γάλλος φιλόσοφος Emmanuel Levinas μεγάλωσε ανάμεσα στις δύο παραδόσεις. Από την παιδική του ηλικία έλαβε μια παραδοσιακή εβραϊκή εκπαίδευση, που εστίαζε κυρίως στη μελέτη της Εβραϊκής Βίβλου, της Τορά. Αργότερα, μυήθηκε στα μυστικά της ταλμουδικής ερμηνείας της Βίβλου και στο Ταλμουδ από τον μυστηριώδη και αινιγματικό «κύριο Shushani». Η φιλοσοφία του επικεντρώνεται στο ηθικό και μεταφυσικό ερώτημα του άλλου, που καταρχάς νοείται ως το ανοκλωκώδη άπειρο, εν συνεχεία ως το πλατωνικό αγαθό, «επέκεινα της ουσίας», και, τέλος, ως μια καρτεσιανή ιδέα του απείρου, που η σκέψη αδυνατεί να συλλάβει. Υπήρ-

ξε ένας από τους πρώτους εισηγητές της σκέψης του Husserl, του Heidegger και της φαινομενολογικής παράδοσης στη Γαλλία, ενώ πρωτοπόρα υπήρξε ταυτόχρονα η ριζοσπαστική του ανάγνωση της αγάπης ως απόλυτης ευθύνης απέναντι στον άλλο. Για τον Emmanuel Levinas, το πρόσωπο του άλλου είναι η αδιάσπαστη ολότητα του, η οποία παραμένει ασύλληπτη και απορροπεί για το πεπερασμένο εγώ μας. Σε αντίθεση με το δυτικότροπο πορτρέτο του ρασιοναλιστικού και εγωκεντρικού όντος, που έχει τη θασέυσει τα πάθη του μόνο και μόνο για να υπαρτήσει καλύτερα και ασφαλέστερα τα συμφέροντά του, το πρόσωπο του άλλου αποδεικνύεται επικίνδυνο για το Δυτικό υποκείμενο.

Αποτελεί απειλή στην αυτοκατανόηση και αυτοσυγκρότησή του ως ανεξάρτητο, ελεύθερο και κυρίαρχο. Ο άλλος είναι σαν τον Σωκράτη που μας ανακρίνει διαρκώς για την ευθύνη και την ορθότητα των πράξεών μας. Η σκέψη του Levinas δεν επιτρέπει τον απλοϊκό διαχωρισμό σε φίλους και εχθρούς, δεν αποδέχεται την επιρροή κάθε

ευθύνης στον άλλο. Αντίθετα, ο άλλος καθορίζει τη δική μας ευθύνη απέναντί του. Από αυτή την άποψη είμαστε, σύμφωνα πάντα με τον Γαλλο-Εβραίο φιλόσοφο, «όμπροι» του άλλου. Μετανάστες, θύματα των κρίσεων και των πολέμων, Ουκρανοί, Αφρικανοί, Σύριοι ή Αφγανοί, αλλά και θύτες, υπερεθνικιστές, ιμπεριαλιστές και υπέρμαχοι της θεοκρατίας, Ρώσοι, Τούρκοι, Κινέζοι, Ιρανοί, όλοι ανεξαιρέτως αποτελούν για τη Δύση το πρόσωπο του άλλου. Η Δύση πλέον όχι μόνο δεν αφομοιώνει τους άλλους πολιτισμούς και δεν αφομοιώνεται από τις άλλες παραδόσεις, αλλά αντίθετα απομυθώνεται, γκετοποιείται, αρνούμενη την ευθύνη της απέναντι στον άλλο. Είναι όμπρος των θυμάτων και των θυτών που ζητούν την ενεργή εμπλοκή της, μακριά από παρωχημένες διακρίσεις σε φίλο και εχθρό, «πολιτισμένο» και «βαρβαρό», «προηγμένο» και «αναπτυσσόμενο».

Για όλους αυτούς τους λόγους η Δύση πρέπει να επικεντρωθεί στην κατανόηση του άλλου παρά το απειλητικό του πρόσωπο. Πρέπει να αποδεχθεί θεσμικά την άτυπη

αλλά ουσιαστική ομπρία της. Γιατί ο άλλος δεν αποτελεί ετερότητα, αλλά το πιο μύκιο στοιχείο της ταυτότητάς της. Ο άλλος δεν έρχεται για να επαναπαυθεί στην ασφάλεια και την ευτυχία της θεσμικής μας οντότητας.

Έρχεται για να μας υπενθυμίσει με τόνο τόσο επιβλητικό όσο και απειλητικό ότι μόνο μέσα από την αποδοχή της ευθύνης μας απέναντί του θα μπορέσουμε να αντικρούσουμε τους εσωτερικούς μας κινδύνους. Αντι να ανάγουμε λοιπόν τον άλλο σε ένα σύνολο ποιστικών και ποσοτικών χαρακτηριστικών, πρέπει να συναισθανθούμε και να αποδεχθούμε το πραγματικό του πρόσωπο καθώς και την απειλή που αυτό κρύβει. Αντίθετα με τους Δυτικοεβραίους, αυτό ακριβώς πράττουν οι πιστοί και αφοσιωμένοι στην παράδοσή τους Χασιντίμ, όπως αποκαλούνται οι χασιδικοί Εβραίοι, όρος που προέρχεται από την εβραϊκή λέξη «chesed» και σημαίνει «αγάπη», «καλοσύνη».

Ο κ. Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ο αγώνας του ενός, έγινε αγώνας εκατομμυρίων

Η Στέλλα Ασάνζ, σύζυγος Τζούλιαν Ασάνζ, μιλάει αποκλειστικά στην «Κ» για την πολύκροτη υπόθεση του ιδρυτή της WikiLeaks

Συνέντευξη στην
ΙΩΑΝΝΑ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

«Ο Τζούλιαν δίνει μια πραγματική μάχη. Βρίσκεται σε ένα κελί για πάνω από 20 ώρες την ημέρα. Μερικές φορές για 22 και 23 ώρες» λέει η σύζυγος του ιδρυτή της WikiLeaks Τζούλιαν Ασάνζ, Στέλλα, υπογραμμίζοντας πως είναι μαχητής και ιδιαίτερα ενόσω βλέπει να αυξάνονται οι φωνές που ζητούν την απελευθέρωσή του. Η «Κ» συναντήθηκε με την Στέλλα Ασάνζ στο Στρασβούργο στο περιθώριο των βραβείων Ζακάρωφ 2022 για την Ελευθερία της Σκέψης, καθώς ανάμεσα στους φιναλίστ ήταν και ο ιδρυτής της WikiLeaks, Τζούλιαν Ασάνζ, ο οποίος φυλακίστηκε επειδή δημοσίευσε απόρρητα διπλωματικά και στρατιωτικά έγγραφα για τους πολέμους στο Ιράκ και το Αφγανιστάν. Σε αποκλειστική συνέντευξη της στην «Κ» μίλησε για την κατάπαιστη μάχη που δίνει εδώ και τρία χρόνια για την απελευθέρωσή του, το πώς εξηγεί στα παιδιά της την κατάσταση που εκτυλίσσεται και το πώς βλέπει να διαμορφώνεται το μέλλον της Δημοκρατίας. Τονίζει πως όσο περνούν τα χρόνια μεγαλώνει ο θυμός και η αποφασιστικότητα της και ότι ο αγώνας, που στην αρχή ήταν μοναχικός, έχει πλέον εξελιχθεί σε έναν αγώνα εκατομμυρίων ανθρώπων.

–Με αφορμή την πολύκροτη υπόθεση του συζύγου σας, πώς βλέπετε να διαμορφώνεται το μέλλον της Δημοκρατίας; Ποιος είναι ο προκλήσεις;

–Η υπόθεση του Τζούλιαν κατέδειξε ότι η ελευθερία του Τύπου και η ικανότητά του να θέτει ενώπιον του κοινού πληροφορίες που είναι υψίστης σημασίας, πληροφορίες που φέρνουν σε δύσκολη θέση τις κυβερνήσεις και τα ισχυρά συμφέροντα, βρίσκεται σε πολύ χειρότερη κατάσταση απ' ό,τι ήταν

«Η μοίρα του Τζούλιαν έχει συνδεθεί με τη μοίρα της δημοκρατίας, καθώς η υπόθεση έχει να κάνει με το δικαίωμα του κοινού να γνωρίζει την αλήθεια. Αυτό είναι το αντικείμενο της δίωξης».

«Ο Τζούλιαν χρησιμοποιείται, εσκεμμένα, ως αποτρεπτικός παράγοντας. Ποιος είναι διατεθειμένος να ρισκάρει την υπόλοιπη ζωή του στη φυλακή για τη δημοσίευση της αλήθειας».

πριν από δέκα χρόνια. Έδειξε επίσης πόσο εύθραυστα έχουν γίνει τα πράγματα. Η ελευθερία του Τύπου και η ελευθερία της έκφρασης βρίσκονται στον πυρήνα της δημοκρατίας και οι δημοκρατίες δέχονται επιθέσεις απ' όλες τις πλευρές. Μετά την 11η Σεπτεμβρίου του 2001 ακόμα και οι πιο μακροχρόνιες δημοκρατίες στην Ευρώπη άρχισαν να υπονομεύουν τα γερά θεμέλιά τους. Και αν δεν υπάρχουν δυνάμεις που να πιέζουν προς την αντίθετη κατεύθυνση, τότε χάνονται δικαιώματα. Τα κράτη γίνονται όλο και πιο ισχυρά, ξέρουν πολύ περισσότερα για τους πολίτες από ό,τι ξέρουν οι πολίτες γι' αυτά λόγω της εποπτείας και της ικανότητας των μέσων κοινωνικής δικτύωσης να παρακολουθούν τις καθημερινές μας συνήθειες, ιδέες, αλληλεπιδράσεις. Είναι λοιπόν μια πολύ επικίνδυνη κατάσταση και οι πολίτες

Η Στέλλα Ασάνζ έδωσε αποκλειστική συνέντευξη στην «Κ» στο περιθώριο των βραβείων Ζακάρωφ 2022 για την Ελευθερία της Σκέψης, καθώς ο σύζυγός της και ιδρυτής της WikiLeaks ήταν ανάμεσα στους φιναλίστ.

πρέπει να παλέψουν για να μπορούν να μιλούν ανοικτά και χωρίς φίλτρηση. Η ισχύ μας, ως πολίτες, έχει υπονομευθεί δραστικά τα τελευταία είκοσι χρόνια.

–Σε τι ψυχολογική κατάσταση βρίσκεται ο Τζούλιαν;

–Δίνει μια πραγματική μάχη. Βρίσκεται σε ένα κελί για πάνω από είκοσι ώρες την ημέρα. Μερικές φορές για 22 και 23 ώρες. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας υπήρξαν φορές που ήταν στο κελί ένα 24ωρο. Πριν από μερικούς μήνες, όταν νόσησε με κορωνοϊό τον κράτησαν μέσα σε ένα κελί για εννέα ημέρες, στην απομόνωση. Όταν βλέπει τα παιδιά του και έμενα τον βοηθάει πολύ.

Κατά τη διάρκεια των lockdown δεν μπορούσαμε να δούμε ο ένας τον άλλον για έξι μήνες. Ούτε και οι δικηγόροι του μπορούσαν να τον επισκεφθούν. Τον Νοέμβριο του 2020 –κατά τη διάρκεια του lockdown στις φυλακές– ένας από τους στενούς φίλους που απέκτησε εκεί αυτοκτόνησε. Φανταστείτε να πρέπει να αντιμετωπίσετε κάτι τέτοιο. Με πήρε τηλέφωνο και μου είπε ότι ο φίλος του είχε κρεμαστεί το πρωινό του με το βράδυ. Μου είπε ότι η σορός του είναι ακόμα στο κελί, τρεις πόρτες πιο κάτω, και ότι ο ιατροδικαστής δεν είχε έρθει ακόμα.

–Είναι αισιόδοξος ή έχει χάσει την πίστη του;

–Ο Τζούλιαν είναι μαχητής και βλέπει ότι αυξάνονται οι φωνές που ζητούν την απελευθέρωσή του. Υπάρχει μια σημαντική εξέλιξη, η αυστραλιανή κυβέρνηση λέει τώρα ότι τον θέλει ελεύθερο και ζητάει από την κυβέρνηση των ΗΠΑ να αποσύρει την υπόθεση. Επίσης κάνει τεράστια διαφορά το γεγονός ότι ο Τζούλιαν είναι φιναλίστ για το βραβείο για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ελευθερία της σκέψης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σε αντίθεση με την κυβέρνηση των ΗΠΑ που προσπαθεί να τον βάλει στη φυλακή για 175 χρόνια. Αυτή είναι μια ασυμφωνία που δείχνει πόσο πολιτικό και μη βιώσιμο είναι αυτό το θέμα.

–Πώς εξηγείτε στα παιδιά σας, τα οποία είναι στην ηλικία των πέντε και τριών ετών, τι συμβαίνει; Πώς αντιλαμβάνονται την όλη κατάσταση;

–Ο ένας είναι αρκετά μεγάλος για να καταλάβει ότι ο πατέρας του είναι στη φυλακή. Του λέω ότι δεν είναι στη φυλακή, γιατί έχει κάνει κάτι κακό, αλλά γιατί έκανε κάτι καλό και ότι οι κακοί άνθρωποι, που είναι θυμωμένοι μαζί του, είναι αυτοί που κρατούν τα κλειδιά. Προσπαθώ να το απλοποιώ στο μέγιστο.

Λέω ότι το άτομο Α σκοτώνει το άτομο Β, το άτομο Γ βλέπει ότι ο Α σκότωσε τον Β. Το άτομο Γ το λέει στον κόσμο, το άτομο Γ πηγαίνει στη φυλακή. Νομίζω ότι αυτός είναι ο πιο απλός τρόπος να εξηγήσεις σε ένα πεντάχρονο τι συνέβη. Την ίδια στιγμή τα παιδιά ξέρουν ότι ο Τζούλιαν λαμβάνει στήριξη από εκατομμύρια ανθρώπους σε όλο τον κόσμο και ότι υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που υπερασπίζονται την ελευθερία του. Τους λέω ότι ο Τζούλιαν είναι ήρωας, ότι είναι φυλακισμένος, γιατί του φέρονται άδικα.

–Είστε δικηγόρος για τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά παράλληλα σύζυγος και μητέρα. Πού βρίσκεται η δύναμη;

–Απλώς έχω γίνει πιο θυμωμένη και αποφασιστική. Το μόνο που θέλω είναι η ελευθερία του Τζούλιαν και δεν είναι δύσκολο να παλέψω γι' αυτόν γιατί τον θέλω σπίτι και επειδή αυτό που του κάνουν είναι ξεκάθαρα λάθος. Υπάρχει πολλά αλληλεγγύη, πολλά επίγνωσχα. Δεν ήταν έτσι πριν από μερικά χρόνια. Στην αρχή ένιωθα ότι εγώ και ο πατέρας του και μερικοί άλλοι κάναμε έναν σκληρό και μοναχικό αγώνα, αλλά τώρα νιώθω ότι είμαστε περιτριγυρισμένοι από πολλούς άλλους που πολεμούν μαζί μας.

Η πίεση των πολιτών στους πολιτικούς και η αλλαγή

–Θεωρείτε ότι η κοινωνία και η πίεση μπορεί να επηρεάσει κυβερνήσεις;

–Σίγουρα. Νομίζω ότι οι πολιτικοί μπορούν. Είναι εξαιρετικά ευαίσθητοι στο τι πιστεύουν οι άνθρωποι που τους εκλέγουν για μια κατάσταση. Και αν η σιωπή τους ερμηνεύεται ως δειλία και προδοσία των βασικών αξιών τότε αρχίζουν να αλλάζουν στάση. Όταν υπάρχει υποστήριξη από την Αμνηστία, το Διεθνές Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιω-

μάτων, τους δημοσιογράφους χωρίς σύνορα, ειδικούς και ΜΚΟ που έχουν αναλύσει την υπόθεση και έχουν κάνει πολύ ισχυρές δηλώσεις, δεν είναι δύσκολο για τους πολιτικούς να ευθυγραμμιστούν με αυτές τις πολύ βασικές θέσεις. Είναι προβληματικό να μην το κάνουν. Εκεί είναι ο ρόλος του κοινού, των ανθρώπων που πιέζουν τους πολιτικούς τους να πάρουν τη σωστή θέση. Εκεί είναι που η πίεση του κοινού κάνει τεράστια διαφορά.

–Τι μήνυμα θέλετε να δώσετε στον κόσμο μαζί με τον Τζούλιαν;

–Η μοίρα του Τζούλιαν έχει συνδεθεί με τη μοίρα της δημοκρατίας καθώς η υπόθεση έχει να κάνει με το δικαίωμα του κοινού να γνωρίζει την αλήθεια. Αυτό είναι το αντικείμενο της δίωξης. Αν δεν υπάρξει απόφαση τότε τα πράγματα θα γίνονται όλο και χειρότερα.

Διαφάνεια και λογοδοσία
–Πιστεύετε ότι αν μπορούσε ο

Τζούλιαν θα το έκανε ξανά;

–Όταν ο Τζούλιαν έκανε τις δημοσιεύσεις το 2010 ο κόσμος ήταν διαφορετικός. Υπήρχε μια διάθεση για διαφάνεια. Υπήρχε ένα είδος κατανόησης των θετικών δυνατοτήτων του διαδικτύου και υπήρχε ένα πραγματικά υγιές, νομίζω, κλίμα λογοδοσίας. Όταν έγινε η δημοσίευση ο Τζούλιαν, οι δικλίδες ασφαλείας ήταν ισχυρότερες. Από τότε υπήρξε μια σοβαρή επιδείνωση αυτών των δικαιωμάτων. Νομίζω λοιπόν ότι τα ρίσκα που πήρε το

2010 δεν είναι τα ίδια με αυτά που θα έπαιρνε αν προσαθούσε να τα δημοσιεύσει τώρα. Και νομίζω ότι πλέον στον Τύπο, λόγω αυτού που συνέβη στον Τζούλιαν, υπάρχει μεγαλύτερη ανησυχία σε ό,τι αφορά τη δημοσίευση πληροφοριών όπως αυτές που δημοσίευσε το WikiLeaks το 2010. Ο Τζούλιαν χρησιμοποιείται τώρα, εσκεμμένα, ως αποτρεπτικός παράγοντας. Ποιος είναι διατεθειμένος να ρισκάρει την υπόλοιπη ζωή του στη φυλακή για τη δημοσίευση της αλήθειας;

Ο Τζούλιαν δίνει μια μάχη. Βρίσκεται σε ένα κελί για πάνω από 20 ώρες την ημέρα, ανέφερε σε συνέντευξη της στην «Κ» η Στέλλα Ασάνζ.

ΙΔΕΕΣ / Του ΧΑΡΙΑΔΗΜΟΥ Κ. ΤΣΟΥΚΑ

Η ηθική στάση και ο Εμπενίζερ Σκρουτζ

Στα «Χριστουγεννιάτικα κάλαντα» του Τσαρλς Ντίκενς, ο Εμπενίζερ Σκρουτζ απαντά εκνευρισμένα σε όσους του εύχονται «Καλά Χριστούγεννα»: «Τα Χριστούγεννα είναι σαλαμπάρες». «Τι λόγους έχεις να πιστεύεις, εσύ ο άφραγκος, ότι τα Χριστούγεννα είναι καλά;» ρωτάει αγενώς τον ανιψιό του, ο οποίος τον προσκαλεί στο χριστουγεννιάτικο οικογενειακό γεύμα. Αποπέμπει σκαιά δύο κυρίους που τον επισκέπτονται για να του ζητήσουν να συνδράμει οικονομικά έναν φιλανθρωπικό έργο. «Δεν υπάρχουν φυλακές και πτωχοκομεία;» τους ρωτάει. «Να πάνε εκεί οι άποροι».

Τον Σκρουτζ ενοχλεί το πνεύμα των Χριστουγέννων – χαρούμενο, εορταστικό, φιλανθρωπικό. Θεωρεί τη γιορτή αδικαιολόγητη ευκαιρία αποχής από την εργασία. Πιστεύει ότι η φιλανθρωπία απαλλάσσει τους ανθρώπους από την υποχρέωση να μοχθούν για την οικονομική βελτίωσή τους. Η χαρά και η γενναιοδωρία του είναι άγνωστα συναισθήματα. Περιφρονεί βαθιά τους φτωχούς, τους οποίους θεωρεί άξιους

της μοίρας τους. Αντίει ικανοποίηση μόνο από την προάσπιση των οικονομικών συμφερόντων του – τη συσσώρευση πλούτου.

Ο Σκρουτζ είναι ένας τσιγκούνος, μίζερος και άκαρδος άνθρωπος. Δεν εκπλησσει που δεν τον συμπαθεί κανείς. Θεωρεί ότι οι ανθρώπινες σχέσεις βασίζονται μόνο σε ατομικά συμφέροντα και καθορίζονται με όρους συμβολαίου. Η καλή γειτονία, η ανιδιοτελής συνεργατικότητα, η αυθόρμητη κοινωνικότητα δεν υπάρχουν γι' αυτόν. Η δοτικότητα είναι άγνωστη λέξη. Στο σκρουτζείο συμπαν υπάρχουν μόνο σχέσεις χρησιμοθηρικής συναλλαγής. Οι συναλλασσόμενοι έχουν προδιαγεγραμμένους και μη αμφισβητήσιμους ρόλους.

Η ανθρωπολογία του Σκρουτζ δεν είναι εντελώς αβάσιμη: οι άνθρωποι νοιάζονται αφηρητικά για τον εαυτό τους. Αν όμως η αγάπη του εαυτού είναι ισχυρή, τι εξηγεί τη διαπιστωμένη αλλοκεντρικότητα – τη γενναιοδωρία και τον αλtruισμό; Μάπως η συμπόνια; Οχι, λέει ο Ανταμ Σμιθ, στη «Θεωρία των Ηθικών Αισθημάτων». Στη ρίζα της αν-

Όταν η εγωκεντρικότητα καταστεί ανέλεγκτη και μη υπόλογη, η διαφορά, δυννητικά, καρπίζει.

θρώπινος ύπαρξης βρίσκεται μια αντίφαση: είμαστε εκ φύσεως εγωκεντρικοί αλλά δεν μπορούμε να ζήσουμε καλά με εγωκεντρικό τρόπο. Γιατί; Διότι συνυπάρχουμε με άλλους. Η κοινωνική συνύπαρξη μας καθιστά ηθικά όντα, το οποίο θα πει: έχουμε αναπτύξει έναν εσωτερικό «αμερόληπτο θεατή», ο οποίος παρατηρεί τις πράξεις μας, μας διορθώνει και περιστελλεί τη φιλαυτία μας.

Αν και οι χριστιανικές καταβολές της έννοιας του «αμερόληπτου θεατή» είναι εμφανείς (ο Μεγάλος Κριτής), ο «αμερόληπτος θεατής» δεν είναι αναγκαστικά ο Θεός αλλά ένας άλλος υποθετικός άνθρωπος. Ο «αμερόληπτος θεατής» είναι κάτι σαν αξιολογητής: μας γειώνει στην πραγματικότητα (δεν είμαστε το κέντρο του κόσμου) και διαλογικά μας θυμίζει ότι η κοινωνική συνύπαρξη

προϋποθέτει το «fair play» – τη δικαιοσύνη. Αυτό που μας ωθεί να δρούμε με αλλοκεντρικότητα είναι η επιθυμία μας να ικανοποιούμε τα κριτήρια του «αμερόληπτου θεατή» που κατοικεί μέσα μας.

Αν είναι έτσι, γιατί ο Σκρουτζ δεν είναι αλλοκεντρικός στη συμπεριφορά του; Διότι ο «αμερόληπτος θεατής» του αντιλαμβάνεται το «fair play» αυστηρώς τυπολατρικά: Αν δεν σε εξαπατώ, είμαι εντάξει. Αρκεί αυτό; Οχι. Οτι δεν είμαι απατεώνας δεν σημαίνει ότι είμαι καλός άνθρωπος. Γίνωμαι καλός όταν ο «αμερόληπτος θεατής» μέσα μου διευρύνεται, ασπαζόμενος την ηθική της ευθύνης για τους άλλους – όταν, δηλαδή, πασιζώ να αντιλαμβάνομαι τον εαυτό μου οκεσιακά, όχι ατομικιστικά. Στη διαδικασία αυτή είναι κρίσιμη η φαντασία.

Ο Σκρουτζ αναγνωρίζεται ηθικά όταν τον επισκέπτεται το φάντασμα του μακαρίτη συνταξιοδότη του Τζέιμου Μάρλεϊ, ο οποίος του υπενθυμίζει ότι «η ανθρωπότητα [οι άλλοι], όχι οι πρόσδοι του επαγγέλματός του, «είναι η δουλειά του». Στη συνέχεια δέχεται επισκέψεις

από τρία Πνεύματα των Χριστουγέννων (το Πνεύμα του Παρελθόντος, του Παρόντος και του Μέλλοντος), το καθένα από τα οποία υπογραμμίζει όψεις του ανθρώπινου βίου: το παιδικό του χρόνια και τη γυναικα που αγαπούσε (παρελθόν), την ανανέωση των συλλογικών δεσμών τα Χριστούγεννα (παρόν) και το πέρας της ζωής και της μεταθάνατον φήμης (μέλλον).

Οι επισκέψεις των Πνευμάτων τον συγκλονίζουν: ο θάνατος («ου παραμένει ο πλούτος») τον τρομάζει η επανασύνδεσή του με τον νεανικό εαυτό του τον συγκινεί η συνειδητοποίηση των συλλογικών δεσμών (και η διακοπή τους, όταν παρρησιόφρεια ο θάνατος) τον μαλακώνει. Τα Πνεύματα τον κάνουν καινοφανώς να φανταστεί τη ζωή των άλλων (να αναπτύξει ενσυναίσθηση), αφετέρου να συνδέσει τα διάφορα τμήματα του εαυτού του. Τα αισθήματα που αποκτά του προσδίδουν ετεροαναφορικότητα – ο «αμερόληπτος θεατής» εμπλουτίζεται. «Θα τιμάω τα Χριστούγεννα στην καρδιά μου, όλο τον χρόνο», αναφωνεί.

Όταν ο «αμερόληπτος θεατής»

ατροφεί, η εγωκεντρικότητα αποκαθλώνεται. Όταν η εγωκεντρικότητα καταστεί ανέλεγκτη και μη υπόλογη, η διαφορά, δυννητικά, καρπίζει. Ο βουλεύτης πουλάει κόκκινα δάνεια, στήνει εξωχώριες εταιρείες, παραπλανά την Επιτροπή για το «πόθεν έσχες» και, το χειρότερο, σε αντίθεση με τον Σκρουτζ, δεν μετανοεί. Η ευρωβουλευτής ενεργεί ως λομπίστας μιας διεφθαρμένης δικτατορίας και προτάσει τον προσωπικό της πλουτισμό. Κανείς τους δεν δείχνει να βιώνει το αίσθημα της προδοσίας της εμπιστοσύνης των πολιτών και της ντροπής που το συνοδεύει. Ο υπέροχος Ντίκενς μας θυμίζει τις συναισθηματικές προϋποθέσεις της ηθικής στάσης – κυρίως την ενσυναίσθηση. Και ο διεστυδικός Σμιθ υπογραμμίζει τις κοινωνιολογικές-ψυχολογικές της συνθήκες – τον εσωτερικό διάλογο με τον «αμερόληπτο θεατή».

Χαρούμενα Χριστούγεννα.

Ο Κ. Χαρίδημος Κ. Τσοκούκας (www.htsoukas.com) είναι καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Κύπρου και ερευνητής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Warwick.

VOGUE

GREECE

THE CHANGE MAKERS

Christian Louboutin by Thanassis Krikis

Εκτάκτως το Σάββατο

31/12

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Η πυξίδα μετά το ραντεβού των τριών

Ο ρόλος του Σολτς για τη συνάντηση Μπούρα - Καλίν - Πλένερ και οι (χαμπλές) προσδοκίες της Αθήνας ενόψει εκλογών

Του Κ.Π. ΠΑΠΑΔΟΧΟΥ

Η πολιτική συζήτηση και οι αναζητήσεις των κομμάτων ενδεχομένως εύλογα εστιάζονται στις αποφάσεις που θα λάβει ο Κυριάκος Μητσοτάκης «στο βουνό» για τον ακριβή χρόνο των εκλογών, καθώς η χώρα έχει εδώ και εβδομάδες εισέλθει σε μια άτυπη, αλλά ιδιαίτερα τοξική προεκλογική περίοδο.

Όμως ο πρωθυπουργός, παρά τι και η ίδια η Ν.Δ. κινείται πλέον με ορίζοντα τις επερχόμενες κάλπες, δεν επιθυμεί ο χρόνος μέχρι την πρώτη αναμέτρηση με την απλή αναλογική να παραμείνει ανεκμετάλλευτος, τόσο στο επίπεδο της διπλωματικής σκακιέρας όσο και στο μέτωπο της παραγωγής κυβερνητικού έργου.

Αναφορικά με τα θέματα εξωτερικής πολιτικής είναι ενδεικτικό ότι ο πρωθυπουργός δεν δίστασε να πράξει το πράσινο φως για την πραγματοποίηση, την περασμένη Παρασκευή, στις Βρυξέλλες, της τριμερούς συνάντησης ανάμεσα στους διπλωματικούς συμβούλους των Κυριάκου Μητσοτάκη, Ταγίπ Ερντογάν και Ολαφ Σολτς, των κ. Αννας-Μαρίας Μπούρα, Ιμπραήμ Καλίν και Γενς Πλένερ, αντίστοιχα, η οποία πραγματοποιήθηκε μετά από παρασκήνιο κορυφής.

Για τη συγκεκριμένη εξέλιξη, σύμφωνα με πληροφορίες, κρίσιμο ρόλο διαδραμάτισε η εξαιρετική χημεία που έχουν αποκτήσει ο πρωθυπουργός και ο Γερμανός καγκελάριος. Ο κ. Σολτς κατά καιρούς είχε εκφράσει την άποψη ότι το Βερολίνο θα μπορούσε να συμβάλει στην αποκλιμάκωση της έντασης μεταξύ Αθήνας και Αγκυρας. Ένα σημαντικό πρόσθετο βήμα έγινε στη διάρκεια της επίσκεψης που πραγματοποίησε ο Γερμανός καγκελάριος στην Ελλάδα στα τέλη Οκτωβρίου. Τότε, ο κ. Σολτς ενημερώθηκε σε βάθος για τις αφορμές των εντάσεων στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και δεν δίστασε να πάρει σαφή θέση, καθώς δήλωσε ευθέως πως «δεν υπάρχει περίπτωση μέλη της Συμμαχίας του ΝΑΤΟ να αμφισβητούν ευθέως τις κυριαρχίες άλλων μελών». Υπό αυτήν την έννοια είχε οικοδομηθεί ένα ισχυρό πλέγμα εμπιστοσύνης. Έτσι, όταν ο Γερμανός καγκελά-

ριος είπε στον κ. Μητσοτάκη πως θα ήθελε να αναλάβει κάποιο ρόλο ώστε να επανενεργοποιηθούν οι διάλογοι επικοινωνίας μεταξύ Αθήνας και Αγκυρας, ο πρωθυπουργός απάντησε άμεσα πως ο

Επιδίωξη του πρωθυπουργού είναι να αξιοποιηθεί το διάστημα που απομένει μέχρι τις κάλπες για τις προγραμματισμένες νομοθετικές πρωτοβουλίες.

ίδιος δεν έχει αντίρρηση. Εξάλλου, ο κ. Μητσοτάκης δηλώνει παγίως ότι παρά τις διαφορές, οι δύο χώρες θα πρέπει να συνομιλούν. Το θετικό σήμα από την Αθήνα μεταφέρθηκε στον Τούρ-

κο πρόεδρο Ταγίπ Ερντογάν, ο οποίος με τη σειρά του συνάντησε, με αποτέλεσμα η συνάντηση των τριών διπλωματικών συμβούλων να δρομολογηθεί.

Η Αθήνα δεν ανέμενε και δεν αναμένει άμεσα θεαματικές εξελίξεις στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, ούτε επενδύει στο ενδεχόμενο να εγκαταλείψει η Αγκυρα την επιθετική ρητορική της. Όμως θεωρεί σημαντική τη συνάντηση των κ. Μπούρα, Καλίν και Πλένερ στις Βρυξέλλες καθώς: • Επανενεργοποιείται ο διάλογος μεταξύ των γραφείων του πρωθυπουργού και του Τούρκου προέδρου που είχε διακοπεί επί μήνες μετά το γεύμα που είχαν στην Κωνσταντινούπολη την περασμένη άνοιξη. Μέχρι πρόσφατα, η μόνη -ασθενής- γέφυρα επικοινωνίας ως γνωστόν ήταν εκείνη μεταξύ των υπουργών Αμυνας των δύο χωρών, Παναγιωτόπουλου και Ακάρ.

• Εισέρχεται στην ευρύτερη εικόνα των ελληνοτουρκικών σχέσεων το Βερολίνο. Είναι εξάλλου ενδεικτικό πως ο Γερμανός κυβερνητικός εκπρόσωπος Στέφεν Χεμπεστράιτ όταν επιβεβαίωσε την «τριμερή» των Βρυξελλών ουσιαστικά προανήγγειλε ότι «θα υπάρξουν και άλλες επαφές».

Μετεκλογικός ορίζοντας

Η Αθήνα δεν προσδοκά θεαματικά αποτελέσματα από την πρωτοβουλία του Βερολίνου, τουλάχιστον μέχρι να διεξαχθούν οι εκλογές σε Ελλάδα και Τουρκία. Όμως δεν αποκλείεται να δημιουργηθεί κάποιο έδαφος για θετικές εξελίξεις αμέσως μετά, ενώ, επιπρόσθετα, είναι δυνατόν στο μεσοδιάστημα να αποτραπούν οι εντάσεις στο πεδίο. Εκεί πράγματι, παρά τις τουρκικές ρητορικές ακρότητες και την αμφισβήτηση της κυριαρχίας των νησιών, η κατάσταση παραμένει ελεγχόμενη

σε σχέση με τις μεγάλες κρίσεις με το μεταναστευτικό στον Εβρο και την έξοδο του «Ορούτς Ρέις».

Το δεύτερο μέτωπο στο οποίο εστιάζει ο πρωθυπουργός είναι η συνέχιση της παραγωγής κυβερ-

Στην αιζέντα είναι και η μεταρρύθμιση του συστήματος υποβολής και ελέγχου των δηλώσεων «πόθεν έσχες», καθώς και η μεταβολή του πλαισίου των σχετικών ποινών.

νητικού έργου μέχρι τη διενέργεια των εκλογών, δηλαδή τουλάχιστον κατά το πρώτο τρίμηνο του 2023. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται από το Μέγαρο Μαξίμου στη δρομολόγηση 43 προγραμμάτων

που θα χρηματοδοτηθούν από το Ταμείο Ανάκαμψης με κονδύλια ύψους 3,5 δισ. ευρώ. Η αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου έχει αποκτήσει κρίσιμη σημασία προκειμένου η ελληνική οικονομία να παραμείνει σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης και το επόμενο έτος, καθώς οι παρενέργειες του πολέμου στην Ουκρανία προκαλούν ήδη ισχυρές υφρεσιακές πιέσεις διεθνώς.

Παράλληλα, στο «μπλοκάκι» του κ. Μητσοτάκη υπάρχει και μια σειρά από νομοθετικές παρεμβάσεις που θα δρομολογηθούν, με σημαντικότερη ίσως την αναμόρφωση του θεσμού του «πόθεν έσχες». Με βάση τον υφιστάμενο σχεδιασμό προβλέπεται ένα νέο πλαίσιο μέσω του οποίου οι 49 διαφορετικές κατηγορίες υπόχρεων θα «ομογενοποιηθούν» σε δεκατρείς. Παράλληλα, για τη διευκόλυνση των πολιτών οικονομικά στοιχεία όπως οι τραπεζικές καταθέσεις θα αναρτώνται άμεσα από τα πιστωτικά ιδρύματα και οι πολίτες απλώς θα τις επιβεβαιώνουν. Επίσης θα προχωρήσει ο εξορθολογισμός των ποινών - προβλέπονται βάρεις ποινές για μικρές παραβάσεις και αντίστροφα -, ενώ ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στον έλεγχο των πολιτικών προσώπων. Τέλος, υπάρχουν σχέψεις να «ομογενοποιηθούν» οι φορείς ελέγχων, που στην παρούσα φάση διεξάγονται από την αρμόδια Επιτροπή της Βουλής και την Αρχή για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος, καθώς και να οριστεί συγκεκριμένο πλαίσιο δειγματοληπτικών ελέγχων κατ' έτος.

Εξι αλλαγές

Επίσης, τον δρόμο της υλοποίησης θα πάρουν μεταξύ άλλων: • Η επέκταση των αρμοδιοτήτων της ΡΑΕ σε θέματα νερού και απορριμμάτων. • Η δημιουργία κέντρου έρευνας και κατασκευής drones. • Ο δικαστικός χάρτης διοικητικής δικαιοσύνης που θεωρείται κρίσιμος για την ταχύτερη απονομή της. • Η καθιέρωση συστήματος ηλεκτρονικού ελέγχου αφίξεων και αναχωρήσεων σε τουριστικά καταλύματα. • Ο νέος Κώδικας Μετανάστευσης. • Η έναρξη εργασιών ανακαίνισης σε νοσοκομεία και κέντρα υγείας σε όλη τη χώρα.

Ομογενείς στη Χειμάρρα της Αλβανίας υποδέχονται τον Έλληνα πρωθυπουργό την Πέμπτη. Η επίλυση της διαφοράς στην οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών μεταξύ Τυράνων και Αθήνας θα απομυθώνει περαιτέρω την Αγκυρα. Ωστόσο, όσο υφίσταται συνεργασία Αλβανίας - Τουρκίας, η ελληνική επιδίωξη περιπλέκεται.

Η ρητορική «Ταϊφούν» και ο φόβος του σαμποτάζ μέσω δορυφόρων

Του ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟΥ

Προετοιμασμένη για ένα αργόσυρτο και επισφαλές προεκλογικό εξάμηνο στα ελληνοτουρκικά, όπου η ρητορική έξαρση και η πιθανότητα κρίσιμης στο πεδίο θα συνυπάρχουν με την προσπάθεια διατήρησης ανοικτών διαύλων ή και κάποιων συζητήσεων με την Αγκυρα, βρίσκεται η Αθήνα. Μετά την πρόσφατη αναβίωση του «γερμανικού» διαύλου (Καλίν, Μπούρα, Πλένερ) προφανώς δεν επιτεύχθηκε κάτι ουσιαστικό. Η πρωτοβουλία ήταν αποτέλεσμα των εντατικών διαπραγματιών από την ελληνική πλευρά τους τελευταίους μήνες, αλλά και της ανάγκης των Γερμανών να αντιληφθούν ίδιους όρους στο στάτους κβο των ελληνοτουρκικών σχέσεων, σε μια περίοδο εξαιρετικά αμφίροπη. Αποτελεί ερώτημα ποια μπορεί να είναι η τυπολογία επαφών στο επόμενο χρονικό διάστημα, πέρα βέβαια από την ανάγκη να υπάρχει μια «κόκκινη γραμμή» ανάμεσα σε Αθήνα και Αγκυρα, έστω και με πολλά ερωτηματικά σχετικά με την πιθανή αξία της σε περίπτωση που χρειαστεί.

Οι διερρευνητικές επαφές, τα Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (ΜΟΕ), η ξεχασμένη «θετική αιζέντα» Φραγκογιάννη - Ουάλ, η «κόκκινη γραμμή» των δύο υπουργών Εθνικής Αμυνας Νίκου Παναγιωτόπουλου - Χουλουσί Ακάρ, είναι όλα στο τρα-

πέζι. Ωστόσο υφίσταται μια δομική αλλαγή στην αντιμετώπιση της κατάστασης. Πριν από το 2016 και, πολύ περισσότερο, πριν από το 2019 (ιδιαίτερα μετά τη συμφωνία Αγκυρας και διοίκησης της Τρίπολης), η οποία αναθέριμανση των συζητήσεων καταγραφόταν έπειτα από εύλογο χρονικό διάστημα μείωσης των εντάσεων.

Η νέα τακτική της Αγκυρας,

Το ενδεχόμενο να δοκιμαστούν τα ελληνικά ανταντακλαστικά μέσω Λιβύης ή και Αλβανίας προβληματίζει την Αθήνα.

ιδιαίτερα μετά τον περασμένο Απρίλιο και την καθοριστική σημασία απόφαση του προέδρου της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν να διεξάγει καθημερινή ρητορική εκστρατεία κατά της Ελλάδας, εκ των πραγμάτων έχει αλλάξει το περιβάλλον. Στην Αθήνα γνωρίζουν καλά ότι -ιδίαιτερα μετά τις εξελίξεις περί τον δήμαρχο Κωνσταντινούπολης Εκρέμ Ιμάμογλου- η διαφορετική δυναμική που ενδεχομένως λάβουν οι πολιτικές εξελίξεις στο εσωτερικό της Τουρκίας, ίσως καταστήσουν τη συμπεριφορά

του κ. Ερντογάν ακόμα πιο αλοπρόσαλλη. Στην Αθήνα παραμένουν, επίσης, καχύποπτοι στην ανάγκη να χρησιμοποιείται αυτός ο περιβόητος μηχανισμός απεμπλοκής (deconfliction mechanism) στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ, ο οποίος συγκροτήθηκε βιαστικά το φθινόπωρο του 2020, με βασική στόχευση να μη φανεί ότι η Συμμαχία αδρανή στο ενδεχόμενο δύο μέλη της να συγκρουστούν πολεμικά. Ουδείς εκ των εμπειρογών υπεραστικών και λοιπών παραγόντων που έχουν κατά καιρούς ασχοληθεί με το συγκεκριμένο θέμα, αντιλαμβάνεται πώς μπορεί να βοηθάει ένας μηχανισμός ο οποίος στην πραγματικότητα... υφίσταται ήδη ελλείψεις, καθώς οι στρατιωτικοί αντιπρόσωποι Ελλάδας και Τουρκίας στο ΝΑΤΟ μπορούν ούτως ή άλλως να μιλήσουν αν χρειαστεί.

Η Αγκυρα αυτή την περίοδο κάνει κατάχρηση των δυνατοτήτων που παρέχονται μέσα από το ΝΑΤΟ, εντός του οποίου καταγγέλλει διαρκώς και δίχως μέτρο την Ελλάδα για διάφορα υποτιθέμενα παραβάσεις. Το γεγονός ότι πλέον η Αγκυρα καταγγέλλει ανοικτά την Αθήνα για «παρενόηχλη» νατοϊκών αποστολών, τις οποίες η τουρκική αεροπορία χρησιμοποιεί ως εργαλείο αμφισβήτησης των ζωνών δικαιοδοσίας (FIR Αθηνών) ή και κυριαρχίας (Εθνικός Εναέριος Χώρος) της Ελλάδας, δεν αποτε-

λει παρά μια ακόμα προσπάθεια προβολής των τουρκικών θέσεων ενώπιον των υπολοίπων 28 κρατών-μελών του ΝΑΤΟ.

Το πεδίο

Η ασταθής αυτή κατάσταση υπαγόρευσε και την αρκετά πρόωρη για τα συνήθη διαρκή από το Μέγαρο Μαξίμου ότι ο αρχηγός ΓΕΕΘΑ Κωνσταντίνος Φλώρος θα παραμείνει για τον τέταρτο και τελευταίο χρόνο στη θέση του. Ο ανώτατος αξιωματικός ήταν στο πόστο του και στις δύο κρίσεις του 2020 και η εμπειρία του κρίθηκε απαραίτητη. Επιπλέον, από το Μαξίμου ήθελαν και να απαντήσουν προκαταβολικά στις κατηγορίες περί κλονισμού των σχέσεων λόγω των δημοσιευμάτων για παρακολούθησης από την ΕΥΠ. Με το πνεύμα της εξασφάλισης της επιχειρησιακής εμπειρίας θα διεξαχθούν και οι κρίσεις του Ιανουαρίου στις οποίες θα πρέπει να τοποθετηθούν νέοι αρχηγοί ΓΕΣ και ΓΕΝ. Παρά το γεγονός ότι στα σενάρια πιθανής κρίσης το βασικό παραμένει το αεροναυτικό, στην Αθήνα υπάρχει ετοιμότητα και για μια τεχνική αναζωπύρωση εντάσεων με βάση το προσφυγικό. Τα μάτια όλων είναι, βεβαίως, στραμμένα στην Κρήτη, ιδιαίτερα μετά και το «μυθιάσιμα» σε Αγκυρα και Τρίπολη, ως αποτέλεσμα του προεδρικού διατάγματος Σίσι για μονομερή οριοθέτηση θαλάσσι-

ου συνόρου προς δυσμάς.

Η ανακοίνωση εντοπισμού πιθανώς σημαντικού κοιτάσματος (2-3 τρισ. κυβικών μέτρων) στο νότιο τμήμα του οικοπέδου 6 της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (ΑΟΖ) της Κυπριακής Δημοκρατίας από το υπουργείο Ενέργειας, αποτελεί μια είδηση που σίγουρα δεν περνάει απαρατήρητη στην Αγκυρα. Το κοιτάσμα το οποίο εντόπισε η ιταλογαλλική κοινοπραξία ENI/TOTAL βρίσκεται στο νότιο τμήμα του οικοπέδου 6, το οποίο η Τουρκία δεν διεκδικεί. Υπενθυμίζεται, ωστόσο, ότι η Τουρκία διεκδικεί ως τμήμα της υφαλοκρηπίδας της το βόρειο τμήμα του οικοπέδου 6 και μέχρι πρόσφατα υπήρχαν πληροφορίες πως ίσως επιχειρηθούν έρευνες από την Τουρκική Εταιρεία Πετρελαίων (ΤΡΑΟ) εκεί. Η χρονική στιγμή της ανακοίνωσης ανακάλυψης του κοιτάσματος έχει τη σημασία της. Στην Κύπρο διεξάγεται ένας ανηλεής προεκλογικός αγώνας, ο οποίος περνάει σχεδόν απαρατήρητος από την Αθήνα. Ωστόσο, οι προεδρικές εκλογές της 5ης Φεβρουαρίου 2023 για την ανάδειξη του προσώπου που θα αντικαταστήσει μετά δέκα χρόνια τον Νίκο Αναστασιάδη, βρίσκονται στο επίκεντρο ενός αγώνα από τον οποίο δεν ξεφεύγουν ούτε τα σημαντικά εθνικά θέματα.

Στην Αθήνα είναι απολύτως προετοιμασμένοι και για τις προσπάθειες της Τουρκί-

ας να χρησιμοποιήσει χώρες ή παράγοντες που επηρεάζει. Οι προσπάθειες με τη διοίκηση της Τρίπολης είναι ο πλέον προφανής τρόπος, ωστόσο η στάση των Αιγυπτίων έχει προθέςσει σημαντικό βαθμό δυσκολίας στον προσωρινό πρωθυπουργό Αμπντούλφάτχ αλ Ντμπίσειμπα. Μία από τις περιπτώσεις στις οποίες η Αγκυρα επιχειρεί να επεκτείνει την επιρροή της με σκοπό να δημιουργήσει προεπιβλεπόμενες είναι η Αλβανία. Τις προηγούμενες μέρες βρέθηκαν στην Αλβανία ο πρωθυπουργός και ο υπουργός Εξωτερικών. Ο Αλβανός πρωθυπουργός Εντι Ράμα γνωρίζει πολύ καλά ότι η επίλυση της διαφοράς στην οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με την Ελλάδα ασκεί ουσιαστική πίεση προς την Αγκυρα, καθώς η Τουρκία θα παραμείνει, πρακτικά, η μόνη χώρα που δεν θα έχει κατορθώσει να συνεννοηθεί με την Αθήνα για το συγκεκριμένο θέμα.

Το γεγονός ότι την ημέρα επίσκεψης του κ. Δένδια στα Τίρανα, ο κ. Ράμα επέλεξε να θυμίσει ότι η Αλβανία είναι «στρατηγικός εταίρος» της Τουρκίας, έχοντας μόλις υπογράψει για την προμήθεια τριών Bayraktar, δείχνει και τον βαθμό δυσκολίας επίτευξης του στόχου της Αθήνας, δηλαδή της υπογραφής συνυποσχετικού για την παραπομπή της διαφοράς στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

Με 5 εκλογικούς γρίφους στο μπλοκάκι

Τη στρατηγική του απέναντι στους αντιπάλους του και το μείγμα θετικής και αρνητικής ατζέντας ζυγίζει ο πρωθυπουργός

Του ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Από αρχές Ιανουαρίου μπαίνουν και ημερολογιακά στην τελική ευθεία πριν από τις εκλογές, ανεξάρτητα το πότε ακριβώς θα αποφασίσει ο πρωθυπουργός να διαλύσει τη Βουλή και να οδηγήσει τη χώρα στις κάλπες. Στο πλαίσιο αυτό το επιτελείο του Μαξίμου έχει δώσει απαντήσεις σε βασικά ερωτήματα στρατηγικής φύσεως, που αποτυπώνουν τον τρόπο με τον οποίο ο κ. Μητσοτάκης θέλει να πάει σε εκλογές και να διεκδικήσει τον μεγάλο στόχο της αυτοδυναμίας, που αποτελεί πλέον μονόδρομο. Η «Κ» συγκέντρωσε 5 εκλογικούς γρίφους που καλείται να λύσει σε αυτή τη φάση ο πρωθυπουργός, προκειμένου να ολοκληρώσει την προεκλογική στρατηγική του. Κυβερνητικό στέλεχος, πάντως, αναφέρει πως «όσα νέα δεδομένα και να έχουμε, οι βασικοί άξονες για το πώς θα πάμε σε εκλογές δεν μπορεί να αλλάξουν, καθώς πρόκειται για βασικούς πυλώνες πολιτικής κατεύθυνσης».

Θα συνεχιστεί η πόλωση με το ΠΑΣΟΚ;

Η απάντηση είναι κατηγορηματικά θετική. Η αντιπαράθεση με το ΠΑΣΟΚ εξυπηρετεί έναν πολύ βασικό, ίσως τον βασικότερο, σχεδιασμό της κυβέρνησης: να βρει νέες δεξαμενές που είναι ικανές να της δώσουν την αυτοδυναμία. Όλες οι δημοσκοπήσεις δείχνουν πως οι ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ, έστω και σε μικρότερο ποσοστό από παλαιότερα, εξακολουθούν να βλέπουν θετικά τον κ. Μητσοτάκη και κυρίως να διακατέχονται από ένα έντονο «αντιΣΥΡΙΖΑ» συναισθημα. Την ίδια ώρα η υπόθεση της Εύας Καϊλή έχει βάλει στοίσις σε πιθανή ροή ψηφοφόρων από τη Ν.Δ. προς το ΠΑΣΟΚ, μία τάση

που έναν χρόνο πριν είχε, έστω δειλά, καταγραφεί. Στο Μέγαρο Μαξίμου θέλουν να εκμεταλλευτούν την αρνητική δημοσιότητα του ΠΑΣΟΚ και για να το πετύχουν αυτό θα διαχωρίζουν διαρκώς την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ-ΚΙΝΑΛ από τον κόσμο που ψηφίζει ΠΑΣΟΚ, ώστε να έχουν τα μέγιστα δυνατά οφέλη. «Οι διαιρετικές τομές θα μπαίνουν διαρκώς και η πόλωση είναι δεδομένη», λέει κυβερνητικό στέλεχος στην «Κ». Η πόλωση ωστόσο θα είναι «λελογισμένη», όπως λένε οι ίδιες πηγές, «καθώς οι ακρότητες, εκτός του ότι δεν είναι στη φύση της Ν.Δ., μπορεί να οδηγήσουν σε αντίθετο αποτέλεσμα».

Θα επιδιωχθεί αντιπαράθεση με τον ΣΥΡΙΖΑ και τον Τσίπρα;

Και εδώ η απάντηση είναι θετική, αλλά υπάρχει μία πολύ ενδιαφέρουσα διαβάθμιση. Ο στόχος είναι άπαντες στην κυβέρνηση να πολώσουν το κλίμα με τον ΣΥΡΙΖΑ και να θυμίζουν με κάθε ευκαιρία τα πεπραγμένα της κυβέρνησης του Αλέξη Τσίπρα, αλλά ο ίδιος ο Κυριάκος Μητσοτάκης θα εστιάζει πιο πολύ στο θετικό έργο της κυβέρνησης. Αυτό δεν σημαίνει πως όταν προκαλείται –που θεωρείται βέβαιο ότι θα συμβεί– δεν θα απαντάει και πως και ο ίδιος ο πρωθυπουργός προεκλογικά δεν θα δοκιμάσει να ενεργοποιήσει τα «αντιΣΥΡΙΖΑ» ανακλαστικά, που εκτιμάται ότι είναι ακόμη υπαρκτά. Αλλά η βασική του στόχευση είναι τους επόμενους τέσσερις μήνες να έχει θετικό και οραματικό λόγο, μιλώντας για όσα έγιναν και όσα θα γίνουν και αφήνοντας τη «βρόμικη δουλειά» σε άλλους.

Ποιο θα είναι το δίλημμα της πρώτης κάλπης;

Είναι ξεκάθαρο πως οι πρώτες

Στο Μαξίμου θεωρούν πως όσο πλησιάζουμε προς τις εκλογές το ποσοστό του κόμματος θα ανεβαίνει και σε αυτό θα συμβάλει και ο ίδιος ο Κυριάκος Μητσοτάκης, ο οποίος, όποτε το κρίνει απαραίτητο, θα προτάσσει τον κομματικό πατριωτισμό (φωτογραφία από την πρόσφατη επίσκεψή του στο Πολυκεντρικό Μουσείο Αιγών στη Βεργίνα).

εκλογές είναι οι πιο κρίσιμες γιατί το αποτέλεσμά τους θα είναι αυτό που θα διαμορφώσει το τελικό στις δεύτερες κάλπες. Με δεδομένα λοιπόν τα παραπάνω, το δίλημμα «Μητσοτάκης ή Τσίπρας» στις πρώτες εκλογές δεν έχει απόλυτο αντίκτυπο στο διακύβευμα των εκλογών. Οι πρώτες εκλογές θα έχουν περισσότερο τον χαρακτήρα της διαμόρφωσης του τελικού αποτελέσματος. Ως εκ τούτου, το βασικό θέμα που θα θέσει η κυβέρνηση είναι «προσέξτε τι ψηφίζετε», καθώς από ατύχημα και

λάθος συσχετισμούς στις πρώτες κάλπες «μπορεί να προκύψει ο Βαρουφάκης ξανά υπουργός», όπως σημειώνει κυβερνητική πηγή. Είναι προφανές πως στο βασικό αυτό δίλημμα κεντρικό ρόλο θα έχει η ενεργοποίηση του «αντιΣΥΡΙΖΑ» μετώπου, όπως περιγράφηκε παραπάνω.

Θα επιδιώξει η Ν.Δ. να πάρει στέλεχη από άλλους χώρους;

Το βασικό επείγον που χρησιμοποιούν κυβερνητικά στελέχη είναι πως «απευθυνόμαστε στους

διακύβευμα της εκλογικής νίκης θα είναι αμείλικτο και μπορεί τότε να πέσουν όλα τα όπλα στη μάχη. Ακόμη και στρατολόγησες προσώπων από άλλους χώρους. Οσον αφορά το θέμα «συσπείρωση» της Ν.Δ., η κυβερνητική παράταξη, παρά τα κατά καιρούς θρυλούμενα για απογοήτευση της παραδοσιακής βάσης, εμφανίζει στις δημοσκοπήσεις μεγάλη συσπείρωση της εκλογικής της βάσης περίξ του 70%. Στο Μαξίμου θεωρείται δεδομένο πως όσο πάμε προς τις εκλογές το ποσοστό θα ανέβει και σε αυτό θα συμβάλει και η Πειραιώς με στοχευμένες δράσεις και ο ίδιος ο πρωθυπουργός, που όταν πρέπει θα προτάσσει τον κομματικό πατριωτισμό.

Θα έχει μόνο θετική ατζέντα;

Η ανασύσταση του «αντιΣΥΡΙΖΑ» μετώπου, που προαναφέρθηκε, αποτελεί από μόνη της ένα μικρό δείγμα «γκρίζας διαφήμισης», αφού είναι δεδομένο πως τα κυβερνητικά στελέχη θα μιλάνε διαρκώς για το κυβερνητικό παρελθόν της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Η δυσφήμιση άλλωστε του αντιπάλου αποτελεί βασική προεκλογική μέθοδο σε όλη τη Δύση. Δεν θα αποτελεί όμως κεντρική στόχευση, αλλά θα έρχεται μόνο συμπληρωματικά, καθώς σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ» ο κεντρικός άξονας της κυβέρνησης είναι να αναδειχτεί το θετικό έργο της τετραετίας που «είναι μεγάλο και σημαντικό», όπως λένε κυβερνητικές πηγές. Οι τελευταίες εκδηλώσεις στις οποίες έδωσε το «παρόν» ο κ. Μητσοτάκης, στη Θεσσαλονίκη για τα έργα υποδομής και στον «Ελληνικό Κόσμο» όπου μίλησε για την επιστροφή του ελληνικού τουρισμού, αποτυπώνουν την εν λόγω στρατηγική του θετικού μηνύματος.

GoGordian
REAL ESTATE

Merry Christmas
full of opportunities

Η Εύα, ο σταρ και το λογισμικό

Η εκδήλωση για την προώθηση software κατά της παιδικής πορνογραφίας και η οργάνωση στην οποία μετείχε η αδελφή της

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΣΟΥΛΙΩΤΗ**

Το τετράημερο από τις 14 έως τις 17 Νοεμβρίου στο κτίριο Αλτιέρο Σπινέλι του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, που πήρε το όνομά του από έναν εκ των ιδρυτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, φιλοξενήθηκε το συνέδριο τεχνολογίας με τίτλο «European Tech Summit». Διοργανώθηκε από το Ευρωκοινοβούλιο με πρωτοβουλία της Ελληνίδας Εύας Καϊλή, η οποία έως τότε συνέχιζε να απολαμβάνει μια ανέφελη ζωή.

Σε ανακοίνωση που υπάρχει αναρτημένη στην ιστοσελίδα της αναφέρεται ότι «η Εύα Καϊλή, αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, έχει την τιμή να σας προσκαλέσει στην εκδήλωση που πραγματοποιείται παράλληλα με την Εβδομάδα Καινοτομίας που διοργανώνει η Γενική Διεύθυνση Τεχνολογίας (DG ITEC)».

Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία, όπως και αρκετές ακόμη με αντικείμενο θέματα νέας τεχνολογίας, κρυπτονομισμάτων κ.ά., δεν θα γεννούσε καμία απολύτως υποψία εάν δεν είχαν μεσολαβήσει

Τα ονόματα όσων μετέχουν στην ElonTech έχουν τις τελευταίες ημέρες αφαιρεθεί από την επίσημη σελίδα της οργάνωσης. Στο σάιτ της Made Group, αντιθέτως, παραμένει το όνομα της Μανταλένας Καϊλή.

οι αποκαλύψεις του σκανδάλου Qatargate και εάν η ίδια σ' εκείνο το συνέδριο δεν είχε βγάλει έναν πυρίνο λόγο υπέρ της ανάγκης χρήσης ενόσ συγκεκριμένου λογισμικού που εμπορεύεται και προωθεί ο αστέρας του Χόλιγουντ Αστον Κούτσερ.

Πρόκειται για λογισμικό που σκανάρει αδιακρίτως όλα τα chat rooms του Διαδικτύου σε αναζήτηση αρχείων παιδικής πορνογραφίας.

Απαντώντας στον προβληματισμό περί παραβίασης των προσωπικών δεδομένων και του ηλεκτρονικού απορρήτου που διατυπώθηκε εντός και εκτός του συνεδρίου, η κ. Καϊλή είχε σχολιάσει ότι «είναι πολύ σημαντικό να γυρίσουμε την πλάτη σε όσους εγείρουν ζητήματα ιδιωτικότητας.

Αρνούνται να πιστέψω ότι πρέπει να επιλέξω ανάμεσα στην ιδιωτικότητα και στην προστασία των παιδιών».

Μετά τη σύλληψή της, στις 9 Δεκεμβρίου, αρκετοί είναι εκείνοι που ανακάλυξαν στη μνήμη τους όχι μόνο την αναφορά της από το βήμα της Ευρωβουλής στην πρόοδο του Κατάρ στα εργασιακά δικαιώματα, αλλά και εκείνη την ιδιαίτερα θερμή ομιλία της υπέρ της χρήσης του συγκεκριμένου software.

Το κλίμα, εξάλλου, μέσα στο οποίο διεξήχθη το συνέδριο είχε περιγράψει σε γλαφυρό ρεπορτάζ του το γερμανικό Netzpolitik

που αυτοπροσδιορίζεται ως «μέσο για τα ψηφιακά δικαιώματα και ελευθερίες». «Η Εύα Καϊλή ευχαρίστησε τον ηθοποιό του Χόλιγουντ Αστον Κούτσερ για την αφοσίωσή του ξανά και ξανά σε σημείο ντροπής».

Στην επίσημη ανακοίνωση που βρίσκεται αναρτημένη στην ιστοσελίδα της Εύας Καϊλή επισμαίνεται ότι οι εκδηλώσεις (σ.σ. του συνεδρίου) διοργανώνονται από μέλη του Ευρωκοινοβουλίου διαφόρων πολιτικών αποχρώσεων, καθώς και μια σειρά από οργανώσεις. Ανάμεσα σε αυτές ξεχωρίζει εκείνη με την επωνυμία ElonTech. Στην ιστοσελίδα της αναφέρεται

ότι υποστηρίζεται από τη μη κερδοσκοπική εταιρεία Made Group, η οποία είναι καταχωρισμένη στο Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο της Αθήνας. Τα ονόματα όσων μετέχουν στην ElonTech έχουν τις τελευταίες ημέρες αφαιρεθεί από την επίσημη σελίδα της οργάνωσης. Στην ιστοσελίδα της Made Group αντιθέτως παραμένει το όνομα της αδελφής της Εύας Καϊλής, Μανταλένας.

Η τελευταία φέρεται, σύμφωνα με δημοσιεύματα του ελληνικού και ξένου τύπου, να κατέχει το 90% της Made Group και άρα να έχει υπό τον έλεγχό της και την ElonTech. Την οργάνωση, δηλαδή,

που μετείχε σε εκδηλώσεις που διοργάνωνε με την ιδιότητα της ευρωβουλευτού και υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου η διωκόμενη για διαφθορά και ξέπλυμα χρήματος Εύα Καϊλή.

Η τελευταία δημόσια εκδήλωση της ElonTech με τίτλο «Athens Roundtable» πραγματοποιήθηκε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις Βρυξέλλες το διήμερο 1 και 2 Δεκεμβρίου.

Το μεσημέρι της πρώτης ημέρας, η κ. Εύα Καϊλή δέχθηκε την παρουσία της στην ημερίδα προκειμένου να παραστεί στην επιτροπή LIBE του Ευρωκοινοβουλίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα,

τα μέλη της οποίας ψήφισαν για την κατάργηση της υποχρέωσης χρήσης βίζας σε όσους υπηκόους Κατάρ ταξιδεύουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Παρότι η Ελληνίδα ευρωβουλευτής δεν ήταν μέλος στην επιτροπή μετείχε στην ψηφοφορία δίχως προηγουμένως να έχει συνεννοηθεί γι' αυτό με την ηγεσία των Ευρωπαϊκών Σοσιαδημοκρατών όπως προβλέπεται από τις διαδικασίες.

Ο συναγεμρός

Η «εκτός γραμμής» παρουσία της Εύας Καϊλή στην επιτροπή LIBE δεν είχε περάσει απαρατήρητη από την ηγεσία των Ευρωπαϊκών Σοσιαλιστών - Δημοκρατών. Πληροφορίες της «Κ» αναφέρουν ότι υπήρξε εσωτερική οδηγία στα όργανα της κοινοβουλευτικής ομάδας «να μην αφήνουν την Εύα να συμμετέχει στις επιτροπές». Επιπλέον, η Ισπανίδα ευρωβουλευτής και επικεφαλής της κοινοβουλευτικής ομάδας Ιράτσε Γκαρθία Πέρεθ κάλεσε –κατόπι συνεννόησης και με τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ,

Το επίμαχο λογισμικό, το οποίο εκθιαζε η Ελληνίδα ευρωβουλευτής, σκανάρει αδιακρίτως όλα τα chat rooms του Διαδικτύου, αγνοώντας κάθε έννοια ιδιωτικότητας.

Οι συνήγοροι της Εύας Καϊλή, Αντρέ Ριζόπουλος και Μιχάλης Δημητρακόπουλος, κάνουν δηλώσεις έξω από το δικαστικό μέγαρο στις Βρυξέλλες. Η Ελληνίδα πολιτικός και οι δικηγόροι της δεν κατάφεραν να πείσουν τα μέλη του δικαστικού συμβουλίου για την αθωότητά της, έτσι την Πέμπτη το βράδυ αποφασίστηκε η παράταση της κράτησής της.

Το real estate της Καϊλή, από το κελεπούρι στο Π. Ψυχικό έως την Πάρο

Της **ΜΑΡΙΑΝΝΑΣ ΚΑΚΑΟΥΝΑΚΗ**

Μετά τη σύλληψη της Εύας Καϊλή και του συντρόφου της Φραντσέσκο Τζόρτζι στο πλαίσιο της έρευνας για την υπόθεση δωροδοκίας από το Κατάρ, η Αρχή για το Ξέπλυμα Αρχισε αμέσως να αναζητά τα περιουσιακά στοιχεία της ίδιας, του συντρόφου, αλλά και μελών της οικογένειάς της. Ένα από πρώτα πράγματα που εντόπισαν ήταν μια εταιρεία με αντικείμενο την ανάπτυξη και εκμετάλλευση ακινήτων. Η Estate Aria properties συστάθηκε τέλη Νοεμβρίου, λίγες μόλις ημέρες πριν από τη σύλληψή της. Μέτοχοι είναι το ζευγάρι και διαχειρίστρια μια γυναίκα η οποία σπούδασε γεωπόνος στην Καλαμάτα και στη Μυτιλήνη, και τα τελευταία χρόνια εργάζεται ως σύμβουλος σε διάφορες μη κυβερνητικές οργανώσεις και κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις. Παρότι άνθρωποι του οικογενειακού της περιβάλλοντος που μιλούν στην «Κ» δείχνουν να μην είχαν την παραμικρή ιδέα πως είχε κάποια επαγγελματική σχέση με την ευρωβουλευτή – ήδη από το 2017 συνδέεται επαγγελματικά με τη Μανταλένα Καϊλή, έχοντας συνιδρύσει τη μη κερδοσκοπική εται-

Μετακόμισε από τη Σκουφά στην Ανοιξη, σε ιδιόκτητη μεζονέτα 250 τ.μ., την οποία πούλησε το 2018 έναντι 340.000 ευρώ σε ζευγάρι Κινέζων, στο πλαίσιο του προγράμματος για τη «χρυσή βίζα».

ρεία Made Group. Ένας άνδρας που συμμετείχε πριν από μερικούς μήνες σε συνέδριο αγροτεχνολογίας που οργάνωσε η εν λόγω εταιρεία, θυμάται και τις δύο γυναίκες –συνιδρύτριες– να είναι εξίσου ενεργές και να συνεργάζονται άψογα.

Έδρα της εταιρείας Estate Aria properties είναι ένα διαμέρισμα στη Σκουφά. Σύμφωνα με έρευνα της «Κ», πρόκειται για διαμέρισμα ιδιοκτησίας Καϊλή το οποίο είχε αγοράσει τον Σεπτέμβριο του 2005, όταν ακόμη εργαζόταν ως παρουσιάστρια στην τηλεόραση. Όταν πολιτεύτηκε το δήλωσε στο «πόθεν έσχες» της. Βρίσκεται στον πέμπτο όροφο μιας πολυκατοικίας, έχει εμβαδόν 44

τ.μ. και παλαιότερα διέμενε εκεί η ίδια. Κάποια στιγμή μετακόμισε στην Ανοιξη σε ιδιόκτητη μεζονέτα 250 τ.μ., την οποία όμως πούλησε το 2018 έναντι 340.000 ευρώ σε ζευγάρι Κινέζων, στο πλαίσιο του προγράμματος για τη «χρυσή βίζα». Μετά την πώληση του ακινήτου, η Καϊλή, όποτε βρισκόταν στην Ελλάδα, έμενε στο διαμέρισμα στο Κολωνάκι μέχρι και τα τέλη Μαΐου 2019, οπότε αγόρασε ένα ακίνητο στην οδό Γιασεμιών 1 στο Παλιό Ψυχικό. Πρόκειται για μεζονέτα (102 τ.μ.) με δώμα (66 τ.μ.), αποκλειστική χρήση ταράτσας (94,67 τ.μ. και θέση πάρκινγκ (40 τ.μ.) που αγόρασε για 270.000 ευρώ (και αντικειμενική αξία 669.937 ευρώ) σε πολυκατοικία που κατασκευάστηκε το 2007. Σύμφωνα με μηχανικό που είχε αναλάβει να εκδώσει μια σειρά πιστοποιητικών στο πλαίσιο της αγοραπωλησίας, η ιδιαίτερα χαμηλή τιμή είναι λόγω θέσης (βρίσκεται στη συμβολή Γιασεμιών και Μαρθωνοδρόμων, παράδρομο της Κηφισιάς που έχει θόρυβο) αλλά και το γεγονός πως οι δύο πωλήτριες προσπαθούσαν να πουλήσουν το ακίνητο για χρόνια. Μεσίτης, πάντως, που είχε αναλάβει να πουλήσει άλλο ακίνητο στην

είδη πολυκατοικία εκτιμά πως η τιμή είναι χαμηλή και δεν ανταποκρίνεται στην αγορά εκείνης της περιόδου.

Η «επένδυση»

Όπως αποκάλυψε η «Κ» την περασμένη εβδομάδα, η Εύα Καϊλή και ο σύντροφός της Φραντσέσκο Τζόρτζι είχαν από κοινού προβεί σε τουλάχιστον μία αγορά ακινήτου τους τελευταίους μήνες. Όχι μέσω κάποιων εταιρειών αλλά στο όνομά τους. Στις 18 Μαρτίου του 2022 αγόρασαν ένα αγροτεμάχιο άρτιο και οικοδομήσιμο, συνολικής έκτασης 9 στρεμμάτων, στην Πάρο. Το τίμημα που αναγράφεται στο συμβόλαιο είναι 300.000 ευρώ με αντικειμενική αξία 145.893 ευρώ στη θέση Βουνάλια, στα όρια του οικισμού Ιστερνίου. Το ακίνητο απέχει ένα χιλιόμετρο από τη θάλασσα, αλλά είναι «ψηλά», με θέα, και σύμφωνα με δικηγόρο που ειδικεύεται στα κτηματομεσιτικά του νησιού, η συγκεκριμένη περιοχή είναι αναπτυσσόμενη και τα ακίνητα εκεί θεωρούνται «φιλέτα».

Το συμβόλαιο συντάχθηκε από συμβολαιογράφο Αθηνών και στο γραφείο του προσήλθαν τόσο το ζεύγος Καϊλή - Τζόρτζι

αλλά και εκπρόσωπος της πωλήτριας – μια εταιρεία εκμετάλλευσης ακινήτων με έδρα την Αττική. Στο συμβόλαιο η Καϊλή δηλώνει «αρχιτέκτων-μηχανικός» και ο Φραντσέσκο Τζόρτζι δηλώνει «διαπιστευμένος σύμβουλος στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο». Το τίμημα εξοφλήθηκε με δύο τραπεζικές επιταγές (142.500 ευρώ εκάστη) ελληνικών τραπεζών και με ένα έμβασμα 15.000 ευρώ. Το συγκεκριμένο ακίνητο δεν ήταν ακόμη δηλωμένο στο «πόθεν έσχες» της κ. Καϊλή αφού αγοράστηκε εντός του τρέχοντος έτους.

Επικοινωνήσαμε με τον εκπρόσωπο της εταιρείας που πούλησε το ακίνητο. Επιβεβαίωσε πως το ακίνητο είχε άδεια και μελέτη για εκμετάλλευση, η οποία όμως λήγει στο τέλος του χρόνου. Σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», η κ. Καϊλή μαζί με τον σύντροφό της βρέθηκαν ξανά στο νησί το περασμένο καλοκαίρι και σκόπευαν να ξεκινήσουν άμεσα μια καινούργια μελέτη για ανάπτυξη του εν λόγω ακινήτου με σκοπό την εμπορική του εκμετάλλευση. Σύμφωνα με τις ίδιες πηγές, στο έργο αυτό θα συμμετείχε –άγνωστο ακόμη με ποιον τρόπο και σε τι ποσοστό–

Νίκο Ανδρουλάκη–την Καϊλή για εξηγήσεις τη 12η Δεκεμβρίου.

Η συνάντηση ουδέποτε πραγματοποιήθηκε καθώς το πρωί της Παρασκευής 9 Δεκεμβρίου η μέχρι τότε ισχυρή Ελληνίδα πολιτικός προσήχθη στα γραφεία της ομοσπονδιακής δικαστικής αστυνομίας των Βρυξελλών, πριν καταλήξει στις φυλακές του Αρεν, λίγο έξω από τη βελγική πρωτεύουσα. Αργά το βράδυ της Πέμπτης, το δικαστικό συμβούλιο των Βρυξελλών αποφάσισε να παρατείνει την κράτησή της. Προηγήθηκε η απολογία της παρουσία των συνηγόρων της Αντρέ Ριζόπουλου και Μιχάλη Δημητρακόπουλου δίχως η Ελληνίδα πολιτικός να καταφέρει να πείσει τα μέλη του δικαστικού συμβουλίου για την αθωότητά της.

Η HELLENIC BANK παρουσιάζει

ΠΑΡΑΜΥΘΟΥΠΟΛΗ

18/11/2022-08/01/2023

Τάφος Ντ' Αβίλα

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ

ΧΟΡΗΓΟΙ

ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΣΤΙΓΜΕΣ ΤΟΥ 2022

Με ρεύμα από γεννήτριες, χωρίς θέρμανση, χορεύουν με πείσμα, περιμένοντας την επόμενη βόμβα. Γνωρίζοντας ότι οι ελεύθεροι άνθρωποι όλου του κόσμου τούς θαυμάζουν και προσεύχονται να αντέξουν.

Τα πάρτι στο Κίεβο

Του ΜΑΝΟΥ ΜΑΤΣΑΓΓΑΝΗ*

Η Αλκη Ζέη δεν είχε γράψει ότι «τα καλύτερα πάρτι γίνονταν στη διάρκεια της Κατοχής»; Δεν επρόκειτο για εγωιστική αντίδραση αστόχαστου ανθρώπου, που κλείνεται στον εαυτό του ενώ έξω όλα καταρρέουν. Αλλά για τη ζωτική ανάγκη ενός νεαρού ερωτευμένου κοριτσιού (εκείνη την εποχή γνωρίζει τον Γιώργο Σεβαστίκογλου, σύντροφο μιας ζωής), που αντλεί δύναμη και γαλήνη από τη συνείδηση ότι κάνει αυτό που πρέπει (έχει ήδη προχωρήσει στην Αντίσταση) και αποφασίζει να ζήσει έντονα κάθε μέρα, γνωρίζοντας ότι μπορεί να είναι η τελευταία.

Αυτή η φράση και αυτή η ιστορία μου ήρθαν στο μυαλό διαβάζοντας για τα πάρτι των κατοίκων του Κιέβου και του Λβιβ. Με ρεύμα από γεννήτριες, χωρίς θέρμανση, χορεύοντας με πείσμα, περιμένοντας την επόμενη βόμβα. Γνωρίζοντας ότι οι ελεύθεροι άνθρωποι όλου του κόσμου τούς θαυμάζουν, πανηγυρίζουν για τις επιτυχίες τους και προσεύχονται να αντέξουν, μέχρι το τέλος του εφιάλτη. Είναι η ανθρώπινη συνθήκη: γλείφουμε τις πληγές μας, μετράμε τις απώλειές μας και προχωράμε, προσπαθώντας κάθε φορά να κάνουμε το σωστό. Τι άλλο μπορούμε να κάνουμε;

Είναι ηθικά αμφίβολη η στάση μας αυτή, να παρακολουθούμε έναν ακόμη φρικτό πόλεμο σαν να είναι ψυχαγωγικό θέαμα, από το ζεστό μας σπίτι, με τους αγαπημένους μας κοντά μας και ασφαλείς; Ναι είναι – εκτός εάν είμαστε έτοιμοι να κάνουμε και εμείς το σωστό, τπρουμένων των πολλών αναλογιών: κάνοντας υπομονή για το ρεύμα που ακρίβυνε, συμπεριφερόμενοι ανθρώπινα στους Ουκρανούς (και στους άλλους) πρόσφυγες, και στέλλοντας στις κυβερνήσεις που μας εκπροσωπούν το σινιάλο ότι είμαστε και εμείς έτοιμοι να αντέξουμε, μέχρι το τέλος του εφιάλτη.

Εν τω μεταξύ, το κατεχόχην ψυχαγωγικό θέαμα, για μένα και εκατομμύρια άλλους ανθρώπους σε όλο τον κόσμο, είχε από καιρό λεκιάσει ανεξίτηλα, από την είδηση των χιλιάδων μεταναστών εργατών χωρίς δικαιώματα που έχασαν τη ζωή τους κτιζοντας τα γήπεδα όπου θα παιζόταν το Μουντιάλ του Κατάρ. Ήδη προτού ξεσπάσει το σκάνδαλο χρηματισμού στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, και μάλιστα με πρωταγωνιστές πολιτικούς από τις δύο πατριδες μου, και μάλιστα από συγγενική μου πολιτική οικογένεια (πότες ακόμη δοκιμασίες μου επιφυλάσσει αυτή η ζωή).

Και όμως, μέσα σε αυτόν τον ζόφο, πόσοι από εμάς δεν ένιωσαν, σχεδόν παρά τη θέλησή τους, να βυθίζονται σταδιακά στην παιδιάστικη απόλαυση ενός συναρπαστικού, αμφίροπου αγώνα; «Τα λεπτά κυλούν, η αγωνία κορυφώνεται» – και για 90 ή 120 λεπτά (συν τις καθυστερήσεις) ξεκινάμε τον πόλεμο, την κλιματική αλλαγή, τη खुδαιότητα της δημόσιας ζωής, την ευτέλεια κάποιων πρωταγωνιστών της, και ετοιμαζόμαστε πάλι να πανηγυρίσουμε ένα γκολ ή να λυπηθούμε για ένα χαμένο πέναλτι, κάποιου άγνωστου σε εμάς εκατομμυριούχου από κάποια μακρινή χώρα.

Ή να μοιραστούμε τη χαρά όσων πανηγυρίζουν τις επιτυχίες της δικής τους χώρας, όπως οι Μαροκινοί του Μιλάνου, που βγήκαν με τις σημαίες τους, με τις καρμούζες τους, με τα παιδιά τους στους ώμους, κρατώντας από το χέρι τις γυναίκες τους, με μαντίλα ή με κραγιόν και ελαφρύ μακιγιάζ (ή με όλα αυτά μαζί και ταυτοχρόνως), για μια νύχτα, και μετά άλλη μία, στην κορυφή του κόσμου: έρχονται άλλες εποχές.

Ή να γελάσουμε με το ημιτέλες κаторρωμα του επιθετικού της Γκά-

Η 19χρονη Ανέλια χορεύει στην ταράτσα ενός μπαρ στο Λβιβ της Ουκρανίας, τον περασμένο Μάιο. Τα πάρτι αυτά είναι όαση ζωής μέσα στον περιρρέοντα ζόφο του πολέμου.

νας (Ινάκι Γουίλιαμς το όνομά του), ο οποίος στο δέκατο λεπτό των καθυστερήσεων του αγώνα με την Πορτογαλία κρύφτηκε πίσω από το δοκάρι, σαν τίγρης σε θανάσιμη ενέδρα, και όταν ο αντίπαλος τερματοφύλακας άφησε την μπάλα στο χόρτο, τινάχτηκε μπροστά, του την έκλεψε, στράφηκε για να τη σπρώξει στο άδειο τέρμα και... γλίστρησε, κάνοντας τη μεγάλη ευκαιρία να γίνει εθνικός ήρωας, έχοντας όμως προηγουμένως χαρίσει σε μερικά εκατομμύρια ανθρώπους σε όλο τον κόσμο λίγα δευτερόλεπτα αυθεντικής χαράς, ταξιδεύοντας τους στα χρόνια που ιδρωμένοι και γρατζουνισμένοι, ξένοιαστοι και ανυποψίαστοι, έτρεχαν ώρες ατέλειωτες πίσω από μια μπάλα σε μια σκονισμένη αλάνα.

* Ο κ. Μάνος Μασαγγάνης είναι καθηγητής Δημόσιας Οικονομικής στο Πολυτεχνείο του Μιλάνου και επικεφαλής του Παρατηρητηρίου Ελληνικής & Ευρωπαϊκής Οικονομίας του ΕΛΙΑΜΕΠ.

Το πρόσωπο του πολέμου

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΡΟΡΡΗΣ*

Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και οι αποτρόπαιες επιπτώσεις της στη ζωή των πολιτών αυτής της χώρας είναι ό,τι κυρίως μου μένει στη μνήμη από τη χρονιά που φεύγει. Όλα τα επισκιάζει το μέγα αυτό γεγονός. Οι προσωπικές αναμνήσεις, τουλάχιστον οι δικές μου, έρχονται σε δεύτερη μοίρα μπροστά στην κατάφωρη και άδικη παραβίαση της εθνικής κυριαρχίας ενός ανεξάρτητου κράτους μέσα στον ευρωπαϊκό χώρο. Με εξαίρεση την εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο το καλοκαίρι του '74, εγώ δεν

θυμάμαι αντίστοιχη εισβολή τόσο κοντά μας. Μοιραίως καταφεύγω σε συγκρίσεις με τα ιστορικά γεγονότα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και την εγκληματική συμπεριφορά της ναζιστικής Γερμανίας.

Το πρόσωπο του πολέμου, το πώς ο πόλεμος επηρεάζει τις ζωές των ανθρώπων δεν το έχω γνωρίσει από πρώτο χέρι. Δεν έχω ζήσει πόλεμο. Από μικρό παιδί, όμως, με απασχόλησε η καταστροφική δύναμή του και η εξομοίωση που επέβαλλε. Θυμάμαι τις πρώτες ημέρες μετά την εισβολή. Εβλεπα συνεχώς ειδήσεις, το ξάφνησμα και την ανησυχία των κατοίκων της Ουκρανίας.

Είμαι ζωγράφος και με ενδιαφέρει η μορφή των ανθρώπων. Τότε λοιπόν, στην αρχή του πολέμου, οι ειδήσεις μάς έδειχναν ανθρώπους που διέφεραν μεταξύ τους, διέφεραν με τον τρόπο που διαφέρουν οι ελεύθεροι άνθρωποι, οι διαβιούντες εν ειρήνη. Ρούχα, χτένισμα, μακιγιάζ, υπόδηση, ομιλία κ.λπ., όλα διέφεραν. Αλλά ο πόλεμος επέλαυσε. Η επέλασή του, δε, μου θύμισε τον διάσημο πίνακα του Ρούμπενς «Οι συνέπειες του πολέμου», που βρίσκεται στο Παλάτιο Πίτι στη Φλωρεντία. Εκεί βλέπουμε τον Αρν με το σπαθί στο χέρι να ορμάει αιμοδιψής και να ποδοπατά ένα βιβλίο κι ένα λαούτο. Τα γράμματα και οι τέχνες, μας λέει ο καλλιτέχνης, είναι τα πρώτα θύματα του πολέμου. Μαζί μ' αυτά ο πίνακας συγκαταλέγει και την αρμονία, την ιδιοφυΐα, τη γονιμότητα, την αρχιτεκτονική και, τέλος, την Ευρώπη – επειδή ο πίνακας αναφέρεται στον Τριακονταετή Πόλεμο: όλα πρόκειται να εξολοθρευθούν από τον πόλεμο. Όλων η μοίρα είναι ίδια.

Βλέποντας την ολέθρια και φρικτή κατστροφή της Μαριούπολης ξαφνιάστηκα με την ομοιότητα με ανάλογες καταστροφές του παρελθόντος: Χαλέπι, Βαρσοβία, Δρέσδη, Κόβε-

ντρι, Γκερνικά. Ο πόλεμος εξισώνει, καταλύει τις διαφορές, ισοπεδώνει. Σήμερα οι πολίτες της Ουκρανίας είναι όλοι τραχείς πολεμιστές. Οι στερήσεις, το κρύο, η έλλειψη υγιεινής, οι κακουχίες, τους αφήνουν το αποτύπωμα του πολέμου και τους εξομοιώνουν. Όλοι μαζί φέρνουν στον νου έναν άλλο διάσημο πίνακα, τον «Θρίμβο του Θανάτου» του Πίτερ Μπρέγκελ του πρεσβύτερου, που βρίσκεται στο Μουσείο Πράδο στη Μαδρίτη. Ο Θάνατος με το δρεπάνι του δεν κάνει διακρίσεις, όλοι είναι ίδιοι απέναντι στην κοινή μοίρα. Δεν εξομοιώνονται, όμως, μόνον οι άνθρωποι, ισοπεδώνεται και το τοπίο, οι πόλεις, τα χωριά, όλα γύρω έχουν το βαρύ αποτύπωμα του πολέμου. Ερείπια, κρατήρες από βόμβες, οδοφράγματα, ξύλα, τζάμια, σπασμένα παλούκια, αποκαΐδια, όλα ισοπεδωμένα.

Πάντα είχα στον νου μου τον πόλεμο ως κάτι θλιβερό και πάντα φανταζόμουν ότι απεικονίζεται με δύο μόνο χρώματα, άσπρο και μαύρο. Δεν μου φανταίνεται καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι δύο σπουδαίοι καλλιτέχνες, ο Γκόγια και ο Οτο Ντιξ, επέλεξαν το ασπρόμαυρο αποτέλεσμα της χαλκογραφίας και την οξύτητα που αυτή διαθέτει για να καταγγείλουν τον πόλεμο. «Τα δεινά του πολέμου» του Γκόγια και «Ο πόλεμος» του Ντιξ, με την ξηρή τους λιτότητα, υπενθυμίζουν και αποτρέπουν. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι και ο Πικάσο διάλεξε για την «Γκουέρνικα», που ζωγράφησε το 1937, αυτά τα δύο χρώματα. Και τα τρία έργα, μείζον το καθένα στο είδος του, έρχονται στον νου μου όλους αυτούς τους μήνες. Αρκετές δε φορές στο εργαστήριό μου βάζουμε να ακούσουμε τα «Τραγούδια της σιωπής» του σπουδαίου Ουκρανού συνθέτη Βαλεντίν Σιλβέστροφ, έργο λεπτής ομορφιάς και βάθους: με κάθε σεβασμό στην οδύνη και στον αγώνα επιβίωσης που δίνει ο ουκρανικός λαός, θα ήθελα να πιστεύω ότι σύ-

νομα, σε συνθήκες ειρήνης, αυτά τα τραγούδια θα ακουστούν και πάλι στην Ουκρανία.

* Ο κ. Γιώργος Ρόρρης είναι ζωγράφος.

Ο ήλιος της Δικαιοσύνης των Ουκρανών

Του ΑΝΤΡΗ ΣΑΒΕΝΚΟ*

Κάθε μέρα ξυπνώντας περιμένουμε να ανατείλει ο ήλιος της δικαιοσύνης πάνω από την πατρίδα μας. Αυτός ο ήλιος είναι η αξεχάστη ανάμνησή μου του έτους 2022. Τον είδα να λούζει με το φως του τα παιδάκια στην άκρη του δρόμου που μας κερνούσαν με το τσάι και τα γλυκά στον δρόμο της φυγής τον Φλεβάρη. Τον είδα να ζεσταίνει τα πρόσωπα των συγκατοίκων μου όταν σκάβαμε τον Μάρτη τα χαρακώματα απέναντι από το σπίτι μας. Στις φωτογραφίες που μου στέλνουν από το μέτωπο οι φίλοι μου και οι συγγενείς. Στα βομβαρδισμένα σπίτια και στους σταυρούς των νεκροταφείων που δεν έχουν ονόματα. Στις παιδικές χαρές, όπου τα παιδιά συνεχίζουν να παίζουν και κάτω από τους πυραύλους, διότι η ζωή ποτέ δεν θα σκύψει το κεφάλι της μπροστά στον θάνατο. Οι χρυσές ακτίνες που φέρνουν στον κόσμο την ομορφιά και την ελπίδα. Είναι ο ήλιος που ανήκει στον καθένα, αλλά δεν μπορεί να ιδιωτικοποιείται: αγγίζει και αγκαλιάζει όλους μας χωρίς τις διακρίσεις ή προτεραιότητες, διότι το φως του ήλιου, όπως έλεγε ο Γ. Σεφέρης, εξαυθρωπίζει και δείχνει το αληθινό στον άνθρωπο.

* Ο κ. Αντρέι Σαβένκο είναι καθηγητής Νοελληνικής Φιλολογίας στο Εθνικό Πανεπιστήμιο του Κιέβου «Τάρας Σεβτσένκο».

ΣΤΙΓΜΕΣ ΤΟΥ 2022

Ναι, τρομάζουν τα παιδιά όταν μαθαίνουν ότι κάπου ξεκίνησε ένας πόλεμος, ότι αλλού σκοτώσαν ένα κορίτσι επειδή δεν φορούσε μαντίλα. Αλλά, αν δεν θέλουμε να τα μεγαλώνουμε σε μια φούσκα ευτυχισμένης άγνοιας, καλό είναι να τους εξηγήσουμε.

Στην πορεία για την Ουκρανία και το Ιράν

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΤΣΑΚΝΙΑ*

«Μπαμπά, είναι ο Πούτιν εκεί μέσα στην πρεσβεία; Μπορεί να ανοίξει την πόρτα, να βγει και να μας πυροβολήσει;» ρώτησε η Αμαλία, η οκτάχρονη κόρη μου. Κρατούσε το πλακάτ που νωρίτερα, εκείνη τη δεύτερη μέρα από την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, στις 25 Φεβρουαρίου, με ενθουσιασμό είχε ζωγραφίσει με τους μαρκαδόρους της, ρωτώντας ξανά και ξανά τι σήμαινε το σύνθημα που είχα γράψει στα ρωσικά, «Ποσορ оккупантам» – «Ντροπή στις δυνάμεις κατοχής». Υπό τύπον παιχνιδιού, της εξήγησα πως ήταν ένα σύνθημα γραμμένο «πριν από πολύ πολύ καιρό» σε κάποιο από τα πλακάτ των οκτώ ηρωικών Σοβιετικών πολιτών, που τόλμησαν να διαδηλώσουν τον Αύγουστο του 1968 στην Κόκκινη Πλατεία εναντίον της εισβολής στην Τσεχοσλοβακία. Είχε πολλές άγνωστες λέξεις, αλλά σκέφτομαι συχνά πως ό,τι ακούει το καταγράφει και πως κάποτε, ύστερα από χρόνια ενδεχομένως, θα το ανακαλέσει και θα το κατανοήσει. Και πως εξάλλου να της εξηγήσω απλά τη βάνουση εισβολή; Δεν αρκούσε η απλούστευση «οι Ρώσοι είναι κακοί, οι Ουκρανοί καλοί», ούτε όμως ότι «ο Πούτιν είναι κακός». Μετά τις απλουστεύσεις, έρχεται η πραγματική και δύσκολη συζήτηση για τις ευθύνες. Την ξεκινήσαμε, περπατώντας προς τη ρωσική πρεσβεία, στην αυθόρμητη διαδήλωσή μας, διαπραγματευτήκαμε με την αστυνομία το πόσο θα πλησιάσουμε στην είσοδο και πιάσαμε την κουβέντα με μια γυναίκα που τα είχε χαμένα: «Οι μισοί μου συγγενείς είναι Ουκρανοί και οι μισοί Ρώσοι. Είναι φοβερό, είναι τρελό αυτό που συμβαίνει», έλεγε εκείνη σοκαρισμένη, η Αμαλία και η φίλη της η Αελλα προσπαθούσαν να καταλάβουν και φώναζαν με πάθος στα ρωσικά «дружбы да, нет войны!» («ναί στη φιλία, όχι στον πόλεμο»). Κοιτούσαν ωστόσο με κάποια ανησυχία την πόρτα, μην τυχόν και βγει ο Πούτιν.

Αντίστοιχη ανησυχία η Αμαλία είχε και στη δεύτερη διαδήλωση που πήγε, επτά μήνες αργότερα, στις 27 Σεπτεμβρίου, έξω από την πρεσβεία του Ιράν – μήπως κι εδώ βγει κανείς και αρχίσει να χτυπάει τις γυναίκες και τα κορίτσια, όπως στο Ιράν τη Μαχσά Αμινί. Αλλη, εντελώς ανοίκεια, γλώσσα εδώ, οι Ιρανοί που ζουν στην Ελλάδα. Τους παρατηρούσε με ενδιαφέρον να χορεύουν και να τραγουδούν και πιάσκιζε να ερμηνεύσει τις ομοιότητες με μια ιστορία που έχει ξανακούσει και διαβάσει, αυτήν της Μαλάλα Γουσαφζάι, που είχε υψώσει το παιδικό της ανάστημα στους Ταλιμπάν διακινδυνεύοντας τη ζωή της. Κι έγινε αυτό το υπόβαθρο η αφορμή να της μιλήσω για το πως σε μερικές χώρες ο θρησκευτικός φανατισμός κυριαρχεί και επιβάλλεται στην πολιτική και στην κοινωνία, εις βάρος των δικαιωμάτων των πολιτών και κυρίως των γυναικών· κι ότι αυτό έχει συμβεί παλιότερα και σε άλλες χώρες, με άλλες θρησκείες.

Ναι, τρομάζουν τα παιδιά όταν μαθαίνουν ότι κάπου ξεκίνησε ένας εντελώς άδικος πόλεμος, ότι αλλού σκοτώσαν ένα κορίτσι επειδή δεν φορούσε μαντίλα. Αλλά, αν δεν θέλουμε να τα μεγαλώνουμε σε μια φούσκα ευτυχισμένης άγνοιας, καλό είναι να τους εξηγήσουμε, ώστε σταδιακά να κατανοούν (και έτσι) τον κόσμο στον οποίο ζουν. Η συλλογικότητα μιας διαδήλωσης, ειδικά για αυτά τα «παιδιά του COVID», που είχαν την ατυχία να περάσουν την πρώτη δημοτικού εξ αποστάσεως, μπροστά σε μια οθόνη, και τη δεύτερη φορώντας μάσκες, η συνύπαρξη με πολλούς άλλους που έχουν το ίδιο αίτημα είναι και μια

Ο αγώνας των γυναικών στο Ιράν προκάλεσε παγκόσμιο κύμα συμπαράστασης. Το καθεστώς απάντησε με μεγαλύτερη αγριότητα.

επιστροφή στο «μαζί» που σε κρίσιμα χρόνια της ανάπτυξής τους το έχασαν. Είναι επίσης η αφορμή να ανοίξουν συζητήσεις χρήσιμες, που αργούν πολύ να κλείσουν ή και δεν κλείνουν ποτέ.

Σε κάθε περίπτωση, τα παιδιά είναι κατά κανόνα έτοιμα να καταλάβουν τα πάντα, αρκεί να τους τα εξηγήσουμε με τον κατάλληλο τρόπο – με τρόπο κατανοητό, όχι «παιδιάστικο». Και καλό είναι, αντί να προσπαθούμε να γεμίσουμε το μυαλό τους με κατασκευάσματα του δικού μας μυαλού (κοινώς «ιδέες»), να τους δίνουμε απλώς το παράδειγμα της συνέπειας λόγων και έργων· γιατί, όπως το έθεσε πολύ ωραία ο Τζιμ Χένσον, ο δημιουργός του Μάπετ Σόου: «Τα παιδιά δεν θυμούνται τι τους λες· θυμούνται τι είσαι».

* Ο κ. Γιώργος Τσακνιάς είναι ιστορικός.

Μια βάρκα στην Τέλενδο

Της ΧΑΡΟΥΛΑΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

Οι γυναίκες. Οι μάνες, οι κόρες, οι σύζυγοι, οι αδελφές, οι ερωμένες.

Άλλοτε θύματα, άλλοτε θύτες.

Στον πόλεμο, στα σπίτια τους μέσα, στα σχολεία, στη μαντίλα, στη δουλειά.

Τόλμησαν ή αναγκάστηκαν να δείξουν το πρόσωπο της τρικινής αλήθειας τους.

Οι γυναίκες που όσο δυνατόν κι αν είναι, ακόμη και σήμερα αμφισβητούνται για τις ικανότητές τους. Ενώ γεννάνε το θαύμα αλλά και το έγκλημα το ίδιο καλά.

Την ίδια εποχή που μια νεαρή δασκάλα, η Ελένη Τάνου πηγαίνει με μια βαρκούλα να διδάξει παιδιά στην Τέλενδο, μια άλλη Ελένη μπορεί να βλέπει τα παιδιά της να κακοποιούνται και να μη μιλάει.

Κι όμως, γυναίκες από όλο τον κόσμο κόβουν τα μαλλιά τους για συμπαράσταση γιατί μία τόλμησε και η μία έγινε Πολλές.

Το πορτρέτο ενός κοριτσιού με μαντίλα

Της ΞΕΝΙΑΣ ΚΟΥΝΑΛΑΚΗ

Ξαφνικά στα τέλη Σεπτεμβρίου τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης γέμισαν φωτογραφίες της Μαχσά Αμινί, της νεαρής Ιρανής κορυφαίας καταγωγής που έχασε τη ζωή της στη διάρκεια της κράτησής της στην Τεχεράνη. Η Αμινί συνελήφθη από την αστυνομία ηθικής, επειδή δεν φορούσε σωστά τη χιτζάμπ της. Πράγματι στα πορτρέτα της που κατέκλυσαν το timeline μου το 22χρονο κορίτσι φοράει μαύρα ρούχα και διακρίνονται τα μαλλιά της κάτω από τη μαντίλα. Το έντονο κοραγίον της τονίζει το αινιγματικό της χαμόγελο κι έχει βάψει τα νύχια της. Η οικογένειά της κατήγγειλε ότι ο θάνατός της προήλθε από την άσκηση αστυνομικής βίας, οι Αρχές έκαναν λόγο για καρδιακό πρόβλημα. Η Αμινί έγινε σύμβολο του αιτήματος των γυναικών της χώρας για απελευθέρωση των σωμάτων τους από την κρατική βία, ενδυματολογική και φυσική.

Στο Ιράν η λαϊκή εξέγερση που προκάλεσε ο θάνατός της ξεκίνησε από τις κουρδικές περιοχές στα δυτικά

της χώρας και επεκτάθηκε σταδιακά στα μεγάλα αστικά κέντρα. Εκατοντάδες άνθρωποι σκοτώθηκαν κατά την προσπάθεια κατάπνιξης των κινητοποιήσεων, στις αρχές Δεκεμβρίου σημειώθηκαν και οι πρώτες δημόσιες εκτελέσεις διαδηλωτών. Η υπόθεση έγινε πηγή έμπνευσης για παρόμοιες διαμαρτυρίες σε όλο τον κόσμο. Χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά πολίτες, από την Κωνσταντινούπολη ως το Βερολίνο, διαδήλωσαν σε ένδειξη συμπαράστασης προς τις Ιρανές, τραπεζορραίστριες έκοψαν τούφες από τα μαλλιά τους «στον αέρα». Ενας βραβευμένος κουίρ συγγραφέας έγρισε το κεφάλι του μπροστά σε φωτορεπόρτερ.

Ναι, αλλά μήπως είναι υποκρισία οι φεμινίστ@ να αποκρύπτουν το θεοκρατικό καθεστώς του Ιράν όταν επιβάλλει τη χιτζάμπ στις γυναίκες, ενώ προστατεύουν το δικαίωμά τους να φορούν μαντίλα σε ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις; Η ιστορία της Αμινί πυροδότησε έντονες αντιπαραθέσεις και στις δυτικές κοινωνίες.

Ενα σκίτσο που κυκλοφόρησε ευρέως δείχνει μια Ιρανή γυναίκα να χτενίζει τα μακριά μαλλιά της. Ξαν ψείρες απομακρύνονται από την κόμη της φανατικού κληρικού και άνδρες με τουρμπάνια. «Χτενίστε τους καταπιεστές σας», λέει η λεζάντα. Πρόσφατα ανακοινώθηκε η κατάργηση της αστυνομίας ηθικής στη χώρα, σε μια ύστατη δικαιοσύνη των Ιρανών γυναικών. Λίγο πριν από την εκπονή του 2022 ο ΟΗΕ απέβαλε το Ιράν από την επιτροπή του Οργανισμού για τις Γυναίκες. Η Ε.Ε. επέβαλε νέες κυρώσεις εις βάρος της Τεχεράνης για την αιματηρή κατάπνιξη των διαδηλώσεων.

Για μερικούς μήνες της φετινής χρονιάς τα σόσιαλ μίντια έγιναν μια πλατφόρμα διεθνούς αλληλεγγύης. Οι διαμαρτυρίες, μαζικές, παγκόσμιες, ολόψυχες άφησαν πίσω τους μικρές ή και μεγάλες νίκες. Κι αυτό μου έδωσε ελπίδα το 2022.

Η δύση του Twitter

Της ΑΙΝΑΣ ΓΙΑΝΝΑΡΟΥ

Τον Αύγουστο του 2017 είχα μόλις αποχωρήσει ψύχως από το Twitter, 9 χρόνια μετά την είσοδό μου σε αυτό (στα γεγονότα του '08 και το θρυλικό hashtag #griots). Τ' ομολογώ, έφυγα από φόβο. Τα τελευταία χρόνια η τοξικότητα στο μέσο (και εκτός αυτού) είχε βαρέσει κόκκινο, είχα παρακολουθήσει ούκ ολίγα «λιντσαρίσματα» χροστών και δεν ήθελα να είμαι η επόμενη. Συνέχισα ωστόσο να μπαίνω για επαγγελματικούς λόγους. Το Twitter, εκτός από θανατηφόρα ατάκες, προσέφερε και προσφέρει την πιο γρήγορη και άμεση ενημέρωσή.

Τον Αύγουστο του '17, λοιπόν, «κρυφά-κρυφά» στο Twitter τα σχόλια γύρω από τον διορισμό του Στέλιου Παππά στη θέση του προέδρου της διοίκησης του ΟΑΣΘ. Ανάμεσα σ' αυτά και αυτό του συμβούλου επικριτικού στρατηγικής Στράτου Σαφιολέα: «Επί Σαμαρά/Βενιζέλου κάναμε κριτική στον διορισμό Καϊλή, και μετά στον διορισμό του μπαμπά της. Σήμερα κάποιοι σιωπούν στον διορισμό Παππά». (Υπενθυμίζεται ότι την περίοδο 2013-2014 η κ. Καϊλή είχε διατελέσει πρόεδρος του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας και Ισων Ευκαιριών του υπουργείου Εσωτερικών, ενώ ο πατέρας της την περίοδο 2014-2016 είχε τοποθετηθεί στο Δ.Σ. του Νοσοκομείου Παπαγεωργίου.) Αφήνω τον Στράτο να διηγηθεί τη συνέχεια γιατί τα λέει ωραία: «Η κ. Καϊλή, δείχνοντας μια απίθανη ετοιμότητα και ενώ με είχε μπλοκάρει, εξήλθε των βασιλικών δωματίων των social media στα οποία δεχόταν μόνο τους κόλακες να της λένε πόσο εξαιρετική είναι, και μου ξαναεπιτέθηκε». «Ο πατέρας μου εργάζεται στην Περιφέρεια Κ. Μακεδονίας, δεν διορίστηκε ποτέ Διοικητής Νοσοκομείου. Ικανότερος θα ήταν απ' το συνάφι σας όλο πάντως», είχε απαντήσει η κ. Καϊλή.

Ο διάλογος ανασύρθηκε προφανώς λόγω των πρόσφατων γεγονότων με πρωταγωνίστρια την Ελληνίδα ευρωβουλευτή, αποκαλύπτοντας αφενός τον ρόλο πέμπτης εξουσίας που είχε το μέσο, αλλά αφετέρου και την τεράστια «αρχειακή» του αξία. Για κάθε τι που συμβαίνει στον κόσμο υπάρχει ένα στίγμα κάπου στο Twitter, ένα καμπανάκι – το 'βλεπες, το 'παίξες;

Γι' αυτό το 2022 φεύγει με διάχυτη την ανησυχία του τι θα συμβεί εάν ο νέος άρχοντας της πλατφόρμας, Ελον Μασκ, καταφέρει με τα τρίτηπα του να την κλείσει. Τι θα γίνει ο όγκος της πληροφορίας από την ταυτόχρονη καταγραφή της ιστορίας σε real time από ένα τέταρτο του διεσκατομμυρίου χρηστών; Θα θυμάστε ότι εκεί ανακοινώθηκε πρώτη φορά η επιδρομή των ΗΠΑ που θα είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο του Οσάμα μπιν Λάντεν, εκεί εμφανίστηκε για πρώτη φορά η είδηση για την κατάρριψη της πτήσης MH17 της Malaysia Airlines, εκεί «ξέσπασαν» πρώτα τα γεγονότα του '08 («κάποιον πυροβόλησαν στα Εξάρχεια»), εκεί γεννήθηκε το Black Lives Matter, από εκεί ενημερωνόμαστε για την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία.

Για τον μέσο χρήστη, η απόκτηση του Twitter από τον Ελον Μασκ είναι λες και κάποιο ανώνυμο τρολ, από αυτά που έκαναν τον βίο άβιοτο για πολλούς από εμάς, να απέκτησε τα νύχια της πλατφόρμας. Αρση των απαγορεύσεων στα πιο εριστικά προφίλ, μειωμένη εποπτεία περιεχομένου, συνδρομές, επαναφορά λογαριασμού Τραμπ, απολύσεις, αποκλεισμός δημοσιογράφων, ψεκασμένα αντιεμβολιαστικά, αντιεπιστημονικά τουίτ από τον ίδιο τον Μασκ.

Το 2022, το μέσο που κατέγραφε την ιστορία του κόσμου, άρχισε να σβήνει τη δική του. Το 2022 το Twitter χάλασε.

Από το καλό... στο καλύτερο

Η ΑΕΚ είχε σπουδαίες επιτυχίες το 2022, αλλά έχει και άριστη προοπτική για το 2023

Του ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΣΙΟΛΑΚΗ

Ένα απίστευτο 2022 έζησε η ΑΕΚ, η οποία κατάφερε μέσα σε αυτό το χρόνο να μεγαλοουργήσει και να πετύχει σημαντικές επιτυχίες που θα μείνουν για πάντα χαραγμένες στη μνήμη του φιλάθλου κοινού της. Με το σύνολο που διαθέτει η ομάδα της Λάρνακας, έχει άριστη προοπτική να πετύχει μεγάλα επιτεύγματα και τη νέα χρονιά. Αρχικά πάμε να θυμηθούμε τις επιτυχίες της ΑΕΚ και τι κατάφερε μέσα στο 2022 που με διαφορά μπορεί να χαρακτηριστεί η καλύτερη χρονιά στην ιστορία της ομάδας.

As ξεκινήσουμε με τη σωστή χρονική σειρά και να πούμε ότι πέρυσι η ΑΕΚ τερμάτισε στη 2η θέση του πρωταθλήματος εξασφαλίζοντας για πρώτη φορά στην ιστορία της συμ-

Ποιος μπορεί να μη θυμάται το παλκαρισό «διπλό» μέσα στην Πολωνία κόντρα στη Ντιναμό Κιέβου, αλλά φυσικά και τη «μαχητική» ισοπαλία 3-3 μέσα στο «ΑΕΚ Αρένα» για να σφραγιστεί η πρόκριση στο Κόνφερενς Λιγκ.

μετοχή σε προκριματικά Τσάμπιονς Λιγκ και συγκεκριμένα στο β' προκριματικό γύρο. Εκεί αντιμετώπισε την Μίντλαντ και να μην αποκλείστηκε, όμως έμεινε χαραγμένη στη μνήμη του κάθε ΑΕΚτζή ότι η ομάδα του κοίταξε στα μάτια το «μεγαθήριο» της Δανίας. Από εκεί και πέρα η ΑΕΚ τη χρονιά που μας αποκαίρετά κατάφερε να εξασφαλίσει την εισοδό της για τρίτη φορά στους ομίλους του Γιουρόπα Λιγκ και συνάμα να γίνει η δεύτερη κυπριακή ομάδα που θα αγωνιστεί στην Ευρώπη μετά τη φάση των ομίλων, καθώς κατάφερε να προκριθεί στη νοκ άουτ φάση του Κόνφερενς Λιγκ.

Η Ευρώπη

Αποχαιρετώντας το 2022 η ΑΕΚ κατάφερε να πετύχει σπουδαίες νίκες που έμειναν «χαραγμένες» στη μνήμη του κάθε οπαδού της και ποτέ του δεν θα μπορούσε να τις ξεχάσει αλλά και ένα ματς που πρόσφερε μεγάλη πίκρα. Ποιος μπορεί να ξεχάσει τον τρόπο που αποκλείστηκε το καλοκαίρι η ΑΕΚ από την Μίντλαντ στο δεύτερο προκριματικό γύρο του Τσάμπιονς Λιγκ, με την ομάδα του Χοσέ Λούις Όλτρα να αποκλείεται τελικά στα πέναλτι από τη δανέζικη ομάδα.

Όμως εκείνο το παιχνίδι ήταν η αρχή των μεγάλων επιτυχιών, καθώς η ΑΕΚ στη συνέχεια πανηγύρισε μόνο χαρές και προκρίσεις, καθώς απέκλεισε Παρτιζάν και Ντινπόρ για να εξασφαλίσει την εισοδό της στους ομίλους του Γιουρόπα Λιγκ.

Επίσης αξέχαστα είναι και τα παιχνίδια στους ομίλους του Γιουρόπα Λιγκ με την Ντιναμό Κιέβου που στο

Μέσα στο 2022 η ΑΕΚ κατάφερε να πετύχει μεγάλες νίκες που έμειναν «χαραγμένες» στη μνήμη των οπαδών της.

Γεμάτο ρόστερ και στόχοι για τη νέα χρονιά

Με τους ρυθμούς που αγωνίζεται η ΑΕΚ και με το γεμάτο ρόστερ που διαθέτει, δεδομένου ότι θα γίνουν και κάποιες προσθήκες στη μεταγραφική περίοδο Ιανουαρίου, σίγουρα έχει άριστες προοπτικές να συνεχίσει την εξαιρετική πορεία που διανύει και με το νέο χρόνο. Ο Τσάβι Ρόκα ήδη δουλεύει το κομμάτι του προγραμματισμού, καθώς έχει θέσει στόχο να ανανεώσει τρεις παίκτες που θεωρούνται «κλειδιά» μέσα στην ομάδα. Ο λόγος για τους Άνταμ Γκιούρτσο, Χορβόγιε Μιλίσεβιτς και Γκουστάβο Λέδες. Οι διαπραγματεύσεις είναι σε πολύ καλό σημείο και μάλλον θα έχουν θετική κατάληξη. Από εκεί και πέρα όλοι στην ομάδα της Λάρνακας γνωρίζουν ότι για να έχει αντίκρισμα το καλό ξεκίνημα του δεύτερου μισού της χρονιάς του 2022 πρέπει να συνεχίσουν με τους ίδιους ρυθμούς και πρώτο μισό του 2023 με σκοπό να εξασφαλίσουν θέση στο πρωτάθλημα που θα οδηγήσει στην Ευρώπη και τη νέα χρονιά. Συνάμα στόχος της ομάδας είναι να προχωρήσει όσο περισσότερο μπορεί στο Κόνφερενς Λιγκ και να απολαύσει όσο γίνεται την ευρωπαϊκή εμπειρία.

τέλος χάρισαν και την πρόκριση. Ποιος μπορεί να μη θυμάται το παλκαρισό «διπλό» των παικτών του Όλτρα μέσα στην Πολωνία κόντρα στους Ουκρανούς με 1-0, αλλά φυσικά και τη «μαχητική» ισοπαλία 3-3 μέσα στο «ΑΕΚ Αρένα» για να σφραγιστεί η πρόκριση στο Κόνφερενς Λιγκ.

Όλα αυτά τα επιτεύγματα θα μείνουν αξέχαστα στις μνήμες όλου του

Το πρωτάθλημα

Εκτός από την εξαιρετική πορεία στην Ευρώπη η λαρνακιώτικη ομάδα πραγματοποιεί εξίσου πολύ καλή πορεία και στο πρωτάθλημα, καθώς μετά την πάροδο 16 αγώνων και μετά από οκτώ σερί νίκες, έφτασε στους 37 βαθμούς και «αγκάλιασε» την κορυφή. Το σύνολο που έφτιαξε ο Τσάβι Ρόκα κατάφερε να είναι η μοναδική ομάδα από τις τρεις που προκρίθηκαν

σε ευρωπαϊκό όμιλο, να μπορεί να διεκδικεί και με αξιώσεις το πρωτάθλημα, καθώς Απόλλων και Ομόνοια απέχουν αρκετά από τις πρώτες θέσεις της βαθμολογίας.

Η ομάδα της Λάρνακας με τη δυναμική του «ΑΕΚ Αρένα», το γεμάτο σύνολο που έχει, τους σωστούς χειρισμούς της διοίκησης και με τους Τσάβι Ρόκα και Λούις Όλτρα να συνεργάζονται άψογα κατάφερε να πετύχει κάτι που για πολλές ομάδες φαντάζει «όνειρο απατηλό» να συνδυάσει Ευρώπη και πρωτάθλημα, όμως δεν είναι τυχαίο που η ΑΕΚ κατάφερε αυτό το γεγονός.

Από πέρυσι το καλοκαίρι που επέστρεψε ο Τσάβι Ρόκα μπήκε ένα πλάνο, το οποίο θα απέδιδε σε μερικά χρόνια, όμως τελικά έφερε άμεσα αποτελέσματα. Ουσιαστικά ο λόγος που φέτος η ΑΕΚ απολαμβάνει

αυτές τις επιτυχίες και διανύει την συγκεκριμένη πορεία είναι γιατί οι βάσεις χτίστηκαν από τα πέρυσι. Αρχικά ο περισσότερος κορμός της ομάδας από πέρυσι συνεχίζει και φέτος, με τον Ισπανό τεχνικό διευθυντή να βάζει απλώς κάποιες επιπρόσθετες «πινελιές» με παίκτες που έκαναν τη διαφορά. Όπως οι Πέρε Πονς, Όιερ Σανχούρχο, Ράφα Λόπες και να μην ξεχνάμε και τον «κέρβερο» Κέβαν Πίριτς. Επίσης το σημαντικότερο για το ρόστερ που διαθέτει η ΑΕΚ είναι το γεγονός ότι μπορεί να θεωρηθεί πλήρες, καθώς σε κάθε θέση διαθέτει σίγουρα δύο ισάξιους παίκτες που μπορεί να αντικαταστήσει ο ένας τον άλλο ανά πάσα στιγμή. Όπως όλες οι ομάδες θα περάσουν τραυματισμούς, έτσι πέρασε και η ΑΕΚ, όμως κατάφερε να μη χάσει βαθμούς, γιατί είχε βάθος στο ρόστερ της.

Από εκεί και πέρα ο Τσάβι Ρόκα το καλοκαίρι κατάφερε να κάνει μια πολύ καλή επιλογή όσον αφορά τον προπονητή της ομάδας. Μπορεί πέρυσι ο Ντάβιντ Μπαντία να εξασφάλισε τη δεύτερη θέση που οδηγούσε στο Τσάμπιονς Λιγκ, όμως δεν έτυχε ποτέ την εμπιστοσύνη από τον Ισπανό τεχνικό διευθυντή που ο ίδιος θέλησε να φέρει άλλον προπονητή. Η επιλογή του είναι γνωστή και ακούει στο όνομα «Χοσέ Λούις Όλτρα». Το έργο του Ισπανού κόουτς είναι γνωστό, σε αυτόν να ανήκει το μισό μερίδιο επιτυχίας της φετινής πορείας, για αυτό και έχει κερδίσει τον σεβασμό όλων. Αυτά λοιπόν είναι τα πιο σημαντικά στοιχεία της ΑΕΚ για τη φετινή επιτυχημένη σεζόν.

ΑΠΟΨΕΙΣ

Άγιε Βασίλη... φέρε ξένους

Του ΧΡΙΣΤΟΥ ΖΑΒΟΥ

Και καλό παιδί ήμουνα και τα μαθήματά μου μελέταγα και τους γονείς μου ποτέ δεν θυμάωσα, ούτε και κοροϊδεύω τ' άλλα παιδιά. Με βάση τους δικούς σου κανόνες, απ' ό,τι καταλαβαίνω δικαιούμαι και εγώ να ζητήσω δώρο να μου φέρεις και δεν μπορείς να μου το αρνηθείς. Επειδή ξέρω ότι εκτός από χοντρούλην είσαι και καλούλην, θα ήθελα να σου πω να φορτώσεις στο έλκνηρό σου ξένους διαιτητές και να τους φέρεις στο νησάκι μας, για να πάει η χρονιά καλά, χωρίς μίσος, φανατισμό, καβγάδες και αντιπαλότητα. Αν είναι κιόλας φέρε τους όχι απαραίτητα την Πρωτοχρονιά, αλλά και λίγους μήνες μετά οπότε και ξεκινάει η Β' φάση. Μην με ρωτάς γιατί θέλω ξένους και φέτος, γιατί είναι εύκολο να στ' απαντήσω. Ο πρώτος λόγος είναι ότι το έχουμε συνηθίσει και είναι και απολαυστικό. Είναι διαφορετικό να κρατάει σφουρίχτρα ένας ξένος παρά οι δικοί μας, που καλοί ή κακοί, σημασία δεν έχει αφού φοβούνται τον ισκίο τους. 100 τοις 100 χαμηλότερου επιπέδου. Καλά, καλά διαπίστευσε αγώνα Σαλαμίνα - Ερμιά πριν από κάτι χρόνια, ο Πολωνός που έκανε τον τελικό Μουντιάλ στο Κατάρ με τον Μέσι και τον Εμπαπέ. Καλύτερος από τους δικούς μας δεν νομίζεις ότι είναι;

Ο δεύτερος λόγος που είναι ίσως πιο σημαντικός έχει να κάνει με την προκατάληψη. Καρκίνωμα πες το, πάθηση σοβαρή πες το, αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους λόγους που η τοξικότητα παραμένει το σοβαρότερο στοιχείο στον χώρο του κυπριακού ποδοσφαίρου.

Άμα όμως οι ξένοι διαιτητές είναι εδώ, όλα παν στράφι. Ως διά μαγείας όλα εξαφανίζονται και αντί για σκοτάδι έχουμε φως. Αντι να καβγαδίζουμε και να ουρλιάζουμε για αμφοισβητούμενες φάσεις, μιλάμε για ποδόσφαιρο και την τακτική του ενός ή του άλλου προπονητή.

Αντι να μιλάμε κυδαία, προσβάλοντας κάθε όσιο και ιερό της μιας ή της άλλης ομάδας, εκθειάζουμε την προσπάθεια ενώ άμα λάχει δίνουμε και συγχαρητήρια. Ναι. Μας το έμαθαν άθελά τους, οι ξένοι διαιτητές και αναγνωρίζουμε την ανωτερότητα του αντιπάλου.

Σε παρακαλώ λοιπόν, Άγιε Βασίλη, άμα είναι να χαμογελάσουμε λίγο, άμα θες να μας δεις που χαιρόμαστε βλέποντας το παιχνίδι, κάνε τα αδύνατα, δυνατά και φέρε ξένους στην Κύπρο μας. Και αν στην πορεία σου, κάποιος σου σφουρίξει ότι δεν χρειάζονται και θα μείνουμε με τους τούπους, αγνόησέ τον. Μάλλον την αφεντιά του σκέφτεται, πώς θα βγάλει περισσότερα λεφτά και πώς θα δαμάσει τον υπέροχο κόσμο-πελάτη της ομάδας του...

Επιβραβεύοντας τις αδυναμίες

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΟΓΙΑΤΗ

Δύσκολο να αποδεχθεί κάποιος, πως ο πρόεδρος της Επιτροπής Διατησίας διαπιστώνει σημαντική βελτίωση στην απόδοση των Κύπριων διατηπών, σε βαθμό που να δικαιολογεί και να αναδεικνύει, στην καθιερωμένη πλέον και σε εβδομαδιαία βάση, επεξήγηση φάσεων από Τμήμα Διατησίας της ΚΟΠ. Αρχίσαμε με ξένους διαιτητές, αγωνιστικού χώρου και βαριστες, σε δύο ή τρία παιχνίδια της κάθε αγωνιστικής, αναλόγως αξιολόγησες και εκτιμήσαμε βαθμού δυσκολίας. Ακολουθώντας και σε μια περίοδο που τα πλείστα ευρωπαϊκά πρωταθλήματα είχαν διακοπή, λόγω Μουντιάλ, η συμμετοχή ξένων διαιτητών περιορίστηκε στο ένα παιχνίδι, εξαίρεση ο συνδυασμός κύπριου διαιτητή - ξένου βαριστα στο ντέρμπι ΑΠΟΕΛ - Ανόρθωσης και φθάσαμε στο 100% κυπριακής σύνθεσης διαιτητών, σε όλους τους αγώνες της τελευταίας αγωνιστικής του 2022.

Εύλογο λοιπόν το ερώτημα, ως προς την απόφαση, τη φιλοσοφία αλλά και τα κίνητρα του Μίλορντ Μάτζιτς, σε σχέση με τις επιλογές του. Κατανοητό πως ο κύριος Μάτζιτς προσλήφθηκε στην ΚΟΠ όχι για να επιλέγει διαιτητές από το εξωτερικό, αλλά για να βοηθήσει στη βελτίωση της κυπριακής διατησίας. Έργο και αποστολή κάθε άλλο παρά εύκολα. Πιστεύει όμως ο πρόεδρος της Ε.Δ., πως αγνοώντας ή κλείνοντας τα μάτια σε σοβαρά λάθη, από συγκεκριμένους κύπριους διαιτητές, μπορεί να φέρει εις πέρας την αποστολή του; Εύλογο η και απoria ως προς την αντίδραση ή τη μη αντίδραση των εργοδοτών του κυρίου Μάτζιτς, την ΚΟΠ δηλαδή. Είναι ικανοποιημένη η ηγεσία της Ομοσπονδίας με τους χειρισμούς του, συμφωνεί πως η εικόνα των Κυπρίων διαιτητών είναι τέτοια που να μην προκύπτει ανάγκη για κάθοδο ξένων; Έχει η ΚΟΠ λόγο ή ρόλο στις αποφάσεις ως προς τη συχνότητα και τον αριθμό ξένων διαιτητών στο φετινό πρωτάθλημα;

Ερωτήματα στα οποία δεν αναμένονται απαντήσεις, όπως ανάλογα συμβαίνει εδώ και χρόνια. Έστω και αν η εικόνα των Κυπρίων διαιτητών παραμένει καταθλιπτική, έστω και αν το ίδιο το Τμήμα Διατησίας της ΚΟΠ επεξηγεί πολλές φορές την σοβαρή αδυναμία τους σε πολλές φάσεις...

ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ

Φέρτε μας το Ευρωπαϊκό: Άλλη μια νίκη για την Ομόνοια που συνεχίζει την αήττητη πορεία της στο πρωτάθλημα πετόσφαιρας. Κέρδισε την περασμένη Δευτέρα την Ανόρθωση με 3-0 (33-31, 25-23, 25-18), στον εξ αναβολής αγώνα για την 5η αγωνιστική και διατηρήθηκε στην κορυφή της βαθμολογίας. «Φέρτε μας το Ευρωπαϊκό» φώναζαν εν χορώ οι φίλοι της ομάδας που βρέθηκαν στο «Τάσος Παπαδόπουλος Ελευθερία» ιθούμενοι από την πρόκριση της στους 8 του CEV Challenge Cup. Λέτε;

Αμρ Ουάρντα: Όσο δεν παίζει βασικός ο Αμρ Ουάρντα υπάρχει θέμα. Γιατί απλούστατα θεωρείται ότι δεν... γίνεται να μην είναι βασικός. Βέβαια αυτό που καταλαβαίνει ο Αιγύπτιος

εννοείται ότι δεν ισχύει πουθενά στον κόσμο. Αυτός όμως... εκεί.

Γιαν Λέτζιακς: Ο Γιαν Λέτζιακς κάνει τη χειρότερη του χρονιά αλλά είναι συνεχώς βασικός. Πόσο δηλαδή πιο άσχημα πρέπει να παίξει ο Τσέχος για να καθίσει στον πάγκο.

Περί επενδυτών: Οι επενδυτές είναι η μόδα της εποχής. Όλοι ψάχνουν επενδυτές. Όσοι ανθιστάνται πρωκτικά, οπαδοί οργανωμένοι και μη, παράγοντες είναι δικαίωμά τους. Η καρδιά, η ψυχή, το φιλότιμο η ευσυνειδησία δεν αρκούν στις σημερινές συνθήκες. Βέβαια ούτε τα λεφτά κάνουν τις ομάδες. Άρα χρειάζονται σοβαροί επενδυτές με επαγγελματική οργάνωση και απόδοση των επενδύ-

σεων τους και όχι τυχεράσσοι αετονήχδες και λαμόγια. Η καρδιά, η ψυχή, το φιλότιμο και η ευσυνειδησία είναι μεν χρήσιμα πράγματα, αλλά χωρίς τα λεφτά οι στόχοι δύσκολα υλοποιούνται. Οι δε υψηλοί στόχοι με τίποτα.

Πουλά και φεύγει: Το σύνθημα πούλα και φεύγε ακουγόταν πολύ συχνά το τελευταίο χρονικό διάστημα. Σε μεγάλο βαθμό εξελίχθηκε σε λαϊκή απαίτηση η αποχώρηση του μεγαλύτερου της Ανόρθωσης Χρίστου Πουλλάτση. Η αρχή λοιπόν έγινε. Αποχώρησε από τη θέση του προ-εδρου, μένει να δούμε το επόμενο βήμα και ως προς τη συμμετοχή του στο μετοχικό κεφάλαιο. Στην ουσία και αφού φεύγει, πούλαει... Υπάρ-

χουν οι ενδιαφερόμενοι, έχουν όλοι αυτοί που απαιτούν με την αποχώρησή του έτοιμες λύσεις. Ο χρόνος θα δείξει και σύντομα...

Τμήμα Διατησίας ΚΟΠ: Η ανάλυση και επεξήγηση φάσεων από το Τμήμα Διατησίας της ΚΟΠ, σκοπό έχει να κατανοήσει καλύτερα ο φιλάθλος κάποιους κανονισμούς σε σχέση με συγκεκριμένες αποφάσεις διαιτητών και σε συνδυασμό με τη χρήση του VAR. Αν η επιλογή συγκεκριμένων φάσεων ή και η ανάλυση - επεξήγηση τους γίνεται σκοπό να «προστατευθούν» κάποιες διαιτητές, η τακτική αυτή όχι μόνο δεν βοηθά τον σκοπό της όλης διαδικασίας, αλλά αντίθετα δημιουργεί και μεγαλύτερο πρόβλημα - προκατάληψη.

Μεταβολές εβδομάδας

Χ.Α.Κ.
-0,63%

Χ.Α.
-0,04%

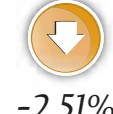
-1,62%

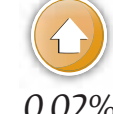
-4,41%

-5,50%

-2,51%

0,02%

ΜΕΣΑ ΣΤΟ 2022
Ακυρώθηκαν
συμφωνίες
χρηματοδότησης
75 δισ. δολ.
Σελ. 10

Πετρέλαιο
3,23%

€/δ
0,14%

ΔΙΑΒΑΣΤΕ

ΥΠΟΧΩΡΟΥΝ ΟΙ ΜΕΤΟΧΕΣ

Μετ' εμποδίων ανάπτυξη ηλεκτροκίνησης διεθνώς

Στη διάρκεια του περασμένου έτους οι επενδυτές διοχέτευσαν μεγάλα ποσά στην καινοτόμα αυτοκινητοβιομηχανία ηλεκτροκίνητων οχημάτων. Καθώς τα επιτόκια αυξάνονται παντού και οι αγορές κλονίζονται, έχουν υποχωρήσει οι μετοχές πολλών από τις νεοφυείς εταιρείες ηλεκτροκίνητων. Σελ. 11

ΕΛΛΑΔΑ

Σε 11 χρόνια έκλεισαν 2.286 παντοπωλεία

Πάνω από το 1/3 των μικρών παντοπωλείων και των μεμονωμένων καταστημάτων τροφίμων «χάθηκαν» την περίοδο 2010-2021, καθώς 2.286 καταστήματα διέκοψαν τη λειτουργία τους. Αντιθέτως, το ίδιο διάστημα ο αριθμός των σούπερ μάρκετ αυξήθηκε από τα 2.520 στα 2.700 καταστήματα. Σελ. 9

ΑΥΞΗΣΗ ΠΕΡΑΝ ΤΟΥ 40%

Ρεκόρ μεταβιβάσεων ακινήτων στην Ελλάδα

Μεγάλη αύξηση σημείωσαν το 2021 οι αγοραπωλησίες και οι γονικές παροχές ακινήτων στην Ελλάδα. Οι αγοραπωλησίες ακινήτων ανήλθαν σε 104.746, αυξημένες κατά 40,1% έναντι 74.769 το 2020, ενώ οι γονικές παροχές αυξήθηκαν κατά 90,6%, καθώς πραγματοποιήθηκαν 49.452 πράξεις. Σελ. 12

Χρηματοδοτικές ανάγκες ύψους 1,52 δισ. το 2023

Στις διεθνείς αγορές για άντληση 1 δισ. ευρώ η Κύπρος με Ομόλογο EMTN

Η Κύπρος προτίθεται να βγει στις διεθνείς αγορές με έκδοση Ευρωπαϊκού Μεσοπρόθεσμου Ομολόγου (EMTN) το 2023 με σκοπό να αντλήσει 1 δισ. ευρώ. Στο ποσό αυτό περιλαμβάνεται και η έκδοση ομολόγου βιωσιμότητας (sustainability bond), παρεμφερές του

πρασίνου ομολόγου (green bond). Σύμφωνα με το Χρηματοδοτικό Πρόγραμμα 2023, προβλέπονται επτάσιες χρηματοδοτικές ανάγκες της τάξης του 1,52 δισ. ευρώ. Πιθανώς, αυτό το 1 δισ. που θα λάβει η Κύπρος από τις διεθνείς αγορές να απαρτίζεται από μία «κλασική»

έκδοση 0,5 δισ. και από μία άλλη επίσης 0,5 δισ. που θα είναι με ομόλογο βιωσιμότητας. Σημειώνεται πως η Κύπρος θα προχωρήσει για πρώτη φορά σε έκδοση με ομόλογο βιωσιμότητας (sustainability bond). Όπως διαφαίνεται από το ετήσιο χρηματοδοτικό πρό-

γραμμα του 2023 που ετοίμασε το Γραφείο Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους, ο υπόλοιπος δανεισμός θα γίνει με εγχώρια τριμηνιαία γραμμάτια δημοσίου, με εξαετή εγχώρια ομόλογα για ιδιώτες και με δάνεια από υπερεθνικούς οργανισμούς. Σελ. 3

Υψηλοί τζίροι και ρεκόρ επισκεψιμότητας στην αγορά

Υψηλούς τζίρους και επισκεψιμότητα απολαμβάνει από τις αρχές της εβδομάδας η αγορά, με αποκορύφωμα την παραμονή Χριστουγέννων, η οποία χαρακτηρίζεται ως η πιο εμπορική μέρα του χρόνου. Μάλιστα το γεγονός ότι φέτος συνέπεσε με την εμπορικότερη μέρα της εβδομάδας, το Σάββατο, μεταφράζεται σε νέα ρεκόρ κινητικότητας αλλά και πωλήσεων. Οι εικόνες στην αγορά κατά τις τελευταίες μέρες του έτους αποτελούν μια νότα αισιοδοξίας και μια ένδειξη ότι παρά τις πληθωριστικές πιέσεις, το λιανικό θα κλείσει με θετικό πρόσημο το 2022.

ΑΝΑΛΥΣΗ / Των ΑΝΔΡΕΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ και ΟΜΗΡΟΥ ΠΙΣΣΑΡΙΑΗ

ΕΚΤ και νομισματική πολιτική 2023

Τα τελευταία χρόνια, μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, οι μεγαλύτερες κεντρικές τράπεζες έχουν διαθέσει περισσότερα από \$25 τρις. προς στήριξη της παγκόσμιας οικονομίας. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) δεν αποτελεί εξαίρεση, έχοντας δαπανήσει πέραν των €5 τρις. για αγορά ομολόγων στο πλαίσιο του προγράμματος ποσοτικής χαλάρωσης, το οποίο στόχευε στην ενίσχυση του ιδιαίτερα χαμηλού πληθωρισμού και στην αναθέρμανση της οικονομίας.

Σήμερα, η κατάσταση έχει πλέον διαφοροποιηθεί σημαντικά: ο πληθωρισμός καλπάζει σε επίπεδα που αγγίζουν το 10% και η ΕΚΤ προσάρμοσε την προσέγγισή της, υιοθετώντας περιοριστικά, σταθεροποιητικής φύσης, μέτρα. Κατά

το 2022, σημειώθηκαν διαδοχικές αυξήσεις επιτοκίων. Εντός του 2023, η ΕΚΤ στοχεύει στην απορρόφηση ρευστότητας μέσω πώλησης ομολόγων. Η πολιτική της ΕΚΤ κατά το νέο χρόνο, εστιάζεται στα ακόλουθα:

Πρώτο, αν και ο πληθωρισμός έχει αρχίσει να δείχνει σημάδια αποκλιμάκωσης, παραμένει σε υψηλά επίπεδα. Επομένως, στο πλαίσιο της προσπάθειας μείωσης του πληθωρισμού στο επιθυμητό επίπεδο του 2%, η ΕΚΤ δεν έχει άλλη επιλογή από τη συνέχιση της πολιτικής αύξησης επιτοκίων. Αναμένεται, ωστόσο, να το πράξει με λιγότερη ένταση, όπως φάνηκε και στην πρόσφατη συνεδρία της, στις 15 Δεκεμβρίου, κατά την οποία το βασικό επιτόκιο αυξήθηκε μόνο κατά 50 μονάδες βάσης.

Δεύτερο, οι αυξήσεις επιτοκίων έχουν ήδη οδηγήσει στην αύξηση του κόστους δανεισμού των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων. Με τις αποδόσεις των πλειστων δεκαετών κρατικών ομολόγων να έχουν αυξηθεί σημαντικά, το στήριγμα που προσέφερε εδώ και χρόνια η επεκτατική νομισματική πολιτική στις κυβερνήσεις έχει εξαντληθεί.

Τρίτο, το κόστος δανεισμού αυξάνεται ταυτόχρονα, τόσο για τις επιχειρήσεις όσο και για τα νοικοκυριά. Σε μια περίοδο που το κόστος βασικών αγαθών (π.χ. ενέργεια, καύσιμα, φαγητό) έχει αυξηθεί σημαντικά, ένα νέο κύμα δανειακών αθετήσεων είναι πιθανό, επηρεάζοντας δυσμενώς τις τράπεζες αλλά και τις κυβερνήσεις, των οποίων οι δαπάνες

στήριξης των ευάλωτων ομάδων συνεχίζουν να διογκώνονται.

Τέταρτο, το 2023 είναι έτος κατά το οποίο οι εκδόσεις ομολόγων στην Ευρώπη θα είναι σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα που πιθανόν να αγγίξουν τα €400 δισ. Το κόστος έκδοσης θα είναι αντιστοίχως υψηλό με τις ανάλογες επιπτώσεις. Στην προσπάθεια περιορισμού περαιτέρω αρνητικών επιπτώσεων, η ΕΚΤ αναμένεται να προχωρήσει αρχικά σε επιβράδυνση επανεπενδύσεων των ομολόγων που λήγουν, στη συνέχεια σε πλήρη παύση των επανεπενδύσεων και τέλος σε πωλήσεις των ομολόγων στην κατοχή της.

Συνολικά, και παρόλες τις θετικές προσδοκίες, το νέο έτος προκλή-

σεων, δεδομένων και των γενικότερων γεωπολιτικών προκλήσεων και ιδιαίτερα των εξελίξεων στην Ουκρανία, παρά το αναμενόμενο άνοιγμα της κινεζικής οικονομίας. Η πολιτική της ΕΚΤ θα είναι ύψιστης σημασίας για την ευρωπαϊκή οικονομία. Ειδικότερα, επισημαίνονται οι επιπτώσεις στις αγορές ομολόγων, ιδιαίτερα για τις ευάλωτες οικονομίες, σε περίπτωση που η ΕΚΤ χρειαστεί να παρέμβει για να διασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία της αγοράς κρατικού χρέους.

Ο κ. Ανδρέας Χαράλαμπος είναι οικονομολόγος και πρώην διευθυντής στο Υπουργείο Οικονομικών. Ο κ. Όμηρος Πισσαρίαρης είναι διευθυνών σύμβουλος της PricewaterhouseCoopers Investment Services.

Απόδοση δεκαετών ομολόγων		
	Απόδοση	Εβδομαδιαία αλλαγή
Κύπρος	4,24%	0,18%
Γερμανία	2,30%	0,23%
Γαλλία	2,90%	0,31%
Ιταλία	4,42%	0,28%
Ισπανία	3,37%	0,23%
Ιρλανδία	2,87%	0,22%
Ελλάδα	4,42%	0,30%
Ην. Βασίλειο	3,56%	0,33%

Βαθμολογία από οίκους αξιολόγησης		
Οίκος Αξιολόγησης	Μακροπρόθεσμο Χρέος	Προοπτικές (outlook)
DBRS	BBB	Σταθερή
Fitch	BBB-	Σταθερή
Moody's	Ba1	Θετική
S&P	BBB	Σταθερή

Σας ευχόμαστε καλές γιορτές & ευτυχισμένους ο νέος χρόνος!

www.pwc.com.cy

ΑΝΑΛΥΣΗ

Του ΚΑΛΟΥΜ ΠΙΚΕΡΙΝΓΚ*

Βαρύ το τίμημα του πολέμου στην Ουκρανία για τη Βρετανία

Μια υγιής ανάκαμψη της ζήτησης μετά τη μεγάλη ύφεση το 2020 στο Ηνωμένο Βασίλειο οδήγησε τελικά σε αυξήσεις των μισθών. Αν δεν συνέβαινε η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία και η επακόλουθη παγκόσμια ενεργειακή κρίση, η χαμηλή ανεργία και τα σταθερά κέρδη στις αποδοχές θα λειτουργούσαν υποστηρικτικά σε μια κανονική οικονομική ανάκαμψη και μια τόνωση της ευμερείας.

Η ενεργειακή κρίση που προκλήθηκε ανέκοψε τις αυξήσεις μισθών και τη μείωση της ανεργίας.

Ωστόσο, η άνοδος των τιμών της ενέργειας και των τροφίμων από τον φετινό Μάρτιο έχει ωθήσει τον πληθωρισμό σε υψηλό 40 ετών. Το τεράστιο χάσμα μεταξύ των μισθών σε ονομαστικούς και πραγματικούς όρους δείχνει την κλίμακα των επιπτώσεων του πολέμου στο βιοτικό επίπεδο του Ηνωμένου Βασιλείου. Η ίδια ιστορία παρατηρείται σε μεγάλο τμήμα του υπόλοιπου κόσμου. Επειδή τα στοιχεία της αγοράς εργασίας συχνά καθυστερούν να αποτυπώσουν τις ευρύτερες οικονομικές τάσεις, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι η απασχόληση, οι κενές θέσεις και οι μισθοί διατηρήθηκαν σε μεγάλο βαθμό σε καλά

επίπεδα κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού παρά τη γενικότερη αποδυνάμωση. Όμως, καθώς η Βρετανία σταδιακά περιπίπτει βαθύτερα σε ύφεση εντός του χειμώνα, η εξασθένιση στη ζήτηση εργασίας και οι αυξανόμενες απολύσεις θα αλλάξουν την ισορροπία ζήτησης και προσφοράς. Ενόσω η ζήτηση εργασίας μειώνεται σε σχέση με την προσφορά, οι πιέσεις στους ονομαστικούς μισθούς θα πρέπει να αρχίσουν να αμβλύνονται.

Παράλληλα, η ανεργία θα αυξάνεται συγκρατημένα, κατά τις προβλέψεις, από 3,7% επί του παρόντος στο ανώτατο όριο του 5% μέχρι τα τέλη του 2023. Ο δε αριθμός των κενών θέσεων αρχίζει να υποχωρεί από τα υψηλά του επίπεδα-ρεκόρ, ενώ ο αριθμός των εργαζομένων, που είναι εγγεγραμμένοι ως άνεργοι, αρχίζει να μεγαλώνει.

Η ιστορία δείχνει ότι τέτοιες στροφές ξεκινούν αργά, αλλά επιταχύνονται γρήγορα. Δεν θα επαληθευτεί εάν τα θεμελιώδη μεγέθη της αγοράς εργασίας αρχίσουν να αποδυναμώνονται ταχύτερα τους επόμενους μήνες. Από μέρους τους οι αρμόδιοι αξιωματούχοι για τη χάραξη της νομισματικής πολιτικής αντιμετωπίζουν ένα δύσκολο πρόβλημα. Αν και το πραγματικό βιοτικό επίπεδο μειώνεται ραγδαία στο Ηνωμένο Βασίλειο με περιορισμένη προσφορά –για την οποία η έξοδος από την Ε.Ε. είναι μια σοβαρή αιτία–, η τροχιά της αύξησης των ονομαστικών μισθών τους τελευταίους μήνες εξακολουθεί να υπερβαίνει τον ρυθμό εκείνου που θα επανέφερε τον πληθωρισμό στον στόχο του 2% της Τράπεζας της Αγγλίας μετά το σοκ στις τιμές της ενέργειας. Η μέση εβδομαδιαία αύξηση των μισθών ήταν της τάξεως του 6,1% σε ετήσια βάση το τρίμηνο Αυγούστου - Οκτωβρίου. Αυτό είναι πιθανώς 2 ποσοστιαίες μονάδες πάνω από αυτό που μπορεί να διαχειριστεί βιώσιμα το Ηνωμένο Βασίλειο, δεδομένου του περιορισμένου αναπτυξιακού δυναμικού του.

* Ο κ. Κάλουμ Πικερνγκ είναι οικονομολόγος της Berenberg Bank.

ΔΗΚΤΗΣ

Μηχανισμός απενεργοποίησης

Ενθουσιασμένη με την κατάληξη των προσπαθειών παρουσιάστηκε η Ιταλίδα πρωθυπουργός μετά την ανακοίνωση συμφωνίας σε επίπεδο Ε.Ε. για εφαρμογή πλαφόν στο φυσικό αέριο. Η διαδικασία που ξεκίνησε πριν από αρκετούς μήνες ολοκληρώθηκε λίγο πριν εκπνεύσει το 2022, προκαλώντας ικανοποίηση στις «κάτω» χώρες για την τελική συμφωνία που τοποθετεί το πλαφόν για αγορές φυσικού αερίου στα 100 ευρώ τη μεγαβατώρα την στιγμή που η αρχική πρόταση που κατέθεσε η Κομισιόν έκανε λόγο για 275 ευρώ την μεγαβατώρα. Η συμφωνία έγινε κατορθωτή αφότου οι χώρες που διατηρούσαν επιφυλάξεις πετύχαν να εξασφαλίσουν μηχανισμό απενεργοποίησης που επιτρέπει την ακύρωση του πλαφόν κάτω από ορισμένες συνθήκες, διασφαλίζοντας έτσι ότι δεν θα υπάρξουν ελλείψεις κατά τους χειμερινούς μήνες.

Ευνοϊκή συγκυρία

Το «κλείσιμο» της κινεζικής οικονομίας λόγω covid-19, σε συνδυασμό με τις προσδοκίες για παγκόσμια ύφεση στα επόμενα τρίμηνα, οδηγεί τις τιμές του πετρελαίου χαμηλότερα. Η θετική αυτή εξέλιξη μόνο ικανοποίηση φέρνει καθώς λαμβάνει χώρα εν μέσω χειμερινών μηνών που οι απαιτήσεις σε πετρέλαιο είναι αυξημένες. Τα νέα δεδομένα «αναγκάζουν» τους αναλυτές να προβλέψουν ότι το 2023 θα είναι η χρονιά που οι τιμές του πετρελαίου θα κινηθούν κάτω από τα 100 δολάρια το βαρέλι και συγκεκριμένα γύρω στα 90 δολάρια το βαρέλι. Πιθανή αλλαγή της τάσης θα προκύψει εφόσον η κυβέρνηση στο Πεκίνο καταφέρει να τιθασεύσει το πρόβλημα που δημιουργεί η πανδημία στη χώρα γεγονός που θα επιτρέψει την επανεκκίνηση της οικονομίας. Σε μια τέτοια περίπτωση οι τιμές αναμένεται να εκτοξευθούν, ξεπερνώντας τα 100 δολάρια το βαρέλι, προσεγγίζοντας τα 120 δολάρια το βαρέλι.

Ιστορικό σκάνδαλο

Η κατάρρευση του ανταλλακτηρίου κρυπτονομισμάτων FTX θεωρείται πλέον το μεγαλύτερο χρηματοοικονομικό σκάνδαλο στην ιστορία των ΗΠΑ. Ως τέτοιο, έχει προκαλέσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στις αρχές οι οποίες ετοιμάζονται να «υποδεχθούν» τον ιδρυτή της FTX από τις Μπαχάμες όπου ζει στις ΗΠΑ προκειμένου να αντιμετωπίσει τις συνέπειες του νόμου. Σύμφωνα με τα έως ανακοινώνονται, οι 50 μεγαλύτεροι πιστωτές της FTX έχουν συνολικές απαιτήσεις που ανέρχονται στα 3 δισ. δολάρια. Να σημειωθεί ότι ο επικεφαλής της εταιρείας εν' ονόματι Sam Bankman-Fried με προσωπική περιουσία στα \$15 δισ. θεωρείτο ως πριν από μερικούς μήνες ο νέος Γουόρεν Μπάφετ.

Η θετική επίδοση της οικονομίας το 2022 δημιουργεί τα απαραίτητα «μαξιλάρια» για ομαλή προσαρμογή το 2023 οπότε και οι προσδοκίες είναι σαφώς πολύ περιορισμένες.

Μετοχική τρικυμία

Η πρόθεση των κεντρικών τραπεζών να συνεχίσουν την ανοδική πορεία των επιτοκίων προβληματίζει τους επενδυτές. Οι προβληματισμοί έχουν να κάνουν με το ενδεχόμενο η ύφεση που θα προκύψει να είναι μεγαλύτερη από ό,τι σήμερα αναμένεται και λιγότερο ελεγχόμενη από ό,τι υπολογίζεται. Σε ένα τέ-

τοιο σενάριο τα εταιρικά κέρδη αναμένεται πως θα παρουσιάσουν υστέρηση, προκαλώντας τρικυμία στις μετοχικές αξίες. Προβληματισμός επικρατεί και για τον κλάδο των ακινήτων, μιας και τα υψηλά επιτόκια δεν αποτελούν ευνοϊκή συνθήκη για άνθηση της αγοράς αφού συνήθως προκαλούν χαμηλή ζήτηση και άρα πίεση στις τιμές.

Επιχειρηματική επιπολαιότητα

Τον αντανάκλαστικό και επιπολαίο τρόπο με τον οποίο χειρίζεται σημαντικές επιχειρηματικές αποφάσεις επιβεβαίωσε ο Ίλον Μασκ όταν έθεσε το θέμα της παραμονής του ως επικεφαλής του Twitter σε δημοσκόπηση. Η ερώτηση που έθεσε στους χρήστες της πλατφόρμας έδωσε ξεκάθαρο αποτέλεσμα για μη παραμονή του, γεγονός που οδήγησε τον εκκεντρικό πολυεκατομμυριούχο επιχειρηματία να δηλώσει ότι θα αποχωρήσει μόλις βρει τον κατάλληλο αντικαταστάτη. Όσον αφορά στη συνέχεια, πρόθεση του Ίλον Μασκ εκτός από μέτοχο είναι να παραμείνει και επικεφαλής των ομάδων λογισμικού (software) και εξοπλισμού (hardware). Η κριτική που ασκείται αφορά στο γεγονός ότι πριν θέσει ένα θέμα σε δημοσκόπηση μέσω του Twitter, ο Ίλον Μασκ έχει λάβει τις αποφάσεις του και απλά θέλει να τις νομιμοποιήσει δείχνοντας παράλληλα την προήλυσή του στην δημοκρατική διαδικασία.

Η ΛΕΞΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Ελαστική Προσφορά

Ελαστική Προσφορά παρουσιάζουν τα αγαθά και οι υπηρεσίες των οποίων η μεταβολή στην προσφερόμενη ποσότητά τους είναι μεγαλύτερη από τη μεταβολή στην τιμή τους. Δηλαδή, η αύξηση (μείωση) της τιμής τους οδηγεί σε αύξηση (μείωση) της προσφερόμενης ποσότητάς τους, αλλά σε μεγαλύτερο βαθμό.

Μάριος Χαραλαμπίδης
Καθηγητής Διοίκησης και Οικονομικών
Cyprus Institute of Marketing / The Cyprus Business School

Αντίδοτα στη μοναξιά των εορτών

Απλά βήματα για τη διαχείριση του αρνητικού συναισθήματος

Της ΚΑΘΡΙΝ ΠΙΡΣΟΝ

Οι γιορτές συνήθως σηματοδοτούν μία περίοδο χαράς και συντροφικότητας. Σε πολλούς ανθρώπους, ωστόσο, προκαλούν αισθήματα έντονης μοναξιάς. Δεν υπάρχει σαφής στατιστική εικόνα σχετικά με τον αριθμό εκείνων που νιώθουν πολύ έντονα την έλλειψη σύνδεσης με τους γύρω τους τέτοιες ημέρες. Μελέτη που εκπονήθηκε το 2017 έδειξε ότι το 31% των ενήλικων Αμερικανών ένιωθε μοναξιά την εορταστική περίοδο. Οι χρονιές της πανδημίας ενίσχυσαν τα αρνητικά συναισθήματα, αυξάνοντας παγκοσμίως τη μοναξιά, η οποία σύμφωνα με τους ειδικούς ορίζεται ως η διαφορά μεταξύ της κοινωνικής επαφής που επιθυμεί να έχει κάποιος και αυτής που πραγματικά έχει. «Η μοναξιά και η μοναχικότητα δεν είναι το ίδιο πράγμα», εξηγεί ο Κόρι Φλόιντ, καθηγητής Επικοινωνίας στο Πανεπιστήμιο της Αριζόνας και συγγραφέας του βιβλίου «Η Θεραπεία της μοναξιάς». «Η μοναξιά είναι υποκειμενικό συναίσθη-

μα. Μπορεί την εορταστική περίοδο να περιβάλλεται από φίλους και συγγενείς και παρ' όλα αυτά να νιώθεις εντελώς απομονωμένος. Μπορεί, πάλι, να είσαι εντελώς μόνος και να είσαι γαλήνιος», εξηγεί. Το αίσθημα της μοναξιάς είναι και ένα εσωτερικό σήμα κινδύνου που μας «καλεί» να ικανοποιήσουμε το βασικό μας ένστικτο για ανθρώπινη σύνδεση. Οι βραχείες περιόδοι μοναξιάς είναι κάτι αναμενόμενο και φυσιολογικό, ακριβώς όπως όταν είμαστε πεινασμένοι ή διψασμένοι.

Υπάρχουν κάποιες στρατηγικές που θα σας βοηθήσουν να αμβλύνετε το αρνητικό συναίσθημα. Προσφέρετε εθελοντική εργασία, δραστηριότητα που αποδεδειγμένα αποτρέπει το στρες και τη θλιψη, ενώ ενισχύει το αίσθημα της ομαδικότητας. Ο δρ Φλόιντ εξηγεί: «Η μοναξιά προκαλεί εσωστρέφεια, ενώ ο εθελοντισμός εξωστρέφεια και επικεντρώνει τη σκέψη στο γεγονός ότι βοηθούμε κάποιους άλλους».

Ένας άλλος τρόπος για να καταπολεμήσετε τη μοναξιά σας είναι

«Οι γιορτές των Χριστουγέννων είναι μία περίοδος που σκεφτόμαστε για τις σχέσεις που έχουν χαθεί, ένα αγαπημένο μας πρόσωπο που απεβίωσε ή κάποιον συγγενή που απομακρύνθηκε. Μην αρνείστε τα συναισθήματά σας», τονίζουν οι ειδικοί.

να φέρετε στην επιφάνεια τη δημιουργικότητά σας, υπογραμμίζει η δρ Ζουλιέν Χολτ-Λούντσαντ, καθηγήτρια Ψυχολογίας και Νευροεπιστημών στο Πανεπιστήμιο Μπρίγκχαμ Γιανγκ. Η δημιουργικότητα μπορεί να βρει πολλές εκφράσεις. Μπορείτε να ζωγραφίσετε, να γράψετε, ή να παίξετε ένα μουσικό όργανο. Ταυτόχρονα σας δίνει την ευκαιρία να βρεθείτε με ανθρώπους που έχουν τα ίδια κόμπι. Επίσης, προκειμένου να περιορίσετε τα αρνητικά συναισθήματα των γιορτών αποφύγετε να φανταστώστε ότι η εορταστική περίοδος είναι μαγικά με ουσιαστική σύνδεση με τους αγαπημένους σας.

Μπορείτε να αναδιαμορφώσετε τις προσδοκίες και την οπτική σας. Αν βρίσκεστε σε μία μικρή οικογενειακή συνάντηση, απολαύστε αυτούς που είναι παρόντες και μη στενοχωριέστε για τους απόντες. Ένα, εξίσου, ισχυρό αντιδοτικό για τη μοναξιά είναι η ευγνωμοσύνη διότι, όπως εξηγεί η δρ Χολτ-Λούντσαντ, μας βοηθάει να εστιασούμε σε όσα έχουμε και όχι σε εκείνα που μας λείπουν. Γράψτε σε ένα χαρτί για ποιους λόγους είστε ευγνώμονες και πείτε σε όποιον θέλετε πόσο τον εκτιμάτε. «Πείτε στους ανθρώπους σας πόσο μεγάλη σημασία έχουν για εσάς», καταλήγει η καθηγήτρια.

Νέες εμπειρίες

Αν είστε μόνος περισσότερο από όσο θα επιθυμούσατε, προσπαθήστε να γεμίσετε τον χρόνο σας με κάτι ευχάριστο, προτείνει ο δρ Φλόιντ. Κάντε έναν περίπατο υπό το σελήνοφως, χαθείτε στις σελίδες ενός βιβλίου, φτιάξτε το αγαπημένο σας γλυκό και απολαύστε το. «Μετατρέψτε τη μοναξιά σας σε κάτι θετικό». Πάρτε βαθιές ανάσες και ευχαριστηθείτε τις νέες σας εμπειρίες.

Ένα από τα πιο δύσκολα της εορταστικής περιόδου όταν νιώθετε μοναξιά είναι η –λανθασμένη– αντίληψη πως είστε ο μοναδικός που αι-

σθάνεται έτσι. Όλοι οι ειδικοί θεωρούν ότι θα σας βοηθήσει εάν κατανοήσετε ότι κάτι τέτοιο δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. «Οι γιορτές είναι μία περίοδος που σκεφτόμαστε για τις σχέσεις που έχουν χαθεί, ένα αγαπημένο πρόσωπο που απεβίωσε ή κάποιον συγγενή που απομακρύνθηκε. Μην αρνείστε τα συναισθήματά σας», τονίζει ο δρ Φλόιντ. Είναι ιδιαίτερα ανακουφιστικό όταν επιτρέπουμε στον εαυτό μας να νιώσει τη νοσταλγία, την απώλεια, ακόμα και τη μοναξιά, αντί να αισθανόμαστε ντροπή για τα συναισθήματα που μας κατακλύζουν.

Στις αγορές για 1 δισ. το 2023 η Κύπρος

Μέσα στο ποσό αυτό των EMTN ομολόγων περιλαμβάνεται και ενδεχόμενη έκδοση ομολόγου βιωσιμότητας

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Η Κύπρος έχει σχεδιάσει να βγει στις διεθνείς αγορές με έκδοση Ευρωπαϊκού Μεσοπρόθεσμου Ομολόγου (EMTN) το 2023 με σκοπό να αντλήσει 1 δισεκατομμύριο ευρώ. Συγχρόνως, μέσα σε αυτό το 1 δισ. που θα βγει στις αγορές μέσω ομολόγου EMTN, περιλαμβάνεται και η έκδοση ομολόγου βιωσιμότητας (sustainability bond), παρεμφερές του πρασίνου ομολόγου (green bond). Σύμφωνα με την εκπόνηση του αρχικού Ετήσιου Χρηματοδοτικού Προγράμματος 2023 που ετοιμάστηκε, προβλέπονται ετήσιες χρηματοδοτικές ανάγκες

Το κόστος του δημόσιου χρέους αναμένεται να ανέβει τα προσεχή χρόνια μετά τις διαδοχικές αυξήσεις των επιτοκίων από την ΕΚΤ.

για το 2023 της τάξης του 1,52 δισ. ευρώ. Πιθανώς, αυτό το 1 δισ. που θα λάβει η Κύπρος από τις διεθνείς αγορές το 2023 να απαρτίζεται από μία «κλασική» έκδοση 0,5 δισ. και από μία άλλη επίσης 0,5 δισ. που θα είναι με ομολόγο βιωσιμότητας. Σημειώνεται πως η Κύπρος θα προχωρήσει για πρώτη φορά σε έκδοση με ομολόγο βιωσιμότητας (sustainability bond).

Όπως διαφαίνεται από το ετήσιο χρηματοδοτικό πρόγραμμα του 2023 που ετοίμασε το Γραφείο Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους, ο υπόλοιπος δανεισμός θα γίνει με εγχώρια τριμηνιαία γραμμάτια δημοσίου, με εξαετή εγχώρια ομολόγα

Οι συγκυρίες για ένα «δύσκολο 2023» που έρχεται ευνοούν τις απαιτήσεις της Κύπρου σε σχέση με το χρέος για το 2023 που ανέρχεται μόνο στο 1,52 δισ. ευρώ.

για ιδιώτες και με δάνεια από υπερεθνικούς οργανισμούς. Αναλυτικότερα, περί τα 300 εκατ. ευρώ θα αντλήσει η Κύπρος από εγχώρια τριμηνιαία Γραμμάτια Δημοσίου, 40 εκατ. ευρώ θα αντλήσει από ιδιώτες μέσω εξαετών εγχώριων ομολόγων και 180 εκατ. ευρώ θα λάβει μέσω δανείων από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, την Τράπεζα Αναπτύξεως του Συμβουλίου της Ευρώπης και την Ευρωπαϊκή επιτροπή.

Όπως γίνεται αντιληπτό, οι χρηματοδοτικές ανάγκες για το 2023 δεν είναι μεγάλες, αφού το μεγαλύτερο κομμάτι απορροφά το χρέος με τον διεθνή κωδικό αξίας

«XS1457553367». Το 2023 λήγει ο 7ετής δανεισμός που είχε λάβει η Κύπρος το 2016, με επιτόκιο το 3,75%. Γενικότερα η περίοδος 2023 - 2025 χαρακτηρίζεται από χαμηλές έως μέτριες ακαθάριστες ανάγκες χρηματοδότησης, με το δημοσιονομικό ισοζύγιο να εκτιμάται να καταγράφει πλεονάσματα με αυξητική τάση κατά την επόμενη τριετία. Οι χρηματοδοτικές ανάγκες του κράτους για το 2023 θα είναι χαμηλές, μόνο στο 1,52 δισ. ευρώ, έναντι άνω των 2,5 δισ. ευρώ που θα έχει για το 2024. Το 2025 οι ανάγκες υπολογίζονται στα επίπεδα του 2023. Οι συγκυρίες για ένα «δύσκολο 2023» που έρχεται ευνοούν τις απαι-

τήσεις της Κύπρου σε σχέση με το χρέος για το 2023. Προφανώς κανείς από το κράτος δεν είχε προβλέψει ότι θα ερχόταν ένας πόλεμος, άρα και οι επιπτώσεις του θα είναι εμφανείς το 2023 για να είχε ετοιμάσει ένα «άνετο» από χρηματοδοτικής πλευράς 2023. Είναι απλά «τυχερή» η Κύπρος σε αυτό το κομμάτι.

Στο 1,5% το σταθμικό κόστος

Το μέσο σταθμικό κόστος καρτοφυλακίου του χρέους ακολουθεί καθοδική πορεία προσεγγίζοντας το 1,5% στο τέλος Σεπτεμβρίου 2022, σε σύγκριση με 1,6% το 2021 και 4,2% το 2012. Όπως σημειώνεται σε σχετική έκθεση του Γρα-

ΕΤΗΣΙΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2023

(Νοέμβριος 2022 - εκατ. ευρώ)

Ευρωπαϊκά Μεσοπρόθεσμα Ομολόγα (EMTN)	1.000
Εγχώρια 3-μηνιαία Γραμμάτια Δημοσίου	300
Δάνεια από υπερεθνικούς οργανισμούς (ΕΤΕ, ΤΑΣΕ, ΕΕ)	180
Εξαετή Εγχώρια Ομολόγα προς Φυσικά Πρόσωπα	40
Συνολικό εγκεκριμένο μέγιστο ποσό δανεισμού Ιαν. - Δεκ. 2023	1.520

ΠΗΓΗ: ΓΡΑΦΕΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

φείου Διαχείρισης του Δημοσίου Χρέους η καθοδική πορεία του μέσου σταθμικού κόστους του δημοσίου χρέους αντικατοπτρίζεται στη μείωση των καταβληθέντων από την Κυπριακή Δημοκρατία τόκων. Ως κυριότεροι λόγοι της μείωσης της εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους αναφέρονται η βελτίωση της πιστοληπτικής αξιολόγησης του αξιόχρεου του μακροπρόθεσμου ομολόγου της Κυπριακής Δημοκρατίας, το περιβάλλον πολύ χαμηλών επιτοκίων στην ευρωπαϊκή αγορά, μια σειρά από συναλλαγές υποχρεώσεων καρτοφυλακίου που πραγματοποιήθηκαν τα προηγούμενα έτη και οι νέες εκδόσεις χαμηλού κόστους οι οποίες αντικατέστησαν υφιστάμενο χρέος με υψηλότερο επιτόκιο. Ωστόσο, αναμένεται ότι το κόστος του δημοσίου χρέους θα ανέβει τα προσεχή χρόνια μετά τις διαδοχικές αυξήσεις των επιτοκίων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για την αντιμετώπιση του εξαιρετικά υψηλού πληθωρισμού στην οικονομία.

Με αστερίσκο

Ακόμα δεν έχει αποφασιστεί εάν η Κύπρος για το 0,5 δισ. του «κλασικού» EMTN δανεισμού θα βγει

με παραδοσιακό τρόπο στις αγορές ή αν θα προχωρήσει με μία επανέκδοση παλαιότερου ομολόγου με τους ίδιους όρους (ΤΑΠ). Ως τώρα πάντως το Γραφείο Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους έχει δικαιωθεί με τις επιλογές του, άρα με ότι προχωρήσει θα είναι αποτέλεσμα μελετημένης κίνησης. Κάθε συναλλαγή δανεισμού στοχεύει κυρίως στη χρηματοδότηση του δημοσιονομικού ελλείμματος, στη διατήρηση του επιθυμητού επιπέδου των ταμειακών αποθεμάτων, στην αναχρηματοδότηση του ανεξόφλητου δημοσίου χρέους, και στην κάλυψη άλλων αναγκών που απορρέουν από την κυβερνητική πολιτική.

Στο 89,3% το χρέος

Σύμφωνα με το Γραφείο, το δημόσιο χρέος της Κύπρου εκτιμάται ότι θα μειωθεί κατά 14,3 μονάδες του ΑΕΠ το 2022, προσεγγίζοντας το 89,3% του ΑΕΠ σε σύγκριση με 103,6% του ΑΕΠ το 2021. Το 2023 εκτιμάται ότι το χρέος ως προς το ΑΕΠ θα συνεχίσει την πτωτική του τάση, προσεγγίζοντας το 83,3% του ΑΕΠ και θα μειωθεί περαιτέρω προσεγγίζοντας το 76,5% και 72,3% του ΑΕΠ το 2024 και το 2025 αντίστοιχα.

Κύπρος — το αύριο

ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ένα μεγάλο όραμα έγινε πράξη και συνεχίζεται

58 μεταρρυθμιστικές και 75 επενδυτικές δράσεις ύψους €4.2 δις

Δημιουργούμε 11.000 νέες θέσεις εργασίας και επιπλέον 7% οικονομική ανάπτυξη.

Οδηγούμε τη χώρα μας προς:

- ▶ Την πράσινη ανάπτυξη
- ▶ Τον ψηφιακό μετασχηματισμό
- ▶ Ένα ανθεκτικό σύστημα υγείας
- ▶ Μία ανταγωνιστική οικονομία με αποτελεσματικούς θεσμούς
- ▶ Ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα και κοινωνικό κράτος

Γινόμαστε ανθεκτικοί στις προκλήσεις του μέλλοντος.

cyprus-tomorrow.gov.cy

Σχέδιο Ανακρίψης και Ανθεκτικότητας

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ευρωπαϊκή Ένωση

ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Αισιοδοξία και προκλήσεις στον τουρισμό

Θετικά τα αποτελέσματα του 2022 και τα μηνύματα σημαντικών τουριστικών αγορών - Συνέντευξη γεν. δι/τριας του ΣΤΕΚ

Συνέντευξη στη ΜΑΡΙΑ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ

«Η μόνη βεβαιότητα η αβεβαιότητα» αναφέρει χαρακτηριστικά η γενική διευθύντρια του Συνδέσμου Τουριστικών Επιχειρήσεων Χρυσάιμιλη Ψηλογέννη, η οποία αναλύει τους παράγοντες οι οποίοι αναμένεται να λειτουργήσουν δυσμενώς στον τομέα του τουρισμού, αλλά και στην οικονομία ευρύτερα, την επόμενη χρονιά. Παρά τις προκλήσεις και τους αποσταθεροποιητικούς παράγοντες η αισιοδοξία, τουλάχιστον στο κομμάτι του τουρισμού, παραμένει και πηγάζει τόσο από τις φετινές επιδόσεις, όσο και από τα μηνύματα βασικών τουριστικών αγορών. Φυσικά, η αισιοδοξία προϋποθέτει και δράση, όπως επισημαίνει,

Έχει μεγάλη σημασία, η νέα κυβέρνηση που θα εκλεγεί να συνεχίσει την προσπάθεια για αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος και αύξηση της συνδεσιμότητας της χώρας μας.

τονίζοντας ότι είναι επιβεβλημένη η στροφή στον ποιοτικό τουρισμό, και παραθέτει συγκεκριμένα στοιχεία τα οποία ενισχύουν το συγκεκριμένο επιχειρήμα. Βαρύμετρο για την ανταγωνιστικότητα των ξενοδοχείων αναμένεται να αποτελέσει το κόστος ενέργειας και επαναλαμβάνει το αίτημα για επέκταση του Virtual Net Metering στα τουριστικά καταλύματα, χωρίς περιορισμούς. **—Προχωρώντας σε μια ανασκόπηση του 2022, ποια γεγονότα της προηγούμενης χρονιάς θεωρείτε ότι έχουν επηρεάσει θετικά ή αρνητικά, την πορεία του τουρισμού;**

—Αναμφίβολα το 2022 ήταν ένα έτος, το οποίο υποδεχθήκαμε με αυξημένες προσδοκίες. Οι ενδείξεις, που είχαμε, προμήνυαν μια καλή τουριστική χρονιά μετά από την ξηρασία του 2020 και το αναμικτό 2021 λόγω πανδημίας. Αυτή η θετική προδιάθεση και οι ενδείξεις ανατράπηκαν πλήρως εν μια νυκτί λόγω της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία και τα όσα επακολούθησαν με τις κυρώσεις της Δύσης, τις αντικυρώσεις της Ρωσικής Ομοσπονδίας και τις απαγορεύσεις στα ταξίδια. Η περίοδος που ακολούθησε ήταν ομολογουμένως πολύ δύσκολη, κα-

«Είχαμε ν' ανέβουμε ένα βουνό ερχόμενοι από τα βράχια της πανδημικής διέτις. Ωστόσο, αντιδράσαμε όλοι ορθά, Υφ. Τουρισμού, επιχειρήσεις και τουριστικοί φορείς με αποτέλεσμα η καλή πορεία του τουρισμού να έχει καθοριστική συμβολή στους θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας».

θώς έπρεπε να δράσουμε τάχιστα για να αναπληρώσουμε, στο μέτρο του δυνατού, τις μεγάλες απώλειες της ρωσικής αγοράς και αυτές της ουκρανικής. Είχαμε ν' ανέβουμε ένα βουνό ερχόμενοι από τα βράχια της πανδημικής διέτις. Ωστόσο, αντιδράσαμε όλοι ορθά, υφυπουργείο Τουρισμού, επιχειρήσεις και τουριστικοί φορείς με αποτέλεσμα η καλή πορεία του τουρισμού να έχει καθοριστική συμβολή στους θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας, οι οποίοι εκτιμώνται στο 6% του ΑΕΠ για το 2022.

—Υπάρχει ικανοποίηση σε σχέση με τις φετινές επιδόσεις του τουρισμού;

—Το βέβαιο είναι ότι τα αποτελέσματα της φετινής χρονιάς θα ήταν ακόμη καλύτερα, εάν δεν είχαμε τα προβλήματα στα οποία έχω αναφερθεί και προηγούμενος και τα οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία. Υπό αυτές τις περιστάσεις είμαστε ικανοποιημένοι με τις επιδόσεις. Είμαστε όμως ικανοποιημένοι και για άλλους λόγους, καθώς επιβεβαιώνεται η ορθότητα διαχρονικών θέσεων του ΣΤΕΚ. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η θέση, η οποία διατυπώνεται από την ίδρυση του ΣΤΕΚ το 1997,

ότι είναι επιβεβλημένη η στροφή στον ποιοτικό τουρισμό. Αυτό είναι το οποίο επιζήτη ο σύγχρονος τουρίστας και πλέον όλοι προτάσσουν την ανάγκη για παροχή ενός ποιοτικού τουριστικού προϊόντος. Έχουμε πολλές φορές, κατά το παρελθόν,

εντοπίσει και επισημάνει σημάδια κορεσμού του τομέα. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι το 2001 οι αφίξεις τουριστών στην Κύπρο ήταν 2,7 εκατ. και τα έσοδα σχεδόν €2,2 δισ., ενώ το 2019 όταν οι αφίξεις έφτασαν τα 3,9 εκατ., τα τουριστικά

έσοδα ήταν μόλις €2,6 δισ. Δηλαδή οι αφίξεις αυξήθηκαν κατά περίπου 40% και τα έσοδα μόλις 22%. Παρατηρούμε με ικανοποίηση ότι το 2022 η σύγκριση αφίξεων και εσόδων είναι βελτιωμένη καθώς μέχρι τον Σεπτέμβριο είχαμε 2,5 εκατομμύρια αφίξεις τουριστών οι οποίοι δαπάνησαν €1,9 δισ. χωρίς να παραβλέψουμε και τις πληθωριστικές πιέσεις και την αύξηση των τιμών της ενέργειας που επιβαρύνουν σε μεγάλο βαθμό το λειτουργικό μας κόστος. Είναι πάρα πολύ σημαντικό να διατηρηθεί αυτή η τάση, όπως και το άνοιγμα που έχουμε κάνει σε νέες πολλά υποσχόμενες αγορές. Έχει μεγάλη σημασία, λοιπόν, η νέα κυβέρνηση που θα εκλεγεί να συνεχίσει αυτή την προσπάθεια. Δεν μπορεί και δεν πρέπει για παράδειγμα να ατονήσει η προσπάθεια για αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος και η αύξηση της συνδεσιμότητας της χώρας μας. Ένα άλλο επίσης σημαντικό κεφάλαιο είναι η ανάληψη από τις τοπικές Αρχές του ρόλου και των ευθυνών που τους αναλογούν.

Αβεβαιότητα για το 2023

—Ποιες είναι οι εκτιμήσεις σας για την επόμενη χρονιά;

—Συμμερίζομαι την άποψη η

οποία διατυπώνεται από αρκετούς οικονομολόγους και αναλυτές ότι η μόνη βεβαιότητα είναι η αβεβαιότητα. Είναι, δυστυχώς, τόσο ρευστά και ευμετάβλητα τα δεδομένα που για άλλη μια χρονιά, την τέταρτη συνεχόμενη, δεν ξέρουμε τι μας περιμένει καθώς υπάρχουν πολλές πηγές αβεβαιότητας. Η διατήρηση του πληθωρισμού σε υψηλά επίπεδα και η αύξηση του ενεργειακού κόστους αποδυναμώνουν την αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών σε παραδοσιακές και αναδυόμενες αγορές όπως η Αγγλία, η Γερμανία και η Γαλλία. Το ευρύτερο αρνητικό οικονομικό κλίμα που επικρατεί μπορεί να επηρεάσει ποικιλοτρόπως, καθώς κάποιοι δυνητικοί μας πελάτες εν-

«Τη ρωσική αγορά θα πρέπει να την αντιμετωπίσουμε ως καινούργια και να την προσεγγίσουμε ξανά εξαρχής, όταν και εφόσον τελειώσει ο πόλεμος και αρθούν οι περιορισμοί στα ταξίδια».

δέχεται να αποφασίσουν να μην ταξιδέψουν, κάποιοι να κάνουν διακοπές για λιγότερες μέρες και κάποιοι ίσως επιλέξουν φθηνούς προορισμούς. Αβεβαιότητα εξακολουθεί να επικρατεί και για την έκβαση της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία. Σε κάθε περίπτωση, η ρωσική αγορά θα πρέπει να την αντιμετωπίσουμε ως καινούργια και να την προσεγγίσουμε ξανά εξαρχής, όταν και εφόσον τελειώσει ο πόλεμος και αρθούν οι περιορισμοί στα ταξίδια. **—Παρά τις προκλήσεις, υπάρχει αισιοδοξία για ανάκαμψη του τουρισμού. Σε ποιους παράγοντες οφείλεται;**

—Αισιοδοξία υπάρχει γιατί τα καταφέραμε το 2022 που ήταν πολύ δύσκολο και επειδή τα μέχρι στιγμής μηνύματα που λαμβάνουμε από σημαντικές αγορές δεν είναι αποθαρρυντικά. Παρόλα αυτά η αβεβαιότητα παραμένει τεράστια ενώ και το φαινόμενο των κρατήσεων της τελευταίας στιγμής παραμένει έντονο. Εμείς κάνουμε και θα συνεχίσουμε να κάνουμε ότι περνά από το χέρι μας για να έχει και το 2023 θετικό πρόσημο ο τουρισμός. Η αισιοδοξία, άλλωστε, πρέπει να έχει υπόβαθρο και αυτό το υπόβαθρο είναι η δράση.

Με πρωτοβουλίες η Κύπρος για τη ναυτιλία

Ζητάει υποστηρικτικά μέτρα για τα ευρωπαϊκά νηολόγια για αντιμετώπιση των επιπτώσεων από κυρώσεις και πλαφόν

Της ΜΑΡΙΑΣ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ

Δεν καταγράφουμε νέες απώλειες στο κυπριακό νηολόγιο δίδωσεν στην «Κ» ο υφυπουργός Ναυτιλίας Βασίλης Δημητριάδης. Όπως ανέφερε, από τον Οκτώβριο και την απόφαση για επιβολή πλαφόν στην τιμή του ρωσικού πετρελαίου καταγράφηκε η διαγραφή 20 δεξαμενοπλοίων, ενώ από την αρχή του έτους καταγράφηκαν διαγραφές περίπου 170 πλοίων 3,8 εκατ. ολικής χωρητικότητας, από τις οποίες οι 70, σχετίζονται με την επιβολή κυρώσεων στη Ρωσία. Την ίδια ώρα, ανέφερε, έγιναν 135 εγγραφές (ολικής χωρητικότητας 2,7 εκατ.). Συνολικά η απώλεια στο κυπριακό νηολόγιο υπολογίζεται γύρω στο 1 εκατ. ολικής χωρητικότητας, ή ποσοστό 20% του στόλου των δεξαμενοπλοίων και 4-5% του συνολικού στόλου. Βεβαίως, οι κυρώσεις αλλά και το βαριδίσι του τουρκικού εμπάργκο περιορίζουν τη δυναμική περαιτέρω ανάπτυξης της κυπριακής ναυτιλίας. Ως εκ τούτου, η κυπριακή πλευρά υπογραμμίζει την ανάγκη υιοθέτησης αντισταθμιστικών και υπο-

Συνολικά η απώλεια στο κυπριακό νηολόγιο υπολογίζεται γύρω στο 1 εκατ. ολικής χωρητικότητας, ή ποσοστό 20% του στόλου των δεξαμενοπλοίων και 4-5% του συνολικού στόλου.

στηρικτικών μέτρων για τα ευρωπαϊκά νηολόγια. Σε αυτό το πλαίσιο, η Κυπριακή Δημοκρατία αναμένεται να καταθέσει στην Κομισιόν συγκεκριμένες εισηγήσεις, κάτι που αναμένεται το πρώτο δεκαήμερο Ιανουαρίου. Ήδη, όπως ανέφερε ο Β. Δημητριάδης, το πλαίσιο εισηγήσεων για υποστηρικτικά μέτρα ετοιμάζεται αυτές τις μέρες και σε συνεννόηση με τη ναυτιλιακή βιομηχανία, με στόχο την κατάθεσή του μέχρι τις 10 του Γενάρη. Τον Φεβρουάριο και συγκεκριμένα στις 5/2, αναμένεται η

Στις 19 Ιανουαρίου, στη Λευκωσία, θα γίνει ανάλυση για τα πιθανά εναλλακτικά καύσιμα με τη συμμετοχή παραγόντων της παγκόσμιας ναυτιλιακής βιομηχανίας.

ανακοίνωση της απόφασης της Κομισιόν για τα μέτρα που θα εφαρμοστούν. Πρόκειται για νέα πρωτοβουλία της κυπριακής πλευράς για μετριασμό των επιπτώσεων των κυρώσεων. Υπενθυμίζεται ότι και τον Οκτώβριο η Κύπρος είχε

καταθέσει έγγραφο με 35 ερωτήματα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε μια προσπάθεια να συνδράμει στη διαμόρφωση ενός πιο σωστού και αποτελεσματικού εφαρμοστικού πλαισίου, για την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων στην ευ-

ρωπαϊκή ναυτιλία. Παράλληλα κάλεσε όλες τις χώρες της Ευρώπης και των G7 να ασκήσουν πιέσεις και σε τρίτα νηολόγια, με στόχο την υιοθέτησή τους σε τουλάχιστον 50-55% των νηολογίων παγκοσμίως, ώστε τα μέτρα να είναι αποτελεσματικά, ωστόσο, όπως ανέφερε, δεν έχει ασκηθεί επιρροή σε τρίτα νηολόγια για να συμβληθούν.

Swot Analysis

Πέραν των κυρώσεων, η ναυτιλία καλείται να διαχειριστεί την ανάγκη της ενεργειακής μετάβασης και της χρήσης εναλλακτικών καυσίμων. Αυτό αποτέλεσε το έναυσμα για την πρωτοβουλία του Υφυπουργείου Ναυτιλίας, να προχωρήσει στη διοργάνωση συνεδρίου στο οποίο θα πραγματοποιηθεί ζωντανά SWOT analysis όλων των νέων καυσίμων. Το εν λόγω συνέδριο θα πραγματοποιηθεί στις 19 Ιανουαρίου. Όπως ανέφερε μιλώντας στην «Κ» ο αρμόδιος υφυπουργός Βασίλης Δημητριάδης, στόχος είναι να εξαχθούν συγκεκριμένα συμπεράσματα τα οποία θα δώσουν σημαντική τροφοδοτηση των συζητήσεων στην Ευ-

ρώπη αλλά και σε διεθνές επίπεδο, για το θέμα των καυσίμων, ώστε να υπάρχει στοχοπροσπλήωση σε συγκεκριμένα είδη καυσίμων στα οποία θα πρέπει να επενδύσει η βιομηχανία.

Έτσι, στις 19 Ιανουαρίου, στη Λευκωσία, θα γίνει ανάλυση ζωντανά για τα πιθανά εναλλακτικά καύσιμα με τη συμμετοχή παραγόντων της παγκόσμιας ναυτιλιακής βιομηχανίας, ώστε να καταγραφούν οι δυνατότητες, τα προβλήματα, οι ευκαιρίες και οι ενδεχόμενες απειλές για το κάθε καύσιμο ξεχωριστά. Δεν αρκεί να συγκεντρώνονται χρήματα για έρευνα αλλά πρέπει αυτή η έρευνα να έχει σωστό προσανατολισμό και κατευθυνση για το πού θα επενδύσει ο κλάδος, σχολίασε ο υφυπουργός. Όπως τόνισε ο κ. Δημητριάδης, πρόκειται για μια ακόμα ενέργεια από πλευράς Κύπρου που δείχνει ότι η χώρα πρωταγωνιστεί ενεργά στις εξελίξεις στον τομέα της ναυτιλίας, με στόχο να δώσει αποτελέσματα και πρωτοβουλίες στις υπό διαμόρφωση συζητήσεις για τον πράσινο μετασχηματισμό.

Πλούσιο «μενού» στα τραπεζικά το 2022

Πωλήσεις ΜΕΔ 3,1 δισ., μείωση υπαλλήλων κατά 1.400, μετοχικά «deal» και «φλερτ», αλλά και κλείσιμο τράπεζας

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Το 2022 ήταν πλούσιο σε τραπεζικές ειδήσεις για τις κυπριακές τράπεζες. Το «μενού» είχε μετοχικές αλλαγές, πωλήσεις δανείων, μείωση προσωπικού, αλλά και κλείσιμο, ή αλλιώς «μετατροπή» της RCB Bank, μιας εκ των τριών συστημικών τραπεζών του νησιού. Το 2022 έκρυβε πολλές εκπλήξεις για τα τραπεζικά και η χρονιά φεύγει με τράπεζες που κεφαλαιακά είναι δυνατές, να έχουν λιγότερο προσωπικό, άρα και κόστος, καθώς και το μέγεθος των

Μεγάλο συν στα τραπεζικά γεγονότα η αύξηση των επιτοκίων, μια ιστορική αύξηση τον Ιούλιο του 2022 από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα που επηρεάζει θετικά τα τραπεζικά κέρδη.

προβληματικών τους δανείων έχει ελαχιστοποιηθεί. Μεγάλο συν στα τραπεζικά γεγονότα η αύξηση των επιτοκίων, μια ιστορική αύξηση τον Ιούλιο του 2022 από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα που επηρεάζει θετικά τα τραπεζικά κέρδη και μπαίνουν με άλλο «αέρα» τα κυπριακά τραπεζικά ιδρύματα στο 2023. Το θετικό αυτό επηρεάζει ωστόσο τη δυνατότητα αποπληρωμής των δανείων από τους δανειολήπτες, διότι ενώ τα επιτόκια δρουν θετικά στην επικερδότητα των τραπεζών, οι δανειολήπτες βλέπουν τις δόσεις των δανείων τους να ανεβαίνουν επικίνδυνα.

Ο κυπριακός τραπεζικός τομέας αποδείχτηκε μέχρι σήμερα ανθεκτικός, παρά τις δύσκολες συνθήκες που διαμορφώθηκαν εξαιτίας του ρωσοουκρανικού πολέμου και των επιπτώσεων του.

Αυτή θα είναι και η «καυτή πατάτα» που θα κληθούν να διαχειριστούν το 2023 οι τράπεζες, να ελαχιστοποιήσουν δηλαδή την πιθανότητα να δημιουργηθεί νέο κύμα μη εξυπηρετούμενων δανείων. Όπως δήλωσε εξάλλου ο διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου, Κωνσταντίνος Ηροδότου, στη συνεδρία της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Οικονομικών και Προϋπολογισμού για τον Προϋπολογισμό του 2023, ο κυπριακός τραπεζικός τομέας αποδείχτηκε μέχρι σήμερα ανθεκτικός, παρά τις δύσκολες συνθήκες που διαμορφώθηκαν εξαιτίας του ρωσο-ουκρανικού πολέμου και των επιπτώσεων του. Εντούτοις, όπως είχα σχολιάσει, οι έμμεσες επιπτώσεις δύναται να αποκρυσταλλωθούν τον επόμενο χρόνο και ακριβώς γι' αυτό τον λόγο, όλα τα πιστωτικά

ιδρύματα θα πρέπει να συνεχίσουν να εφαρμόζουν συνετές πολιτικές διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου. Επίσης, είχε δηλώσει πως,

η πολιτική εξομάλυνσης της νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ, αναμένεται να συνδράμει στην αύξηση του επιτοκιακού εισοδήματος, αλλά

Εφυγε η RCB από τον χάρτη των ιδρυμάτων

Η RCB Bank ήταν η μόνη τράπεζα στην Κύπρο η οποία επηρεάστηκε άμεσα από τον πόλεμο και τις κυρώσεις στη Ρωσία. Η RCB Bank μετασχηματίστηκε -με υποδείξεις εποπτών- από τράπεζα σε μια εμπορευμένη εταιρεία διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων (asset management company) και έτσι μετατοπίστηκε από τις τραπεζικές εργασίες. Η RCB πώλησε τα υγιή της δάνεια ύψους 556 εκατ. ευρώ στην Ελληνική Τράπεζα.

Συρρικνώθηκε σημαντικά και συνεχίζει να διαχειρίζεται συγκεκριμένο δανειακό χαρτοφυλάκιο και να ειδικεύεται στην παροχή άλλων υπηρεσιών. Μερικοί από τους υπαλλήλους της RCB μεταφέρθηκαν στην Ελληνική Τράπεζα, προχώρησαν σε πλεονασμούς λαμβάνοντας ωστόσο όλα τα χρήματα που δικαιούνταν περίπου 300 - 350 άτομα, ενώ πλέον λειτουργεί ο οργανισμός περίπου με λιγότερα από 80 άτομα.

να μην είναι επαρκής για να εξισορροπήσει τις δομικές παθογένειες του τραπεζικού τομέα.

Πωλήσεις ΜΕΔ 3,1 δισ.

Μέσα στο 2022 ο δείκτης των προβληματικών δανείων σε δύο τράπεζες μειώθηκε δραματικά. Ο λόγος για την Alpha Bank Κύπρου και για την Ελληνική Τράπεζα, οι οποίες μέσα στο 2022 κατάφεραν να πωλήσουν συνδυαστικά 3,1 δισεκατομμύρια ΜΕΔ στη Cerberus Capital Management και στην Pimco αντίστοιχα. Στο πρώτο τρίμηνο του 2022 η Alpha Bank προχώρησε στην πώληση 2,4 δισ. ευρώ ΜΕΔ από την Alpha Bank Κύπρου στη Cerberus και κατάφερε να φέρει την Alpha Bank Κύπρου να έχει πλέον λιγότερα από 80 εκατ. ευρώ προβληματικών δανείων. Το πρότζεκτ της πώλησης ονομαζόταν, «Sky».

Η Ελληνική Τράπεζα προχώρησε και αυτή σε πώληση 700 εκατ. ευρώ προβληματικών δανείων στην Pimco και ο δείκτης καθαρών ΜΕΔ στο σύνολο των περιουσιακών στοιχείων στις 30 Σεπτεμβρίου 2022 διαμορφώνεται πλέον στο 3,2%. Το πρότζεκτ της πώλησης ονομαζόταν «Starlight». Συγχρόνως, «πακέτο» με τα 700 εκατ. ΜΕΔ πώλησε και την εταιρεία που είχε για να της εξυπηρετεί τα δάνεια, την APS.

«Ψαλίδι» 1.400 υπαλλήλων

Πολλοί και οι τραπεζικοί υπάλληλοι που είδαν την πόρτα της εξόδου από τις τράπεζες εντός του 2022. Μέσα στο έτος περίπου 550 υπάλληλοι έφυγαν με Σχέδιο Εθελούσιας Εξόδου από την Τράπεζα Κύπρου, περίπου 450 αποχώρησαν επίσης με Σχέδιο από την Ελληνική Τράπεζα, περίπου 100 από την Al-

pha Bank Κύπρου με τον ίδιο τρόπο, αλλά και 350 - 400 από την RCB Bank λόγω της παύσης της από τράπεζα. Τα Σχέδια κόστισαν στις τράπεζες περίπου 300 εκατ. ευρώ και έφτασαν τους τραπεζικούς υπαλλήλους που απασχολούνται στις τράπεζες της Κύπρου να μην ξεπερνούν τους 7.000 - 7.500.

Μετοχικές αλλαγές και φλερτ

Μεγάλο κεφάλαιο εντός του 2022 ήταν η περαιτέρω εισχώρηση της Eurobank στην Ελληνική Τράπεζα, γεγονός που την κατέστησε μεγαλομέτοχο στην τράπεζα. Η Wargaming Group κατέληξε σε συμφωνία για πώληση του 13,41% (55.337.721 μετοχές) της συμμετοχής της στο μετοχικό κεφάλαιο της Ελληνικής Τράπεζας στην Eurobank S.A., έναντι συνολικού τιμήματος 70 εκατομμυρίων, στο 1,26 ευρώ ανά μετοχή. Η Eurobank έφτασε στο υψηλό 26% και χρειάζεται πλέον 4% για να προχωρήσει σε δημόσια πρόταση εξαγοράς όλης της Ελληνικής Τράπεζας, τεράστια εξέλιξη για τα κυπριακά τραπεζικά δεδομένα.

Τον Μάιο του 2022 όμως βρέθηκε στο «επενδυτικό σκόπευτρο» και η Τράπεζα Κύπρου. Το αμερικανικό επενδυτικό ταμείο Lone Star Funds προχώρησε σε δύο επίσημες προτάσεις στο Διοικητικό Συμβούλιο της Τράπεζας Κύπρου για πλήρη εξαγορά της. Το Δ.Σ. στην Αγία Παρασκευή αρνήθηκε και το Ταμείο είχε μια τελευταία ευκαιρία να προχωρήσει σε άλλη μια πρόταση μέχρι το τέλος Σεπτεμβρίου. Δεν προχώρησε σε νέα πρόταση και η μετοχική σύνθεση -εκτός μικρών αλλαγών που δεν αλλάζει την εικόνα- παρέμεινε ίδια στην Τράπεζα Κύπρου.

Αποστολή Νερό: Η Coca-Cola HBC Κύπρου ανανεώνει τη δέσμευσή της απέναντι στο περιβάλλον, συνεργαζόμενη με τον Δήμο Αγλαντζιάς

Ανανεωμένο πρόγραμμα Mission Water - Αποστολή Νερό σε συνεργασία με τον Δήμο Αγλαντζιάς, τη Global Water Partnership-Mediterranean και με την υποστήριξη του Ιδρύματος της Coca-Cola (The Coca-Cola Foundation)

Με οδηγό την επικυνημένη πορεία της δράσης Mission Water - Αποστολή Νερό, μια πρωτοβουλία που ξεκίνησε προ δεκαετίας, το Πρόγραμμα Μη Συμβατικών Υδατικών Πόρων «Αποστολή Νερό» που υλοποιείται με την υποστήριξη του Ιδρύματος της Coca-Cola (The Coca-Cola Foundation), ενισχύεται στο πλαίσιο νέου μνημονίου σε συνεργασία με τον Δήμο Αγλαντζιάς και το Global Water Partnership-Mediterranean (GWP-Med).

Το πρόγραμμα Mission Water - Αποστολή Νερό εντάσσεται σε έναν από τους βασικούς πυλώνες δράσεων βιωσιμότητας της εταιρείας, που αφορά το νερό. Πιο συγκεκριμένα, το ανανεωμένο πρόγραμμα στοχεύει στην αναπλήρωση 3.000.000 λίτρων νερού μέσα στο 2023. Οι παρεμβάσεις του προγράμματος Mission Water - Αποστολή Νερό θα εξοικονομήσουν νερό στην άρδευση δημόσιων χώρων πρασίνου στον Δήμο Αγλαντζιάς, μέσω της επαναχρησιμοποίησης, καθώς και της εφαρμογής 'έξυπνων' τεχνολογιών, που θα αυξήσουν την αποδοτικότητα στη χρήση του νερού.

Την ικανοποίησή του για την επίτευξη αυτής της συνεργασίας εξέφρασε ο Δήμαρχος Αγλαντζιάς Ανδρέας Κωνσταντίνου. «Ο Δήμος Αγλαντζιάς διαχρονικά και έμπρακτα στηρίζει την πράσινη οικονομία. Είναι με μεγάλη μας χαρά που έχουμε ενταχθεί στο Πρόγραμμα «Αποστολή Νερό» συνεργαζόμενοι τόσο με την Coca-Cola HBC Κύπρου όσο και με έναν παγκόσμιο φορέα που ειδικεύεται στα ζητήματα εξοικονόμησης του νερού και αναφέρομαι στο Global Water Partnership - Mediterranean (GWP-Med). Τα οφέλη θα είναι σημαντικά για τον Δήμο μας αλλά και σωρευτικά στην πορεία του χρόνου. Τέτοιες πρωτοβουλίες είναι αξίτιμες καθώς ηγάζονται από γνήσιο ενδιαφέρον για το περιβάλλον και τις νέες γενιές και συνοδεύονται με ακριβές πλάνο».

Μέχρι σήμερα, στο πλαίσιο του προγράμματος και σε στενή συνεργασία με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, έχουν υλοποιηθεί 19 έργα εθνικής σημασίας. Εγκαταστάθηκαν και αποκαταστάθηκαν 16 συστήματα αυ-

Το πρόγραμμα Αποστολή Νερό στην Κύπρο ενισχύεται με την ανάληψη νέων δράσεων για την εξοικονόμηση 3.000.000 λίτρων νερού, σε συνεργασία με το Global Water Partnership - Mediterranean και τον Δήμο Αγλαντζιάς

λογής «γκρίζου νερού» σε σχολεία και γήπεδα, εκπαιδεύτηκαν 30 τεχνικοί και επιμορφώθηκαν 280 εκπαιδευτικοί. Χάρη στο πρόγραμμα «Αποστολή Νερό» εξοικονομούνται 38.330.000 λίτρα νερού ετησίως, ενώ έχουν ωφεληθεί περισσότεροι από 80.000 κάτοικοι της Κύπρου. Η Coca-Cola HBC Κύπρου στοχεύει μέσα από την υπεύθυνη διαχείριση του νερού σε όλη την αλυσίδα αξίας της να δημιουργεί ευρύτερες επιδράσεις στην οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον, συνεισφέροντας στους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών που συνδέονται με την εξοικονόμηση

των υδατικών πόρων και την υπεύθυνη παραγωγή και κατανάλωση.

Μέχρι το 2030, ο αντίκτυπος της κλιματικής αλλαγής θα αυξήσει περαιτέρω τους κινδύνους για τη διαθεσιμότητα και την ποιότητα των τοπικών υδατικών πόρων. Ως εκ τούτου, ο στόχος της εταιρείας αφορά στη μείωση της ποσότητας νερού που απαιτείται για την παραγωγή των προϊόντων της, αλλά και στη διασφάλιση της ασφαλούς επιστροφής του νερού στο περιβάλλον μέσω δράσεων κοινωνικής παρέμβασης. Εξού και μακροπρόθεσμος στόχος και δέσμευση της Coca-Cola HBC Κύπρου που είναι η ανα-

πλήρωση του νερού που χρησιμοποιεί κατά την διαδικασία της παραγωγής στο 100% μέχρι το 2030.

Πέραν αυτού υλοποιεί και άλλες πρωτοβουλίες στις εγκαταστάσεις της που περιλαμβάνουν:

- Ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση του νερού, όπου αυτό κρίνεται δυνατόν.
- Ακριβή αποτύπωση του δικτύου του νερού, συνεχή έλεγχο και καταμέτρηση καταναλώσεων μέσω αναλύσεων και online μετρήσεων σε καθημερινή βάση.
- Υλοποίηση >75% των βασικών Πρακτικών Εξοικονόμησης Νερού του Ομίλου στα ερ-

γοστάσια της Λευκωσίας και του Κύκκου.

- Εγκατάσταση ξηρής λίπανσης στις γραμμές παραγωγής πλαστικής φιάλης (PET) και ημίξηρης στις γραμμές παραγωγής γυάλινης φιάλης (RGB) και διαρκή επιβέλωση της απόδοσης των συστημάτων ψεκασμού των λιπάνσεων.

- Έλεγχο και άμεση αντιμετώπιση των διαρροών νερού.

- Διεξαγωγή αξιολογήσεων βιωσιμότητας των πηγών σε όλες τις εγκαταστάσεις παραγωγής της, που χρησιμεύει ως βάση για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός πλάνου προστασίας σύμφωνα με τα παγκόσμια προγράμματα Source Vulnerability Assessment / Water Management Plan της The Coca-Cola Company, που διασφαλίζει την υγιή και βιώσιμη διαχείριση των πηγών νερού που χρησιμοποιεί.

Η δέσμευση της Coca-Cola HBC Κύπρου για ορθολογική διαχείριση νερού βασίζεται σε ένα ουσιαστικό πλαίσιο διακυβέρνησης, με αποκλειστική ομάδα νερού που ασχολείται με όλα τα εσωτερικά και εξωτερικά θέματα νερού ενώ έχει καθορισμένο water champion σε κάθε εργοστάσιο. Επιπλέον, στο πλαίσιο των δράσεων της για την ορθολογική διαχείριση του νερού και την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κόσμου, συνεργάζεται με προμηθευτές για να ελαχιστοποιήσει το αποτύπωμα νερού σε ολόκληρη την αλυσίδα αξίας της και επενδύει σε έργα εξοικονόμησης νερού που έχουν σχεδιαστεί για την αναπλήρωση του νερού που χρησιμοποιεί μέσω καινοτόμων βιώσιμων τεχνολογιών, όπως ακριβώς σε αυτή την περίπτωση με την ενίσχυση του προγράμματος Mission Water - Αποστολή Νερό, συνεργαζόμενη με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς.

Άξον σημείωσης, όλα τα εργοστάσια της Coca-Cola HBC Κύπρου τόσο της Λευκωσίας όσο και του Κύκκου, πιστοποιήθηκαν με την ενίσχυση του προγράμματος Mission Water - Αποστολή Νερό, συνεργαζόμενη με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς. Άξον σημείωσης, όλα τα εργοστάσια της Coca-Cola HBC Κύπρου τόσο της Λευκωσίας όσο και του Κύκκου, πιστοποιήθηκαν με την ενίσχυση του προγράμματος Mission Water - Αποστολή Νερό, συνεργαζόμενη με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς. Άξον σημείωσης, όλα τα εργοστάσια της Coca-Cola HBC Κύπρου τόσο της Λευκωσίας όσο και του Κύκκου, πιστοποιήθηκαν με την ενίσχυση του προγράμματος Mission Water - Αποστολή Νερό, συνεργαζόμενη με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς.

Οι παρακαταθήκες του 2022 στη νέα χρονιά

Το 2023 πιθανότατα θα συνεχίσει η γεωπολιτική αστάθεια με έντονα αρνητικές προεκτάσεις, εκτιμά ο γεν. δ/ντής της ΟΕΒ

Συνέντευξη στη **ΜΑΡΙΑ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ**

Υπό τη σκιά του ρωσο-ουκρανικού πολέμου και τις συνθήκες να αλλάζουν πλέον σε ταχύτερους ρυθμούς, οποιεσδήποτε προβλέψεις για το νέο έτος είναι παρακινδυνευμένες και πιθανόν και άστοχες, αναφέρει ο γενικός διευθυντής της ΟΕΒ Μιχάλης Αντωνίου. Προχωρώντας σε μια σύντομη ανασκόπηση της χρονιάς που κλείνει, απαριθμεί τα γεγονότα που καθόρισαν το 2022, πέραν του πολέμου, όπως ο θάνατος της υπουργού Εργασίας Ζέτας Αιμιλιανίδου, ο καθορισμός κατώτατου μισθού και ο ψηφιακός μετασχηματισμός των επιχειρήσεων. Ωστόσο, ο καταλυτικός παράγοντας ο οποίος θα καθορίσει την επόμενη χρονιά, είναι η λήξη του πολέμου στην Ουκρανία, εφόσον μια τέτοια εξέλιξη, αναμένεται ότι θα απογειώσει τις αναπτυξιακές δυνατότητες της ευρωπαϊκής και της κυπριακής οικονομίας. Πιο ξεκάθαρη εικόνα για τις επιπτώσεις του πολέμου αναμένεται να δώσει νέα έρευνα η οποία θα απευθύνεται στις επιχειρήσεις, με στόχο να καταγραφούν οι εκτιμήσεις του κυπριακού επιχειρείν για το θέμα. Τα ευρήματά της αναμένεται να δημοσιοποιηθούν αμέσως μετά την κωδικοποίησή τους.

—Ποια ήταν τα γεγονότα που καθόρισαν το 2022 και ποιες παρακαταθήκες αφήνουν για την συνέχεια;

—Αν έπρεπε να επιλέξω ένα γεγονός που καθόρισε το 2022, ασφαλώς αυτό θα ήταν ο πόλεμος στην Ουκρανία μαζί με όλα όσα προκάλεσε στην παγκόσμια οικονομία. Οι αλληπάλλες οικονομικές κρίσεις που βιώσαμε από το 2020 μέχρι σήμερα, συνέβαλαν στην εξοικείωση των επιχειρήσεων και των εργαζομένων με την ευρεία χρήση της τεχνολογίας και την υιοθέτηση πρακτικών όπως η τηλεργασία και το ηλεκτρονικό εμπόριο. Αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών ήταν και η επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού των επιχειρήσεων, κάτι που πράγματι θα αποτελέσει παρακαταθήκη για το μέλλον.

Στο σκέλος των εργασιακών σχέσεων, ο καθορισμός ενός εθνικού κατώτατου μισθού αναμφίβολα αποτελεί ορόσημο για τον τόπο, αφού για πρώτη φορά υιοθετείται ένα συγκεκριμένο ελάχιστο ποσό που θα καλύπτει όλες τις θέσεις εργασίας, ανεξάρτητα από τη φύση τους. Στη διάρκεια του διαλόγου που προηγήθηκε η Ομοσπονδία Εργοδοτών & Βιομηκάνων (ΟΕΒ) είχε εκφράσει με σαφήνεια την ανησυχία της τόσο για το ύψος του κατώτατου μισθού όσο και για το «piling» της απόφασης σε μια περίοδο που η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται μεταξύ δύο μεγάλων οικονομικών κρίσεων. Οι πρόσθετες επιβαρύνσεις που θα επιμνησθούν οι εργοδότες σε μια τέτοια εποχή εγκυμονούν κινδύνους για τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεών τους και ο καθορισμός του εθνικού κατώτατου μισθού είναι πλέον κάτι που πρέπει να συυπολογίζεται πριν από κάθε απόφαση οικονομικής φύ-

Στο περιβάλλον, όπως διαμορφώθηκε από τις 24 Φεβρουαρίου 2022 και εντεύθεν, μοναδικός καταλύτης που μπορεί να απογειώσει τις αναπτυξιακές δυνατότητες της ευρωπαϊκής και κυπριακής οικονομίας είναι η λήξη του πολέμου στην Ουκρανία.

σας. Από τα γεγονότα που σημάδεψαν τον 2022, δεν θα μπορούσα να παραλείψω και την αιφνίδια όσο και τραγική απώλεια της αειμνηστής Ζέτας Αιμιλιανίδου. Σε όλη τη διάρκεια της πολυετούς θητείας της ως υπουργού Εργασίας κατάφερε να διατηρήσει τον κοινωνικό διάλογο σε ισορροπία και με βαθιά ενσυναίσθηση να διαχειριστεί τις δραματικές συνέπειες των αλληπάλλων κρίσεων επί του χαρτοφυλακίου της το οποίο όπως ξέρουμε είναι εξόχως ανθρωποκεντρικό.

—Ποιες οι εκτιμήσεις σας για το 2023;

—Οι πρωτόγνωρες καταστάσεις που αντιμετώπισε η ανθρωπότητα, όπως ήταν η πανδημία και ο ρωσο-ουκρανικός πόλεμος σε συνδυασμό με το ότι χρόνο με τον χρόνο οι συνθήκες αλλάζουν με ρυθμούς ταχύτερους από ό,τι έχουμε συνθίσει, οποιεσδήποτε προβλέψεις για το νέο έτος είναι παρακινδυνευμένες και πολύ πιθανόν και άστοχες. Αυτό που μπορώ να εκτιμήσω είναι ότι κατά το 2023 πιθανότατα θα συνεχίσει η γεωπολιτική αστάθεια με έντονα αρνητικές οικονομικές προεκτάσεις. Όσο η ρωσο-ουκρανική σύρραξη παραμένει θερμή τόσο η Ευρώπη θα παγώνει και θα επωμίζεται κυρίως αυτή τις συνέπειες από τις

δυσθεώρητες πληθωριστικές πιέσεις στην αγορά ενέργειας και στο εμπόριο.

Παράλληλα, η αύξηση στα επιτόκια θα επηρεάσει την ήδη σημαντική δυσκολία δανεισμού για τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Η Ε.Ε. η οποία αποτελεί συνασπισμό κρατών για την προστασία και διατήρηση της ειρήνης στη γηραιά ήπειρο, ελπίζω ότι εντός του 2023 θα διαμορφώσει και θα προωθήσει σχέδιο ειρήνευσης με πρώτο στόχο τη λήξη της αιματοχυσίας και της καταστροφής μιας μεγάλης και σπουδαίας χώρας όπως η Ουκρανία αλλά και για τη γεωπολιτική σταθερότητα έτσι ώστε σταδιακά να επιστρέψει και η ευρωπαϊκή οικονομία σε συνθήκες ομαλότητας.

Κάποια και πληθωρισμός —Πόσο επηρεάζει τις επιχειρήσεις το Ουκρανικό; Σας ανησυχεί ο αντίκτυπος του πολέμου αλλά και των κυρώσεων και στην ευρωπαϊκή οικονομία;

—Δεν υπάρχει τομέας οικονομικής δραστηριότητας στην Κύπρο που δεν επηρεάστηκε από το Ουκρανικό, όμως αν θα έπρεπε να αναφερθώ σε κάποιους τομείς συγκεκριμένα, πρώτο θύμα ήταν ο τουρισμός μας που λόγω των κυρώσεων στη Ρωσία

Οι αλληπάλλες οικονομικές κρίσεις συνέβαλαν στην εξοικείωση με την ευρεία χρήση της τεχνολογίας και την υιοθέτηση πρακτικών όπως η τηλεργασία και το ηλεκτρονικό εμπόριο.

απώλεσε εν μια νυκτί τη δεύτερη μεγαλύτερη πηγή εσόδων και επενδύσεων στο νησί μας. Η ρωσική αγορά διαδραμάτιζε εξίσου σημαντικό ρόλο και στο σκέλος των ξένων επενδύσεων, των χρηματοοικονομικών και άλλων υπηρεσιών όπως οι νομικές, λογιστικές, fiduciary και άλλες. Ενώ στον τουρισμό κατορθώσαμε, έστω και την υστάτη να εξασφαλίσουμε εναλλακτικές πηγές, στον τομέα των επαγγελματικών υπηρεσιών υπάρχει ακόμα περιθώριο για ανάκαμψη και βελτίωση. Όπως ανέφερα ήδη, ο πόλεμος στην Ουκρανία προκάλεσε αναταράξεις πρώτιστα στις τιμές των καυσίμων στην Ευρώπη. Η μειωμένη παροχή φυσικού

αερίου είχε σαν αποτέλεσμα την αύξηση του ενεργειακού κόστους με αλυσιδωτές επιπτώσεις στη λειτουργία πολλών ευρωπαϊκών βιομηχανιών και ώθησε στην απότομη αύξηση του πληθωρισμού περίξ του 10%. Όλα αυτά προκαλούν ανησυχία, αλλά οφείλουμε να παραμεινουμε ψύχραιμοι και προσγειωμένοι μέχρι να επανέλθει σταδιακά πολιτική και οικονομική σταθερότητα.

Αναγκαίες μεταρρυθμίσεις —Ποιες αλλαγές και μεταρρυθμίσεις θεωρείτε ότι θα αντιστρέψουν το δύσκολο περιβάλλον για τις επιχειρήσεις και την οικονομία;

—Παρά τις δυσκολίες που βιώνουμε, οφείλουμε να πιστώσουμε την Πολιτεία για τις μεταρρυθμίσεις που υλοποιούνται τα τελευταία χρόνια και κινούνται προς την σωστή κατεύθυνση. Ορόσημο για την οικονομία και την επιχειρηματικότητα στην Κύπρο αποτελεί η δημιουργία των πέντε νέων υφυπουργείων και ιδιαίτερα αυτά του Τουρισμού, της Ναυτιλίας και της Έρευνας, Καινοτομίας & Ψηφιακής Πολιτικής. Ο τουρισμός είναι ο τομέας στον οποίο πάντοτε στρεφόμεστε σε περιόδους που άλλοι κλάδοι βρίσκονταν σε στασιμότητα. Η δημιουργία του αντίστοιχου υφυπουργείου δίνει στον

Νέα έρευνα

—Μπορείτε να μας μεταφέρετε κάποια συμπεράσματα όπως προκύπτουν και μέσω της σχετικής έρευνας της ΟΕΒ;

—Η έρευνα της ΟΕΒ για τις επιπτώσεις του ρωσο-ουκρανικού πολέμου στις κυπριακές επιχειρήσεις πραγματοποιήθηκε κατά τις πρώτες βδομάδες μετά την έναρξή του. Τα αποτελέσματα που είχαν καταγραφεί τότε, αντανακλούσαν ουσιαστικά τις ανησυχίες των επιχειρήσεων για τις επιπτώσεις που αναμενόταν ότι θα προκαλούσε ο πόλεμος σε βάθος χρόνου. Δυστυχώς, ο πόλεμος συνεχίζεται για 10 μήνες και οι ανησυχίες των επιχειρήσεων επαληθεύονται με τρόπο οδυνηρό. Η αύξηση στο κόστος των καυσίμων και της ενέργειας δεν άφησε ανεπηρέαστη την Κύπρο, ενώ ανάλογη ήταν και η αύξηση στο κόστος πρώτων υλών για τις βιομηχανίες αλλά και αγαθών πρώτης ανάγκης και ευρείας κατανάληψης. Αναταραχή προκλήθηκε και στην εφοδιαστική αλυσίδα, αφού παρουσιάζονταν ήδη ελλείψεις σε κάποια προϊόντα ή καθυστερήσεις στην παραλαβή τους. Η ΟΕΒ πραγματοποιεί συχνά έρευνες για θέματα που απασχολούν την οικονομία και τις επιχειρήσεις. Στο παρόν στάδιο επικρατεί στασιμότητα σε ότι αφορά τις εξελίξεις στο ρωσο-ουκρανικό, ωστόσο αμέσως μετά τις εορτές του νέου έτους θα πραγματοποιήσουμε νέα έρευνα τα ευρήματά της οποίας θα δημοσιοποιήσουμε αμέσως μετά την κωδικοποίησή τους.

τουρισμό την ανεξαρτησία και την ευελιξία που χρειάζεται για να ελισστεί με ταχύτητα σε συνθήκες έκτακτης ανάγκης. Ανάλογη είναι και δράση του υφυπουργείου Ναυτιλίας που πλοηγεί τις μεταρρυθμίσεις ενός τομέα με πολύ συγκεκριμένες απαιτήσεις και ιδιόμορφες ανάγκες.

Καθοριστικές σημασίας είναι η μεταμόρφωση κατά τρόπο οριζόντιο του πεδίου δράσης που καλείται να πραγματοποιήσει το υφυπουργείο Έρευνας, Καινοτομίας & Ψηφιακής Πολιτικής και ιδιαίτερα ο ψηφιακός μετασχηματισμός της κρατικής μηχανής. Οριζόντιοι χαρακτήρα και εξαιρετικά επείγουσα είναι η μεταρρύθμιση της δικαιοσύνης, κυρίως στο σκέλος της ταχύτητας ολοκλήρωσης των διαδικασιών για έκδοση δικαστικών αποφάσεων. Κρίσιμο ρόλο έχει τέλος η διασφάλιση της επιτυχίας της μεταρρύθμισης του συστήματος υγείας, τόσο σε σχέση με την ποιότητα των υπηρεσιών υγείας όσο και με το κόστος χρηματοδότησής του. Ωστόσο, στο περιβάλλον όπως διαμορφώθηκε από τις 24 Φεβρουαρίου 2022 και εντεύθεν, μοναδικός καταλύτης που μπορεί να απογειώσει τις αναπτυξιακές δυνατότητες της ευρωπαϊκής και κυπριακής οικονομίας είναι η λήξη του πολέμου στην Ουκρανία.

Απαισιόδοξοι για το α' 6μηνο 2023 οι ξενοδόχοι στην Ελλάδα

Αν και εμφανίζουν τις υψηλότερες επιδόσεις μεταξύ των Ευρωπαϊκών ομοιών τους, οι Έλληνες ξενοδόχοι είναι περισσότερο απαισιόδοξοι για το 2023 σε σχέση με τον μέσο Ευρωπαϊκό συνάδελφό τους. Αυτό προκύπτει από μεγάλη πανευρωπαϊκή έρευνα που διενήργησαν η Booking.com και η Statista, με στόχο να μετρήσουν το επιχειρηματικό κλίμα του κλάδου των καταλυμάτων στην Ευρώπη. Η έρευνα με 30 ερωτήσεις παρέχει ένα στιγμιότυπο της επιχειρηματικής ανάπτυξης των ευρωπαϊκών ξενοδοχειακών και άλλων καταλυμάτων και αποτυπώνει τα συναισθήματα και τις μελλοντικές προσδοκίες των ξενοδόχων και των ιδιοκτητών καταλυμάτων για το 2023.

Σύμφωνα με την έρευνα, που ολοκληρώθηκε την πρώτη εβδομάδα Δεκεμβρίου, για τους Έλληνες ξενο-

δόχους «η πολιτική και η μακροοικονομική αβεβαιότητα αντισταθμίζουν και ίσως επισκιάζουν την επιτυχημένη ταξιδιωτική περίοδο της χώρας». «Το ενεργειακό κόστος, οι φόροι και οι δυσκολίες πρόσβασης σε κεφάλαια επιβαρύνει το επιχειρηματικό κλίμα στον κλάδο. Σε όλες τις βασικές μετρήσεις που σχετίζονται με το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον, το συναίσθημα των Ελλήνων ξενοδόχων υστερεί από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο κατά 15, 22 και 12 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα», αναφέρει χαρακτηριστικά το European Accommodation Barometer.

Η Ελλάδα εμφανίζει πολύ θετική εξέλιξη των ποσοστών πληρότητας, με το 63% των ερωτηθέντων να δηλώνει ότι τα ποσοστά πληρότητας είτε αυξήθηκαν είτε αυξήθηκαν έντονα το τελευταίο εξάμηνο. Παρ' όλα αυτά, μόλις το 35% των Ελλήνων

διευθυντών ξενοδοχείων βαθμολόγησε την τρέχουσα συνολική οικονομική κατάσταση ως καλή ή πολύ καλή – σε πλήρη αντίθεση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (57%). Ένας από τους βασικούς συντελεστές αυτής της εικόνας ενδεχομένως να είναι η δυσκολία πρόσβασης σε κεφάλαια, καθώς το 48% των ερωτηθέντων Ελλήνων ξενοδόχων δηλώνει πως είναι δύσκολο ή πολύ δύσκολο να έχει πρόσβαση σε χρηματοδότηση. Αυτό μπορεί επίσης να εξηγήσει, σύμφωνα με τους συντάκτες της έρευνας, γιατί μόνο το 27% των Ελλήνων ερωτηθέντων πιστεύει ότι η οικονομική κατάσταση της επιχειρήσεώς του θα εξελιχθεί θετικά σε κάποιο βαθμό τους επόμενους 6 μήνες.

Η φορολογία αποτελεί επίσης μια βασική πρόκληση για τους Έλληνες ξενοδόχους και μάλιστα σε πολύ με-

γαλύτερο βαθμό από ό,τι σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Την ίδια ώρα, η ψηφιακή βελτίωση των εμπειριών διαμονής βρίσκεται στην κορυφή της λίστας των Ελλήνων ξενοδόχων, με τα πιο σημαντικά θέματα ψηφιακού μετασχηματισμού. Όμως μόνο το 45% των ερωτηθέντων ανέφερε ότι η επιχειρήσή του είναι έτοιμη για τον ψηφιακό μετασχηματισμό.

Περνώντας τώρα σε θέματα βιωσιμότητας και περιορισμού των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, οι απαντήσεις δείχνουν μεικτά εικόνα: το ένα τέταρτο των ερωτηθέντων ξενοδόχων πιστεύει ότι η ετοιμότητά του για βιωσιμότητα είναι κακή και ένα παρόμοιο ποσοστό πιστεύει ότι είναι καλά προετοιμασμένο, ενώ το υπόλοιπο 50% δηλώνει αναποφάσιστο για την κατάσταση του.

Εν τω μεταξύ, σύμφωνα με την έρευνα οι κυβερνητικές πολιτικές δεν αποτελούν λόγο ανησυχίας για τους Έλληνες ξενοδόχους. Το 50% των Ελλήνων ξενοδόχων δηλώνει ότι μέχρι στιγμής ήταν είτε σημαντικές είτε πολύ σημαντικές. Ποσοστό που είναι όμως σημαντικά χαμηλότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο του 62%, που κρίνει τις πολιτικές και τις πρωτοβουλίες που παίρνουν οι κυβερνήσεις ως πολύ σημαντικές.

Επιπλέον, ένας στους τρεις Έλληνες ξενοδόχους (36%) διατυπώνει την εκτίμηση ότι αυτές οι κυβερνητικές πολιτικές αναμένεται να έχουν αρνητικό αντίκτυπο στις δραστηριότητές τους σε σύγκριση με μόλις 16% που αναμένει θετικό αντίκτυπο από τα μέτρα που έχει πάρει για τον κλάδο η κυβέρνηση.

ΗΛΙΑΣ Γ. ΜΠΕΛΛΟΣ

Η Ελλάδα, σύμφωνα με πανευρωπαϊκή έρευνα, εμφανίζει πολύ θετική εξέλιξη των ποσοστών πληρότητας, με το 63% των ερωτηθέντων να δηλώνει ότι αυξήθηκαν το τελευταίο εξάμηνο.

ΛΙΜΝΗ ΠΛΑΣΤΗΡΑ · ΜΕΣΣΗΝΙΑ · ΚΑΡΥΤΑΙΝΑ · ΒΟΙΩΤΙΑ

ταξίδια

Weekends με θέμα

Εκτάκτως το Σάββατο

31/12

**ΦΥΣΗ, ΕΥΕΞΙΑ,
ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
ΕΜΠΝΕΟΥΝ ΤΙΣ
ΧΕΙΜΕΡΙΝΕΣ
ΑΠΟΔΡΑΣΕΙΣ ΜΑΣ**

 Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

THE KYRIAKI

Εβδομαδιαίο Πάροχο και Θεματικό Παρασκήνιο

Στα 13,6 δισ. ευρώ εκτινάχθηκε το εμπορικό έλλειμμα στο δεκάμηνο

Αυξήθηκε κατά 6,3 δισ. ευρώ σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2021

Της ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ

Στα ύψη εκτοξεύθηκε στο δεκάμηνο Ιανουαρίου - Οκτωβρίου 2022 το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, καθώς παρά την πολύ μεγάλη αύξηση των τουριστικών εισπράξεων, αυτές κατάφεραν να αντισταθμίσουν μόνο εν μέρει το μεγάλο εμπορικό έλλειμμα, απόρροια της αύξησης των εισαγωγών κατά πολύ υψηλότερο ρυθμό σε σύγκριση με τον ρυθμό αύξησης των εξαγωγών.

Στην έκθεσή του για το γ' τρίμηνο του 2022, η οποία δημοσιοποιήθηκε προχθές, το Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή κάνει λόγο για «ιδιαιτέρως ανησυχητική εικόνα του εξωτερικού τομέα» και τονίζει ότι απαιτείται προσοχή «προκειμένου να μην εξελιχθεί σε σοβαρή μακροοικονομική ανισορροπία». Η Τράπεζα της Ελλάδος, πάντως, στην ενδιάμεση έκθεσή της για τη νομισματική πολιτική, η οποία δημοσιοποιήθηκε χθες, εμφανίζεται αρκετά πιο αισιόδοξη. Συγκεκριμένα εκτιμά ότι το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών θα βελτιωθεί το 2023, καθώς αναμένεται επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των εισαγωγών και των εξαγωγών λόγω του περιορισμού της εξωτερικής και της εγχώριας ζήτησης, και την ίδια ώρα διατήρηση της καλής εικόνας και το 2023 στις ταξιδιωτικές εισπράξεις, οι οποίες μάλιστα εκτιμάται ότι θα υπερκαλύψουν τα αντίστοιχα μεγέθη του 2019.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα στοιχεία που ανακοίνωσε χθες η ΤτΕ, τον Οκτώβριο του 2022 το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σημείωσε αύξηση κατά 1,6 δισ. ευρώ σε σχέση με τον Οκτώβριο του 2021 και διαμορφώθηκε σε 2,7 δισ. ευρώ.

Η εξέλιξη αυτή σχετίζεται άμεσα με την αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών, το οποίο εκτοξεύθηκε στα 4,07 δισ. ευρώ τον Οκτώβριο του 2022 από 2,49 δισ. ευρώ τον Οκτώβριο του 2021.

Οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 28,3% σε τρέχουσες τιμές (0,5% σε σταθερές τιμές) και οι εισαγωγές κατά 42,5% σε τρέχουσες τιμές (19,3% σε σταθερές τιμές). Ειδικότερα, οι εξαγωγές αγαθών χωρίς καύσιμα αυξήθηκαν κατά

Η εξέλιξη στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών

ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ

	Ιανουάριος - Οκτώβριος			Οκτώβριος		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών	-9.086,2	-7.253,9	-13.551,5	-735,7	-1.150,7	-2.703,8
Ισοζύγιο αγαθών	-15.563,4	-20.506,8	-32.214,6	-1.438,2	-2.497,8	-4.078,2
Ισοζύγιο υπηρεσιών	6.642,4	11.949,7	18.721,9	868,9	1.683,2	1.552,3
Ισοζύγιο πρωτογενών εισοδημάτων	-327,2	498,2	51,5	-26,5	-156,2	-28,0
Ισοζύγιο δευτερογενών εισοδημάτων	162,0	805,0	-110,3	-140,0	-179,8	-149,9

ΠΗΓΗ: Τράπεζα της Ελλάδος

* Το αρνητικό πρόσημο δηλώνει έλλειμμα

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Απαιτείται προσοχή για «να μην εξελιχθεί σε σοβαρή μακροοικονομική ανισορροπία», προειδοποιεί το Γραφείο Προϋπολογισμού.

16,6% σε τρέχουσες τιμές (0,9% σε σταθερές τιμές) και οι εισαγωγές χωρίς καύσιμα κατά 20,5% σε τρέχουσες τιμές (13,1% σε σταθερές τιμές).

Οι αφίξεις μη κατοίκων ταξιδιωτών αυξήθηκαν κατά 28,6% και οι σχετικές εισπράξεις κατά 16,7% σε σχέση με τον Οκτώβριο του 2021. Σημειώνεται ότι οι εισπράξεις ξεπεράσαν το επίπεδο του Οκτωβρίου του 2019 και ανήλθαν στο 103,3% αυτού του επιπέδου, ενώ οι αφίξεις έφθασαν οριακά το αντίστοιχο επίπεδο (99,4%).

Την περίοδο Ιανουαρίου - Οκτωβρίου 2022 το έλλειμμα του

ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αυξήθηκε κατά 6,3 δισ. ευρώ σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2021 και διαμορφώθηκε σε 13,6 δισ. ευρώ.

Στο δεκάμηνο οι εξαγωγές σημείωσαν αύξηση κατά 39,5% σε τρέχουσες τιμές (5,3% σε σταθερές τιμές) και οι εισαγωγές κατά 46,4% σε τρέχουσες τιμές (20,5% σε σταθερές τιμές). Ειδικότερα, σε τρέχουσες τιμές οι εξαγωγές και οι εισαγωγές αγαθών χωρίς καύσιμα αυξήθηκαν κατά 25,5% και 28% αντίστοιχα (8,5% και 19,2% σε σταθερές τιμές). Οι αφίξεις μη κατοίκων ταξιδιωτών αυξήθηκαν κατά 92,1% και οι σχετικές εισπράξεις κατά 70,4% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2021, αντιπροσωπεύοντας το 88,9% και το 97,4% των αντίστοιχων επιπέδων τους το 2019.

Πού εξάγουμε

Σε ό,τι αφορά τους κυριότερους εξαγωγικούς προορισμούς για τα ελληνικά προϊόντα, η Ιτα-

λία στο εννεάμηνο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου 2022 παρέμεινε στην 1η θέση, ενώ στη δεύτερη «σκαρφάλωσε» η Βουλγαρία (από την 6η στο εννεάμηνο του 2021), κυρίως λόγω των εξαγωγών φυσικού αερίου που πραγματοποιεί η Ελλάδα προς την εν λόγω χώρα.

Ακολουθούν η Γερμανία, η Κύπρος, οι ΗΠΑ, με την αύξηση μάλιστα των εξαγωγών προς την εν λόγω χώρα να είναι 41,5%, η Τουρκία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ισπανία, η Λιβύη και την πρώτη δεκάδα συμπληρώνει η Ρουμανία. Καύσιμα και φάρμακα αποτελούν τα κυριότερα προϊόντα που έχει εξαγάγει η Ελλάδα στο εννεάμηνο του 2022, ενώ στην τρίτη θέση ανέβηκε το φυσικό αέριο λόγω των εξαγωγών κυρίως προς τη Βουλγαρία, της οποίας η τροφοδοσία από τη Ρωσία έχει διακοπεί. Ακολουθούν οι πλάκες από αργίλιο, τα τυριά, τα ψάρια, οι ράβδοι από αργίλιο, οι σωλήνες, τα λαχανικά και η ηλεκτρική ενέργεια.

Παρατείνεται για ένα εξάμηνο το πλαφόν στο περιθώριο κέρδους

Για ακόμη ένα εξάμηνο παρατείνεται η ρύθμιση για πλαφόν στο περιθώριο κέρδους σε βασικά τρόφιμα, πρώτες ύλες, καύσιμα, υγρά και στερεά, καθώς η κυβέρνηση επιχειρεί να μετριάσει τις επιπτώσεις από τον πληθωρισμό. Ετσι, η σχετική ρύθμιση που ξεκίνησε να εφαρμόζεται για συγκεκριμένα προϊόντα το 2020, εν μέσω του πρώτου lockdown, και επανήλθε με διευρυμένο περιεχόμενο το 2021, για να διευρυνθεί ακόμη περισσότερο φέτος λόγω πληθωρισμού και κανονικά ίσχυε έως τις 31 Δεκεμβρίου 2022, παρατείνεται μέχρι τις 30 Ιουνίου 2023. Τούτο προβλέπεται σε τροπολογία του υπουργείου Ανάπτυξης η οποία κατατέθηκε στη Βουλή αργά το βράδυ της Τρίτης, σε νομοσχέδιο του υπουργείου Υγείας. Αν μη τι άλλο με την εν λόγω ρύθμιση, για την οποία οι επιχειρήσεις του κλάδου σούπερ μάρκετ δεν κρύβουν τη δυσάρεσκέιά τους, αποδεικνύεται το περίφημο «ουδέν μονιμότερον του προσωρινού». Κανείς άλλωστε δεν μπορεί να αποκλείσει και νέα παράταση του μέτρου, εάν συνεχισθούν επί μακρόν οι πληθωριστικές πιέσεις.

Σύμφωνα, λοιπόν, με την τροπολογία, έως την 30η Ιουνίου 2023 απαγορεύεται η αποκόμιση μικτού κέρδους από πώληση οποιουδήποτε προϊόντος ή την παροχή οποιασδήποτε υπηρεσίας που είναι απαραίτητη για την υγεία, τη διατροφή, τη διαβίωση, τη μετακίνηση και την ασφάλεια του καταναλωτή, καθώς και από την πώληση γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, ιδίως πρώτων υλών για παραγωγή λιπασμάτων, ζωοτροφών, ωμών δημητριακών, παντός είδους, αλεύρων, πλιάνθου και φυτικών ελαίων, όταν το περιθώριο μικτού κέρδους ανά μονάδα υπερβαίνει το αντίστοιχο περιθώριο μικτού κέρδους ανά μονάδα προ της 1ης Σεπτεμβρίου 2021. Εν προκειμένω νοούνται τα τρόφιμα, τα υγρά καύσιμα και τα γεωργικά προϊόντα. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην τροπολογία προβλέπεται ότι ο υπουργός Ανάπτυξης μπορεί να εξειδικεύει τις κατηγορίες των προϊόντων που αφορά η εν λόγω απαγόρευση, κάτι που σημαίνει ότι μπορεί να εξαιρεθούν από την εν λόγω απαγόρευση το επόμενο διάστημα προϊόντα που δεν θεωρούνται πρώτης ανάγκης. Σε κάθε περίπτωση θα απαιτηθεί υπουργική απόφαση.

Επίσης παρατείνεται μέχρι τις 30 Ιουνίου 2023 η διάταξη για

Το περιθώριο μικτού κέρδους δεν μπορεί να υπερβαίνει αυτό που ίσχυε πριν από την 1η Σεπτεμβρίου 2021.

Σε βασικά τρόφιμα, πρώτες ύλες, καύσιμα, υγρά και στερεά λόγω υψηλού πληθωρισμού.

πλαφόν στο περιθώριο μικτού κέρδους για τα στερεά καύσιμα (καυσόξυλα, πέλετ κ.λπ.) που χρησιμοποιούνται για τη θέρμανση χώρων. Εν προκειμένω το περιθώριο μικτού κέρδους δεν μπορεί να υπερβαίνει αυτό που ίσχυε πριν από την 1η Νοεμβρίου 2021.

«Αλλάζω Συσκευή»

Στην ίδια τροπολογία προβλέπεται, επίσης, η απαγόρευση πώλησης με περιθώριο μικτού κέρδους πάνω από αυτό που ίσχυε πριν από την 31η Δεκεμβρίου 2021 από προμηθευτή που έχει συμπεριληφθεί στο Μητρώο Εγκριμένων Προμηθευτών ή από έμπορο λιανικής που συμμετέχει στο πρόγραμμα «Αλλάζω Συσκευή» ή έχει ενταχθεί στο Ενιαίο Μητρώο Εγκριμένου Εξοπλισμού. Η ρύθμιση αυτή αφορά την πώληση οποιουδήποτε προϊόντος. Διευκρινίζεται, ωστόσο, ότι η απαγόρευση θα εξακολουθήσει να ισχύει για όσο διάστημα ισχύει το πρόγραμμα «Αλλάζω Συσκευή» και όχι αναγκαστικά μέχρι τις 30 Ιουνίου 2023.

Σε περίπτωση παράβασης προβλέπονται πρόστιμα από 5.000 έως 1 εκατ. ευρώ, ενώ σε περίπτωση απόκρυψης, παραποίησης ή μη προσκόμισης στοιχείων επιβάλλεται πρόστιμο έως 50.000 ευρώ.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΑΝΙΦΑΒΑ

Σε ποιες περιοχές διπλασιάζεται σε 500.000 ευρώ το όριο για λήψη «χρυσής βίζας»

Του ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΣΑΝΟΓΛΟΥ

Δεκάδες συνοικίες και περιοχές της Αττικής θα καταστούν ακριβότερες για τους ξένους επενδυτές τρίτων χωρών, που επιθυμούν να λάβουν άδεια παραμονής μέσω του προγράμματος «χρυσή βίζα». Σύμφωνα με τη σχετική τροπολογία που κατατέθηκε χθες και επίσημα στη Βουλή (σε νομοσχέδιο του υπ. Υγείας) και επιβεβαίωσε σχετικά ρεπορτάζ της «Κ», το ελάχιστο όριο επένδυσης για την εξασφάλιση της πολυπόθητης άδειας θα διπλασιαστεί από 250.000 σε 500.000 ευρώ στον κεντρικό, βόρειο και νότιο τομέα της Περιφέρειας Αττικής, στον Δήμο Θεσσαλονίκης, στη Μύκονο και στη Σαντορίνη.

Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι σε περιοχές όπως ο Βύρωνας, η Ηλιούπολη, το Γαλάτσι, του Ζωγράφου, ο Δήμος Φιλαδέλφειας-Χαλκηδόνος και ασφαλώς το κέντρο της Αθήνας, οι ξένοι επενδυτές θα καλούνται πλέον να καταβάλουν τουλάχιστον 500.000 ευρώ για την εξασφάλιση άδειας. Αντίστοιχα, στον βόρειο τομέα της Αττικής περιλαμβάνονται περιοχές όπως τα Βριλήσσια, το Χαλάνδρι, το Ηράκλειο, η Νέα Ιωνία, η Μεταμόρφωση, η Πεύκη, το Μαρού-

Η αύξηση αφορά τον κεντρικό, βόρειο και νότιο τομέα της Περιφέρειας Αττικής, τον Δήμο Θεσσαλονίκης, τη Μύκονο και τη Σαντορίνη.

σι, το Ψυχικό, η Φιλοθέη, η Αγία Παρασκευή και τα Μετάρσια. Στα νότια προάστια, το ίδιο όριο των 500.000 ευρώ θα ισχύσει από τον Άγιο Δημήτριο και την Καλλιθέα, μέχρι τη Νέα Σμύρνη, τον Αλιμο, το Ελληνικό και φυσικά τη Γλυφάδα. Ωστόσο, από τη Γλυφάδα και μετά, όσο συνεχίζει κανείς κατά μήκος της ακτογραμμής της Αττικής, δηλαδή σε περιοχές όπως η Βουλιαγμένη, η Βάρκιζα, η Βούλα, η Σαρωνίδα, η Ανάβυσσος και το Σούνιο, δεν θα αλλάξει κάτι, καθώς θα διατηρηθεί το σημερινό όριο των 250.000 ευρώ, με τη δυνατότητα μάλιστα να αποκτηθούν περισσότερα του ενός ακίνητα.

Αντιθέτως, στις περιπτώσεις όπου θα διπλασιαστεί το όριο επένδυσης, θα πρέπει οι επενδυτές να το πράξουν μέσω της

Οι δήμοι της Αττικής όπου διπλασιάζεται το όριο για Golden Visa

ΒΟΡΕΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	ΝΟΤΙΟΣ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ
- Πεντέλης (Μελίσσια, Πεντέλη, Νέα Πεντέλη) - Κηφισιάς (Κηφισιά, Νέα Ερυθραία, Εκάλη) - Μεταμόρφωσης - Χαλανδρίου - Αγίας Παρασκευής - Βριλησίων - Νέας Ιωνίας - Ηρακλείου - Χολαργού - Παπάγου - Ψυχικό - Φιλοθέης (Ψυχικό, Νέο Ψυχικό, Φιλοθέη) - Πεύκης - Λυκόβρυσης - Αμαρουσίου	- Αγ. Δημητρίου - Αλίμου - Γλυφάδας - Ελληνικού - Αργυρούπολης - Καλλιθέας - Μοσχάτου - Ταύρου - Νέας Σμύρνης - Παλαιού Φαλήρου	- Αθηναίων - Φιλαδέλφειας - Χαλκηδόνος - Γαλατσίου - Ζωγράφου - Καισαριανής - Βύρωνος - Ηλιούπολης - Δάφνης - Υμηττού

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

αγοράς μόνο ενός ακινήτου και όχι περισσότερων, όπως συχνά συνάφει μέχρι σήμερα. Πρόκειται για μια σημαντική διαφοροποίηση, η οποία σηματοδοτεί την προσπάθεια της κυβέρνησης να περιορίσει τις αγορές διαμερισμάτων από ξένους επενδυτές, σε περιοχές της χώρας όπου θα μπορούσαν να αγοράσουν κατοικία τα νέα νοικοκυριά. Με τον τρόπο αυτό εκτιμάται ότι θα αυξηθεί η διαθεσιμότητα πωλούμενων κατοικιών, που θα απευθύνονται κατά βάση σε Έλληνες πολίτες. Πρόκειται για μια εξαγγελία που έγινε από τον ίδιο τον πρωθυπουργό Κυρ. Μητσοτάκη, στο πλαίσιο της πρόσφατης Διεθνούς Εκθεσης Θεσσαλονίκης (ΔΕΘ). Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η περίοδος μετάβασης στο νέο καθεστώς. Βάσει της τροπολογίας, όσοι ενδιαφέρονται να εξασφαλίσουν άδεια παραμονής, με βάση το σημερινό καθεστώς των 250.000 ευρώ πανελλαδικά, θα πρέπει να προχωρήσουν στη σύναψη προσυμφώνων αγοραπωλησίας ακινήτων έως τις 30 Απριλίου του 2023. Στη συνέχεια παρέχεται χρονικό περιθώριο έως το τέλος του 2023, προκειμένου αυτά τα προσύμφωνα να μετατραπούν σε οριστικά συμβόλαια. Αν όμως προκύψει

πρόβλημα με κάποια πώληση ακινήτου (για το οποίο να έχει συναφθεί προσύμφωνο), τότε ο ενδιαφερόμενος επενδυτής μπορεί να προχωρήσει σε άλλη αγορά, χωρίς να χάσει το δικαίωμα των 250.000 ευρώ. Αρκεί το προσύμφωνο (για το αρχικό ακίνητο) να έχει συναφθεί μέχρι τις 30 Απριλίου του 2023.

Ωστόσο μία περίπτωση που δεν φαίνεται να περιγράφεται στην τροπολογία, αφορά το τι θα συμβεί αν κάποιος από τους σημερινούς επενδυτές θελήσει στο μέλλον να μεταβιβάσει ακίνητο που του έχει αποκτήσει με περιοχικό όπου θα διπλασιαστεί το ελάχιστο όριο επένδυσης. Παρότι υπάρχει παράγραφος στην τροπολογία, όπου σημειώνεται ότι όποιος πουλήσει ακίνητο κάνει την άδεια παραμονής του (η οποία μεταβιβάζεται στον νέο ιδιοκτήτη αυτόματα), δεν υπάρχει κάποια πρόβλεψη και για το τι θα συμβεί στην περίπτωση που το ακίνητο αυτό βρίσκεται π.χ. στο κέντρο ή στα νότια προάστια; Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται ένα νομικό κενό, βάσει του οποίου κάποιοι μελλοντικοί επενδυτές θα μπορούσαν να αποκτήσουν ακίνητα με χαμηλότερη τιμή, σε κάποια από τις περιοχές όπου το όριο θα έχει αυξηθεί σε 500.000 ευρώ.

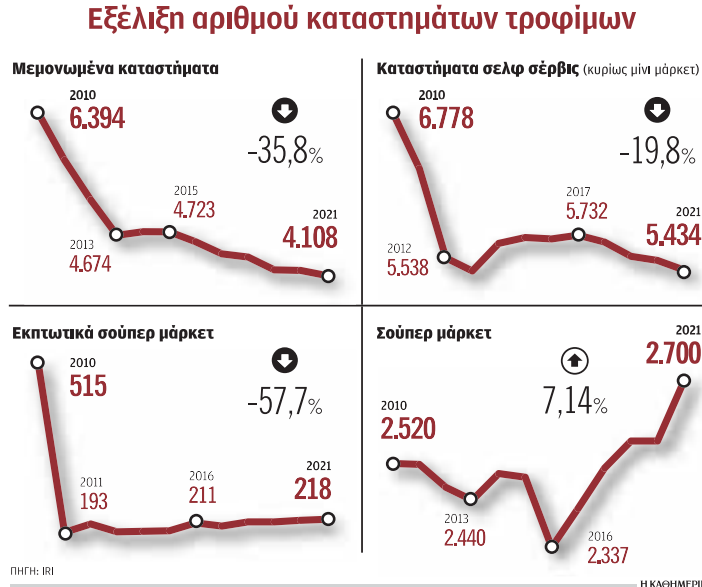
2.286 μικρά καταστήματα έκλεισαν μέσα σε έντεκα χρόνια

Τα σούπερ μάρκετ το ίδιο διάστημα αυξήθηκαν από 2.520 σε 2.700

της ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ

Πάνω από το 1/3 των μικρών παντοπωλείων και των μεμονωμένων καταστημάτων τροφίμων «χάθηκαν» την περίοδο 2010-2021, στοιχείο που έρχεται να επιβεβαιώσει την ολοένα και μεγαλύτερη κυριαρχία των σούπερ μάρκετ στο λιανεμπόριο τροφίμων, ακόμη και στην ελληνική αγορά, που, σε σύγκριση με τις ευρωπαϊκές, χαρακτηρίζεται από σχετικά χαμηλό βαθμό συγκέντρωσης. Καθοριστικό ρόλο, βεβαίως, στην εξέλιξη αυτή, στο να υπάρχουν δηλαδή 2.286 λιγότερα μικρά καταστήματα τροφίμων σε σύγκριση με έντεκα χρόνια πριν, διαδραμάτισε, πέρα από την ευρύτερη αλλαγή των καταναλωτικών συνθηκών, και η οικονομική κρίση, η οποία οδήγησε σε αρκετές μικρές επιχειρήσεις στο αναγκαστικό «λουκέτο». Την ίδια ώρα, βεβαίως, βρίσκεται τα τελευταία χρόνια σε εξέλιξη και ένα ακόμη φαινόμενο, η είσοδος των μεγάλων αλυσίδων σούπερ μάρκετ και στη λεγόμενη μικρή λιανική, με την ανάπτυξη στην ουσία δικτύου μίνι μάρκετ με διευρυμένο ωράριο, δίκτυο που αναπτύσσεται κυρίως μέσω του συστήματος της δικαιοχρησίας (franchising).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της εταιρείας ερευνών αγοράς IRI, αν και το 2010 τα μεμονωμένα καταστήματα τροφίμων ανέρχονταν σε 6.394, το 2021 ο αριθμός τους είχε πλέον μειωθεί σε 4.108, μείωση, δηλαδή, κατά 35,75%. Την ίδια ώρα, ο αριθμός των σούπερ μάρκετ έχει αυξηθεί και έτσι από 2.520 κα-

Στο διάστημα 2011-2013 καταγράφονται τα περισσότερα «λουκέτα» μικρών καταστημάτων τροφίμων.

ταστήματα το 2010, το 2021 έφτασαν τα 2.700. Αξίζει, μάλιστα, να σημειωθεί ότι στα στοιχεία αυτά δεν περιλαμβάνεται ο αριθμός των καταστημάτων σούπερ μάρκετ που βρίσκονται στα νησιά και που έχουν αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, χάρη στη μεγάλη τουριστική ανάπτυξη. Εάν συνυπολογισθούν και τα καταστήματα των εκπαινωτικών αλυσίδων, που στην ουσία πρόκειται, επίσης, για σούπερ μάρκετ (218 κατα-

στήματα), τότε στην πραγματικότητα ο αριθμός των σούπερ μάρκετ πλησιάζει πλέον τις 3.000. Το γεγονός ότι το 2010 εμφανίζεται μεγάλος αριθμός εκπαινωτικών καταστημάτων (515) σχετίζεται με τη δραστηριοποίηση τότε της αλυσίδας Aldi, καθώς και της Dia (σ.σ. soft discounter). Η Aldi αποχώρησε από την ελληνική αγορά το 2010, ενώ η Dia Hellas εξαγοράστηκε την ίδια χρονιά από την Carrefour - Μαρινόπουλος.

Σημαντική μείωση την περίοδο 2010-2021 κατέγραψε και ο αριθμός των καταστημάτων σελφ σέρβις (πρόκειται κυρίως για μίνι μάρκετ), καθώς από 6.778 το 2010, μειώθηκαν σε 5.434 το 2021, μείωση δηλαδή κατά 1.344 καταστήματα ή κατά περίπου 20%.

Το πόσο καταλυτικός ήταν ο ρόλος της δεκαετούς οικονο-

μικής κρίσης φαίνεται από το γεγονός ότι η απότομη μείωση στον αριθμό των μεμονωμένων καταστημάτων τροφίμων αλλά και των μίνι μάρκετ κατεγράφη την περίοδο 2011-2013, με τα στοιχεία να δείχνουν μείωση του αριθμού των μεμονωμένων καταστημάτων τροφίμων κατά περίπου 600 σε ετήσια βάση, για να ακολουθήσει στη συνέχεια μια πιο ήπια υποχώρηση των εν λόγω σημείων πώλησης.

Παρά το γεγονός ότι οι αλυσίδες του οργανωμένου λιανεμπορίου τροφίμων ενισχύουν ολοένα και περισσότερο την παρουσία τους στο λιανεμπόριο τροφίμων, έχοντας ενσωματώσει στα καταστήματά τους κρεπωλαιο, ιχθυοπωλαιο, μαναβική και βεβαίως και προϊόντα άρτου, φροντίζουν ειδικά στα μεγάλα σημεία πώλησης να αναπτύξουν ακόμη περισσότερο τα τμήματα αυτά, ενώ πλέον επεκτείνονται και στην κατηγορία της εστίασης, διαθέτοντας ακόμη και σάλες φαγητού και όχι μόνο έτοιμα γεύματα για να τα παραλάβει κάποιος για κατανάλωση στο σπίτι.

Σημαντική, τέλος, είναι η υποχώρηση του αριθμού και των λεγόμενων καταστημάτων ευκολίας (convenience stores), από 12.262 το 2010 σε 7.550 το 2021. Η συγκεκριμένη, πάντως, κατηγορία καταστημάτων προσελκύει το ενδιαφέρον των μεγάλων αλυσίδων και πλέον, μπορεί να αριθμεί μικρότερο αριθμό καταστημάτων, αλλά τα σημεία πώλησης είναι πλέον σε μεγάλο βαθμό πιο σύγχρονα, με καλύτερη παροχή προϊόντων και υπηρεσιών.

Στις επενδύσεις το μεγάλο έλλειμμα της Ελλάδας, εκτιμά η Goldman Sachs

της ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΟΥΡΤΑΛΗ

Η Ελλάδα έχει ξεχωρίσει έναντι των περισσότερων χωρών της Ευρώζωνης κατά την οικονομική ανάκαμψη μετά την COVID-19, ωστόσο η οικονομική δραστηριότητα έχει αρχίσει να επιβραδύνεται, παρουσιάζοντας πολλές αδυναμίες. Ο Economist διερωτάται αν η Ελλάδα μπορεί να συνεχίσει να αποτελεί «οικονομικό νικητή» το 2023, όπως το πέτυχε το 2022, ενώ η Goldman Sachs χτυπάει «καμπανάκι» τόσο για τη χώρα μας όσο και για τον υπόλοιπο Νότο, για τις προκλήσεις που θέτουν στην περαιτέρω ανάκαμψη της οικονομίας το μεγάλο επενδυτικό κενό και το υψηλό κόστος δανεισμού.

Ειδικότερα, το περιοδικό Economist χαρακτήρισε την Ελλάδα και τις χώρες της Μεσογείου πρωταγωνίστριες στο «οικονομικό πάρτι» του 2022, καθώς σε μια ιδιαίτερα δύσκολη χρονιά, με τον πληθωρισμό να εκτινάσσεται στο 10% διεθνώς χτυπώντας τα εισοδήματα των νοικοκυριών, ξεχώρισαν και αποτέλεσαν τους απροσδόκτους νικητές των οικονομικών επιδόσεων, με βάση τους κύριους οικονομικούς και χρηματοοικονομικούς δείκτες. Η Ελλάδα μάλιστα βρίσκεται στην κορυφή μεταξύ 34 συνολικά χωρών, έχοντας καταγράψει την υψηλότερη αύξηση του ΑΕΠ μεταξύ του δ' τριμήνου 2021 και του γ' τριμήνου 2022, στο 2,2%, με την Ιταλία (+1,8%), το Ηνωμένο Βασίλειο (+1,7%) και την Ισπανία (+1,5%) να ακολουθούν, ενώ το ελληνικό χρέος προς ΑΕΠ από τα τέλη του 2021 έχει σημειώσει τη μεγαλύτερη μείωση, της τάξης του 16%.

«Θα διατηρηθεί ωστόσο το χάσμα αυτό -μεταξύ των νικητών του 2022 και των χαμένων- και το 2023», αναρωτιέται ο Economist.

Δύσκολα, είναι η απάντηση. Όπως προειδοποιεί το περιοδικό, το 2023 η οικονομική ανάπτυξη στον Νότο θα υποχωρήσει σε λιγότερο εντυπωσιακά επίπεδα, ενώ η ταχεία γήρανση του πληθυσμού και τα υψηλά χρέη θα επιβαρύνουν την αναπτυξιακή δυναμική.

Η Goldman Sachs τονίζει επίσης την οικονομική υπεραπόδοση του Νότου το τελευταίο διάστημα, ωστόσο υπογραμμίζει πως η ανάπτυξη έχει ήδη αρχίσει να κάνει ορμή, θέτοντας προκλήσεις στην ανάκαμψη των επενδύσεων. Ενώ η Ευρώζωνη έχει σχεδόν επιστρέψει στο επίπεδο των επενδύσεων που εμφανίζε πριν από την παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση, η Νότια Ευρώπη προσπαθεί ακόμη να καλύψει το χαμένο έδαφος, με τις επενδύσεις να είναι περίπου 3,5% του ΑΕΠ κάτω από το επίπεδο του 2007 και 2% του ΑΕΠ κάτω από τον μέσο όρο της ζώνης του ευρώ, με την Ελλάδα να υστερεί σημαντικά. «Φαίνεται εξαιρετικά δύσκολο για τη Νότια Ευρώπη να επιτύχει βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη εάν δεν καταφέρει να κλείσει το επενδυτικό χάσμα με την υπόλοιπη ζώνη του ευρώ», τονίζει η Goldman.

Ο Νότος, πάντως, είναι σε πολύ καλύτερη θέση σε σχέση με το παρελθόν, χάρη και στη μεγάλη ευκαιρία δημοσιονομικής στήριξης που προσφέρει το Ταμείο Ανάκαμψης. Ωστόσο, οι πολιτικές που θα ακολουθηθούν σε κάθε χώρα παίζουν καθοριστικό ρόλο και το θετικό είναι πως ενόψει των εκλογών του 2023 σε Ελλάδα και Ισπανία και οι δύο χώρες φαίνεται ότι είναι σε καλή θέση να εφαρμόσουν τις μεταρρυθμίσεις του Ταμείου, με τη σχετική στήριξη να αναμένεται να υπερβεί το 3% του ΑΕΠ το 2023, καθώς το ζήτημα δεν διαχάεται τα κόμματα, όπως σημειώνει η αμερικανική τράπεζα.

#YouthEmpowered

Η Coca-Cola HBC Κύπρου για άλλη μια χρονιά στο πλευρό των νέων!

Youth Empowered. Δύο λέξεις που τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει συνώνυμο της καινοτομίας, της προόδου και της στήριξης των νέων. Για άλλη μια χρονιά η Coca-Cola HBC Κύπρου σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Κύπρου διοργάνωσε με επιτυχία το Νο1 πρόγραμμα ενίσχυσης της απασχολησιμότητας στον ιδιωτικό τομέα.

Από τις 19 Οκτωβρίου έως τις 23 Νοεμβρίου, νέοι ηλικίας 18-30 είχαν την ευκαιρία να αποκτήσουν πολύτιμα εφόδια με στόχο να εξασφαλίσουν το μέλλον που τους αξίζει. Πάγιος στόχος της Coca-Cola HBC Κύπρου και του δικτύου συνεργατών της, είναι η ολιστική ενδυνάμωση της νέας γενιάς, σε μια εποχή που η παγκόσμια αγορά εργασίας υφίσταται έναν εκτεταμένο μετασχηματισμό.

Στο επίκεντρο του φετινού κύκλου του #YouthEmpowered, βρέθηκαν οι νέοι εκτός αγοράς εργασίας. Το πρόγραμμα περιλάμβανε σεμινάρια, workshops και ομιλίες από καταξιωμένα στελέχη της Coca-Cola HBC Κύπρου και της αγοράς. Με σύνθημα #ΕμπνεύσουΔιεκδίκησεΠέτυχε, η δημοφιλής πρωτοβουλία επέστρεψε με φυσική παρουσία στο Πανεπιστήμιο Κύπρου. Σε συνεργασία με το Κέντρο Σταδιοδρομίας και το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων και Δημοσίας Διοίκησης παρουσιάστηκαν ενδιαφέρουσες θεματικές με έμφαση στη βιωσιμότητα και τις τάσεις στο σύγχρονο επιχειρείν.

Η αρχή έγινε στις 19 Οκτωβρίου, με την «Πράσινη Ενότητα: Βιωσιμότητα ως ανάγκη και όχι ως επιλογή», η οποία εγκαινίασε το φετινό κύκλο του #YouthEmpowered. Η Δρ. Ξένια Λοϊζίδου, Πολιτικός Μηχανικός/Ακτομηχανικός, και Πρόεδρος του ΔΣ, ΑΚΤΗ Κέντρο Μελετών και Έρευνας, παρουσίασε τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της γαλαζίας και πράσινης ανάπτυξης εστιάζοντας στα χαρακτηριστικά του σύγχρονου επιχειρηματικού γίγνεσθαι. Η Δρ. Ξένια Λοϊζίδου τόνισε πως η αειφορία, οι περιβαλλοντικές δράσεις και η συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων και φορέων, αποτελούν τα θεμέλια για την μακροπρόθεσμη επιτυχία και την βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Το λόγο στη συνέχεια πήρε η Κυριακή Μικαήλ, Διευθύντρια του Κυπριακού Κέντρου Περιβαλλοντικών Μελετών - Terra Cypria. Στο πλαίσιο της θεματικής, η κα Μικαήλ ανα-

φέρθηκε στους τρόπους με τους οποίους μπορούμε όλοι να εκφράσουμε τον σεβασμό μας στο περιβάλλον, μέσα από παραδείγματα της καθημερινής ζωής. Σε πρώτο πλάνο τέθηκαν ατομικές και συλλογικές δράσεις οι οποίες αποτελούν σταθερά πηγή εμπνεύσεως για εκατομμύρια ανθρώπους σε όλο τον κόσμο.

Η «Πράσινη Ενότητα» έκλεισε με την ομιλία του Χρυσόστομου Αδαμίδη, ερευνητή της Circular Economy Alliance. Ο κ. Αδαμίδης έδειξε πως οι επιχειρήσεις μπορούν να επωφεληθούν καθιστώντας την κυκλικότητα κυρίαρχη στο επιχειρηματικό τους μοντέλο τους επιταχύνοντας παράλληλα την πολυπόθητη πράσινη μετάβαση. Παρουσιάζοντας ειδικά case studies, ο Χρυσόστομος Αδαμίδης μίλησε για την εποχή του «Corporate Sustainability Resposibility», ένα έννοια που βρίσκεται στον πυρήνα των επιτυχημένων επιχειρήσεων. Στο τέλος πραγματοποιήθηκε σχετικό εργαστήριο υπό την επίβλεψη του κ. Αδαμίδη όπου φοιτητές σχεδίασαν το δικό τους επιχειρηματικό μοντέλο κυκλικής οικονομίας.

Στις 2 Νοεμβρίου, πραγματοποιήθηκε η «Μπλε Ενότητα: LinkedIn: A Big Opportunity», η οποία ήταν αφιερωμένη στο δημοφιλές μέσο κοινωνικής δικτύωσης. Σήμερα, το LinkedIn εκτός από βασικό εργαλείο εύρεσης εργασίας θεωρείται συστατικό στοιχείο του branding για εργαζομένους και επιχειρήσεις.

Στο πλαίσιο της δεύτερης μεγάλης θεματικής του #YouthEmpowered, ο διακεκριμένος Marketing Brand Specialist-Trainer Γιώργος Ζερβίδης έδειξε παραστατικά πως χρησιμοποιείται το LinkedIn για την εξεύρεση ανθρώπινου δυναμικού, αλλά και τα μυστικά που καθιστούν ανταγωνιστικό το προφίλ ενός εργαζομένου. Ο κ. Ζερβίδης εξήγησε πως οι εργοδότες χρησιμοποιούν LinkedIn για να λανσάρουν καμπάνιες, καθώς και συγκεκριμένα εργαλεία τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν οι υποψήφιοι εργαζόμενοι μέσω της πλατφόρμας

Οι συμμετέχοντες στην μπλε θεματική,

είχαν την ευκαιρία να μάθουν από πρώτο χέρι τον ιδανικό τρόπο διαχείρισης ενός λογαριασμού στην εν λόγω πλατφόρμα, δημιουργώντας το δικό τους λογαριασμό και αξιολογώντας το προφίλ. Έπειτα, ακολούθησε ειδικό training με έμφαση στο networking ενώ ο κ. Ζερβίδης μοιράστηκε πολύτιμες συμβουλές σχετικά με το πως τα μέλη της πλατφόρμας μπορούν να πετύχουν ένα υψηλό ποσοστό στις μηχανές αναζήτησης.

Στην αξιοποίηση των social media αναφέρθηκαν και οι ομιλήτες της «Κίτρινης Ενότητας» του #YouthEmpowered, με τίτλο «The Social Media Era». Στις 9 Νοεμβρίου, ο Γιώργος Ξανθάκης, Digital Image Strategy Manager, Europe OU at The Coca-Cola Company, περιέγραψε αναλυτικά στους συμμετέχοντες πως το personal branding μπορεί να καλυφρηθεί με επιτυχία μέσα από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Απαντώντας σε ερωτήσεις όπως «τι είναι το personal branding», «τι εικόνα εκπέμπουμε» και «ποια είναι η σωστή διαχείριση της προσωπικής μας μάρκας στα social media», ο κ. Ξανθάκης ανέλυσε τη σημασία της εικόνας και το ρόλο που παίζει ο σχεδιασμός του λογαριασμού στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Σύμφωνα με τον Γιώργο

Ξανθάκη, ένα προσεκτικά σχεδιασμένο προφίλ αποτελεί σήμερα συγκριτικό πλεονέκτημα για τους εργαζομένους που θέλουν να κερδίσουν μια συνέντευξη αλλά και να ξεχωρίσουν από τον ανταγωνισμό.

Από την πλευρά του, ο Γιάννος Τραν, Managing Director της OnTime Media, επικεντρώθηκε στον τομέα του περιεχομένου. Ο πρωτοπόρος content creator και διάσημος Κύπριος podcaster ανέλαβε να δείξει στους συμμετέχοντες γιατί το περιεχόμενο που αναβιβάνει στις πλατφόρμες μπορεί να αποδειχθεί το «κλειδί» της επιτυχίας για το brand των επαγγελματιών στα social media. Ειδικότερα, οι συμμετέχοντες/ουσες γνώρισαν τις σημαντικότερες πλατφόρμες που χρησιμοποιούνται διεθνώς καθώς και χρήσιμα tips που συσπώνουν διάσημοι content creators και social media advocates.

Η «Κίτρινη Ενότητα» έκλεισε με τα case studies 3 νέων Κύπριων. Η Στέφανη Περικλέους, η Ραν Dragomir και ο Ανδρέας Τομάζου έχουν σημειώσει μεγάλη επιτυχία ως social media advocates και σήμερα μετρούν χιλιάδες followers στα social media. Οι τρεις δημοφιλείς influencers μοιράστηκαν με τους συμμετέχοντες το προσωπικό τους success story, τα εμπόδια που κλήθηκαν να

ξεπεράσουν αλλά και το δρόμο που τους βοήθησε να ανελιχθούν. Ενδεικτική περίπτωση, αυτή του Ανδρέα Τομάζου, ο οποίος ξεκίνησε από μόνος του τη δική του επιχείρηση αποδεικνύοντας θέληση και αποφασιστικότητα.

Ο φετινός κύκλος του #YouthEmpowered, ολοκληρώθηκε στις 23 Νοεμβρίου με την «Κόκκινη Ενότητα: Εξέυρεση Εργασίας, Προκλήσεις και Ευκαιρίες». Η τελευταία θεματική ήταν αφιερωμένη στα δεδομένα, τις προκλήσεις αλλά και τις ευκαιρίες που χαρακτηρίζουν το νέο εργασιακό περιβάλλον. Υψηλόβαθμα στελέχη της Coca-Cola HBC Κύπρου και εκπρόσωποι των συνεργαζόμενων φορέων, μίλησαν για τα επαγγέλματα που μέλλοντος, ενώ παράλληλα μοιράστηκαν πολύτιμες συμβουλές γύρω από τη σύνταξη του βιογραφικού σημειώματος και τα στάδια προετοιμασίας πριν από μια συνέντευξη.

Η διευθυντική ομάδα του Τμήματος Ανθρώπινου Δυναμικού της Coca-Cola HBC δίδαξε στους συμμετέχοντες βήμα βήμα τη διαδικασία πίσω από την σύνταξη του βιογραφικού σημειώματος, δίνοντας βάση στις δεξιότητες που αναζητούν οι εργοδότες σήμερα και μοιράζοντας πολύτιμα tips για την αποτελεσματική προετοιμασία πριν από κάθε interview.

Η Ιουστίνη Πλαϊδίδη, Επικεφαλής Λειτουργός του Γραφείου Σταδιοδρομίας και Εκπαιδευτήρια Επαγγελματικής Κατάρτισης, αναφέρθηκε στις δεξιότητες που χρειάζεται ο εργαζόμενος του μέλλοντος και στα χαρακτηριστικά του νέου εργασιακού περιβάλλοντος.

Από την πλευρά του, ο Δημήτριος Δημητρίου Γενικός Διευθυντής της CyprusNews Media και της Carrierista Professional Network παρουσίασε τα επαγγέλματα που έχουν τη μεγαλύτερη ζήτηση στην αγορά, αξιοποιώντας τα στοιχεία της δημοφιούς πλατφόρμας εξεύρεσης εργασίας Carrierista.

Για άλλη μια χρονιά το ενδιαφέρον για το καινοτόμο εκπαιδευτικό πρόγραμμα #YouthEmpowered αποδείχθηκε ιδιαίτερα υψηλό. Περισσότεροι από 250 νέοι ηλικίας 18-30 ετών συμμετείχαν στις 4 θεματικές, αποκτώντας πολύτιμα εφόδια που θα τους βοηθήσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της σύγχρονης αγοράς εργασίας.

Ενισχύονται οι οικονομίες των γειτονικών χωρών της Ρωσίας

Αιτία η μαζική εισροή Ρώσων και των αποταμιεύσεών τους

Ο πόλεμος του Βλαντιμίρ Πούτιν κατά της Ουκρανίας έχει μια εξαιρετικά παράδοξη και για πολλούς ιδιαίτερως επωφελή παρενέργεια. Αναγκάζοντας πολλούς Ρώσους σε μαζική έξοδο από τη χώρα τους, οδηγεί στην ευκολότερη λύση που δεν είναι άλλη από τις γειτονικές χώρες. Σε αντίθεση, όμως, με αυτό που πολύ συχνά συμβαίνει σε χώρες γειτονικές σε εμπόλεμες περιοχές με την απώλεια τουριστικών εσόδων, για παράδειγμα, ή το πλήγμα στο εξωτερικό τους εμπόριο, η μαζική εισροή Ρώσων έχει ενισχύσει τις οικονομίες των γειτονικών χωρών. Και μαζί με τις οικονομίες τους έχει ενισχύσει και τα νομίσματά τους. Και ο λόγος είναι ότι πολλοί από αυτούς τους Ρώσους φέρνουν μαζί τους τις αποταμιεύσεις τους τις οποίες μετατρέπουν στο νόμισμα της χώρας στην οποία εγκαθίστανται. Το αποτέλεσμα είναι ότι τα νομίσματα αυτών των χωρών σημειώνουν τη μεγαλύτερη άνοδο έναντι του δολαρίου την ίδια στιγμή που το ρούβλι υποχωρεί δραματικά. Το ρωσικό νόμισμα δεν είναι πλέον ένα νόμισμα σε ελεύθερη διακύμανση και η εκτό-

ξευση που είχε σημειώσει αρχικά στα πρώτα στάδια του πολέμου οφειλόταν στην επιβολή ελέγχων στις κινήσεις κεφαλαίου. Τις δύο τελευταίες ημέρες, όμως, έχει υποχωρήσει στα χαμηλότερα επίπεδα από τις αρχές Μαΐου, με την ισοτιμία του να διαμορφώνεται σε περισσότερο από 70,6 ρούβλια προς το δολάριο.

Δεκάδες χιλιάδες Ρώσοι έχουν από τον Φεβρουάριο εγκατασταθεί στη Γεωργία και στην Αρμενία, στα βουνά του Καυκάσου καθώς και στο Τατζικιστάν και στην κεντρική Ασία, φέρνοντας μαζί τους τις αποταμιεύσεις τους που ανέρχονται σε πολλά δισ. δολάρια. Οι μικρές αυτές γειτονικές χώρες προσφέρουν το ιδανικό καταφύγιο καθώς δεν απαιτείται βίζα για την είσοδο των Ρώσων στο έδαφός τους, οι λαοί τους μιλούν ρωσικά και δεν υφίστανται περιορισμοί ούτε ελέγχου στην κατάθεση χρημάτων από το εξωτερικό στις εγχώριες τράπεζες. Έτσι, από τις αρχές του έτους το νόμισμα της Αρμενίας, το ντραμ, έχει ενισχυθεί περισσότερο από 22% έναντι του

Τις δύο τελευταίες ημέρες, το ρωσικό νόμισμα έχει υποχωρήσει στα χαμηλότερα επίπεδα από τις αρχές Μαΐου, με την ισοτιμία του να διαμορφώνεται σε περισσότερο από 70,6 ρούβλια προς ένα δολάριο. Από τις αρχές του έτους το νόμισμα της Αρμενίας, το ντραμ, έχει ενισχυθεί περισσότερο από 22% έναντι του δολαρίου. Παράλληλα, το λარი της Γεωργίας και το σομόνι του Τατζικιστάν έχουν ενισχυθεί έναντι του δολαρίου κατά περισσότερο από 16% και 10% αντιστοίχως.

Οι μαζικές εισροές κεφαλαίων ενίσχυσαν τα συναλλαγματικά διαθέσιμα και βελτίωσαν το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών χωρών όπως η Γεωργία, η Αρμενία και το Τατζικιστάν.

δολαρίου. Σύμφωνα με στοιχεία που συγκέντρωσε το Bloomberg, το αρμενικό ντραμ καταλαμβάνει την πρώτη θέση παγκοσμίως ανάμεσα στα νομίσματα που ανατιμήθηκαν φέτος. Παράλληλα, το λარი της Γεωργίας και το σομόνι του Τατζικιστάν έχουν ενισχυθεί έναντι του δολαρίου

κατά περισσότερο από 16% και 10% αντιστοίχως. Οπως τονίζει η Ναταλία Μιλάκκοβα, στέλεχος της Freedom Holding Corp, «το οφείλουν στους Ρώσους που εγκαθίστανται σε αυτές τις χώρες εξαιτίας γεωπολιτικών αιτιών και διατηρούν τα χρήματά τους στα νομίσματα αυτών των γειτονικών χωρών πιέζοντας ανοδικά τις ισοτιμίες τους».

Στον πόλεμο οφείλεται ο πενταπλασιασμός των εμβασμάτων που εισέρχονται στις τράπεζες της Γεωργίας, υπερβαίνουν το 1,75 δισ. δολ. Σε ό,τι αφορά την Αρμενία, οι εισροές κεφαλαίων σχεδόν τετραπλασιάστηκαν σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2021 και έφτασαν στα 2,8 δισ. δολ. μέσα στους πρώ-

τους 10 μήνες του έτους. Σύμφωνα με την Τράπεζα της Αρμενίας, τον Οκτώβριο σημείωσαν το υψηλότερο επίπεδο των τελευταίων τουλάχιστον 18 ετών. Είναι σαφές ότι τα κύματα των Ρώσων έχουν πολύ μεγαλύτερο αντίκτυπο στα νομίσματα των μικρότερων γειτονικών χωρών, ως επί το πλείστον πρώην δημοκρατίες της πάλαι ποτέ Σοβιετικής Ένωσης. Το Καζακιστάν, για παράδειγμα, έχει πληθυσμό 19 εκατ. κατοίκους, περίπου εξαπλάσιο από της Αρμενίας και της Γεωργίας, και έχει επίσης δεχτεί μεγάλη εισροή Ρώσων στο έδαφός του. Σε αντίθεση όμως με τις άλλες δύο μικρότερες χώρες, το νόμισμά του, το τένγκε, μάλλον θα κλείσει το έτος με απώλειες.

Εξάλλου, το οικονομικό όφελος των γειτονικών χωρών δεν ήταν δεδομένο από την αρχή του πολέμου και οι γειτονικές

στη Ρωσία χώρες περίμεναν να πληγούν καθώς ο σημαντικότερος και μεγαλύτερος εμπορικός τους εταίρος υφίστατο τις κυρώσεις της Δύσης. Όμως οι μαζικές εισροές κεφαλαίων ενίσχυσαν τα συναλλαγματικά διαθέσιμα και βελτίωσαν το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών των χωρών αυτών. Η οικονομία της Αρμενίας, για παράδειγμα, σημείωσε διψήφια ανάπτυξη το β' και γ' τρίμηνο του έτους και η κεντρική τράπεζα της χώρας αναθεώρησε προς τα πάνω την εκτίμησή της για ανάπτυξη 13% στο σύνολο του έτους από την προηγούμενη για αύξηση ΑΕΠ κατά 4,9%. Παράλληλα, η οικονομία της Γεωργίας αναπτύχθηκε κατά σχεδόν 10% το γ' τρίμηνο και το ΔΝΤ προβλέπει πως η ανάπτυξη της στο σύνολο του έτους θα φτάσει στο 10%.

BLOOMBERG, REUTERS

Οι τουρκικές τράπεζες χορηγούν δάνεια με ζημία λόγω της πολιτικής Ερντογάν

Οι τουρκικές τράπεζες χορηγούν δάνεια σε επιχειρήσεις της χώρας με επιτόκια χαμηλότερα από τα επιτόκια καταθέσεων για πρώτη φορά από το 2019 και ο λόγος δεν είναι άλλος από την ξέφρενη πορεία μείωσης των επιτοκίων που έχει αποφασίσει η Τράπεζα της Τουρκίας υπό τις εντολές του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Κατά μέσον όρο το επιτόκιο των χορηγήσεων σε επιχειρήσεις βρίσκεται στο 14%, δηλαδή κατά μία εκατοστιαία μονάδα κάτω από το επιτόκιο καταθέσεων ενός μηνός. Η παράδοση αυτή εξέλξη καταγράφεται ως απόρροια των κινήσεων της Τράπεζας της Τουρκίας, η οποία μείωσε το κόστος του δανεισμού συνολικά κατά 500 μονάδες βάσης στη διάρκεια του έτους παρά το γεγονός ότι ο πληθωρισμός στη γειτονική χώρα έχει υπερβεί το 85%.

Παράλληλα με αυτήν την ανορθόδοξη νομισματική πολιτική, οι τουρκικές αρχές έχουν επιβάλει σειρά πρόσθετων υποχρεώσεων στις τράπεζες της χώρας, αναγκάζοντάς τις να προσφέ-

Τα επιτόκια χορηγήσεων προς τις επιχειρήσεις είναι μικρότερα από αυτά των καταθέσεων.

ρουν στις επιχειρήσεις εξαιρετικά φθηνές πιστώσεις για να τις ενισχύουν εν τω μέσω της προεκλογικής εκστρατείας. Το αποτέλεσμα αυτής της αδιανόητα χαλαρής νομισματικής πολιτικής είναι ότι έχουν φτάσει τα επιτόκια των δανείων σε επιχειρήσεις να υποχωρούν επί 13 συναπτάς εβδομάδες και να βρίσκονται πλέον κάτω από τα επιτόκια καταθέσεων ενός μηνός. Πρόκειται για παράλογη αλλά και επιζήμια κατάσταση για τις τράπεζες, εφόσον τα επιτόκια που λαμβάνουν για τα δάνεια που χορηγούν δεν καλύπτουν τα επιτόκια που πρέπει να προσφέρουν στους καταθέτες πελάτες τους. Σημειώθηκε ότι σε αντίθεση με

Κατά μέσον όρο, το επιτόκιο των χορηγήσεων σε επιχειρήσεις στην Τουρκία βρίσκεται στο 14%, δηλαδή κατά μία εκατοστιαία μονάδα κάτω από το επιτόκιο καταθέσεων ενός μηνός.

τα επιτόκια χορηγήσεων, τα επιτόκια καταθέσεων έχουν αυξηθεί κάπως τις τελευταίες εβδομάδες, καθώς οι τράπεζες προσπαθούν να προσελκύσουν καταθέσεις σε τουρκικές λίρες. Ένας μέσος όρος επιτοκίου καταθέσεων τρίμηνου προθεσμιακού λογαριασμού έχει φτάσει στο 22,5% καταγράφοντας το υψηλότερο επίπεδο από τον Ιούλιο του 2019.

Στόχος των τραπεζών είναι να είναι σύμφωνες με τους κανονισμούς που τους έχουν επιβάλει οι Αρχές στην προσπάθειά τους να στηρίξουν το νόμισμα της χώρας χωρίς να καταφύγουν στο ορθόδοξο μέσο πολιτικής, την αύξηση των επιτοκίων. Συνολικά η ανορθόδοξη πολιτική που προωθεί ο Τούρκος πρόεδρος και έχει χαρακτηριστεί «οικονομικό μοντέλο του Ερντογάν» στοχεύει εν μέρει στο να στρέψει τις αποταμιεύσεις των πολιτών από το δολάριο στην τουρκική λίρα. Σύμφωνα με τον Κανγκντάς Ντογκάν, υπεύθυνο ερευνών στην Tera Yatirim στην Κωνσταντινούπολη, το μέσο επιτόκιο των δανεί-

ων σε επιχειρήσεις αναμένεται να υποχωρήσει περαιτέρω στο 13,5%. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε πως τα πραγματικά επιτόκια θα είναι σε αρνητικό έδαφος, περισσότερο από -70%, όταν συνεκτιμηθεί ο πληθωρισμός τιμών καταναλωτή, που τον περασμένο μήνα ήταν 84,4%.

Στη σημερινή συνεδρίασή της, την τελευταία του έτους, η Τράπεζα της Τουρκίας δεν αναμένεται, πάντως, να προχωρήσει σε νέα κίνηση, αλλά εκτιμάται πως θα διατηρήσει το βασικό επιτόκιο αμετάβλητο στο 9%. Η εκτίμηση αυτή της αγοράς οφείλεται στην ανακοίνωση που εξέδωσε η Τράπεζα της Τουρκίας μετά την τελευταία συνεδρίαση, στο πλαίσιο της οποίας υπογράμμισε ρητώς ότι τερματίζει τον κύκλο των μειώσεων επιτοκίων μετά τέσσερις μειώσεις. Μοναδική εξαίρεση ανάμεσα στους παράγοντες της αγοράς, η Standard Charter Bank, που προβλέπει νέα μείωση επιτοκίων κατά ακόμη 100 μονάδες βάσης.

BLOOMBERG

Ακυρώθηκαν συμφωνίες χρηματοδότησης αξίας τουλάχιστον 75 δισ. δολ. μέσα στο 2022

Ο πόλεμος, ο πληθωρισμός, οι αυξήσεις των επιτοκίων και η διαφαινόμενη ύφεση στοιχειοθετούν μια εξαιρετικά δυσμενή συγκυρία που φοβίζει τους επενδυτές. Το αποτέλεσμα ήταν να ακυρώσουν στη διάρκεια του έτους συμφωνίες χρηματοδότησης, περισσότερες ακόμη και από το φοβερό πρώτο έτος της πανδημίας. Σύμφωνα με στοιχεία που συγκέντρωσε το Bloomberg, φέτος ακυρώθηκαν 140 συμφωνίες χρηματοδότησης ομολόγων, δανείων και άλλων τίτλων που στηρίζονται από στοιχεία ενεργητικού και περιουσιακά στοιχεία. Οι συμφωνίες αυτές ήταν συνολικής αξίας τουλάχιστον 75 δισ. δολ., με το 70% εξ αυτών να αφορά την έκδοση ομολόγων.

Το ποσό αυτό είναι οριακά μικρότερο από το άθροισμα της

χρηματοδότησης που ακυρώθηκε τη διετία 2020 και 2021, όταν η πανδημία βρισκόταν στην κορύφωσή της. Οπως επισημαίνουν οικονομικοί αναλυτές που μίλησαν στο Bloomberg, τα στοιχεία αφορούν μόνον τα τελευταία αυτά τρία χρόνια. Φαίνεται, όμως, πως έχουν παρέλθει πολύ περισσότερα από την τελευταία φορά που τόσες εταιρείες αποσύρθηκαν από την αγορά χρήματος και απέφυγαν να χρηματοδοτηθούν. Και βέβαια αυτό εντυπωσιάζει περαιτέρω όταν ληφθεί υπόψη ότι επί αρκετά χρόνια υπήρχαν αθρόα προσφορά χρήματος και φθηνού δανεισμού. Η συγκυρία όμως είναι εξαιρετικά επισφαλής και είναι φυσικό να έχει τρομάξει τους επενδυτές. Μόνο στη διάρκεια του πρώτου τριμήνου ακυρώθηκαν 50 συμφωνίες χρημα-

«Οι άνθρωποι είναι πιο επιφυλακτικοί στη διάρκεια μιας ύφεσης», σχολιάζει σε σχέση με τις ακυρώσεις συμφωνιών χρηματοδότησης ο Κάρλο Φοντάνο, υψηλόβαθμο στέλεχος της UniCredit SpA.

τοδότησης και η απαισιοδοξία συνεχίστηκε σε όλη τη διάρκεια του έτους, καθώς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα παραμένουν επιφυλακτικά. Οπως σχολιάζει χαρακτηριστικά ο Κάρλο Φοντάνο, υψηλόβαθμο στέλεχος της UniCredit SpA, «ασφαλώς οι άνθρωποι είναι πιο επιφυλακτικοί στη διάρκεια μιας ύφεσης». Ο ίδιος προσθέτει πως «διαρκεί λίγο περισσότερο και είναι λίγο πιο περίπλοκο να συμφωνήσει κανείς, καθώς όλα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αποτιμούν την έκθεσή τους στους κινδύνους».

Σχεδόν το 70% των συμφωνιών χρηματοδότησης που ακυρώθηκαν αφορούσε εκδόσεις ομολόγων, μεταξύ των οποίων και εταιρείες υψηλής πιστοληπτικής αξιολόγησης. Για παράδειγμα η τράπεζα Central American Bank

for Economic Integration και οι Eesti Energia AS και Johnson Electric Holdings Ltd. Μετά τις εκδόσεις ομολόγων η αμέσως επόμενη κατηγορία που είδε τις περισσότερες ακυρώσεις ήταν εκείνη των δανείων με μεγάλη μόχλευση, καθώς ακυρώθηκαν 21 συμφωνίες στην κατηγορία αυτή. Επλήγησαν εταιρείες όπως η Mallinckrodt Plc και Topgolf Callaway Brands Corp.

Και πάλι πάντως ορισμένοι δανειολήπτες κατόρθωσαν να εκμεταλλευτούν κάποια μικρά παράθυρα σχετικής πρεμίας στην αγορά και αναθέρμαναν συμφωνίες που είχαν «παγώσει». Ανάμεσά τους η εταιρεία Bain, καθώς επανέφερε σε ισχύ δάνειο με το οποίο χρηματοδοτήθηκε τον Σεπτέμβριο η εξαγορά της Inetum και το οποίο είχε «παγώσει» επί έναν μήνα. Επίσης

τον Οκτώβριο η εταιρεία Ceske Drahy AS επέστρεψε στην έκδοση ομολόγων έπειτα από καθυστέρηση περίπου τριών μηνών. Συνολικά ενεργοποιήθηκαν ξανά εννέα συμφωνίες για τη χρηματοδότηση ομολόγων και οκτώ αγορές δανείων. Τον Νοέμβριο σημειώθηκε πάντως αύξηση των συμφωνιών χρηματοδότησης στην κυρία αγορά χρηματοδότησης της Ευρώπης.

Όπως επισημαίνουν αναλυτές της αγοράς, η αύξηση αυτή καταδεικνύει πόσο ευμετάβλητη μπορεί να γίνει αυτή η διαδικασία και η αγορά όταν οι παράγοντες που εκδίδουν τα δάνεια βασίζονται στα θετικά δημοσιεύματα του Τύπου που τους προσφέρουν λίγες ημέρες σταθερότητας για να προωθήσουν τις συμφωνίες τους.

BLOOMBERG

ΑΝΑΛΥΣΗ

Η νέα παγκόσμια αγορά άυλων «εμπορευμάτων»

Του ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ

Αν υπάρχει ένα χαρακτηριστικό της σημερινής εποχής που τη διαφοροποιεί από τις παλαιότερες, είναι ότι δυναμώνουν οι σχέσεις αλληλεξάρτησης ανάμεσα στις αγορές και ο καινούργιος κόσμος γίνεται πολυκεντρικός. Αναδεικνύονται νέοι πόλοι και ενισχύονται περιφερειακά κέντρα. Η δυναμική σχέση της αγοράς με τα κράτη αποκτά νέα διάσταση καθώς αλλάζουν οι ισορροπίες και οι γεωπολιτικές προτεραιότητες. Οι οικονομικές κυρώσεις, η έκδοση - απαγόρευση αδειών και η εγκρίσιμη αποκτά πολιτικό περιεχόμενο, δεν είναι «τυπικές» διαδικασίες. Ταυτόχρονα αλλάζουν προσανατολισμοί οι αγορές.

Η ροή εμπορευμάτων, ανθρώπων, κεφαλαίου και δεδομένων (data) επιταχύνεται, αλλά η διακίνηση άυλων στοιχείων όπως η γνώση, το ταλέντο, υπηρεσίες και τεχνολογία αποκτούν μεγαλύτερη σημασία. Διεκδικούνται την πρωτοκαθεδρία από τις συναλλαγές με κανονικά εμπορεύ-

Στοιχεία όπως η γνώση, το ταλέντο, υπηρεσίες και τεχνολογία αποκτούν μεγαλύτερη σημασία.

ματα που έχουν σταθεροποιηθεί έπειτα από δεκαετίες έντονης ανόδου. Η διακίνηση υπηρεσιών, φοιτητών και δικαιωμάτων πνευματικής περιουσίας έχει πλέον αξία που «τρέχει» με διπλάσιο ρυθμό από τη διακίνηση εμπορευμάτων της δεκαετίας 2010-19. Η διακίνηση υπηρεσιών έντασης γνώσης, συμπεριλαμβανομένων επαγγελματικών και κρατικών υπηρεσιών, δραστηριοτήτων που σχετίζονται με πληροφορική και τηλεπικοινωνίες, έχει την ταχύτερη άνοδο. Η ροή (διακίνηση) δεδομένων αυξάνεται με ρυθμό 50% τον χρόνο.

Πολυσέλιδη έκθεση του McKinsey Global Institute (MGI) εντοπίζει μια πηγή νέας ανισότητας. Χώρες με εντονότερη σύνδεση με το παγκόσμιο δίκτυο ροών αυξάνουν το ΑΕΠ τους έως και 40% περισσότερο από τις λιγότερο συνδεδεμένες χώρες. Είναι το κόστος της καυστήρησης και αυξάνεται. Οι ανεπτυγμένες χώρες έχουν ισχυρότερη σύνδεση με την παγκόσμια αγορά με πρώτη τη Γερμα-

νία, ενώ ορισμένες αναδυόμενες αγορές καταβάλλουν προσπάθειες. Το Μαρόκο, η Ινδία και η Βραζιλία βελτίωσαν θεαματικά τη θέση τους στον αντίστοιχο παγκόσμιο δείκτη.

Η περιοχή της Ασίας - Ειρηνικού, συμπεριλαμβανομένης της Κίνας, είναι ο παγκόσμιος εξαγωγέας βιομηχανικών προϊόντων, ο μεγαλύτερος εξαγωγέας ηλεκτρονικών, αλλά εισάγει το 25% των ενεργειακών αναγκών και κρίσιμα ενδιάμεσα αγαθά. Ειδικά η Κίνα εισάγει πάνω από το 25% των αναγκών της σε μεταλλεύματα. Η Ευρώπη και η Βόρεια Αμερική προμηθεύουν στην περιοχή προηγμένο μηχανολογικό εξοπλισμό και τεχνολογία για την παραγωγή ημιαγωγών και άλλων εξελιγμένων ηλεκτρονικών.

Η Ευρώπη είναι σημαντικός εξαγωγέας φαρμάκων, αλλά στηρίζεται στην Ασία για κρίσιμες φαρμακευτικές πρώτες ύλες και συστατικά. Στη Λατινική Αμερική, η Βραζιλία και η Αργεντινή είναι οι μεγαλύτεροι εξαγωγείς δημητριακών, αλλά στηρίζονται στην εισαγωγή λιπασμάτων από τον υπόλοιπο κόσμο. Περισσότερο από το 50% των εισαγωγών ποτάσας που χρειάζονται έρχεται από τη Ρωσία και τη Λευκορωσία.

Η αξία των άυλων στοιχείων αυξάνεται καθώς τεχνολογία, πνευματικά δικαιώματα, λογισμικό και ό,τι αφορά τη διακίνηση, αποθήκευση και διαχείριση δεδομένων εξελίσσονται σε δυναμικούς κλάδους.

Το περιβάλλον προσφέρει νέες ευκαιρίες και σε εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε μικρές αγορές. Επιχειρήσεις που διαθέτουν ανθρώπινο δυναμικό υψηλού επιπέδου και αναπτύσσουν τεχνολογία διευρύνουν δραστηριότητές τους. Άλλες επιχειρήσεις μπορούν να αξιοποιήσουν τις νέες σχέσεις για να εξασφαλίσουν ανθεκτικότητα, με διαφοροποίηση των προμηθειών τους, με νέες στρατηγικές συμφωνίες και καινούργιους προμηθευτές.

Στη νέα εποχή της έντονης αλληλεξάρτησης, οι μεγάλες εταιρείες σχεδιάζουν και διεκδικούν σύμπραξη με το δημόσιο που προσφέρει αντοχή σε κρίσεις που φοβούνται. Οι μικρότερες επιχειρήσεις μπορούν να κινηθούν στη μεγάλη παγκόσμια αγορά αναζητώντας στρατηγικές συμμάχους ώστε να αποφεύγουν μελλοντικές αναταράξεις.

Μετ' εμποδίων σε όλο τον κόσμο η ανάπτυξη της ηλεκτροκίνησης

Αιτίες, η ανεπάρκεια υποδομών για ανεφοδιασμό και το κόστος των μπαταριών

Στη διάρκεια του περασμένου έτους οι επενδυτές διοχέτευσαν μεγάλα ποσά στην καινοτόμα αυτοκινητοβιομηχανία ηλεκτροκίνητων οχημάτων Tesla αλλά και σε διάφορες νεοφυείς που την ανταγωνίζονται και ελπίζουν να έχουν την τύχη και την επιτυχία του Ελον Μασκ. Καθώς τα επιτόκια αυξάνονται παντού και οι αγορές κλονίζονται, έχουν υποχωρήσει οι μετοχές πολλών από τις νεοφυείς εταιρείες ηλεκτροκίνητων. Η Rivian Automotive, για παράδειγμα, της οποίας η χρηματιστηριακή αξία εκτοξεύθηκε και υπερέβη εκείνη της Ford Motor μετά την εισαγωγή της στο χρηματιστήριο το 2021, μέσα στο έτος έχασε το 70% αυτής της χρηματιστηριακής αξίας. Κάτι ανάλογο συνέβη και σε πολλές άλλες.

Η αυτοκινητοβιομηχανία έχει διοχετεύσει περισσότερα από 1 τρις. δολ. στην επαναστατική αυτή στροφή του κλάδου από τους κινητήρες εσωτερικής καύσης στα ηλεκτροκίνητα οχήματα που κατευθύνονται από λογισμικό. Από το Ντιτρόιτ έως τη Σαγκάη αυτοκινητοβιομηχανίες και κυβερνήσεις έχουν επενδύσει στην υπόσχεση των ηλεκτροκίνητων οχημάτων ότι θα προσφέρουν πιο καθαρές και πιο ασφαλείς μετακινήσεις. Οι ευρωπαϊκές χώρες και η πολιτεία της Καλιφόρνιας έχουν ορίσει προθεσμία το 2035 για τον τερματισμό κάθε πώλησης νέων επιβατικών οχημάτων εσωτερικής καύσης. Και αρχής γενομένης από το νέο έτος, ένα κύμα νέων ηλεκτροκίνητων οχημάτων από ηλεκτροκίνητα φορτηγά μέχρι τα λεγόμενα οχήματα ελεύθερου χρόνου, τα γνωστά ως SUV, θα κάνουν την εμφάνισή τους στις μεγαλύτερες αγορές του κόσμου.

Επικρατεί, ωστόσο, διάσταση απόψεων ανάμεσα στα στελέχη της βιομηχανίας και στους αναλυτές της σε ό,τι αφορά το πότε θα μπορέσουν τα ηλεκτροκίνητα οχήματα να καταλάβουν τη μισή από την παγκόσμια αγορά αυτοκινήτων. Δεν συζητάμε καν να καταλάβουν το σύνολό της και να υποκαταστήσουν πλήρως τα συμβατικά αυτοκίνητα.

Στην Κίνα, τη μεγαλύτερη αγορά αυτοκινήτων στον κόσμο, τα ηλεκτροκίνητα έχουν καταλάβει περίπου το 21% της αγοράς. Στην Ευρώπη αντιπρο-

Η αυτοκινητοβιομηχανία έχει διοχετεύσει περισσότερα από 1 τρις. δολ. στην επαναστατική στροφή του κλάδου από τους κινητήρες εσωτερικής καύσης στα ηλεκτροκίνητα οχήματα που κατευθύνονται από λογισμικό.

Στην Κίνα τα ηλεκτροκίνητα έχουν καταλάβει περίπου το 21% της αγοράς, στην Ευρώπη το 12% και στις ΗΠΑ δεν υπερβαίνουν το 6%.

σωπεύουν το 12% του συνόλου των πωλήσεων επιβατικών οχημάτων. Αλλά στις ΗΠΑ το μερίδιό της δεν υπερβαίνει το 6%.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις στελεχών της βιομηχανίας και αναλυτών της αγοράς, ανάμεσα στους παράγοντες που εμποδίζουν τους καταναλωτές να αγκαλιάσουν ευρύτερα τα ηλεκ-

τροκίνητα είναι η ανεπάρκεια υποδομών για γρήγορο ανεφοδιασμό. Εξίσου καθοριστικό είναι και το αυξανόμενο κόστος των μπαταριών για το οποίο ευθύνονται οι ελλείψεις πρώτων υλών αλλά και η αβεβαιότητα που περιβάλλει το κατά πόσον θα συνεχιστούν οι κρατικές επιδοτήσεις, καθώς αυτές έδωσαν ώθηση στις πωλήσεις ηλεκτροκίνητων στις μεγαλύτερες αγορές του κόσμου, συμπεριλαμβανομένων της Κίνας, της Ευρώπης και των ΗΠΑ.

Σύμφωνα, πάντως, με τη συμβουλευτική AutoForecast Solutions (AFS), μέχρι το 2029 τα ηλεκτροκίνητα οχήματα θα αντιπροσωπεύουν το 1/3 της αγοράς της Βόρειας Αμερικής και περίπου το 26% των οχημάτων που θα παράγονται σε παγκόσμιο επίπεδο. Σύμφωνα με τον πρόεδρο της AFS,

Τζο Μακ Κάμπε, οι πωλήσεις ηλεκτροκίνητων οχημάτων θα αυξηθούν αλλά όχι κατά ομαλό τρόπο, σαν να ακολουθούν δηλαδή μια ανοδική καμπύλη. Η πορεία τους θα είναι περίπλοκη. Αν, για παράδειγμα, υπάρξει ύφεση το νέο έτος, όπως προβλέπουν οι περισσότεροι οικονομολόγοι, τότε θα καθυστερήσει η στροφή στην ηλεκτροκίνηση. Η Wards Intelligence προβλέπει πως το 2027 τα οχήματα εσωτερικής καύσης θα αντιπροσωπεύουν λίγο λιγότερο από το 80% των πωλήσεων στη Βόρεια Αμερική. Ο Χάιγκ Στόντνερτ, αναλυτής της Wards, τόνισε σε πρόσφατο συνέδριο για το θέμα πως οι κατασκευαστές προεξοφλούν σημαντικές πωλήσεις συμβατικών αυτοκινήτων σε όλη την επόμενη δεκαετία.

REUTERS

Υψηλές επιδόσεις για τις ευρωπαϊκές τράπεζες

Οι ευρωπαϊκές τράπεζες θεωρούν πλέον ότι η Γηραιά Ηπειρος δεν είναι τόσο κακό μέρος για τις δραστηριότητές τους. Χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όπως η ισπανική BBVA, που προσπάθησαν να διαφύγουν από τα αρνητικά επιτόκια της Ευρώπης, επεκτείνοντας την παρουσία τους στις αναδυόμενες αγορές, με-

Υπεραποδόσεις με την αρωγή των τεσσάρων αλληπάλληλων και μεγάλων αυξήσεων επιτοκίων από την ΕΚΤ.

λετούν τώρα τις εντός Ε.Ε. κινήσεις τους. Η δε γαλλική BNP Paribas σχεδιάζει να επανεπενδύσει τα έσοδα από την πώληση μιας μονάδας της στις ΗΠΑ στην Ευρώπη, καθώς αναπτύσσει το δίκτυο δικαιώσεων και επεκτείνει τις δραστηριότητές της σε μετοχές.

Οι δε τραπεζικοί όμιλοι με έμφαση στο σταθερό εισόδημα, όπως η γερμανική Deutsche Bank, έχουν ανακτήσει μερίδιο αγοράς, ενώ οι δανειοδοτικές επιχειρήσεις τους ενισχύουν τη δυναμική τους. Ακόμη και οι αμερικανικές τραπεζικές δυνάμεις, όπως οι JPMorgan Chase & Co. και Citigroup, ανακαλύπτουν εκ νέου την ευρωπαϊκή ήπειρο, επεκτείνοντας την παροχή υπηρεσιών σε ιδιώτες και επιχειρήσεις και αντιμετωπίζοντας τις ανταγωνίστριές τους στη βάση τους.

Μετά μια δεκαετή προσπάθεια να συμβαδίσουν με τους αμερικανικούς κολοσσούς της Γουόλ Στρίτ, οι ευρωπαϊκές τράπεζες απολαμβάνουν μια σπάνια περίοδο υπεραποδόσεων με την αρωγή των τεσσάρων αλληπάλληλων και μεγάλων αυξήσεων επιτοκίων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Μάλιστα, όλες οι κινήσεις αυτές διεκπεραιώθηκαν μέσα σε διάστημα μόλις εξαμήνου. Εχοντας περιορίσει το κόστος και αυξάνοντας τις προμήθειες κατά τη διάρ-

«Υπάρχει ένας πραγματικά ούριος άνεμος, που πνέει και προέρχεται από τα επιτόκια, κάτι που είναι εξαιρετικό για τις τράπεζες», δήλωσε ο γενικός οικονομικός διευθυντής της Deutsche Bank, Τζέιμς φον Μόλτκε.

κείας της περιόδου, θα επωφεληθούν καθώς τα αυξανόμενα έσοδα από δανεισμό τους επιτρέπουν να ενισχύσουν την καταβολή μερισμάτων σε μετόχους, να επενδύσουν σε μονάδες συναλλαγών και να απορροφήσουν ζημιές από δάνεια κατά τη διάρκεια μιας ύφεσης,

που πιθανότατα έχει ήδη ξεκινήσει. «Υπάρχει ένας πραγματικά ούριος άνεμος, που πνέει και προέρχεται από τα επιτόκια σε αυτό το σημείο, κάτι που είναι εξαιρετικό για τις τράπεζες», δήλωσε ο γενικός οικονομικός διευθυντής της Deutsche Bank, Τζέιμς φον Μόλτκε, σε συνέ-

δριο τον Νοέμβριο. «Το περιβάλλον των αρνητικών επιτοκίων είχε πραγματικά αφαιρέσει τη μεγάλη κερδοφορία - και με την κερδοφορία, τη δυνατότητα επένδυσης στο μέλλον - από το τραπεζικό σύστημα». Τα έσοδα, συγκεκριμένα, από δανεισμό στις κορυφαίες τράπεζες της Ευ-

ρωπαϊκής Ένωσης πρόκειται να φτάσουν φέτος στα υψηλότερα επίπεδα της τελευταίας δεκαετίας και πλέον. Το δε 2023 εκτιμάται πως θα σημειώσουν ρεκόρ, σύμφωνα με τη γνώμη αναλυτών, οι οποίοι συμμετείχαν σε σχετική δημοσκόπηση του Bloomberg.

Αυτή η εξέλιξη είναι μια δραματική αντιστροφή μετά τα οκτώ χρόνια αρνητικών επιτοκίων, που είχαν συρρικνώσει τα έσοδα των τόνων και είχαν δημιουργήσει κραδασμούς στον τραπεζικό τομέα. «Είμαστε αισιόδοχοι σχετικά με τις προοπτικές που διαβλέπουμε για τις ευρωπαϊκές τράπεζες το 2023, παρά το γεγονός ότι η οικονομία οδεύει σε ύφεση», έγραψαν σε πρόσφατο σημείωμά τους αναλυτές, συμπεριλαμβανομένου του Kris Χάλαμ της Goldman Sachs Group. «Αυτό μπορεί να φαίνεται παράδοξο. Ωστόσο, από πολλές απόψεις η θεμελιώδης δυναμική για τον κλάδο έρχεται σε πλήρη αντίθεση με εκείνη των προηγούμενων υφέσεων».

BLOOMBERG

Ρεκόρ 10ετίας στις μεταβιβάσεις ακινήτων την περασμένη χρονιά

Οι αγοραπωλησίες εκτινάχθηκαν στις 104.746 και οι γονικές παροχές στις 49.452

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΣΑΝΟΓΛΟΥ**

Σημαντική ανάκαμψη σημειώσαν κατά τη διάρκεια του 2021 οι αγοραπωλησίες και οι γονικές παροχές ακινήτων, όπως προκύπτει από τα στοιχεία που συγκέντρωσε η Ελληνική Στατιστική Αρχή από τους συλλόγους συμβολαιογράφων ανά την επικράτεια. Με βάση αυτά, οι αγοραπωλησίες ακινήτων ανήλθαν πανελλαδικά σε 104.746, αυξημένες κατά 40,1% έναντι των 74.769 του 2020, ενώ οι γονικές παροχές αυξήθηκαν ακόμη περισσότερο, κατά 90,6%, καθώς πραγματοποιήθηκαν 49.452 πράξεις, από 25.944 το 2020.

Στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής, καταγράφονται 31.655 αγοραπωλησίες, ενώ σε εκείνη της Θεσσαλονίκης ο αντίστοιχος αριθμός διαμορφώθηκε σε 21.876. Από κοινού, οι δύο μητροπολιτικές περιοχές αποτελούν το 50% του συνόλου των πράξεων μεταβίβασης ακινήτων. Αντίστοιχα, από τις 49.452 γονικές παροχές, οι

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΕΦΕΤΕΙΟΥ

Αθήνας	31.655
Θεσσαλονίκης	21.876
Λάρισας	7.460
Θράκης	6.067
Πατρών	4.598
Ναυπλίου	4.098
Πειραιώς	3.912
Ανατ. Κρήτης	3.177
Κρήτης	2.503
Ιωαννίνων	2.378
Καλαμάτας	2.360
Δυτ. Μακεδονίας	2.240
Λαμίας	2.088
Ευβοίας	2.077
Αιγαίου	1.957
Δυτ. Στερεάς Ελλάδας	1.830
Βορείου Αιγαίου	1.765
Κέρκυρας	1.563
Δωδεκανήσου	1.142

ΠΗΓΗ: ΕΛΣΤΑΤ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΓΟΡΑΠΩΛΗΣΙΩΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ

Η πορεία των αγοραπωλησιών ακινήτων το 2021

ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΠΟΥ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΚΑΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΕΦΕΤΕΙΟΥ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Το «ξύπνημα» της αγοράς μετά την πανδημία και οι νέες αντικειμενικές πυροδοτήσεις ένα κύμα αγοραπωλησιών το 2021.

14.581 εντοπίζονται στην περιοχή της Αττικής και 8.901 σε εκείνη της Θεσσαλονίκης.

Οι αυξήσεις αυτές αποδίδονται σε μια σειρά από λόγους. Κατ' αρχάς, τα μεγέθη του 2020 ήταν χαμηλότερα λόγω του ξεσπάσματος της πανδημίας, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό στη λειτουργία της αγοράς ακινήτων, μεταθέτοντας σε μεταγενέστερο χρόνο, τόσο την απόκτηση κατοικίας όσο και άλλες κινήσεις, όπως γονικές παροχές και δωρεές.

Στο πλαίσιο αυτό, οι αγοραπωλησίες μειώθηκαν το 2020 κατά 22,6% σε 74.769 ακίνητα, σε σχέση με το 2019.

Ενας ακόμη σημαντικός λόγος αφορά την αναπροσαρμογή που έγινε στις τιμές ζώνης και ως εκ τούτου και στις αντικειμενικές αξίες κατά τη διάρκεια του 2021, με τις σχετικές αλλαγές να εφαρμόζονται από την 1η Ιανουαρίου 2022. Στις περισσότερες περιοχές της χώρας η αλλαγή αυτή μεταφράστηκε σε υψηλότερο φορολογικό κόστος, καθώς οι τιμές προσαρμόστηκαν προς τα πάνω, με αποτέλεσμα να πυροδοτηθεί ένα σημαντικό «κύμα» αγοραπωλησιών και γονικών παροχών, με το πρότερο καθεστώς τιμών ζώνης.

Ειδικά ως προς τις γονικές παροχές, περαιτέρω ώθηση δόθηκε πέρσει και λόγω της κατακόρυφης αύξησης του αφορολογητού ορίου

στις 800.000 ευρώ. Συγκεκριμένα, από την 1η Οκτωβρίου 2021 αυξήθηκε το αφορολόγητο όριο για γονικές παροχές ανά γονέα, ή δωρεές προς συγγενείς πρώτου βαθμού, στις 800.000 ευρώ, τόσο για την ακίνητη όσο και για την κινητή περιουσία. Μέχρι τότε το αφορολόγητο για ακίνητα ανέρχόταν μέχρι του ποσού των 150.000 ευρώ, ενώ για περιουσία αξίας από 150.000 έως 300.000 ευρώ προβλεπόταν φόρος 1%, που αυξανόταν σε 5% για περιουσία από 300.000 έως 600.000 ευρώ και σε 10% για ακίνητα αξίας άνω των 600.000 ευρώ.

Με βάση τα ιστορικά στοιχεία των τελευταίων ετών, οι αγοραπωλησίες του 2021 ήταν οι υψηλότερες από το 2010, όταν είχαν πωληθεί συνολικά 117.948 ακίνητα. Το 2011, το σχετικό μέγεθος είχε υποχωρήσει σε 83.665, ακολουθώντας σταθερά φθίνουσα πο-

ρεία έως και το 2014. Εκτοτε παρατηρείται σταθερή ανάκαμψη του αριθμού των αγοραπωλησιών, αρχικά λόγω της τοποθέτησης κεφαλαίων από ξένους επενδυτές που θέλησαν να επωφεληθούν των χαμηλών τιμών και στη συνέχεια και από Έλληνες αγοραστές ή επενδυτές. Κάπως έτσι, από τα 43.443 ακίνητα που πωλήθηκαν το 2014, το σχετικό νούμερο υπερδιπλασιάστηκε σε 96.662 το 2019, προτού υποχωρήσει το 2020 ένεκα της πανδημίας.

Συνολικά το 2021 οι συμβολαιογραφικές πράξεις (κάθε είδους) που πραγματοποιήθηκαν ανήλθαν σε 727.610 έναντι 619.944 το 2020 παρουσιάζοντας αύξηση κατά 17,4%. Σε σχέση με το 2012 παρατηρείται αύξηση της τάξεως του 17,2%. Αποτελεί δε τη δεύτερη καλύτερη επίδοση μετά το 2019, όταν είχαν καταγραφεί 919.258 συμβολαιογραφικές πράξεις.

Θετικές οι προοπτικές για την ελληνική αγορά ακινήτων

Σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης σε συγκεκριμένες κατηγορίες ακινήτων, όπως τα «πράσινα» κτίρια, οι κατοικίες και τα logistics, εντοπίζουν φορείς της αγοράς ακινήτων. Σύμφωνα με τον κ. Δημήτρη Ανδριόπουλο, διευθύνοντα σύμβουλο της Dimand Real Estate, στις κατηγορίες που ξεχωρίζουν συγκαταλέγονται τα «πράσινα» γραφεία, τα υψηλών προδιαγραφών logistics και οι αναπτύξεις μεικτών χρήσεων, οι οποίες μπορεί επίσης να περιλαμβάνουν εστίαση, διασκέδαση, φιλοξενία, κατοικία, καθώς και επλεκτικά εμπορικά καταστήματα.

Μιλώντας στο πλαίσιο σχετικής συζήτησης για το real estate, που πραγματοποιήθηκε στο πρόσφατο Ετήσιο Ελληνικό Επενδυτικό Συνέδριο της Capital Link με τίτλο «Sustaining Growth & Investment Momentum», ο κ. Ανδριόπουλος επισήμανε ότι παρά την αύξηση του κατασκευαστικού κόστους κατά τον τελευταίο χρόνο και τις πρόσφατες πληθωριστικές πιέσεις και τις αντίστοιχες αυξήσεις των επιτοκίων, η ζήτηση για ποιοτικά αειφόρα ακίνητα, τόσο από χρήστες όσο και από επενδυτές, υπερβαίνει την προσφορά και οι αξίες των εν λόγω ακινήτων αναμένεται να επιδειξουν ανθεκτική συμπεριφορά στη δυσμενή μακροοικονομική συγκυρία. Με τη σειρά του ο κ. Αρις Καρυτινός, διευθύνων σύμβουλος της Prodea Investments, σημείωσε ότι παραδοσιακοί κλάδοι, όπως αυτοί των γραφείων, καταγράφουν στροφή προς νέα, αειφόρα έργα και νέοι κλάδοι, όπως οι εμπορικές αποθήκες, αναπτύσσονται. Ο κλάδος της κατοικίας δείχνει επίσης σημάδια ανάκαμψης, προσελκύνοντας και θεσμικούς, όπως η Prodea. Παράλληλα, ο ξενοδοχειακός κλάδος παραμένει στην κορυφή σε σχέση με το ενδιαφέρον των επενδυτών. Ως προς τις δυνατότητες χρηματοδότησης για την υποστήριξη επενδύσεων στην ελληνική κτιριοποιία, ο κ. Καρυτινός σημείωσε ότι το κλίμα είναι θετικό, με τις ελληνικές τράπεζες να έχουν σημαντική ρευστότητα και διάθεση να δανείσουν στον χώρο των ακινήτων, αλλά και την αγορά των ομο-

λόγων να λειτουργεί ενθαρρυντικά. Αντίστοιχα, ο κ. Τάσος Καζίνος, διευθύνων σύμβουλος της Trastor ΑΕΕΑΠ, τόνισε ότι παρά το αβέβαιο οικονομικό περιβάλλον, η ελληνική αγορά ακινήτων εξακολουθεί να παρουσιάζει ελκυστικές επενδυτικές ευκαιρίες, λόγω των ισχυρών θεμελιωδών της, των αυξημένων περιθωρίων εισοδηματικών αποδόσεων, αλλά και της θετικής απόκλισης της αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ σε σχέση με άλλες οικονομίες της Ευρωζώνης, για τα επόμενα πέντε έτη. Ο κ. Καζίνος αναμένει ότι ο τομέας των logistics θα συνεχίσει να αποτελεί μία από τις καλύτερες μακροπρόθεσμες το-

Ευκαιρίες ανάπτυξης σε «πράσινα» κτίρια, κατοικίες και logistics εντοπίζουν οι φορείς του real estate.

ποθετίσεις στην εγχώρια κτιριοποιία, ενώ ο κλάδος των γραφείων, παρά τις αυξήσεις στο κόστος κατασκευής και στο κόστος του χρέους, εξακολουθεί να προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες για νέες αναπτύξεις και αναβαθμίσεις υφιστάμενων κτιρίων, σύμφωνα με τα νέα ενεργειακά πρότυπα. Ο κ. Δημ. Μανουσάκης, ιδρυτής της Savills Hellas, σημείωσε ότι πρωταθλητές της αγοράς τόσο για το 2021 όσο και για το 2022 είναι οι τομείς γραφειακών και αποθηκευτικών χώρων όσον αφορά τα επαγγελματικά ακίνητα, χωρίς να αφήνουμε εκτός αναφοράς τον υψηλό όγκο επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν στον τομέα της φιλοξενίας. «Σε ένα περιβάλλον οικονομικής αστάθειας, οι επενδύσεις στα ακίνητα φαίνονται η έξυπνη κίνηση. Ειδικότερα, η ελληνική αγορά ακινήτων έχει εξασφαλίσει τα τελευταία χρόνια ισχυρή ψήφο εμπιστοσύνης από τους επενδυτές», ανέφερε με τη σειρά της και η κ. Ελεάνα Καρβούνη, Senior Associate - Machas & Partners Law Firm.

N. X. P.

ΑΡΘΡΟ / Του **ΑΝΔΡΕΑ Α. ΑΝΔΡΕΟΥ**

Τα προβλήματα του 2022 και οι νότες του 2023

Η πορεία του 2022 κουβάλησε μαζί τις πολλές ανησυχίες για την αγορά ακινήτων, αλλά μπορούμε να πούμε πως κλείνει με νότα αισιοδοξίας για το 2023. Μπορεί οι αναλύσεις των μνησίων σκορ πωλήσεων να έδειξαν πως το 2022 είναι από πολλές απόψεις η καλύτερη χρονιά που κατέγραψε η κτιριοποιία για πάρα πολλά χρόνια τώρα, αλλά ας μην ξεχνάμε πως οι συνθήκες ήταν και είναι άκρως προβληματικές.

Ποια είναι τα κυριότερα προβλήματα που καταγράφονται; Στην κορωνίδα των προβλημάτων τοποθετούμε την αύξηση στο κατασκευαστικό κόστος και την αβεβαιότητα που επικράτησε για αρκετό διάστημα μέσα στον χρόνο για το πού θα οδηγηθεί το κόστος ως απότοκο της πολεμικής σύρραξης και των αλυσιδωτών επιπτώσεών της σε τομείς όπως η εφοδιαστική αλυσίδα, το κόστος παραγωγής, το κόστος ενέργειας, τον πληθωρισμό, για να αναφερθούμε σε μόνο μερικά. Η αύξηση στο κατασκευαστικό κόστος δημιουργήσε σοβαρά προβλήματα σε έργα που βρίσκονται υπό κατασκευή, έβαλε στον πάγο άλλα και ανέβασε το κόστος απόκτησης στέγης σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις. Ο τελικός απόδεκτος αυτών των αυξήσεων είναι το πλάτυ κοινό είτε υπό την ιδιότητα του ως φορολογούμενος, είτε σαν (επίδοξος) τελικός χρήστης, ενώ οι κατα-

Μαζί με την αύξηση στις τιμές πώλησης ακινήτων ήρθαν σε πολλές περιπτώσεις και αυξήσεις στα ενοίκια.

σκευαστικές εταιρείες βίωσαν και βιώνουν σοβαρά προβλήματα οικονομικής βιωσιμότητας.

Η αύξηση στο κόστος κατασκευής επηρεάζει τόσο τη ζήτηση όσο και την προσφορά. Από τα πιο πάνω φαίνεται ξεκάθαρα ο αρνητικός επηρεασμός στην προσφορά. Όταν έργα, για παράδειγμα, μπαίνουν στον πάγο είτε διότι το κόστος ήδη θεωρείται ψηλό ή επειδή υπάρχει αβεβαιότητα για το πού θα καταλήξει, αυτό σημαίνει χαμηλότερη προσφορά. Από την άλλη η ζήτηση μειώνεται επειδή οι αναθεωρημένες τιμές πώλησης είναι σε τέτοια επίπεδα που για πολλούς είναι αποτρεπτικές.

Ο πληθωρισμός στην οικονομία είναι τεράστιο πρόβλημα και όλοι το ζούμε στην καθημερινότητά μας. Μπορεί να λέμε ότι τα ακίνητα είναι ένα πολύ καλό επενδυτικό καταφύγιο έναντι του πληθωρισμού (που είναι) και πράγματι έτσι να λειτουργήσε όλο αυτό το διάστημα όπως καταμαρτυρούν οι επιδόσεις του έτους, αλλά αυτό αναπόφευκτα φέρνει και αρνητικό

Η αύξηση στο κατασκευαστικό κόστος δημιούργησε σοβαρά προβλήματα σε έργα που βρίσκονται υπό κατασκευή, έβαλε στον πάγο άλλα και ανέβασε το κόστος απόκτησης στέγης σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις.

αντίκτυπο στην προσιτότητα των ακινήτων επειδή βραχυπρόθεσμα και απότομα αυξάνει τη ζήτηση και μειώνει την προσφορά με τους

δύο παράγοντες από κοινού να υπερθερμαίνουν τις τιμές που είναι ήδη βεβαρμμένες λόγω του κατασκευαστικού κόστους.

Μαζί με την αύξηση στις τιμές πώλησης ακινήτων ήρθαν σε πολλές περιπτώσεις και αυξήσεις στα ενοίκια. Από μια άποψη αυτό είναι φυσιολογικό επειδή το ενοίκιο πρέπει να αποσβένει την επένδυση αλλιώς έχεις μια κακή επένδυση. Όταν το κόστος της επένδυσης είναι αυξημένο τότε και το μέσο απόσβεσης της είναι επίσης αυξημένο. Φυσικά για να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους, τα επίπεδα ενοικίων στην πλειοψηφία τους δεν ακολούθησαν τους ρυθμούς των τιμών πώλησης. Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις που τα καταβαλλόμενα ενοίκια στις σημερινές οικονομικές συνθήκες ορίζουν αξίες που είναι έως και 50% μειωμένες σε σχέση με το κόστος κτίσης της επένδυσης πριν από δύο-τρία χρόνια.

Ένα άλλο πρόβλημα είναι η εκκρεμότητα σε σχέση με το πότε καταβάλλεται μειωμένος συντελεστής ΦΠΑ. Τα πράγματα για την Κύπρο έχουν φθάσει σε οριακό σημείο και αν δεν το λύσουμε νομοθετικά εντός μερικών εβδομάδων, το 2023 θα μας βρει με βαριές καμπάνες. Το τελευταίο πράγμα που γίνεται αποδεκτό από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι η επιβολή μειωμένου συντελεστή ΦΠΑ 5% για τα πρώτα 170 τ.μ. κατοικιών με συνολικό εμβαδόν μέχρι 220 τ.μ. και με συνολική αξία που να μην υπερβαίνει τις €350.000, και για τα πρώτα 90τ.μ. διαμερισμάτων

με συνολικό εμβαδόν μέχρι 110 τ.μ. και με συνολική αξία που να μην υπερβαίνει τις €200.000. Με όλα αυτά που αναλύθηκαν πιο πάνω σε σχέση με το κόστος και τις τιμές, είναι αναμενόμενο να επωφεληθούν οι περιοχές – δορυφόροι των αστικών περιοχών και οι πολύ μικρές μονάδες εντός των αστικών κέντρων.

Επειδή αυτό το άρθρο δεν αποτελεί απολογισμό της πορείας της αγοράς των ακινήτων αλλά μια μικρή καταγραφή των βασικών προβλημάτων που ταλάνισαν την αγορά κατά το 2022, δεν θα γίνει αναφορά σε θετικά πράγματα που καταγράφησαν ως αποτέλεσμα της εφαρμογής διαφόρων πολιτικών. Αυτό θα γίνει σε άλλο άρθρο. Όπως επίσης δεν θα γίνει άλλη αναφορά σε πολλά διαχρονικά προβλήματα που καταπονούν τον τομέα.

Επειδή διερωτήθηκα αρχίζοντας πιο πάνω κατά πόσο μπορούμε να ατενίζουμε τη νέα χρονιά με μια νότα αισιοδοξίας, θα αναφέρω πως το γεγονός ότι η οικονομία μας καταγράφει ρυθμούς ανάπτυξης περίπου του 3% με τις πληθωριστικές πιέσεις να εξασθενούν, είναι δύο νότες αισιοδοξίας για το 2023 και ας μην ξεχνάμε πως με δύο νότες γράφτηκαν και τραγούδια!

Καλά Χριστούγεννα!
Ο κ. Ανδρέας Α. Ανδρέου, MRICS, είναι CEO της APS Andreou Property Strategy - Chartered Surveyors.

ΣΑΒΒΑΤΟ 24 - ΚΥΡΙΑΚΗ 25
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2022

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΤΕΧΝΕΣ & γράμματα

«Κλεψιές και ψέματα, μα κι αυτός ο Άγιος έχει κάμερες παντού; Δεν παίρνει ρεπό μια μέρα; Καρδιοχτύπι. Θα του φέρει τις σβούρες που του ζήτησε; Κι αν φέρει μόνο δώρο στη Ματίνα; Κι αν του φέρει κάρβουνο;».

Άκουσες τα κουδουνάκια;

Όσο προχωράμε σε νέα έκδοση αναθεωρημένη τα πράγματα φτιάχνουν, δεν φτιάχνουν;

της **ΕΥΑΓΓΕΛΙΑΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ**

Ποτήρια τσουγκρίζουν, ευχές, η τράπουλα μοιράζεται, ποιος ξέρει τι μαγειρεύεται, όχι πως τον νοιάζει, είναι καιρός που δεν περιμένει κάτι. Χαμόγελα, ψευδοχαμόγελα, χαμόγελα άνευ χαμόγελου. Ρεβεγιόν, παραμονή πρωτοχρονιάς, οι κυρίες απαστράπτουσες, οι κύριοι κορδώνονται ακόμα και καθιστοί, κάτω από το τραπέζι πόδια αγγίζονται τυχαία ή μη, τα παιδιά παίζουν σκοτεινό δωμάτιο, κι αυτός αφήνει τη γουλιά από το ουίσκι να γλιστρήσει έσωθεν, καζεύει το υπερτολισμένο δέντρο και θυμάται.

Θυμάται. Γιατί δεν διατίθεται στο τμήμα γραφικής ύλης ένα «ειδικό σβηστήρι»; Να σβήσει τη νύχτα που κονταροκτυπήθηκαν ψέματα κι αλήθειες. Και χωρίς προειδοποίηση: το εισιτήριο για τον κόσμο των μεγάλων είναι άνευ επιστροφής. Μια φορά πεθαίνει η αθωότητα.

Φλας-μπακ λοιπόν στα ξέλι του. Το σπίτι στο σκοτάδι, σκιαστική ψυχία, μα έλα που τη χρειάζεται, κανείς δεν πρέπει να ακούσει, ούτε να τον δει. Η αδελφή του η Ματίνα κοιμάται στο δίπλα κρεβάτι, σπκώνεται, ακροπατεί, ίσα που αναπνέει, η πόρτα τρίζει, εύχεται να μην τον προδώσει. Γίνεται χαλκομανία, σέρνεται, φτάνει στο σαλόνι, άδαιο, όλα βάσει σχεδίου, φωτίζει με τον φακό το ρολόι, τρεις το πρωί, τα φωτάκια του δέντρου μόνο αναμμένα,

κρύβεται πίσω από το δέντρο.

Οι γιγάντιες κάλτσες άθικτες. Δεν ήρθε. Ακόμα. Στο τραπέζι το γάλα και το μπισκότο ολόκληρο. Και το καρότο, ολόκληρο κι αυτό. Ησυχία. Ανψουχεί. Πότε θα 'ρθει; Και τη ρώτησε προχθές: «Και πώς ξέρει πού μένουμε; Αφού αλλάξαμε σπίτι τώρα που έφυγε ο μπαμπάς. Θα ξενυχτήσω να τον δω!».

«Δεν μπορείς! Θα καθεί η μαγεία», τον φιλάει η μαμά.

Κι αυτή η μαμά, όλο όχι, μην και δεν γίνεται. Και παράπονα ότι δεν την ακούει. Πού να ακούσει! Αυτός; Δεν βολεύεται πουθενά, αυτός ανεβαίνει τις κυλιόμενες ανάποδα. Μη, θα σκοτώθεις, ωρύεται η μαμά, κι αυτός δεν ακούει, πόσο λατρεύει να σκαρφαλώνει στην τσουλήθρα ανάποδα, όλα τα παιδιά κατεβαίνουν, ανεβαίνει αυτός.

Η ώρα περνάει. Έχει παστεί, αυτό δεν το σκέφτηκε, αλλά θέλει τόσο να τον δει... Νυστάζει, το κορμί πάει να τον προδώσει, το κεφάλι σε υπερδιέγερση. Κι αντί να έρθει ο Άν Βασίλιν, σκάνε οι αμφιβολίες. Κι αν δεν ήταν καλό παιδί; Γιατί έκλεψε δύο αυτοκινητάκια Lotus από τον Αργύρη. Κλεψιές και ψέματα, μα κι αυτός ο Άγιος έχει κάμερες παντού; Δεν παίρνει ρεπό μια μέρα; Καρδιοχτύπι. Θα του φέρει τις σβούρες που του ζήτησε; Κι αν φέρει μόνο δώρο στη Ματίνα; Κι αν του φέρει κάρβουνο;

Πετάγεται με το ξυπνητήρι της μα-

“

«Οι γιγάντιες κάλτσες άθικτες. Δεν ήρθε. Ακόμα. Στο τραπέζι το γάλα και το μπισκότο ολόκληρο. Και το καρότο, ολόκληρο κι αυτό».

”

μάς. Γιατί; Και τι δουλειά έχει μες στη νύχτα; Τώρα βρήκε; Για μια στιγμή! Τη βλέπει! Κρατάει τα δώρα, κατευθύνεται προς το δέντρο, αυτός οριακά αναπνέει, έτσι να τεντώσει το χέρι της, θα τον αγγίξει. Χώνει τα δώρα μέσα στις γιγάντιες κάλτσες. Τρώει και το μισό καρότο, δαγκώνει το μπισκότο, πίνει δυο γουλιές, φεύγει.

Είναι αυτό που κατάλαβε; Η μαμά, εκτός από μαμά κι μπαμπάς, είναι και

Άν Βασίλιν; Λένε και οι μεγάλοι ψέματα; Σκηνοθεσία όλο; Κάθε χρόνο; Ανακατεύεται, θέλει να το ξεκάσει, να πει πως το ονειρεύτηκε, υπάρχει το αντίθετο του ονειρευτούμαι; Εφιαλτεύομαι;

Τα καρτιά των δίπλα

«Μίλτο! Ήπννηθη! Να, έφαγε και το μπισκότο! Και το καρότο, α, το γάλα, λιγούλακι. Δεν χαιρέσαι;»

Δεν μιλιέται, είναι άπνους. Θυμώνει, τη βλέπει που χαριντίζεται με το δώρο, αυτός παίζει νευρικά με τις σβούρες. Θέλει να της το ξεφουρνίσει, ίσα που κρατιέται, ζηλεύει που αυτή δεν ξέρει. Κι αυτή η μαμά, να έχει πάντα δικίο; Χάθηκε η μαγεία, σε τι να πιστέψει; Σε μερικά χρόνια θα μάθει ότι τ' ανήσυχια πνεύματα ζορίζονται πιο πολύ, κι αυτός πήγαινε γυρεύοντας, τι ήθελε να κρυφτεί πίσω από το δέντρο;

«Να σου πω κάτι; Εγώ άκουσα και τα κουδουνάκια», λέει η Ματίνα.

«Ποια κουδουνάκια;»

«Από το έλκνηρο. Την ώρα που έφευγε».

«Α, ναι, κι εγώ κάτι άκουσα...».

Τη ζηλεύει. Από πάντα, όσο έχει μνήμη, έχει και αυτό το κεντρί μέσα στο κεφάλι του. Καμιά φορά περιμένει να την πάρει ο ύπνος, της σφίγγει τα δάκτυλα των ποδιών, αυτή ουρλιάζει, αυτός πόσο το χαιρέται, ένοχη χαρά, μετά μετανιώνει, τη φιλάει, μετά ξαναθυμώνει. Πιο πολύ τον εξοργίζει που

κάνει ότι δεν τη νοιάζει που έφυγε ο μπαμπάς, αυτή η μαγεία της να τα βάζει όλα σε μια ευθεία, να συγγυρίζει το δωμάτιό της και να κάνει πως όλα είναι εν τάξει!

«Φλος-ρουαγιάλ!» φωνάζει η οικοδέσποινα από απέναντι. Αφήνει τα καρτιά, σπκώνεται με τον αέρα της νικήτριας να ανοίξει κι άλλο μπουκάλι. Θριαμβος, στα καρτιά των δίπλα πάντα. Κι αυτός δεν είναι πια έξι, ούτε στο πατρικό του. Γιατί λέγεται πατρικό; Μπαιρικό θα έπρεπε να λέγεται, ίσα που θυμάται τον μπαμπά. Ξαναγυρνάει πίσω στο τραπέζι με τα χαμόγελα, παιδιά τριγύρω, το σκοτεινό δωμάτιο τελειώσε, να θυμηθεί, όταν γυρίσουν να γλιστρήσει μες στη νύχτα να βάλει τα δώρα. Εύχεται να είναι έστω τόσο δα καλύτερη βερσιόν απ' ό,τι ήταν ο μπαμπάς, ή έστω ο γιος του να 'ναι καλύτερη βερσιόν απ' ό,τι αυτός, τι, όσο προχωράμε σε νέα έκδοση αναθεωρημένη τα πράγματα φτιάχνουν, δεν φτιάχνουν;

Η οικοδέσποινα τού γεμίζει το ποτήρι, τέλεια βαμμένα νύχια, προσέχει τα λεπτά της δάκτυλα που αγκαλιάζουν το ποτήρι, το ουίσκι έχει κάνει δουλίτσα, νιώθει κάτι ζεστό να σαλεύει μέσα του. Βγαίνει στο μπαλκόνι, λίγο κρύο αεράκι να νιώσει στο πρόσωπο και το μόνο που θέλει είναι να κλείσει τα μάτια, και λιγη ψυχία, μήπως και ακούσει τα κουδουνάκια.

Αιζέντα

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ε Σ

25.12 - 31.12.22

Επιμέλεια: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ
kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΕΚΘΕΣΗ

Street artist
Twenty Three

Ο street artist Twenty Three προσκαλεί το κοινό στην πρώτη στομική του έκθεση «Around the Walls: Between Tradition and Globalization». Ο Twenty Three πειραματίζεται συνεχώς με νέα υλικά, στυλ και τεχνικές. Δουλεύει με stencils, εικονογραφίες, τυπώνει με τη μέθοδο της κυανοτυπίας και δημιουργεί δυναμικά διαδραστικά installations. Η έκθεση αποτελεί μια επιλογή έργων από τη δουλειά του των τελευταίων δέκα χρόνων. Πρόζακ, Μέδωντος 3Α, Λευκωσία. Τετάρτη 21 έως Παρασκευή 30 Δεκεμβρίου, ώρα 6:00 - 22:00 μ.μ. IG: [twenty_three_artist](#) FB: [twenty three artist](#) | twentythreeartist@gmail.com

ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

«Still!» στο Διεθνές Φεστιβάλ Λευκωσίας

Η παράσταση «Still! - Ένα άγαλμα που γύρισε τον κόσμο» επιστρέφει στο Διεθνές Φεστιβάλ Λευκωσίας 2022 από τα Χριστούγεννα! Πρόκειται για μια ιστορία του Σταύρου Σταύρου σε σκηνοθεσία Κώστα Σιλβέστρου και Παναγιώτη Τομή και μουσική του Θοδωρή Οικονόμου, που είχε κάνει πρεμιέρα τον Νοέμβριο του 2021 στο περσιό Διεθνές Φεστιβάλ Λευκωσίας. «Το Still! είναι ένας ύμνος στην ειρήνη, στη φιλία και στη δύναμη της αληθινής αγάπης», δηλώνουν οι συντε-

λεστές του. «Σε μια περίοδο που ο πλανήτης μας μετράει τις πηλές του, η ιστορία ενός αγάλματος και ενός κοριτσιού, που γύρισαν μαζί τον κόσμο, έρχεται να μας θυμίσει ότι τα σημαντικά είναι κρυμμένα στην ψυχή μας». Θα δοθούν δύο παραστάσεις, στις 27 και 28 Δεκεμβρίου και ώρα 5:00 μ.μ., στο Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας. **Εισιτήρια για τις παραστάσεις της 27ης και της 28ης Δεκεμβρίου προπωλούνται από την ιστοσελίδα της SoldOut Tickets.**

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Isnotgallery:
«Merry-go-round»

Η Isnotgallery διοργανώνει την έκθεση «Merry-go-round» από τις 16 Δεκεμβρίου 2022 έως τις 7 Ιανουαρίου 2023 και παρουσιάζει σύγχρονα έργα τέχνης και λαμβάνουν μέρος ανερχόμενοι και πολλά υποσχόμενοι Κύπριοι, αλλά και διεθνώς καταξιωμένοι καλλιτέχνες, που συνεργάζονται με την γκαλερί σε μόνιμη βάση. Οι καλλιτέχνες που παρουσιάζουν έργα τους στην έκθεση χειρίζονται διαφορετικά μέσα όπως είναι η ζωγραφική, η χαρακτική, η κεραμική, η φωτογραφία, τα πολυμέσα και η γλυπτική. Την επιμέλεια της έκθεσης έχει ο Άντρος Ευσταθίου, ιδιοκτήτης της γκαλερί και συμμετέχουν οι: Βασίλης Βασιλειάδης, Γιάννης Ιωάννου, Ελένη Κινδύνη, Μαρία Κοφτερού, Χαρούλα Νικολαΐδου, Μαριέλα Μπιλίτσα, Δέσποινα Πετρίδου, Αντρέας Σκουφάρης και Κωνσταντίνος Στεφάνου. **Οδυσσέως 11, Παλιά Πόλη, Λευκωσία, τηλέφωνο 22343670, art@isnotgallery.com, www.isnotgallery.com**

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

Τα φετινά
«Παραμύθια»

Ο Κριστόφ Βαρλικόφσκι το είχε διευκρινίσει εξ αρχής: «Ηρθαμε στην όπερα της Αθήνας για να ανεβάσουμε τα «Παραμύθια του Χόφμαν». Το έργο προγραμματίστηκε τώρα επειδή είναι πλούσιο και ευχάριστο, ταιριαστό με τις γιορτές των Χριστουγέννων, ένα έργο που το κοινό λατρεύει. Κι όμως δεν είναι έτσι. Έχουμε έναν διαλυμένο άνδρα και μια γυναίκα που θυσιάζει τη ζωή της για εκείνον. Έχουμε ένα ζευγάρι και γύρω τους την ασθένεια, την εξάρτηση, τις φαντασιώσεις».

Ο Διεθνής Πολωνός σκηνοθέτης είχε κάνει σαφείς τις προθέσεις του (στην «Κ», στη Μάρω Βασιλειάδου), ένα μήνα πριν από την πρεμιέρα της όπερας του Οφενμπαχ, στην Εθνική Λυρική Σκηνή. Έτσι, την περασμένη Κυριακή, που τίποτα εορταστικό δεν υπήρχε στη σκηνοθεσία, δεν εκπλαγήκαμε. Θεατές της σύνθεσης ενός ιδιοφυούς δημιουργού, περάσαμε από τη χριστουγεννιάτικη φαντασμαγορία του πάρκου στο ΚΠΣΣΕ σε μια σκηνική ευφορική διαδικασία. Οχι χαριμόσυνη, με την έννοια του απρόσκοπτου κεφιού. Και πώς να συμβεί αυτό όταν τα πρόσωπα του δράματος είναι τόσο ευάλωτα, ό,τι συμβαίνει είναι παράξενο και δεν αρκεί η καταφανής ερμηνεία ότι ο Χόφμαν είναι ερωτευμένος με τρεις γυναίκες, την Ολυμπία (μια μηχανική κούκλα), την Αντωνία (μια τραγουδίστρια της όπερας που πάσχει από μια μυστηριώδη ασθένεια), την Τζουλιέτα (μια εταίρα), που αποδεικνύεται ότι είναι εκφάνσεις μιας και μοναδικής γυναίκας, της Στέλλας;

Ο Βαρλικόφσκι επιστρατεύει αυτό που γνωρίζει πολύ καλά: τη μεταμόρφωση του είναι σε φαίνοση και αντίστροφα. Εξωτερικεύει μαγικά τις αδυναμίες, τους φόβους, τον κλευασμό, την εκδίκηση, την περιφρόνηση, το παιχνιδίσμα ανάμεσα στη δύναμη και τη συντριβή. Δεν είναι η μεγάλη οθόνη που ανεβαίνει και κατεβαίνει στη σκηνή, λειτουργώντας τότε ως αντανάκλαση των δρώντων, τότε ως κινηματογραφική αναφορά, τότε ως βλέμματα, μόνο δύο μάτια (δεν κρύβει την επιρροή του από τον Κριστιάν Μπόλτανσκι) δεν είναι ούτε η ευρηματική σκηνογραφία και τα σύγχρονα και ταυτόχρονα αχρονικά-υπέροχα-δεκάδες κοστούμια: δεν είναι ούτε οι εξαιρετικοί νέοι πρωταγωνιστές Νικόλ Σεβαλιέ και Ανταμ Σμιθ με τις, κατά γενική ομολογία, θαυμάσιες φωνές και τη σκηνική παρουσία που ενσαρκώνουν το δράμα του Βαρλικόφσκι. Είναι αυτή η περιδίνηση σε ένα κόσμο φεαγέλο που άλλοτε έχει την όψη του Τζόκερ, άλλοτε μορφών εύθραυστων που προσπαθούν να ξεφύγουν από έναν κύκλο αποτυχίας. «Ναι», ομολογεί ο σκηνοθέτης. «Αυτά τα «Παραμύθια του Χόφμαν» είναι μια κάθοδος στην κόλαση, στους εριάλτες ενός καλλιτέχνη που παρπατίζει». Όπως λέει (στο πρόγραμμα της παράστασης) «σε αυτόν -σ.σ. εννοεί τον Χόφμαν- η πραγματικότητα και η ψευδαισθηση δεν παύουν να συγχέονται. Τα φαντάσματα στα οποία προσπαθεί να δώσει μορφή αποκάλυπτουν τα δικά του φαντάσματα, που συνδυάζουν επιθυμία, κυριαρχία και θάνατο».

Ακριβώς η περιγραφή. Μέσα από αυτήν τη δημοφιλή όπερα ο σκηνοθέτης αναηλθαρεί το ενδόμυχο χάος «από το οποίο είμαστε όλοι φτιαγμένοι». Κινείται «ύπουλα», καθώς η μουσική του Οφενμπαχ τείνει να παρασύρει σε οικεία και αναγνωρίσιμα μοτίβα. Κι εκεί που ο θεατής βουλιάζει στη θέση του, παραδομένος στο αναμενόμενο, ο Βαρλικόφσκι το αναποδογυρίζει για να παρακινήσει, μέσα από μια διαφορετική οπτική.

Αλλιώς τα φετινά Χριστούγεννα. Και τα «Παραμύθια», με τη σύλληψη του Πολωνού σκηνοθέτη, ακολουθούν και υπογραμμίζουν. Δεν υπάρχει τίποτα ναυουριστικό, καθυστερητικό. Δεν προσφέρουν κανενός είδους σαφή ερμηνευτικό κώδικα. Μας καλούν σε ένα διάλογο ενδόμυχο και βουβό. Μας καλούν σε μια διαφορετική γιορτή, μακράς διάρκειας (τεσσάρων ωρών). Ο χρόνος δεν βραίνει γιατί η περιέργεια δεν εξαντλείται. Το μυστήριο υποδαυλίζει την εξερεύνηση. Προς ποια κατεύθυνση; Για τον κάθε θεατή διαφορετική. Εξάλλου, καθόλου τυχαία, κάθε μέλος της πολυάριθμης κορωδίας -που παίζει τον ρόλο του κοινού, συντηρώντας το θέατρο μέσα στο θέατρο- έχει ένα δικό του, ξεχωριστό κοστούμιο.

Είμαστε φτιαγμένοι από τα ίδια υλικά, αλλά δεν είμαστε ίδιοι. Τα παραμύθια παίρνουν το σχήμα εκείνου που τα αφηγείται: οι ιστορίες, χριστουγεννιάτικες ή μη, εκεί που μας χωρίζουν εκεί και μας ενώνουν.

ΕΚΘΕΣΗ

«Γεώργιος Πολ. Γεωργίου – Κύπρος η Παντοτινή»

Με την έκθεση Γεώργιος Πολ. Γεωργίου - Κύπρος η Παντοτινή το Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντη υπογραμμίζει τη σταθερή δέσμευσή του για την προβολή και τη μελέτη της κυπριακής ιστορίας της τέχνης. Μέσα από το εκθεσιακό, το ερευνητικό αλλά και το εκδοτικό πρόγραμμα της Λεβεντιού Πινακοθήκης αναδεικνύεται αυτή η πτυχή της σύγχρονης ιστορίας της τέχνης της Κύπρου, με ιδιαίτερη αναφορά στους σημαντικούς καλλιτέχνες της πρώτης γενιάς. Στο πλαίσιο αυτό, η νέα έκθεση και ο τόμος που τη συνοδεύει προσφέρουν τη δυνατότητα στο κοινό να προσεγγίσει και να γνωρίσει μοναδικά έργα του μεγάλου αυτού δημιουργού, του Γεωργίου, τόσο από ιδιωτικές όσο και από δημόσιες συλλογές,

και στους ερευνητές να ανακαλύψουν νέες όψεις της εικαστικής πορείας του ζωγράφου. Είναι αξιοσημείωτο ότι την έκθεση εμπλουτίζουν έργα που ανήκουν στην οικογένεια του καλλιτέχνη και τα οποία πρόσφατα επιστράφηκαν από την Αμμόχωστο με τη συμβολή της Δικαιοδικής Τεχνικής Επιτροπής για τον Πολιτισμό. Η παράλληλη έκθεση «Κύπρος η Παντοτινή - Ο βίος βραχύς, η δε τέχνη μακρή» παρουσιάζεται στην Αίθουσα Claude Monet στο Coso Κέντρο Δημοσιογραφικής Απασχόλησης της Λεβεντιού Πινακοθήκης. Διάρκεια έκθεσης έως 26 Φεβρουαρίου 2023. Λεβεντιού Πινακοθήκη, Αναστασίου Γ. Λεβέντη 5, Λευκωσία. **Πληροφορίες τηλέφωνο 22668838, info@leventisgallery.org**

ΘΕΑΤΡΟ

«Το Πάρτι με τα Αγόρια»

Η Alpha Square ανεβάζει σε πανελλήνια πρώτη ένα έργο που πρωτοπόρησε στην απεικόνιση γκέι ζώων επί σκηνής, «Το Πάρτι με τα Αγόρια», σε μετάφραση και σκηνοθεσία Ανδρέα Αραούζου, σκηνικά και κοστούμια του Γιώργου Γιάννου, μουσική Σταύρου Μακρή και φωτισμούς Βασίλη Πετεινάρη. Τα αγόρια ενσαρκώνουν οι Πάνος Μακρής, Φώτης Αποστολίδης, Θανάσης Δρακόπουλος, Δημήτρης Αντωνίου, Ανδρέας Κούτσουμης, Γρηγόρης Γεωργίου, Μιχάλης Καζάκας, Εύρος Βασιλείου και ο ίδιος ο σκηνοθέτης. Μόνο 10 παραστάσεις στο Θέατρο Δέντρο, Ενόπλιτας 44, Παλλουριώτισσα, Λευκωσία. Παραστάσεις 23, 29 και 30 Δεκεμβρίου, ώρα 8:30 μ.μ. Η

παράσταση είναι κατάλληλη για άτομα άνω των 15 ετών. Λεμεσός: Κυριακή, 8 Ιανουαρίου 2023, ΕΘΑΛ, 6:30 μ.μ.

ΕΚΘΕΣΗ

Έκθεση Σατιρικής Χαρτογραφίας

Το Πολιτιστικό Ίδρυμα Τράπεζας Κύπρου φιλοξενεί την έκθεση από τη συλλογή του Παναγιώτη Ν. Σουκάκου, με τίτλο «Σατιρική Χαρτογραφία "Ιστορικές και Γελοιογραφικές Καταγραφές της Ευρώπης, πριν, κατά και μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο"». Η γλώσσα της Σατιρικής Χαρτογραφίας έχει πολλά να πει και ακόμα περισσότερα να αποκαλύψει, γιατί ξεπερνώντας το γεωγραφικό ανάγλυφο που εδράζεται, ανοίγει ένα παράθυρο που προάγει την καλλιέργεια και πνευματικότητα και φωτίζει την κριτική ιστορική σκέψη. Στην έκθεση θα εκτεθούν περίπου 23-25 σατιρικοί χάρτες. Η έκθεση πραγματοποιείται στον ισόγειο χώρο περιοδικών εκθέσεων του Πολιτιστικού Ίδρυματος μέχρι τις 09 Ιανουαρίου 2023, με ώρες λειτουργίας από τις 10:00 π.μ. έως τις 7:00 μ.μ. καθημερινά και Σαββατοκύριακα. Πολιτιστικό Ίδρυμα Τράπεζας Κύπρου, Φανερωμένης 86-90, Λευκωσία. **Πληροφορίες τηλέφωνο 22 128175. Είσοδος ελεύθερη.**

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ | Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Το φως μέσα από το θάμπος των λαμπιονιών

Μια ακόμη εορταστική περίοδος έφτασε, πολλά τα χαμόγελα, μεγάλα τραπέζια στρώθηκαν και θα στρωθούν για να γιορτάσουν και όσοι πιστεύουν και όσοι δεν πιστεύουν, άλλωστε φέρνοντας στα μέτρα μου και το του Ιωάννη πιστεύοντας και μη «ευφρανθείτε η τράπεζα γέμει».

Φυσικά δεν είναι για όλους γεμάτη η τράπεζα, για πολλούς το τραπέζι θα είναι φτωχικό, απλό, σχεδόν καθημερινό, και όσοι γράφουμε από την προνομία θέση μας θ' αρκεστούμε και θα βαυκαλιστούμε με τα ωραία μας λόγια, και θα μας μοιάζει αρκετό, θα έχουμε κάνει το καθήκον μας... Θα νομίζουμε κιόλας ότι τους το γεμίσαμε το τραπέζι, αλλά και άλλοι πολλοί το ίδιο θα κάνουν, και θα εκπληρώνουμε, όπως κάθε φορά, το κοινωνικό μας καθήκον, γράφοντας και μιλώντας λόγια ωραία... μέχρι να περάσουν αυτές οι μέρες, και να ξαναχυθούμε στη μάχη της καθημερινότητας μας, χωρίς να θυμόμαστε τα ωραία λόγια μας, τα εορταστικά μας συναισθήματα θα υπνώτουν ώσπου να τα ενεργοποιήσει και πάλι μια άλλη εορταστική περίοδος.

Και στο μεσοδιάστημα η τράπεζα πολλών θα παραμάνει άδεια, και θα είναι πολλοί αυτοί που θα μένουν στην ουρά μιας υπηρεσίας ή στο έλεος ενός φιλόδημου. Άραγε εμείς όλοι οι υπόλοιποι τι μπορούμε να κάνουμε; Ζίγυρα

δεν μπορούμε να γεμίσουμε τις τράπεζες όλων, δεν έχουμε τη δυνατότητα να δώσουμε τη χαρά σε όλα τα παιδιά που στερούνται ένα απλό παιχνίδι. Δεν μπορούμε να κάνουμε οι πολλοί σπουδαία και μεγάλα, αλλά μπορούμε να προσπαθούμε να κάνουμε μικρά, που συμποσούμενα μπορούν να είναι και θαύμα.

Αυτό που μπορούμε όμως να κάνουμε όσοι έχουμε την τύχη να είμαστε σε θέση προνομίου είναι να μην πέφτουμε ηρπνεύς, όταν ακούμε ποδοβολητά λυκών, να στεκόμαστε όρθιοι και ας με συγχωρεί ο ποιητής. Αφού δεν μπορούμε να γεμίσουμε τα τραπέζια όλου του κόσμου, τουλάχιστον να μη γινόμαστε άπληστοι, να προσπαθούμε να είμαστε κατά το δυνατόν στο πλευρό του δίπλα μας, έστω και αν αυτό μας ξεβουλεύει στιγμιαία και μας εκθέτει. Δύσκολο το εγχείρημα; Σαφώς, δυσκολότατο, αλλά όχι ακατόρθωτο, κάθε μέρα κάποιος δίπλα μας, γνωστός ή άγνωστος, θα έχει ανάγκη να ξέρει ότι μπορεί να βρει ένα απάγκιο, και αυτό θα πρέπει να προσπαθούμε να προσφέρουμε κάθε μέρα και ας μην είναι εορταστική περίοδος.

Μα και η επίσημη Πολιτεία θα πρέπει να εμπνέει τους πολίτες της να είναι συνεπείς με τις αξίες του κράτους δικαίου και της ευνομίας. Ακόμη περισσότερο η Εκκλησία, η οποία θα πρέπει να ξαναβρεί τη χαμένη της πνευματικότητα, αν θέλει να διατηρήσει τον φιλόδημο-

πο χαρακτήρα της, και όχι φυσικά για να κερδίσει πιστούς, η πνευματικότητα και η πίστη είναι καθαρά προσωπικά ζητήματα, και καμία εκκλησιαστική πολιτική δεν μπορεί να εμψύχσει αυτά χαρακτηριστικά σε κανέναν. Ματαιοπονούν λοιπόν όσοι θεσμοί νομίζουν πως με νουθεσίες, κούφια συνθήματα και λαμπρές εκδηλώσεις θα δημιουργήσουν ανθρώπους που θα αφογκράζονται ειλικρινά τους γύρω τους.

Χρειάζεται κόπος πολύς, και πολλά φωτεινά παραδείγματα, για να καταφέρει ο άνθρωπος να στέκεται με τρόπο υπεύθυνο απέναντι στον πιο αδύναμο, στον ξένο, σε αυτόν που δεν του μοιάζει. Χρειάζεται δουλειά πολλή για να σταματήσουμε να συντηρούμε στερεότυπα, χρειάζεται να κάνουμε πολλές ερωτήσεις στον εαυτό μας κάθε μέρα, και να μην έχουμε απαντήσεις, για να καταλάβουμε πού τελικά στεκόμαστε στην απαντησιότητα του συμπαγούς κόσμου. Χρειάζεται να σκεφτόμαστε καθημερινά την ασυμμετρία μας στον χρόνο, μήπως και αντιληφθούμε ότι οι εγωισμοί μας απλώς ικανοποιούν το εγώ μας για σύντομο μόνο χρόνο, αλλά φθειρόμαστε ψυχικά και ώσπου να το πάρουμε χαμπάρι έχουμε πορωθεί τόσο πολύ, που πλέον το χάδι, το γαλήνιο βλέμμα, το χαμόγελο και το γέλιο τα βλέπουμε με τεράστια καχυποψία.

Μακάριοι, λοιπόν, όσοι έχουν κα-

ταφέρει να είναι άνθρωποι μέσα στην άγρια αγέλη της κοινωνίας, μιας κοινωνίας που δημιουργεί συχνά ανθρώπινα, που οι θεσμοί της συχνότατα επιβραβεύουν τους ιταμούς, τους στρεψοδικείς. Χρέος του ανθρώπου δεν είναι άλλο παράξ κάθε μέρα να μπορεί να λεί χαλάλι σου εαυτή μου και αυτή η μέρα, την άξίζεις. Χρέος όλων μας να μπορούμε να προσπαθούμε να μη χαριζόμαστε ούτε μία ώρα της μέρας μας σε οργίλες αντιδράσεις και φιλαυτες συμπεριφορές. Ο άνθρωπος δεν πρέπει να καταβάλλεται ούτε από χαμέρπεια, ούτε από τεχνητή μετριοφροσύνη, ούτε και από δοτή φιλάνθρωπια, αλλά να προσπαθεί να λεί στον εαυτό του όσο πιο συχνά γίνεται ότι η αλλαγή στον κόσμο θα έλθει μόνο όταν ο ίδιος καταφέρει να είναι ο Άλλος που στέκεται αμύχνα απέναντί του.

Σαφώς και υπάρχουν και εκείνοι που πραγματικά θα έχουν προσπαθήσει και θα προσπαθούν να γεμίσουν ένα ψυγείο ή ένα τραπέζι, ή ένα χέρι παιδιού ή ένα παιχνίδι ή μια ψυχή. Αυτοί βέβαια το κάνουν χωρίς να το τελαλήσουν σε Ανατολή και Δύση... και μακάρι να μπορούσαμε να τους διακρίνουμε μέσα από το θάμπος των λαμπιονιών.

Καλές γιορτές

kouroupakisa@kathimerini.com.cy

Κάλαντα-αλλάματα κι η μουσική τους σήμερα

Όσο οι παραδόσεις εξυπηρετούν στοιχειώδεις ανθρώπινες ανάγκες, θα παραμένουν, λέει ο μουσικολόγος Γεράσιμος Παπαδόπουλος

Συνέντευξη στον

ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Με τον μουσικολόγο Γεράσιμο Παπαδόπουλο κάναμε αρχικά μία διαδικτυακή συνάντηση, ήθελα να μου μιλήσει για τα παραδοσιακά κυπριακά κάλαντα, αλλά και για την παραδοσιακή μουσική γενικότερα, ένα είδος μουσικής που το υπηρετεί, αλλά και που το εξελίσσει... Η απάντησή του ήταν θετική, μπορούμε να μιλήσουμε, αλλά δεν έχω πολλά να σου πω... και έτσι βαλθήκαμε να ψάχνουμε, με αφορμή παραδοσιακές συνήθειες των εορτών, τι θα μπορούσαμε να συζητήσουμε. Ο Γεράσιμος επέστρεψε με πολλές ιδέες και εν τέλει καταλήξαμε να μιλάμε για την παράδοση γενικότερα, για το τι σημαίνει γλέντι, ποια είναι σήμερα η παραδοσιακή μουσική και πώς εξελίσσεται... «Αν η δημιουργική αναπαραγωγή αποτελεί καλλιτεχνική ενηλικίωση, η πρωτότυπη δημιουργία αποτελεί –κατά τη γνώμη μου– πραγματική ωρίμανση. Το δικό μου σκεπτικό πίσω από τη δημιουργία νέων κομματιών με βάση την παράδοση είναι πάρα πολύ απλό: να μπορούν τα νέα κομμάτια να παιχτούν σ' ένα σύγχρονο "παραδοσιακό γλέντι", χωρίς το άκουσμά τους να "κλωτσάει", μου λέει ο Γεράσιμος, κλείνοντας τη συνέντευξή μας.

–Ολοένα και ακούμε λιγότερα κάλαντα, από πόρτα σε πόρτα... άραγε έχει καθεί η παράδοση και μετεξελίχθηκε σε κάτι άλλο... ειδικά στο αστικό περιβάλλον;

–Σίγουρα η πανδημία οδήγησε σε μια απότομη πτώση αυτής της ιδιότυπης από-πόρτα-σε-πόρτα «περφόρμανς» των καλάντων, αλλά μην ξεχνάμε ότι μιλάμε για ένα παμπάλαιο έθιμο που μας έρχεται από τους ρωμαϊκούς χρόνους. Μπορούμε να μιλάμε για τέλος του; Δύσκολο να το πει κανείς! Η ιστορία τέτοιων εθίμων έχει πολύ ενδιαφέρον... Η επίσημη Εκκλησία αρχικά απαγόρευσε τα κάλαντα, λόγω της ειδωλολατρικής καταγωγής τους, αλλά στην

«Στο βαθμό, όμως, που οι παραδόσεις θα εξυπηρετούν στοιχειώδεις ανθρώπινες ανάγκες, θα παραμένουν, ενίοτε φορώντας καινούργια καμουφλάζ και πετώντας μερικά απ' τα παλιά φτιασιδία τους».

πορεία από μόνα τους αυτά μετασχηματίστηκαν, φορώντας το κατάλληλο θρησκευτικό ένδυμα για να μπορέσουν να επιβιώσουν. Να επισημάνουμε και τον –άλλοτε περισσότερο κι άλλοτε λιγότερο συγκεκαλυμμένο– κωμικό χαρακτήρα τους, σε επίπεδο στίχων, γεγονός που τα έκανε ακόμα πιο δυνατά στον χρόνο! Στο αστικό περιβάλλον του σήμερα, κάλαντα ακούγονται σε επίσημες εκδηλώσεις δήμεων και σχολείων, στα πολυκαταστήματα απ' τα μαγάφωνα, στα ραδιόφωνα των αυτοκινήτων... Μερικοί θρησκευόμενοι γκρινιάζουν ότι πλέον σαν κοινωνία έχουμε ξεχάσει το «πραγματικό νόημα» των καλάντων: τη διάδοση του χαρμόσунου γεγονότος της γέννησης του θείου βρέφους κ.λπ., κ.λπ. Θα έλεγα ότι μάλλον ποτέ δεν υπήρξε μια τέτοια πρόθεση από τους μικρούς σκανδαλιάρηδες «περφόρμερς» των καλάντων. Περισσότερο τα έβλεπαν –θαρρώ– σαν μια υπέροχη ευκαιρία να σπάσουν πλάκα και να βγάλουν το χαρτίλι τους. Κι αυτές είναι ανάγκες που ποτέ δεν θα πάψουν να υφίστανται...

–Ξέρω ότι σε απασχολεί το ερώτημα, πώς περνάει στη σύγχρονη εποχή οι παραδόσεις...

–Όταν σε μια πρόταση συνυπάρχουν οι έννοιες «παράδοση» και «σύγχρονη εποχή», συχνά σκέφτομαι τη γιαγιά μου την Ελένη απ' την Κατωκοπιά... Μέχρι τα πρώιμα νιάτα της, η ζωή της ήταν λίγο ως πολύ ίδια με τη ζωή τώσων και τώσων ανθρώπων από την εποχή της αγροτικής επανά-

«Το δικό μου σκεπτικό πίσω από τη δημιουργία νέων κομματιών με βάση την παράδοση είναι πάρα πολύ απλό: να μπορούν τα νέα κομμάτια να παιχτούν σε ένα σύγχρονο "παραδοσιακό γλέντι", χωρίς το άκουσμά τους να "κλωτσάει"» μου λέει ο μουσικολόγος Γεράσιμος Παπαδόπουλος.

στασης μέχρι σήμερα. Μιλάμε για χιλιάδες χρόνια, έτσι; Απ' τα εικοσιπέντε της μέχρι τώρα που είναι σχεδόν 90, φαντάζομαι τα αλληπάλληλα σοκ της από το να μάθει να παίρνει τηλεφώνω και να χειρίζεται το τηλεκοντρόλ μέχρι το να γκουγκλάρει γιατροσόφια στο ίντερνετ, και εν τέλει την αναπόφευκτη παραίτησή της από το ξέφρενο κυνήγι της «σύγχρονης εποχής» που ασταμάτητα «εκσυγχρονίζεται». Κάτι τέτοιο έχουν υποστεί και οι παραδόσεις. Στρογγυλοκαθήμενες μέχρι πρότινος σε νοοτροπίες και τρόπους ζωής που επιβίωσαν για αιώνες, έχουν βαρθεί να ξεπερνάνε τα αμώκ των αλλαγών. Άλλοτε συμμορφώνονται κι άλλοτε παραιτούνται...

–Βέβαια, κάποιες παραδόσεις τις διατηρούμε, με κάποια φολκλόρ διάθεση ίσως; Μαζικά κάλαντα, αλλάματα γάμων, απόκριες...

–Εδώ, τώρα, οδηγούμαστε στο ουσιαστικότερο ερώτημα της όλης συζήτησης: τι εξυπηρετούσαν τότε οι διάφορες παραδόσεις

και τι σήμερα; Έχω την αίσθηση ότι μερικές παραδόσεις επιβιώνουν (λίγο ή πολύ) ως φολκλόρ – όπως λες κι εσύ – καρικατούρες, αποκτώντας τελείως καινούργια νοηματικότητα ως φανταστικοί δεσμοί με ένα –επίσης– φανταστικά κατασκευασμένο παρελθόν. Τέτοια είναι εν μέρει η περίπτωση των αλλαγμάτων. Το σταυρωτό ζώσιμο με το κόκκινο μαντίλι, το (μούφα πλέον) ξύρισμα από τον κουμπάρο, το κύλισμα του βρέφους στο κρεβάτι, είναι επιμέρους πρακτικές που έχουν χάσει παντελώς το παλιό νόημά τους. Παρ' όλ' αυτά και για τους χι-ψι λόγους, η ανάγκη των ανθρώπων να εξωτερικεύουν στην κοινότητα και να επισημοποιούν τα αισθήματά τους για

ένα άλλο πρόσωπο (εν ολίγοις, να παντρευτούν) παραμένει. Τα αλλάματα εξυπηρετούν εν τέλει την ανάγκη συμμετοχής σε αυτό το δρώμενο του κολλητού (που θα γίνει κουμπάρος), των γονιών (που στο κάτω-κάτω έχουν ξεπαρδαστεί γι' αυτό το δρώμενο και το περιμέναν μια ζωή), των θείων και των συναδέλφων από τη δουλειά (που θα βάλουν το καλό τους κουστούμι και θα πουν ζι-βάνα). Μ' αυτό τον τρόπο, κάποια από τα επιμέρους στοιχεία των παραδόσεων μπορεί και να αποβληθούν πλήρως στο πέρασμα του χρόνου ως κενά νοήματος – και καλά θα κάνουν. Στο βαθμό, όμως, που οι παραδόσεις θα εξυπηρετούν στοιχειώδεις ανθρώπινες ανάγκες, θα παραμένουν,

ενίοτε φορώντας καινούργια καμουφλάζ και πετώντας μερικά απ' τα παλιά φτιασιδία τους.

–Αυτή η ενδεχόμενη αλλοίωση σε τρομάζει;

–Καθόλου! Ίσα-ίσα την βρίσκω παντελώς υγιή εξέλιξη των πραγμάτων. Δεν τη θεωρώ καν «αλλοίωση», καθώς η λέξη αυτή είναι εγγενώς αρνητικά φορτισμένη. «Αλλοίωση των παραδόσεων» θα πει μεταβολή προς το χειρότερο του πυρήνα, της ουσίας τους. Πιστεύω ότι πίσω από μια τέτοια οπτική υπάρχει ένα μπερδεμα, μια τελείως εύλογη και δικαιολογημένη μεν, αλλά άστοχη προσέγγιση του –τόσο βίαια απελθόντος– παρελθόντος από άτομα που δυσκολεύονται στις αλλαγές (πόσο μάλλον όταν είναι απότομοι μουσικοί ή άνθρωποι που έχουν περάσει στην ωριαιοποίηση και στην ιδεολογική προσκόλληση. Ένα μπερδεμα ανάμεσα στη μορφή και στο περιεχόμενο. Η ουσιαστική αιτία των οποιοδήποτε παραδόσεων ήταν κατά τη γνώμη μου ανέκαθεν η συνεύρεση με τον Άλλο. Δεν ωριαιοποιώ αυτή τη συνεύρεση. Ενίοτε μπορούσε να γίνει τοξική, καταπιεστική, έως συνθηπτική. Παρ' όλ' αυτά, η ανάγκη για συνεύρεση θα παραμένει, όσο κι αν αλλάζουν οι κοινωνίες και οι κοινωνίες κι οι τρόποι ζωής. Οι άνθρωποι που φοβούνται τις αλλαγές έχουν ακόμα πιο μεγάλη ανάγκη για συνεύρεση με τον Άλλο. Αλλά ο καινούργιος Άλλος τους τρομάζει. Κι έτσι επιχειρούν να διατηρήσουν με νύχια και με δόντια τις παραδόσεις με τα παλιά τους φορέματα, θαρρώντας πως έτσι θα νεκραναστήσουν τον παλιό Άλλο που είχαν συνηθίσει (ή – ακόμα χειρότερα – που έχουν φαντασιωθεί).

Ούτε προσκολλημένο στα παλιά ούτε τόσο καινοφανές που να ξενίζει

–Σε επίπεδο μουσικής πώς αναπαράγουμε παραδοσιακά τραγούδια σε υπερτοπικό πλέον πλαίσιο; Παύουν να είναι παραδοσιακά;

–Έρχεται στα δικά μας λημέρια, τώρα, και σε θέματα που με καίνε... Τα τελευταία δεκαπέντε σχεδόν χρόνια είμαι μόνιμος κάτοικος Αθηνών κι ένας από τους μουσικούς που μετέχει ενεργά σε αυτό που λέμε «παραδοσιακά» ή –στη δική μου περίπτωση– «ανατολίτικα» γλέντια. Ένα ποικιλόμορφο και ετερογενές μουσικό υλικό που ανήκει σε πολύ διαφορετικές μεταξύ τους κοινότητες –τα μικρασιάτικα, τα ρεμπέτικα, τα ηπειρώτικα, τα κυπριακά, τα ποντιακά, τα νησιώτικα– τα ρίχνουμε σε ένα τσουβάλι, τα λέμε «παραδοσιακά τραγούδια», και μ' αυτά δημιουργούμε αυτό το διονυσιακό δρώμενο που ονομάζουμε «γλέντι». Τι έχει αντιστραφεί σε σχέση με το παρελθόν; Εκεί που παλαιότερα οι κάτοικοι του τάδε χωριού πήγαιναν στην πλατεία του χωριού τους και τραγουδούσαν και χόρευαν τα τραγούδια της περιοχής τους, τώρα στο αστικό τοπίο της Αθήνας η κοινότητα των ατόμων που αρέσκονται σε αυτό το είδος μουσικής συναντιέται επί τούτου σε συγκεκριμένα μέρη για να γλεντήσουν. Η κοινότητα αυτή, με άλλα λόγια, δεν προϋπάρχει, αλλά –αντιστρόφως– δημιουργείται εξαιτίας της κοινής της αγάπης για αυτή τη μουσική. Αναπόφευκτα, αυτή η υπερτοπική πλέον κοινότητα μουσικών και

ακροατών αυτού που λέμε «παραδοσιακή μουσική» οδηγεί σε αισθητική και ερμηνευτική σύγκλιση όλων των υποειδών της ελληνικής μουσικής παράδοσης. Με το ούτι μου και με τη φωνή μου παίζω τραγούδια από Θράκη, Μικρασία, Κύπρο, ρεμπέτικα, λαϊκά, ακόμα και δικά μου. Όσο ετερόκλητα κι αν ακούγονται στις πρώτες ηχογραφήσεις τους, στο δικό μου λαιβ αναπόφευκτα συ-

«Η υπερτοπική πλέον κοινότητα μουσικών και ακροατών αυτού που λέμε «παραδοσιακή μουσική» οδηγεί σε αισθητική και ερμηνευτική σύγκλιση όλων των υποειδών της ελληνικής μουσικής παράδοσης».

γκλίνουν. Παύουν να είναι παραδοσιακά; Σίγουρα όχι, γιατί «μας παραδόθηκαν» και τα αναπαράγουμε. Το ότι το κάνουμε με τρόπο δημιουργικό κι όχι μουσειακό, είναι – για μένα – πράγμα υγιές και δείχνει την καλλιτεχνική μας ενηλικίωση.

–Εσύ πώς δημιουργείς νέα μουσική με βάση την παράδοση; Μου είπες πως πρόκειται να βγει άλμπουμ σου με τραγούδια και οργανικά που έχουν γραφτεί για ένα παραμύθι...

–Αν η δημιουργική αναπαραγωγή αποτελεί καλλιτεχνική ενηλικίωση, η πρωτότυπη δημιουργία αποτελεί –κατά τη γνώμη μου– πραγματική ωρίμανση. Το δικό μου σκεπτικό πίσω από τη δημιουργία νέων κομματιών με βάση την παράδοση είναι πάρα πολύ απλό: να μπορούν τα νέα κομμάτια να παιχτούν σ' ένα σύγχρονο «παραδοσιακό γλέντι», χωρίς το άκουσμά τους να «κλωτσάει». Αυτό που επιχειρώ, με άλλα λόγια, είναι να γράψω κάτι που να μην είναι τόσο προσκολλημένο στα παλιά ώστε να καταντά μουσικά αδιάφορο, αλλά όχι και τόσο καινοφανές που να ξενίζει. Σε κάποιους μήνες θα κυκλοφορήσει άλμπουμ μου με κομμάτια που γράφτηκαν για τις ανάγκες του παραμυθιού «Ζαχρένια» της φιλόλογου Φωτεινής Καϊμάκη. Αν και πρόκειται για ειδική συνθήκη με τις συμβάσεις της, κάποια από αυτά τα τραγούδια έχουν ενταχθεί –επιτυχώς νομίζω– στα μουσικά μου λαιβ στην Αθήνα. Από την άλλη, φόρμες της παράδοσης μπορούν να χρησιμοποιηθούν για ακόμα πιο ειδικές συνθήκες, όπως είναι, για παράδειγμα, η σύνθεση παιδικών τραγουδιών. Στο ακόμα πιο άμεσο μέλλον θα κυκλοφορήσει ο παιδικός δίσκος «Το βαλς τους σκαντζόχοιρου» με μουσικές δικές μου και στίχους της Ηλιάνας Φιλέα, στον οποίο ο Γιάννης Διονυσίου τραγουδάει στην κυπριακή διάλεκτο και σε ρυθμό τσιφτετέλι την ιστορία ενός «απωμένου αηδονιού»!

Για τον άπληρο και τον φορτισμένο

30 χρόνια

ΚΑΝΑΛΙ 6

106.00 | 98.6 | 107.00 | 106.9

ΕΞΙ

www.kanali6.com.cy info@kanali6.com.cy 25 820500

Romas Katsoris

«To The Moon»: η δυσδιάστατη εικόνα της φωτογραφίας δεν αφήνει να αποκαλυφθεί η μαγεία της εικονικής πραγματικότητας.

Η Λόρι Αντερσον στο Φεγγάρι

Η «Κ» στο Μποζάρ των Βρυξελλών, συμμετείχε στο καλλιτεχνικό έργο εικονικής πραγματικότητας «To The Moon»

Του ΗΛΙΑ ΜΑΓΚΛΙΝΗ

Βρυξέλλες, Σάββατο 10 Δεκεμβρίου 2022. Καθώς περνάμε τις κεντρικές πύλες του Μποζάρ, αφήνουμε απέξω όλο τον θόρυβο του Qatargate που ζήσαμε απ' το προηγούμενο απόγευμα. Στο βάθος, υπάρχει ένα σκοτεινό δωμάτιο. Πίσω από κάτι που μοιάζει με αρακνοϋφαντη κουρτίνα (αλλά που αποδεικνύεται ότι είναι μια πελώρια, διάφανη ηλεκτρονική οθόνη), διακρίνουμε την προβολή μιας μεγάλης, σταχτιάς πανσελής στον τοίχο.

Περνώντας πίσω απ' την παράξενη αυτή οθόνη, ένας υπάλληλος του μουσείου μάς οδηγεί στα περιστρεφόμενα σκαμπό που μας περιμένουν. «Θα πρέπει, όση ώρα διαρκεί το σόου, να είστε καθισμένοι σε αυτά τα σκαμπό», μας εξηγεί. «Πόση ώρα διαρκεί;» τον ρωτάμε. «Περίπου είκοσι λεπτά», αποκρίνεται και μας βοηθάει να φορέσουμε στο κεφάλι τη συσκευή της εικονικής πραγματικότητας (VR). Την ίδια στιγμή μάς δίνει και δύο μικρές συσκευές με ένα μικρό μοχλό που τις κρατάμε έχοντας περάσει το λουράκι απ' τους καρπούς μας. «Θα τραβάτε αυτό τον μοχλό για να κινείστε», μας λέει. Να κινούμαστε; Μα αφού πρέπει να παραμείνουμε καθισμένοι στο σκαμπό. «Αυτό δεν έχει καμία σημασία», απαντά ο ευγενικός υπάλληλος.

Η κυρίως συσκευή είναι κάτι σαν κράνος που καλύπτει αυτιά και μάτια. «Στην αρχή δεν θα συμβαίνει τίποτα, αλλά μην αγχωθείτε», μας εξηγεί βάζοντάς μας τη συσκευή, «πολύ σύντομα θα αρχίσουν να συμβαίνουν πράγματα. Αυτό που θέλω είναι μόλις δείτε τον αστροναύτη να φέρετε τα χέρια σας στην έκταση. Έτσι θα ευθυγραμμιστείτε μαζί του».

Αυτή ήταν η αρχή του πρότζεκτ «To The Moon» (Στο Φεγγάρι) της Λόρι Αντερσον και του Τσιεν Χουάνγκ (Hsin-Chien Huang). Θυμάμαι πότε είχα πρωτοδιαβάσει ο Penguin (συνέντευξη εκτενής αλλά και σπάνια: δυστυχώς, στη δική μας προσπάθεια να πάρουμε δυο λόγια από την καλλιτέχνη

λάβαμε τη λακωνική απάντησή ότι «δεν είναι διαθέσιμη για συνέντευξη»). Ήταν το 2018, όταν το προετοιμάζαν για το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης Λουιζιάνα, σάραντα χιλιόμετρα βορείως της Κοπεγχάγης (όπου ζει πια η Αντερσον).

Τότε, είχα διαβάσει ότι «το να βάλει τους συμμετέχοντες σε ένα φανταστικό σεληνιακό τοπίο ήταν μέρος ευρείας προσωρινής έκθεσης με θέμα την πολιτισμική και επιστημονική διάσταση του δορυφόρου της Γης» και έγινε στο πλαίσιο του εορτασμού των πενήντα χρόνων από την πρώτη προσεληνώση. Από τότε, το πρότζεκτ κάνει τον γύρο μεγάλων μουσείων ανά τον κόσμο.

Το έργο αντλεί την έμπνευσή του από έναν αρχαίο κινεζικό θρύλο, σύμφωνα με τον οποίο,

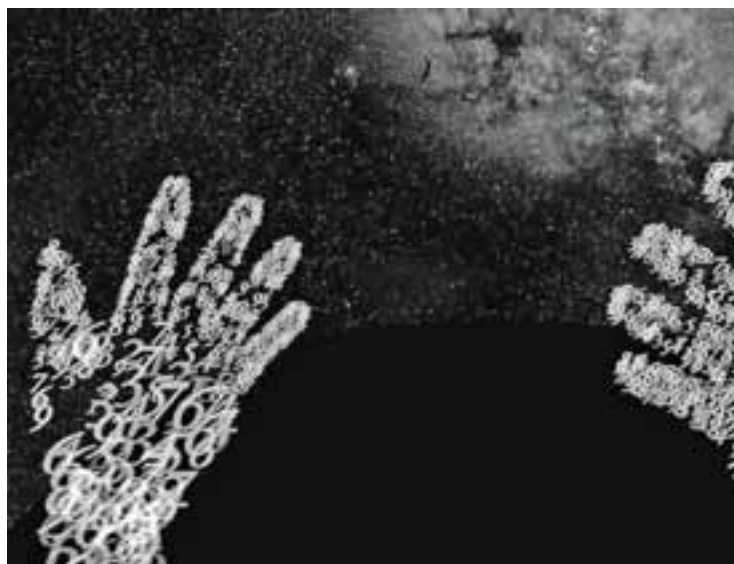
«*Η μεγαλύτερη αίσθηση ελευθερίας είναι όταν ονειρεύεσαι ότι μπορείς να πετάξεις*», αναφέρεται στο δελτίο Τύπου. Και είναι αλήθεια.

έναν ζωγράφο φιλοτεχνούσε τεράστια κάθετα φυσικά τοπία με βουνά, πεύκα, καταρράκτες, καλύβες από μπαμπού και ψαράδες που ρίχνουν τα δίχτυα τους στη θάλασσα. Υποτίθεται ότι κρεμάστηκε αρκετά χρόνια για να ολοκληρωθεί ο πίνακας και όταν πα ολοκληρώθηκε, ο ζωγράφος μπήκε μέσα στον πίνακα και περιπάτησε στο τοπίο. Η ιδέα αυτή είναι μάλλον διαδεδομένη στην Ασία: το έργο τέχνης να γίνεται ο κόσμος σου. Στο εξαιρετικό παιδικό «Το μαγικό άλογο του Χαν Γκαν» (μτφρ. Κατερίνα Φράγκου, εκδ. Αερόστατο), τα άλογα που ζωγραφίζει ο Χαν Γκανγκ είναι τόσο καλοφτιαγμένα που ζωντανεύουν: μπαίνουν και βγαίνουν μέσα στους πίνακες. Αυτός ήταν και ο στόχος της Αντερσον και του Χουάνγκ: ο θεατής να βηματίζει κυριολεκτικά μέσα σε ένα έργο τέχνης.

Οι πειραματισμοί με πήχους, εικόνας και αφηγήσεις για τη Λόρι

Η Λόρι Αντερσον και ο Τσιεν Χουάνγκ, καλλιτέχνης Χσιν-Τσιεν Χουάνγκ, δημιουργοί του «To The Moon».

Κάποια στιγμή τα χέρια σου μετατρέπονται σε ένα σύμπλεγμα από μυριάδες φωτεινούς αριθμούς.

Αντερσον δεν έχουν τέλος. Μία από τις τελευταίες εμμονές της είναι ο Ρώσος μελλοντολόγος Νικολάι Φιοντόροφ (1829-1903), γνωστός και ως «πατέρας των διαστημικών ταξιδιών»: ονειρευόταν να κάνει τον γύρο του Γαλαξία, για να συγκεντρώσει τη

σκορπία στάχτη των νεκρών και να τους αναστήσει.

Αυτός ο συνδυασμός, επιστήμης και φαντασίας, κυριαρχεί και στο «Φεγγάρι». Πρώτα απ' όλα, ευθύς αμέσως, με το που φοράς τη συσκευή, βρίσκεσαι κάπου αλλού. Η δύναμη του VR είναι γνωστή εδώ και χρόνια. Το ζητούμενο είναι η cutting edge τεχνολογία να καταστεί αόρατη και να γίνει μέρος του περιεχομένου του έργου. Και εδώ αυτή ήταν η αίσθηση. Μια αίσθηση ελευθερίας απίστευτης. Είσαι καθισμένος στο σκαμπό και ωστόσο περπατάς πάνω στην επιφάνεια του φεγγαριού, αιωρείσαι πάνω από αυτόν.

Αυτή είναι μια ονειρική Σελήνη, που όμως παραπέμπει ευθέως στην πραγματική. Καθώς «περιφερόμουν», θυμήθηκα τα λόγια του

«*Στόχος της Αντερσον και του Βιετναμέζου καλλιτέχνη Χουάνγκ είναι ο θεατής να βηματίζει κυριολεκτικά μέσα σε ένα έργο τέχνης.*»

αστροναύτη Μάικ Κόλινς της ιστορικής αποστολής Απόλλων 11: «Για μένα θα υπάρχουν πάντοτε δύο φεγγάρια: το ένα είναι αυτό που βλέπω μαζί σας από τη Γη στον νυχτερινό ουρανό. Το άλλο είναι το απέραντο σεληνιακό τοπίο που είδα να απλώνεται κάτω απ' τον θαλαμίσκο μου».

Δεν θα ξεχάσω την έκπληξή μου όταν, δειλά δειλά, δοκίμασα περιστροφή 360 μοιρών πάνω στο σκαμπό: συνθησιμένος από τη δυσδιάστατη οθόνη του σινεμά, με συγκεκριμένα όρια δεξιά και αριστερά, πάνω και κάτω, το VR εννοείται πως δεν έχει τέτοια όρια. Δεν βλέπεις έναν άλλο κόσμο, βρίσκεσαι ολόκληρος μέσα σε αυτόν, είσαι αυτός ο κόσμος που σε περιτριγυρίζει από παντού. Αν πάψεις να κουνάς τα χέρια σου, σκας απαλά πάνω στην επιφάνεια σηκώνοντας σκόνη – τη σεληνιακή πούδρα για την οποία έκαναν λόγο οι αστροναύτες. Κάθε τόσο μικροί μετεωρίτες πετυχαίνουν το «κράνος»

σου, ραγίζοντας το γυαλί. Αλλά, φυσικά, δεν κινδυνεύεις. Κάποια στιγμή βρίσκεσαι να κάνεις έναν υπέροχο διαστημικό περίπατο κάτω από τον Γαλαξία (στο δελτίο Τύπου διαβάζουμε: «Η μεγαλύτερη αίσθηση ελευθερίας είναι όταν ονειρεύεσαι ότι μπορείς να πετάξεις...»). Ανεβαίνεις όρη, κατεβαίνεις πλαγιές, τα χέρια σου αίφνης βλέπεις ότι πλέον αποτελούνται από μυριάδες μικρούς φωτεινούς αριθμούς. Και, στο τέλος, το σκηνικό γίνεται τελείως σουρεαλιστικό με σκελετούς DNA, φάλαινες, άλογα και προϊστορικά όντα να κατακλύζουν καλπάζοντας πάνω στη «μεγαλειώδη σεληνιακή ερημιά», όπως την είχε χαρακτηρίσει ο Μπαζ Ολντριν, ο δεύτερος άνθρωπος που πάτησε στη Σελήνη μετά τον Νιλ Αρμστرونγκ στην αποστολή του Απόλλων 11.

Από την εποχή του έξοκου άλμπουμ «Big Science» (1982), όπως και του «Strange Angels» (1989), ή με τους υποβλητικούς στίχους που έδωσε στον Φίλιπ Γκλας για το «Songs from the Liquid Days» (1986), ή με τη μουσική με την οποία επένδυσε τη μεγάλη έκθεση στον Εντβαρντ Μουνχ σε επιμέλεια του συγγραφέα Καρλ Οβε Γκνάουσγκαρντ (τον οποίο θαυμάζει απεριόριστα), η Λόρι Αντερσον δεν παύει να εκπληρώνει. Ακούει βιβλία επιστημονικά καθώς οδηγεί, μισεί τους πθοπούς και το θέατρο, ενώ υπήρξε και Artist-in-Residence στη NASA. Την ίδια στιγμή, λατρεύει την οργανιστική φαντασία του Φίλιπ Πούλμαν και του Ισλανδού συγγραφέα Στζον (Sjon), ο οποίος γράφει ένα ολόκληρο βιβλίο για έναν κυνηγό και το θήραμά του που επικοινωνούν τηλεπαθητικά. Πιστεύει ακράδαντα ότι η πορεία προς τον αφανισμό του ανθρώπινου είδους είναι προτετελεσμένη και όσο κι αν μιλάει γι' αυτό (το «Φεγγάρι», εμμέσως, έχει να κάνει με αυτό το δέος απέναντι στη φύση, έστω και αν εδώ είναι εξωγήινη), λέει πως «Δεν έχει πάψει, όμως, να μελετά και να αφομοιώνει στο έργο της, με διάφορα μέσα, αυτό που τη συναρπάζει περισσότερο απ' όλα: τον ανθρώπινο νου».

• Συνέχεια στη σελ. 4

Το νόημα του βουδιστικού «όλα είναι ένα»

• Συνέχεια από τη σελίδα 4

Κάποια στιγμή, η Αντερσον χρειάστηκε να κάνει μια σοβαρή επέμβαση στα μάτια της. Ήταν ένα μάθημα όπως αποδείχθηκε. «Έχω περάσει 25 χρόνια μελετώντας τη φύση του νου δίχως να κάνω την παραμικρή πρόοδο», έλεγε σε εκείνη τη μεγάλη συνέντευξη στο The Happy Reader. «Όταν όμως μελετούσα, υποχρεωμένη ούσα να κρατώ το κεφάλι μου χαμηλά μετά την εγχείρησή μου, ήταν μια τελείως διαφορετική κουβέντα, διότι όταν δεν μπορείς να έχεις καμία ορατότητα ή όταν δεν μπορείς να δεις τι γίνεται ολόγυρά σου, είσαι ο κανένας και δεν είσαι πουθενά. Είναι μεγάλο το πλεονέκτημα όταν προσπαθείς να υπερβείς τη διάκριση υποκειμένου και αντικειμένου και να συνειδητοποιήσεις τι είναι αυτό που λένε οι βουδιστές "όλα είναι ένα"».

Η εμπειρία της εικονικής πραγματικότητας του «Φεγγαριού» είχε έντονα αυτό ακριβώς το στοιχείο: όχι μόνον ελευθερία και δέος, μια διαρκής αίσθηση θαύματος, αλλά και αυτό: ότι είσαι ο κανένας και την ίδια στιγμή είσαι τα πάντα διότι είσαι ένα με το σύμπαν. Η εμπειρία του «Φεγγαριού» μου θύμισε ένα άλλο εκπληκτικό μουσικό πρότζεκτ που η Αντερσον είχε κάνει το 2019 με τη μουσική και ακτιβίστρια για το περιβάλλον Τζέσε Πάρις Σμιθ, τον Θιβετιανό μουσικό Τενζίν Τσοεγκιάν και τον τσελίστα Ρούμπιν Ροντχέλι: έναν εκτενή αυτοσχεδιασμό πάνω σε αποσπάσματα της Θιβετιανής Βίβλου των

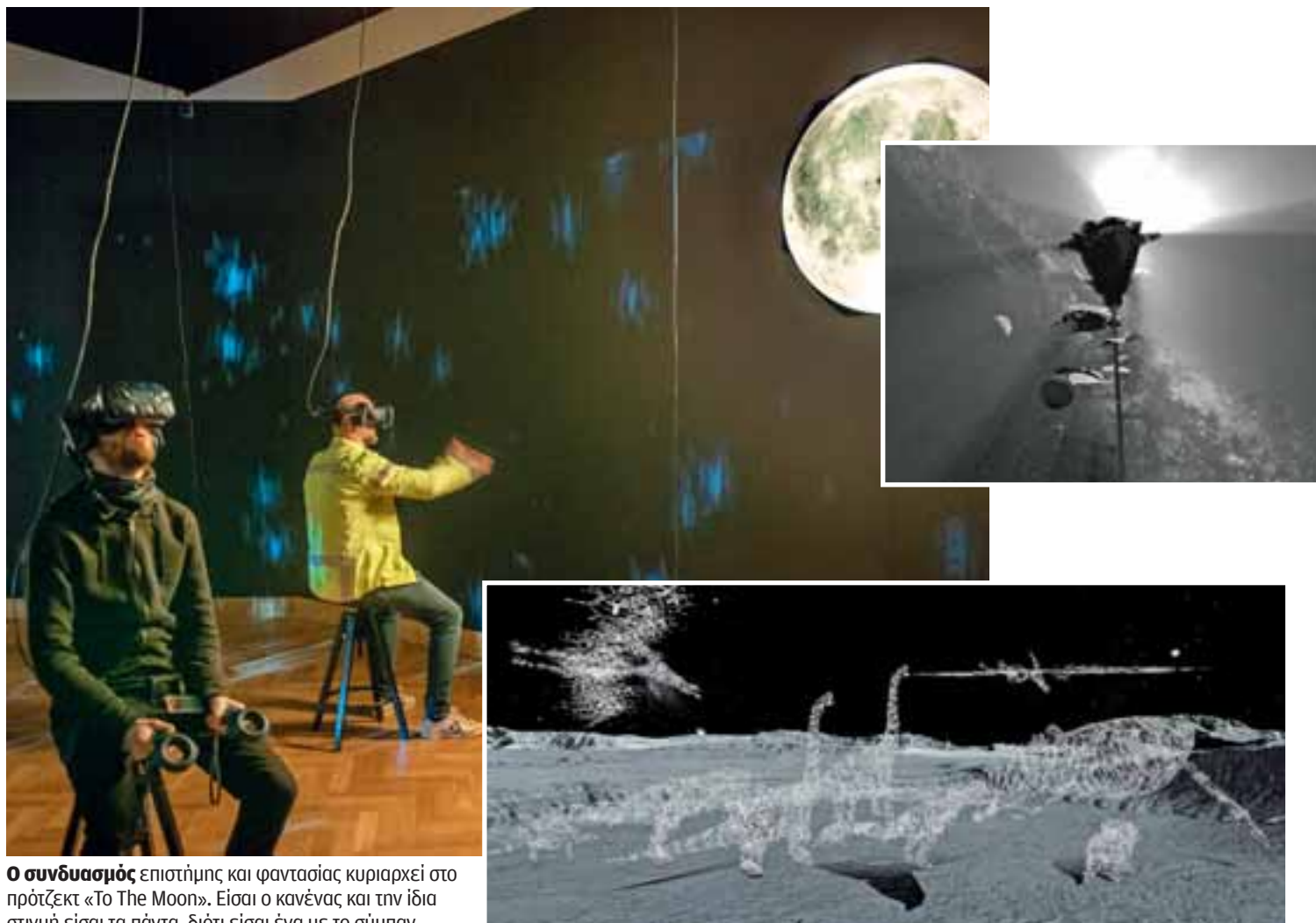
Νεκρών ηχογραφημένο σε ένα άλμπουμ που τιτλοφορήθηκε «Songs from the BarDO».

Η Θιβετιανή Βίβλος των Νεκρών είναι κλασικό ιερό κείμενο που διαβάζεται στους ετοιμοθάνατους και σε όσους μόλις έχουν ξεψυχήσει, καθώς περιλαμβάνει οδηγίες για την οραφή από σώμα συνείδηση, η οποία μετεωρίζεται κάπου ανάμεσα στον θάνατο και στο πέρασμα σε μια νέα ζωή – σε ένα προσωρινό στάδιο, το λεγόμενο BarDO. Στο άλμπουμ, τον ρόλο του ιερέα που «οδηγεί» τη συνείδηση στο πέρασμα, αναλαμβάνει με την υποβλητική αφήγησή της η Λόρι Αντερσον. Δεν υπάρχει τίποτα το σκοτεινό, πένθιμο ή μακάβριο, αφού για τους Θιβετιανούς, πέρα από το τραύμα του αποχωρισμού, ο θάνατος δεν έχει κάτι τρομακτικό και δεν είναι παρά ένα πέρασμα σε

«Αυτό που δεν καταλαβαίνω με την εικονική πραγματικότητα είναι ότι εγώ δεν πιστεύω καν στη λεγόμενη πραγματικότητα! Είμαι βουδίστρια», λέει η Λόρι Αντερσον.

μια ανώτερη υπόσταση, μια μεταμόρφωση προς το καλύτερο.

Για τη Λόρι Αντερσον, αυτή η συλλογική δουλειά αντανάκλα την ανάγκη των ανθρώπων να ανταποκρινόμαστε στις διάφορες ιστορίες γύρω από την ύπαρξη και την απώλεια, «επειδή δεν μπορούμε καθόλου να

Ο συνδυασμός επιστήμης και φαντασίας κυριαρχεί στο πρότζεκτ «To The Moon». Είσαι ο κανένας και την ίδια στιγμή είσαι τα πάντα, διότι είσαι ένα με το σύμπαν.

καταλάβουμε την ουσία του χρόνου». Για την Αντερσον, το ιερό κείμενο και οι μουσικές έχουν να κάνουν με την ουσία και την αντίληψή μας περί χρόνου.

Όταν επέστρεψα στην Αθήνα, μη μπορώντας να λησμονή-

σω τη μυσταγωγική εμπειρία στο Μποζάρ, ξανάπασα εκείνη τη συνέντευξη στο The Happy Reader, η οποία κλείνει με τα λόγια της Λόρι Αντερσον: «Το πιο τρομερό με τις αφηγήσεις είναι το στοιχείο της επιβίωσης. Λέγοντας μια ιστορία επιτρέ-

πεις στον εαυτό σου να ζήσει – είτε είναι η δική σου ιστορία είτε κάποιου άλλου, σου επιτρέπει να ζήσεις. Αυτό που δεν καταλαβαίνω με την εικονική πραγματικότητα είναι ότι εγώ δεν πιστεύω καν στη λεγόμενη πραγματικότητα! Είμαι βουδι-

στρια. Δεν πιστεύω ότι κάναμε αυτή τη συζήτηση και δεν πιστεύω ότι με επισκεφθήκατε εδώ. Να πού βρισκομαι. Οπότε, όταν με ρωτάτε για μυθοπλασία και πραγματικότητα, ούτε πού ξέρω τι να πω».

ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ

ΜΕΓΑΛΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ
Disney
ΤΑ ΑΠΑΝΤΑ ΤΟΥ ΡΟΜΑΝΟ ΣΚΑΡΠΑ

**ΕΤΟΙΜΑΣΤΕΙΤΕ
ΕΡΧΟΝΤΑΙ
ΞΑΝΑ ΣΤΗΝ**

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Επιμέλεια: **ΝΙΚΟΣ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΣ**

ΛΟΝΔΙΝΟ

Προσωπογραφίες

Η Εθνική Πινακοθήκη Προσωπογραφιών ανακοίνωσε πως θα είναι έτοιμη να υποδεχθεί και πάλι το κοινό στις 22 Ιουνίου 2023. Η Πινακοθήκη παραμένει κλειστή από το 2020 λόγω πλήρους ανακατασκευής. Υλοποιώντας ένα ιδιαίτερα απαιτητικό πρόγραμμα επανασχεδιασμού, η Εθνική Πινακοθήκη Προσωπογραφιών άντλησε ιδιωτικά και δημόσια κεφάλαια ούτως ώστε να προχωρήσει στην επανέκθεση της συλλογής, αλλά και στη δημιουργία νέων χώρων για το κοινό.

ΣΕΝΤ ΑΪΒΣ

Μπάρμπαρα Χέπγουερθ

Στην Τέιτ Γκάλερι στο Σεντ Αϊβς παρουσιάζεται η μεγάλη έκθεση για το έργο της Μπάρμπαρα Χέπγουερθ, μιας από τις σημαντικότερες Βρετανίδες γλύπτριες του προηγούμενου αιώνα. Η έκθεση, που θα λειτουργεί έως τον Μάιο, εστιάζεται στη σχέση της Χέπγουερθ με την Κορνουάλη και τον κόσμο της, μέσα από 50 γλυπτά, τα οποία συνομιλούν σε σχέδια για σκηνογραφίες, χαρακτικά, ζωγραφική και σπάνια έργα σε χαρτί.

ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ

Ντορότσα Λάνγκε

Στη Νάσιοναλ Γκάλερι παρουσιάζεται η συναρπαστική φωτογραφική παρακαταθήκη της Ντορότσα (Δωροθέας) Λάνγκε (1895-1965), με διάρκεια έως τις 31 Μαρτίου. Η Λάνγκε ήταν φωτογράφος ανθρωποκεντρική και επί της ουσίας η ανατόμος της μεγάλης κοινωνικής ανατροπής μετά το Κραχ του 1929. Παράλληλα, ήταν η φωτογράφος όλων εκείνων που η ορμητική ροή της κοινωνίας οδηγούσε στην αφάνεια και στο περιθώριο.

ΛΥΩΝ

Η δόξα του Πουσέν

Το Μουσείο Καλών Τεχνών παρουσιάζει την έκθεση «Ο Πουσέν και ο έρωτας», εμβαθύνοντας στα διονυσιακά θέματα του έργου του, στα όρια της φιληδονίας. Με την ευκαιρία της έκθεσης αυτής, το μουσείο παρουσιάζει ένα έργο του Πουσέν που ήρθε στην κυριότητα του τα τελευταία χρόνια (2016). Πρόκειται για τον «Θάνατο της Χιόννης» του 1622, έργο που έχει αποδοθεί στον Πουσέν. Ήταν ανάθεση από εξέχον μέλος της κοινωνίας της Λυών.

ΖΥΡΙΧΗ

Μπρανκούζι

Στην γκαλερί Gmurzynska έχει κανείς την ευκαιρία να δει μια ενδιαφέρουσα έκθεση φωτογραφίας του μεγάλου γλύπτη Μπρανκούζι (1876-1957). Ο Μπρανκούζι δούλεψε με τη φωτογραφία, σε ένα διαρκή και γόνιμο διάλογο με τα γλυπτά του, με ένα καλλιτεχνικό ιδίωμα που συνέδεε τη φωτογραφική τέχνη του με τον μοντερνισμό του Μεσοπολέμου. Η έκθεση συμπίπτει με τη δημιουργία αίθουσας Μπρανκούζι στο Μουσείο Τεχνών της Ζυρίχης.

Γκουίντο Ρένι, «Η λατρεία των ποιμένων», π. 1640. Νάσιοναλ Γκάλερι, Λονδίνο.

Η περίπτωση του Γκουίντο Ρένι, ενός ζωγράφου για το 2023

Ο **Γκουίντο Ρένι** (Μπολόνια, 1575-1642) είναι ένας μεγάλος ζωγράφος του ιταλικού μπαρόκ που απασχολεί εδώ και δεκαετίες τους ερευνητές και ιστορικούς τέχνης. Αλλά στη διάρκεια του 2023 θα ακούσουμε πολύ περισσότερα για τον ζωγράφο αυτόν, καθώς είναι σε εξέλιξη έρευνες και εκθέσεις που θα φωτίσουν την περίπτωση του ποικιλοτρόπως. Ως εισαγωγή στο άτυπο έτος Γκουίντο Ρένι, δημοσιεύουμε έναν από τους διάσημους πίνακές του για να ταιριάξει με το εορταστικό πνεύμα των ημερών. Είναι η «Λατρεία των ποιμένων», από τα έργα της τελευταίας περιόδου του ζωγράφου, που ανήκει στη Νάσιοναλ Γκάλερι του Λονδίνου. Τα τελευταία 30 χρόνια, η έρευνα στην ιστορία της τέχνης έχει προχωρήσει πολύ. Η περίπτωση του Γκουίντο Ρένι ανήκει σε εκείνους τους ζωγράφους που ανελκύεται γοργά στην πρώτη βαθμίδα των μεγάλων δασκάλων. Κατά τα πρόσφατα χρόνια είδαμε την κριτική βιογραφία του από τον Κάρλο Τσέζαρε Μαλβάζια (2019) και μόλις την περασμένη άνοιξη του 2022, είχαμε την έκθεση στην Πινακοθήκη Μπιοργκέζε στη Ρώμη με τίτλο «Ο Γκουίντο Ρένι στη Ρώμη. Το ιερό και η φύση». Ήταν ο προθάλαμος για την ένταση του ενδιαφέροντος για τον Ρένι. Ήδη, έχει εγκαινιαστεί στη Φρανκφούρτη, στο Μουσείο Πόλνς, η έκθεση με τίτλο «Γκουίντο Ρένι: ο θεϊκός» (διάρκεια έως 5 Μαρτίου 2023)

ενώ αναμένεται με ζωφόρο διεθνές ενδιαφέρον η έκθεση που θα επισφραγίσει την έρευνα γύρω από την περίπτωση του. Είναι η έκθεση που θα εγκαινιαστεί στο Μουσείο Πράδο της Μαδρίτης στις 28 Μαρτίου 2023, με διάρκεια έως τις 9 Ιουλίου. Είναι το αποτέλεσμα πολύπτυχου ακαδημαϊκού διαλόγου και ενδελκούς επιστημονικής έρευνας που διεισδύουν σε όλες τις περιοχές του 17ου αιώνα. Η επηροή που άσκησε η ζωγραφική του Γκουίντο Ρένι ήταν μεγάλη και είχε φτάσει και μέχρι την Ιβηρική Χερσόνησο. Έτσι εξηγείται ως ένα βαθμό η ερευνητική προσπάθεια εκ μέρους του Πράδο (ο ιταλοισπανικός διάυλος τον 16ο, 17ο και 18ο αιώνα έχει μεγάλο ενδιαφέρον). Όπως επισημειώνει το Μουσείο Πράδο, οι δημιουργίες του Ρένι πρόσφεραν έναν αισθητικό κανόνα, που γοήτευσε τις επόμενες γενιές των ζωγράφων. Επιχειρείται σταδιακά το ξαναδιάβασμα της προσωπικότητάς του μέσα από ποικίλες ιστορικές και καλλιτεχνικές αναφορές του κόσμου στον οποίον έζησε. Με την ευκαιρία αυτής της συγκυρίας, το Μουσείο Πράδο απευθύνει πρόσκληση σε όλους τους μελετητές του έργου του καθώς και στη νεότερη γενιά των ερευνητών στην ιστορία της τέχνης, να συμβάλουν με νέα στοιχεία και νέα σκέψη για την όσο το δυνατόν πιστότερη προσέγγιση του μεγάλου δασκάλου από την Μπολόνια.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

Μουσική στις Βρυξέλλες

Ο **κύριος Γκρι** περιδιαβαίνει το Μουσείο Μουσικών Οργάνων των Βρυξελλών. Έχει φορέσει τα ακουστικά του και μπροστά σε κάθε έκθεμα που έχει το ειδικό σήμα, πληκτρολογεί τον κωδικό που βλέπει στο μπράντσο που του έδωσαν στην είσοδο του μουσείου: για ένα-δύο λεπτά ακούει τον ήχο κάθε οργάνου. Κρουστά της Αφρικής, πιπιζες του Εβρου, ο ήχος της άρπας στις διάφορες παραλλαγές της και, βέβαια, τα πληκτροφόρα.

Εκεί στέκεται με περισσή προσοχή: τσέμπαλο και μαρτζινάλια από την Αμβέρσα του 1619, διπλό κλειδοκύμβαλο του 1646, κλαβεσέν από το Αμβούργο του 1734, όλα διακοσμημένα με περίτεχνες ζωγραφίες ροκοκό. «Σε τέτοιο πρόγονο του πιάνου έπαιζαν ο Μπαχ, ο Χέντελ και ο Ντομένικο Σκαρλάτι, στα 49 τους τότε

Κρουστά της Αφρικής, πιπιζες του Εβρου και, βέβαια, τα πληκτροφόρα.

όλοι, καθώς είχαν γεννηθεί και οι τρεις την ίδια χρονιά: το 1685».

Το κλειδοκύμβαλο θα δώσει σταδιακά τη θέση του στα πρώτα πιανόφοντα: ο Μότσαρτ και ο ίδιος ο Μπετόβεν θα έχουν στη διάθεσή τους τον ήχο που πλέον δεν έβγαίνε από τα γαμψά ράμφη που «τσιμπούσαν» τις χορδές όπως στο τσέμπαλο, αλλά από σφυράκια: το πιάνο, όπως το ξέρουμε πια σήμερα.

Ο κύριος Γκρι αφήνει τον χρόνο να κυλήσει ακούγοντας όλα τα είδη των πληκτροφώνων έτσι όπως «ωριμάζουν» μέσα στην

Διπλό κλειδοκύμβαλο του 1646, έκθεμα στο Μουσείο Μουσικών Οργάνων των Βρυξελλών. Κατασκευή Γιοχάνες Κούσετ, Αμβέρσα, Βέλγιο.

Ιστορία. Σκέφτεται την κασετίνα της Brilliant, με τα Νυκτερινά του Σοπέν (1810-1849) και του Ιρλανδού Τζον Φιλντ (1782-1837), παιγμένα σε όργανα εποχής από τον Μπαρτ βαν Ουρτ (The Art of the Nocturne in the Nineteenth Century, Bart van Oort). Δεν είναι σίγουρος για το τελικό αποτέλεσμα. Τα πιανόφοντα της πνοογράφησης ακούγονται λίγο σαν ξεκούρδιστα μολονότι ο Βαν Ουρτ είναι έξοχος ερμηνευτής.

Κατεβαίνοντας απ' το μουσείο, δίπλα ακριβώς, ο κύριος Γκρι βρίσκει το υπέροχο μικρό μαγαζί με δίσκους κλασικής La boite a musique.

Μεταξύ των αγορών του, τα εκπληκτικά έργα για πιάνο του Σεζάρ Φρανκ (1822-1890), όπως τα ερμήνευσε μοναδικά το 1986 η Dominique Cornil (από τη βελγική Noblesse - Rene Gailly

International Productions). Στέκεται ιδιαίτερα στο Πρελούδιο, Φούγκα και Παραλλαγή έργο 18, το οποίο έχει κάτι που στοιχειώνεται με την απέραντη (μα γυμνή, δίχως ιχνος γλύκας) τρυφερότητά του.

Ο κύριος Γκρι μου θυμίζει έναν ωραίο μικρό τόμο των εκδόσεων Αγρα, «Η σαγήνη του πιάνου» (επιλογή κειμένων: Σελίτ Μπαλαβουάν, μφρ.: Γιάννης Σιδέρης). Εκεί βρίσκεται μια ωραία απόφαση του μεγάλου Σβιατοσλάβ Ρικτερ: «Ξέρετε ποιος είναι ο θρησκευτικότερος συνθέτης; Οχι, όχι ο Μπαχ. Σε εκείνον όλα είναι τόσο τέλεια κι ασφαλικά. (...) Ο θρησκευτικότερος από όλους είναι ο Φρανκ. Σου αποκαλύπτει τη θεϊκή σου ουσία. Ολα είναι υποκειμενικά και κρυμμένα από τους άλλους. Είσαι μόνος σου με την άγια εικόνα».

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

Της ΜΑΡΙΑΛΕΝΑΣ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

«Ίνα τι με εγκατέλιπες;»

Το 1965 κυκλοφόρησαν στην Αγγλία μια σειρά από ιστορίες με τίτλο «Αστέρι πάνω από τη Βηθλεέμ». Η συγγραφέας των ιστοριών αυτών ήταν ήδη εξαιρετικά διάσημη. Η Αγκάθα Κρίστι είχε ταυτιστεί με τα αμιγώς αστυνομικά μυθιστορήματα. Όταν οι εκδόσεις της πήραν στα χέρια τους αυτές τις μάλλον λίγο διαφορετικές ιστορίες, δεν χάρηκαν πολύ. Πώς θα προωθούσαν χριστουγεννιάτικες ιστορίες γραμμένες από μια μετρ του μυστηρίου; Τι είδους μυστήριο, άλλωστε, έχει μια χριστουγεννιάτικη ιστορία; Το λιγότερο να αφορά κάποιους αφελείς ενήλικες, το περισσότερο να αφορά μόνον τα παιδιά. Τα παιδιά όμως δεν θα έπρεπε να διαβάσουν για φόνους, οπότε το όνομα της Αγκάθα Κρίστι δεν θα τους ήταν και τόσο γνωστό. Σκαρφίστικαν, λοιπόν, μια μικρή αλλαγή στο όνομα. Αυτές τις ιστορίες τις υπογράφει όχι η Αγκάθα Κρίστι, αλλά η Αγκάθα Κρίστι Μαλόουν, για ευνότους εκδοτικούς λόγους. Στα ελληνικά μόλις κυκλοφόρησαν από τις εκδόσεις Ψυχογιός σε μετάφραση Κατερίνας Δουριδα. Πρόκειται για ένα μερικώς εικονογραφημένο βιβλίο, που περιέχει μικρές θρησκευτικές ιστορίες και ποιήματα που έγραψε η διάσημη συγγραφέας. Παρά τα όσα φοβούνταν οι εκδόσεις της, η θεματολογία των ιστοριών της είναι κυρίως για ενήλικες, καθώς υπάρχουν έμμεσες αναφορές σε μεγάλα ζητήματα της δεκαετίας του '60, όπως είναι η αναπηρία και οι εκτρώσεις. Το ομώνυμο διήγημα με τον τίτλο «Αστέρι πάνω από τη Βηθλεέμ» εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1946 σε μνημιαίο γυναικείο περιοδικό. Η ιστορία του είναι επικαιρική όσο ποτέ. Η Μαρία λίγη ώρα αφού έχει γεννήσει τον Ιησού δέχεται μιαν επίσκεψη. Την επισκέπτεται ένας φωτεινός άγγελος και της δείχνει τρεις σκηνές από το μέλλον της ζωής του γιου της. Εκείνη εθρούαστη και συγκινημένη, έρχεται σε επαφή με τρεις σκηνές απόγονων. Σκηνή 1η: ο μελλοντικός Ιησούς στέκε γονατιστός στον Κήπο των Ελαιών, εκλιπαρώντας τον Θεό και πατέρα του για μιαν απόκριση. Η μητέρα νιώθει την τρομερή μοναξιά του γιου της. Σκηνή 2η: οι φίλοι του γιου της βρίσκονται μακριά από εκείνον, κοιμούνται

Αγιογραφία της Γέννησης. Στο διήγημα της Αγκάθα Κρίστι ένας Άγγελος εμφανίζεται ενώπιον της Μαρίας και αφού της δείχνει τρεις σκηνές από τη ζωή του νεογέννητου παιδιού της (μεταξύ των οποίων να σκάνει τον σταυρό) της προτείνει να του δώσει από τώρα το μωρό να το πάει στη Βασιλεία των Ουρανών. Η Μαρία αρνείται να συναινέσει στον θάνατο του παιδιού της.

Τα μνηύματα του διηγύματος της Αγκάθα Κρίστι «Αστέρι πάνω από τη Βηθλεέμ», που εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1946 σε μνημιαίο γυναικείο περιοδικό.

έναν ατάραχο ύπνο, την ώρα που ο γιος της έχει την ανάγκη τους. Βλέπει ξανά την τρομερή μοναξιά του γιου της. Σκηνή 3η: βλέπει τρεις εγκληματίες να σκάνουν από έναν Σταυρό, στη μέση αναγνωρίζει το πρόσωπο του γιου της. Συντετριμμένη κλαίει και σκέφτεται ότι αποκλείεται ο γιος της να γίνει ένας εγκληματίας. Τον αγαπά και θα τον φροντίζει για να μην νιώσει αυτή την εγκατάλειψη. Ο Άγγελος τότε της λέει τον σκοπό της εμφάνισής του. Να της δώσει τη δυνατότητα να επιλέξει. Να του δώσει από τώρα το μωρό να το πάει στη Βασιλεία των Ουρανών, χωρίς να χρειαστεί να περάσει τόσα δεινά μέσα στους ανθρώπους, χωρίς να χρειαστεί να περάσει τόσα δεινά για τους ανθρώπους. Το πεπρωμένο του άλλωστε είναι να κατοικήει στο Βασίλειο των Θεών. Η Μαρία σάτισε. Κοίταξε μια το νεογέννητο πανέμορφο ροδαλό μωρό της και μια τον Άγγελο. Αυτό σημαίνει,

του λέει, ότι θα πρέπει να επιλέξω τον θάνατό του; «Να επιλέξω εγώ η μητέρα που τον έφερα στη ζωή να του στερήσω τη ζωή του;». Ο Άγγελος συνέχισε με τα επιχειρήματά του, λέγοντάς της ότι μπορεί όμως να του στερήσει και τα βάσανά του, αφού είχε τη δυνατότητα να δει τη ζωή του. Η Μαρία ζητούσε χρόνο. Το σοκ που υπέστη ήταν τρομακτικό. Κάτι μέσα της δεν μπορούσε να συνδεθεί. Αμφισβητούσε όσα έβλεπε. «Και εάν αυτά είναι μεμονωμένες εικόνες;», «και εάν μου δείχνεις μια πλευρά της ζωής του, χωρίς να έχω τη δυνατότητα να βλέπω κάτι δίπλα σε αυτά, ή κάτι πίσω από αυτά; Και εάν υπάρχει άσες έως μηδανικές της γνώσεις, με τον παιδίετο του της, μπροστά στο μέγεθος του Αγγέλου που τη θάμπωνε, ερχόταν σε επαφή με ό,τι υπήρχε μέσα της, βαθύτερο και πιο ειλικρινές. Μέσα στην ασύνδετη πορεία των τριών οδοντών σκηνών, κοιτούσε το ολόγιομο μωρό της και μύριζε την ανοιξιάτικη μυρωδιά της σάρκας του, μέσα στα χέρια της. Αυτό το μωρό εκείνη τη στιγμή ήταν ένας ολόκληρος κόσμος. Ήταν ήδη όχι

ένα μέρος του φωτός, αλλά το ίδιο το φως. Ήταν ήδη όχι ο γιος του Θεού, αλλά για εκείνη ο ίδιος ο Θεός, ο μικρός Θεός του θαύματος της γέννησης. Σήκωσε το ανάστημα της και κοίταξε τον Άγγελο. «Εγώ αφού έχω επιλογή, επιλέγω να κρατήσω τον γιο μου στη ζωή». Ο Άγγελος τάράχτηκε. Ποτέ δεν φανταζόταν ότι μια τόσο ασήμαντη για τα μάτια του γυναικά θα επιλέξει κάτι τόσο δύσκολο. Για εκείνη και για το παιδί της.

Η Μαρία έκτοτε επιλέγει. Γεννάει κάθε χρόνο τον γιο της. Γνωρίζοντας τα δεινά της ζωής του. Γνωρίζοντας ότι κανένα βήμα του δεν θα είναι απαλό μέσα στον τραχύ ανηφορικό του δρόμο. Κάνει όμως με τα πενήντα της μέσα και τα λιγοστά της γράμματα αυτή την επιλογή. Να ταχθεί με το μέτρο της καρδιάς της. Ξανά και ξανά. Να επιλέξει να κάνει τα αδύνατα δυνατά να αλλάξει τη μοίρα του παιδιού της και αν πάλι οι ώμοι της είναι μικρότεροι για τα δεινά του κόσμου, να παραμείνει εκεί σκυφτή, γονατιστή δίπλα στον Σταυρωμένο Γιο της. Ποτέ ο Ιησούς δεν θα έλεγε σε εκείνη «Ίνα τι με εγκατέλιπες;».

Και αυτό το ξέρουν καλά οι «Μαρίες» αυτού του κόσμου, από άκρη σε άκρη της Γης, από κάθε φύλο και κάθε πλευρά της Ιστορίας.

Καλά Χριστούγεννα και ευτυχισμένο το Νέο Έτος.

500 ΛΕΞΕΙΣ

ΜΕ ΤΗΝ ΙΡΙΔΑ ΤΖΑΧΙΛΗ

Η Ιρις Τζαχίλη γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη και πέρασε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής της στην Αθήνα, στις Βρυξέλλες και στο Ρέθυμνο. Είναι αρχαιολόγος, ομότιμη καθηγήτρια του Τμήματος Ιστορίας Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης. Τα κύρια ενδιαφέροντά της είναι η αρχαία υφαντική, η ιστορία της αρχαιολογίας και η ιστορία της προϊστορικής τέχνης. Έκανε ανασκαφές στη νήσο Θρασία και στο Ιερό Κορυφής του Βρύσινου, στην Κρήτη. Επιλογή έργων: «Μινωικά εικαστικά πλάι στο κρεβάτι σας», «Μια αυθόρμητη γραφειοκρατία, η καθημερινή πολιτική πρακτική στις Βρυξέλλες» (εκδ. Gutenberg), «Μπαϊντίρι 1922, μια μικρασιατική ιστορία απώλειας» (εκδ. Τα πράγματα), «Μια γερμανική συλλογή γραμματοσήμων» (εκδ. Μεταίχμιο).

κοντά μου, την άπιαστη Βιρτζίνια Γουλφ και τον μυστηριώδη Ρόμπερτ Μούζιλ.

Ποιο ήταν το πιο ενδιαφέρον στοιχείο που μάθατε πρόσφατα χάρη στην ανάγνωση ενός βιβλίου; Στοιχεία για την αντιφασιστική δράση των Γερμανών στρατιωτών στην Ελλάδα κατά την Κατοχή, θέμα σχεδόν άγνωστο (στο βιβλίο «Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα», επιμέλεια: Χ. Χατζηιωσήφ).

Τι στόχο έχει η υπόθεση του βιβλίου σας;

Είναι η καταγραφή μιας έρευνας, βήμα βήμα, γύρω από μια γερμανική συλλογή γραμματοσήμων του 1941. Στην ιστορία που αναπαλάω εμπλέκομαι και η ίδια.

Βασίζεται το έργο σας αμιγώς σε αληθινά πρόσωπα και γεγονότα και ποια είναι αυτά;

Πραγματικά αμιγώς αληθινά: το ένα είναι η μητέρα μου Δήμητρα Αγγελίδου, το δεύτερο ο τελείως άγνωστός μου Χέλμουτ Εγκελχαρτ, ο Γερμανός αξιωματικός που της εμπιστεύθηκε τα γραμματοσήμα.

Πόσο βαθιά μπορεί να ερευνηθεί κανείς, όταν η μεγάλη Ιστορία ισοπεδώνει την τοπική ιστορία;

Όσο και αν η μεγάλη Ιστορία ισοπεδώνει ζωές και διηγήσεις, δεν εξαφανίζει τα μικρά συμβάντα. Η σχέση τους είναι διαλεκτική και μεταξύ τους δύσκολα χαράζονται όρια.

Ποια βιβλία έχετε αυτόν τον καιρό πλάι στο κρεβάτι σας; «Ανθρωπο χωρίς ιδιότητες» του Ρόμπερτ Μούζιλ, Τον «Ιωσήφ και τους αδελφούς αυτού» του Τόμας Μαν, τους αυτοβιογραφικούς τόμους της Σιμόν ντε Μπωβουάρ.

Ποιος ήρωας/ηρωίδα λογοτεχνίας θα θέλατε να είστε και γιατί; Δυσκολεύομαι να απαντήσω γιατί επιθυμώ μεν να ταυτίζομαι με γυναικείες μορφές, αλλά οι περισσότερες είναι κατασκευές ανδρικής ματιάς, ακόμη και η Λασφίλντ «Αριάννη» του Στρατή Τσίρα. Οι μορφές που αγαπώ στη σύγχρονη λογοτεχνία είναι οι γυναίκες που παρατηρούν και περιγράφουν τη ζωή όπως η Λεύκα της Ζυράννας Ζατέλλη ή η κυρία Νταλογουαίη στο έργο της Βιρτζίνια Γουλφ.

Διοργανώνετε ένα δείπνο. Ποιους ποιητές ή συγγραφείς καλείτε, ζώντας και τεθνεώτες; Δεν θα τους καλούσα ποτέ σε δείπνο, παρά θα περπατούσα πλάι τους στη γαλήνη του απόβραδου σε ένα χυματόδρομο, πλάι σε κάποιον μεγάλο ποταμό της Μεσεωρώπης. Θα τους αισθανόμουν

Επιμέλεια: ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΚΑΡΑΚΗ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της ΛΙΝΑΣ ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ

Οι μέτοικοι της φαντασίας

ΒΑΣΙΛΗΣ ΔΑΝΕΛΛΗΣ
Ο άνθρωπος που έχασε τον εαυτό του
εκδ. Καστανιώτη, σελ. 192

Ενας άνθρωπος πεσμένος στο έδαφος ζητάει βοήθεια. Θέλουμε να του δώσουμε το χέρι μας για να σηκωθεί, αλλά ένας αστυνομικός μάς το απαγορεύει. Τι οφείλουμε να κάνουμε; Να υπακούσουμε στην νηκική ή στον νόμο; Αυτό το ζήτημα απασχολεί τη «Συνομοσπονδία των ψυχών του Μιλτιάδη Ρούσου». Διασπαρμένος σε πολλαπλές εκδόσεις, ο Ρούσος συγκαλεί ένα συμβούλιο, το οποίο θα κρίνει ποια ιδιότητα του θα επικρατήσει. Ο εαυτός του ήταν αποκύημα συλλογικών αποφάσεων, που εναπόκειντο στην αδιαφορία, στην αγανάκτηση, στον κυνισμό, στην ανασφάλεια, στην ευπείθεια, στην ειρωνεία. Ποιος από όλους τους Ρούσους θα έπαινε το χέρι στον βοηθηθέντο άνθρωπο, παραβιάζοντας τη θεσμική εντολή; Ποιος είχε τη μεγαλύτερη ισχύ, ο καλύτερος ή ο χειρότερος; Στα διηγήματα του Βασίλη Δανέλλη οι ήρωες κινδυνεύουν ανά πάσα στιγμή να βρεθούν εκτός εαυτού, όχι λόγω θυμού, αλλά εξαιτίας μιας δόλιας, φαντασιόπληκτης πραγματικότητας, που τους επιφυλάσσει εξω-

φρενικές περιπέτειες. Στο ομότιτλο της συλλογής πεζό, ένας άνδρας εξορίστηκε ένα ξημέρωμα από τη ζωή του. Ένας άλλος τον διαδέχθηκε στο σπίτι του, υπεξαιρώντας την ταυτότητά του και έπειτα ένας άλλος και μετέπειτα πολλοί ακόμη. Άλλοι τον υποδύονταν καλύτερα και άλλοι τον χρέωναν με επιπρόσθετες αποτυχίες. Το πάθημά του ήταν απόρροια της αυταπάτης ότι ο εαυτός του διέθετε μια και μόνον όψη. Ίσως, πάλι, να έφτασε το γεγονός ότι ενδώς διάβαζε ένα δοκίμιο για το «Υπόγειο» του Ντοστογιέφσκι, αποφάσισε να κατέβει στο υπόγειο του δικού του σπιτιού.

Ο Δανέλλης απολαμβάνει τη μυθοπλασία που διαρκώς ανατροφοδοτείται, αντλώντας από την οικουμενική παρακαταθήκη του πνεύματος, ελισσόμενη παιγνιώδως στις πιο απροσδόκητες ατραπούς της φαντασίας. Στο καθένα από τα πεζά εγκιβωτίζονται επάλληλες ιστορίες,

που υποδηλώνουν την ικανότητα μιας λογοτεχνικής αφήγησης να εκβάλλει σε ανύποπτες τροχιές, στις πτυχώσεις ενός ασύλληπτου λαβυρίνθου, μπορκεσιανής αρχιτεκτονικής. Ένας άνδρας που διάβαζε το ιλιγγιώδες διήγημα του Μπόρχες «Περ Μενάρ, συγγραφέας του Δον Κιχώτη», βρέθηκε να καλπάζει στο πλευρό του «Πρωτομάρτυρα» της λογοτεχνίας, του Δον Κιχώτη. Παρασυρμένος από τον προπάτορα του μυθιστορήματος και τον αντιγραφέα του, τον Μενάρ, κατέληξε να μάχεται ενάντια σε

θηρία και τέρατα. Σε έναν θαυμαστό κόσμο περιηγήθηκε μια νύχτα και ο ήρωας του διηγήματος «Πεντακόσια δολάρια», ακολουθώντας έναν «άγιο πότη» σε διάφορα μάρτυς Αθήνας, μέχρι που η πόλη έγινε μια άλλη πόλη, κατάμεστη από πολλές πόλεις. «Ο Μισσιππίς ξεχείλιζε στην Ακαδημία και η Σκουφά έγινε η γαλλική συνοικία της Νέας Ορλεάνης». Πηγαίνοντας από μπαρ σε

μπαρ, κάνοντας έτσι «τον περίπλοκο όλου του κόσμου», ο ήρωας διακατεχόταν από ψυχικό συμμερισμό για την αγωνία του Αχαβ να κυνηγήσει «μια τεράστια φάλανα που παραμόνευε κάτω από το οδόστρωμα της Αθήνας». Εκείνο που συγκινεί στα διηγήματα του Δανέλλη είναι το πάθος και ο ενθουσιασμός του, η ειλικρινής αγάπη του για τη μυθοπλασία, κατάφορτη με πλάνες, ξεγελάσματα και παραμυθίες. Όταν ένα βιβλίο ανοίγει, ο αληθινός κόσμος αρχίζει να ραγίζει. Μέσα από τις ρωγμές αναθάλλουν απίθανα ενδεχόμενα και φαντασμαγορικές διαδρομές. Διλωτικό της λατρείας του Δανέλλη για τη λογοτεχνία είναι το καταληκτικό κείμενο, ο «Αποχαιρετισμός». Μια μέθε στον ιδανικό αναγνώστη, που υποδέχεται την αφήγηση σαν «ξυλόγλυπτο κουτί» και με λεπτεισθησία δοκιμάζει τα κατάλληλα κλειδιά για τη διάπλατη διάνοιξη του. Ανάμεσα στον κόσμο των αισθήσεων και τη λογοτεχνία, ο Δανέλλης αναζητεί την ουτοπία, έναν τόπο ιδεώδη, που προκρίνει την ομορφιά έναντι της αλήθειας. Γι' αυτό ο τίτλος του βιβλίου κάνει λόγο για αληθινές ιστορίες. Αληθινή είναι η όμορφη ιστορία.

ΨΗΦΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
από τη Read LIBRARY

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΠΑΦΡΑΓΚΟΥ
«Στη Βουνοπλαγιά της Χαράς»
εικονογράφ. Ερμιόνη Κοντολαιμάκη
εκδ. Σαΐτα, σελ. 34
Άδεια διανομής: Creative Commons BY-NC-

Η Κατερίνα Παπαφράγκου είναι εκπαιδευτικός. Ξαν παιδί, πάντα αγαπούσε τα κλασικά παραμύθια και της άρεσε να τα φανταζόταν και να τα ζωγραφίζει. Το επάγγελμά της όμως την έκανε να ξαναθυμηθεί, μεγάλη πια, την αγάπη της για τις ιστορίες φαντασίας. Από τότε γράφει τη μια ιστορία μετά την άλλη με ήρωές της τα δέντρα και τα ζώα, τους αριθμούς αλλά και αντικείμενα που μιλάνε. Όλα αυτά δηλαδή που τα παιδιά μπορούν να δουν, να αγαπήσουν και να ονειρευτούν. Η χριστουγεννιάτικη ιστορία της «Στη Βουνοπλαγιά της Χαράς» διαδραματίζεται σε μια βουνοπλαγιά μακριά από τη φασαρία της πόλης, τα έλατα μιλάνε, κάνουν φίλους τους τα ζώα και γλεντάνε. Εκεί κάπου ψηλά στέκεται όμορφο κι ένα έλατο, ο Αστέριος, που λαμπυρίζει τη νύχτα σαν αστέρι. Έχει φίλους του τα δέντρα αλλά και τα υπόλοιπα ζώακια του δάσους και κάθε βράδυ μαζεύονται όλοι μαζί και χαιρόνται να διασκεδάσουν ο ένας πλάι στον άλλο. Μέχρι που ένας κόσουφας προμηνύει τα Χριστούγεννα. Τα έλατα γνωρίζουν τη συνήθεια των ανθρώπων να τα κόβουν για να τα στολίσουν και τρέμουν στην ιδέα. Μακριά από τη βουνοπλαγιά, σε ένα έρημο παγωμένο ξεφωπό, μένει μόνο του ένα άλλο μοναχικό έλατο με κορμό σαν χοντρό κούτσουρο, ο Μάιστρο. Είναι εκεί μέρα και νύχτα και παρατηρεί παγωμένο τον Αστέριο να χαιρείται με τους φίλους του στη χαρούμενη βουνοπλαγιά. Μέχρι που η ζήλια του θολώνει τη σκέψη και αποφασίζει να του κάνει κακό. Ένας ξυλοκόπος τότε βρίσκεται στο δρόμο του και γίνεται η αίτια να κινδυνεύσει πολύ ο Αστέριος. Όμως στο τέλος, ένα όνειρο και η τύχη κάνει τα δυο έλατα να αγαπηθούν και να γίνουν παντοτινοί φίλοι στην αλυσίδα της φύσης. Ένα παραμύθι που μιλάει για τη φιλία και τον σεβασμό στο περιβάλλον.

Το ηλεκτρονικό βιβλίο διανέμεται δωρεάν από τη Read Library. **Επισκεφθείτε** τον ιστότοπο read-library.com για πληροφορίες και περισσότερα βιβλία.

Ανδρονίκη Λασηθιωτάκη
lasithiotakisa@sppmedia.com

Στην τέχνη μου δεν μιλάω για το πραγματικό

Ο Θεσσαλονικιός εικαστικός Εδουάρδος Σακαγιάν εκθέτει στην Κύπρο και μιλάει στην «Κ» για τους «Θεατές» και τη ζωγραφική

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Ο Εδουάρδος Σακαγιάν λέει σε συνέντευξή του στην «Κ» πως στην έκθεσή του «Θεατές» στην γκαλερί Stand In Line, στη Λευκωσία πως σε αυτή την έκθεση αισθάνεται πως το σχέδιο, το χρώμα και το θέμα είναι συνδυασμένα, «Τα έργα αυτής της έκθεσης βασίζονται όλα σε μία ισορροπημένη σχέση δημιουργού-θεατή». Εξηγεί πόσο τον ωφέλησε η διαδρομή που έκανε από το οικείο έως το γενικό, «μια μετάβαση που θα μπορούσα να πω ότι είναι ένα δικό μου μαχαίρι [...] Από τον Άλλον, ο οποίος μπορεί να μας μοιάζει, από το διαφορετικό, αυτή η διαφορετικότητα εμπλούτισε πάρα πολύ τη ζωγραφική μου, μου δημιούργησε πάρα πολλά ερωτηματικά, δεν νομίζω όμως ότι έχω απαντήσεις» λέει χαρακτηριστικά. Ο Σακαγιάν λέει πως «Έτσι και αλλιώς εγώ δεν μιλάω για το πραγματικό, δεν ισχυρίζομαι ότι λέω μια αλήθεια, λέω απλώς ένα απόσπασμα αλήθειας, το οποίο είναι υποκειμενικό και γι' τον λόγο τα έργα μου δεν είναι ψευδαισθησιακά.

–Κύριε Σακαγιάν, πώς διαχωρίζετε τη θέση σας ως δημιουργού και ως θεατή των πραγμάτων στην τέχνη σας;

–Στην πράξη είναι σχεδόν ταυτόχρονα, και η ζωγραφική είναι μία ομιλία, όπως, όταν μιλάμε, σκεφτόμαστε, κρίνουμε. Ως πλείστον προσπαθώ ν' ανοίξει η ψαλίδα της ενστικτώδους αυτής πράξης και της κριτικής ή του σχεδίου. Έχω κάνει και έργα που είναι –αν θέλετε– πιο ανεξέλεγκτα, χωρίς απευθείας κριτική, είναι ένα υλικό άρθρο, που εξελίσσεται σε εικόνα. Τα έργα αυτής της έκθεσης βασίζονται όλα σε μία ισορροπημένη σχέση δημιουργού-θεατή, υπάρχει επίσης ένας δημοκρατικός σεβασμός με το χρώμα, δηλαδή υπάρχει ένα σχέδιο, άρα και μία κριτική, και μετά το χρώμα που κάνει τη δική του. Σίγουρα το χρώμα μου δεν είναι φυσιοκρατικό, είναι για τις ανάγκες της επιφάνειας. Βέβαια και το σχέδιο δεν προσπαθεί να μιμηθεί τον κόσμο, να κάνει εικόνα είδωλο, χωρίς να πούμε ότι είμαι εικονοκλάστης. Σε αυτή την έκθεση αισθάνομαι πως το σχέδιο, το χρώμα και το θέμα είναι συνδυασμένα.

–Από τον οικείο χώρο ως το κοινωνικό γίνεσθαι, πώς κάνετε τη μετάβαση;

–Αυτή η μετάβαση έγινε σταδιακά, ξεκίνησα να ζωγραφίζω το πατρικό μου σπίτι, τον εαυτό μου, τους φίλους μου, την οικογένειά μου, αλλά κάποια στιγμή βγήκα από τη μητέρα, και από τη μητρική μου γλώσσα, γενικότερα

από οικείο, μητρικό, προστατευμένο περιβάλλον, μια μετάβαση που θα μπορούσα να πω ότι είναι ένα δικό μου μαχαίρι. Αυτή την περίοδο για παράδειγμα, που είμαι σε μία συνεχή κίνηση, αισθάνομαι μία αποξένωση, την αναζητώ την οικειότητα. Όμως, ό,τι έγινε συνέβη επειδή έτσι είναι η ζωή, όλοι ωριμάζουμε και βγαίνουμε να δούμε τι συμβαίνει έξω από το δωμάτιο που ζούμε, από την οικειότητά μας. Από τον Άλλον, ο οποίος μπορεί να μας μοιάζει, από το διαφορετικό, αυτή η διαφορετικότητα εμπλούτισε πάρα πολύ τη ζωγραφική μου, μου δημιούργησε πάρα πολλά ερωτηματικά, δεν νομίζω όμως ότι έχω απαντήσεις. Πολλές φορές βγαίνεις και από τον λίγο σκοτει-

«Πιστεύω ότι χάνεται ο χαρακτήρας στη σύγχρονη συνθήκη της αποξένωσης, αδυνατεί ο σύγχρονος άνθρωπος να διατηρήσει την ταυτότητά του, να τη χτίσει, να την καλλιεργήσει».

νό και προστατευμένο χώρο σου, σ' ένα φως ή σε ένα θόρυβο, που πρέπει να τα διαχειριστείς, έτσι είναι για όλους μας. Είναι και καλά να βγεις στον έξω κόσμο, γιατί πολλές φορές η διαχείριση του οικείου μπορεί να γίνει παθογόνεια... αλλά και το δημόσιο μπορεί να μετατραπεί σε ένα χώρο αποξένωσης...

–Στα έργα σας που παρουσιάζονται σε αυτή την έκθεση η αποξένωση φαίνεται;

–Υπάρχει στα πρόσωπα, τα χαρακτηριστικά τους δεν είναι τόσο λεπτομερή και αληθνή, είναι φανταστικά... Έτσι και αλλιώς εγώ δεν μιλάω για το πραγματικό, δεν ισχυρίζομαι ότι λέω μια αλήθεια, λέω απλώς ένα απόσπασμα αλήθειας, το οποίο είναι υποκειμενικό και γι' τον λόγο τα έργα μου δεν είναι ψευδαισθησιακά, δεν είναι εικόνες, αλλά είναι γεγονότα, τα οποία μπορούν να ειπωθούν και ως εικόνες, σκέψεις δηλαδή, σαν ένα σχέδιο, είναι ένα είδος χαρτογράφησης, δεν σου αφήνει τα περιθώρια να πεις «Να το πραγματικό».

–Έχουν εκδυθεί της ατομικότητάς τους οι θεατές σας;

–Ουσιαστικά με ρωτάτε αν υπάρχει χαρακτήρας ή όχι... Πιστεύω ότι χάνεται ο χαρακτήρας στη σύγχρονη συνθήκη της αποξένωσης, αδυνατεί ο σύγχρονος άνθρωπος να διατηρήσει την ταυτότητά του, να τη χτίσει, να την καλλιεργήσει. Όλα τα πρόσωπα είναι μία σύνθεση τεχνικών νό-

«Σίγουρα όμως δεν είμαι ένας happy end ζωγράφος, όπως δεν είμαι και ένας τραγικός σκοταδιστής καλλιτέχνης, το φοβάμαι το σκοτάδι. Αλλά περιέχεται στη δουλειά μου η δραματικότητα» λέει ο Εδουάρδος Σακαγιάν στην «Κ».

μων, που δεν είναι φυσικά, όπως όλα αυτά τα κοινωνικά πρέπει, και φύσης, ενστικτού, αυτή η σχέση είναι ένα πολύ πολύπλοκο πράγμα για εμάς που κάνουμε αυτή τη δουλειά, με στους αιώνες πώς αλλάζει το πρόσωπο στην τέχνη... Στα δικά μου έργα πολλές φορές σβήνονται τα χαρακτηριστικά ή μειώνονται οι αληθοφάνειές τους. Επιμένω όμως να τα κάνω, είναι ίσως και ύβρις –θεωρώ– να μειώσεις τα χαρακτηριστικά. Πολλές φορές αυτά σου λένε μια ολόκληρη ιστορία...

–Η ζωγραφική σας είναι αντιθέσεις;

–Η ζωγραφική μου είναι όπως το φως κι η σκιά, είναι σχέση, δεν κάνω μία οντολογική ζωγραφική, για να μιλήσω για το ίδιο το χρώμα μόνο, θα ήταν διακοσμτικό

μετά το έργο. Η σχέση με το ίδιο το γεγονός της επιφάνειας της ζωγραφικής που προσπαθεί να καταγράψει, να κάνει ένα γεγονός αντίστοιχο, και να μας μιλήσει γι' αυτό που βλέπουμε, έξω από το τελάρο και όχι μόνο ομφαλοσκοπώντας και ναρκισσιστικά, αφήνει περιθώρια να το διαβάσει ο καθένας όπως θέλει.

Σίγουρα όμως δεν είμαι ένας happy end ζωγράφος, όπως δεν είμαι και ένας τραγικός σκοταδιστής καλλιτέχνης, το φοβάμαι το σκοτάδι. Αλλά περιέχεται στη δουλειά μου η δραματικότητα. Οποσδήποτε βέβαια, δεν θα εξωραίσω τα πράγματα με το ντε και καλά.

–Τι σημαίνει για εσάς ελευθερία και ευθύνη στην τέχνη;

–Φιλόσοφος δεν είμαι, οι λέξεις ελευθερία και ευθύνη είναι μεγάλες κουβέντες, εγώ με τη ζωγραφική μπορώ να πω ότι δεν αισθάνομαι φυλακισμένος. Ίσως ελευθερία να μην υπάρχει, η ευθύνη ίσως να είναι μεγαλύτερη, αλλά και ευθύνη όταν δεν υπάρχει...; Η ελευθερία προκύπτει από την κοινωνική ορφάνια του καλλιτέχνη, η ευθύνη προκύπτει από την κοινωνική ή την υπαρξιακή δέσμευσή του. Ο ρόλος του καλλιτέχνη έχει μηδενική κοινωνικότητα, οι απενωσμένες μας κραυγές να μιλήσουμε είναι σχεδόν πειρατείες...

Εργαλειακές αλλαγές

–Είναι η τέχνη του 21ου αιώνα ό,τι ήταν και πριν από τριάντα χρόνια;

–Έχει αλλάξει πάρα πολύ. Όμως αυτές οι αλλαγές είναι και εργαλειακές. Παρ' όλα αυτά τα ζητήματα που μας αφορούν ως ανθρωπότητα και ως καλλιτέχνες παραμένουν αιώνια. Η πρόοδος από την άλλη πολλές φορές είναι εκ του πονηρού για να μπορεί να αλλάξει η μόδα, αλλά ξέρετε μερικά πράγματα δεν θα αλλάξουν ποτέ.

–Πόσο σαρωτική είναι η εποχή μας επάνω στις τέχνες;

–Κατ' αρχάς εγώ δεν καταλαβαίνω τι είναι τέχνη, είναι μεγάλη κουβέντα αυτή, αλλά η τέχνη είναι ένας ορισμός του 19ου αιώνα, υπήρχε η αιογραφία, η ιστορική ζωγραφική, δεν υπήρχε η έννοια του art, αυτό που σήμερα ονομάζουμε art είναι πολύ μοντέρνο και πασιάρικο και σχεδόν ερασιτεχνικό πα, γιατί παντού μιλάμε για τέχνη, ακόμη και στις βίδες... Αλλάζουν τα εργαλεία...

Πληροφορίες: Εδουάρδος Σακαγιάν, «Θεατές», γκαλερί STAND IN LINE, 26Α Μετοχίου, Άγιος Ανδρέας, Λευκωσία, www.standinlineartspace.com. Διάρκεια έκθεσης μέχρι 7 Ιανουαρίου 2023

Ο Ταρκόφσκι που τόσο έχουμε ανάγκη

Ενα βιβλίο για το «αποτύπωμα» του μεγάλου Ρώσου κινηματογραφιστή

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΜΠΟΥΚΑΛΑΣ
Ο Χριστός στα χιόνια - Εφτά νύχτες στον κόσμο του Αντρέι Ταρκόφσκι
 εκδ. Άγρα, σελ. 66

Του **ΝΤΙΝΟΥ ΣΙΩΤΗ**

Η μέρα ήταν ό,τι πρέπει για να διαβάσω το «Ο Χριστός στα χιόνια», ένα βιβλίο του Παντελή Μπουκάλα για τον Ταρκόφσκι. Ελαφριά συννεφιά, ελαφρύ αεράκι. Καθόμουν σε ένα παγκάκι στο λιμάνι της φθινοπωρινής Τήνου. Κάτω από μια μουριά. Μεσημέρι προς απόγευμα. Ενα τρικάταρτο κότσο αρόδο. Ενα μπχανάκι. Δυο αυτοκίνητα. Αγόρια και κορίτσια που είχαν σχολάσει απ' το λύκειο. Ο,τι πρέπει. Μια εικόνα λιτή, ασπρόμαυρη, σχεδόν γαλήνια, που θα άρεσε στον Ταρκόφσκι. Με άρπαξε αμέσως η προσέγγιση στο θέμα που είδα ότι επιχειρούσε ο συγγραφέας. Με εντυπωσίασαν η καθαρότητα του λόγου, η διαύγεια των νοημάτων, η μουσική των φράσεων, η κίνηση των λέξεων, ο ρυθμός της αφήγησης. Ετσι πρέπει να είναι ένα βιβλίο. Να σε αρπάζει με την πρώτη. Απ' την πρώτη παράγραφο. Σαν να είσαι σε κινηματογρά-

φο και να βλέπεις ένα έργο και να λες να μην τελειώσει. Γιατί όταν τελειώσει θα είσαι ακόμη ακόρταγος και ανικανοποίητος.

Τελείωσα την ανάγνωση σε λιγότερο από μία ώρα να κρατάω σημειώσεις, χωρίς να σημαδεύω τις σελίδες. Σπκώθηκα απ' το παγκάκι μαγεμένος. Μου φάνηκε πως περισσότερα τσιμπολογούσαν λέξεις που μου είχαν πέσει απ' το βιβλίο. Μαγεμένος σαν να άκουγα τη φωνή του Ταρκόφσκι. Ο κόσμος του Ταρκόφσκι. Ο κόσμος μας. Ο κόσμος κάθε ανθρώπου που θέλει να νοείται άνθρωπος. Που θέλει να ερωτά τον εαυτό του (και τον πατέρα του όσο είναι παιδί) χίλιες ερωτήσεις. Και ο πατέρας να του εξηγεί. Να τον καθοδηγεί με σοφία. Να του δίνει συμβουλές. Πώς το είπε ο Ρολάν Μπαρτ; «Η πραγματική μας πατρίδα είναι η παιδική μας ηλικία». Εδώ επαληθεύεται ο Γάλλος διανοούμενος, γιατί είναι εμφανές ότι εκείνο που καθόρισε οριστικά τον χαρακτήρα του Ταρκόφσκι είναι η σχέση με τον πατέρα του όταν ήταν παιδί, η παιδική του ηλικία. Η μοίρα του Ταρκόφσκι. Η μοί-

Σκηνή από την ταινία «Νοσταλγία» του Αντρέι Αρσένιεβιτς Ταρκόφσκι.

Ο κόσμος του Ταρκόφσκι είναι ο κόσμος μας. Ο κόσμος κάθε ανθρώπου που θέλει να νοείται άνθρωπος.

ρα μας. Η μοίρα κάθε ανθρώπου που δεν επαναπαύεται στον εαυτό του, σε αυταπάτες και σε φαινόμενα. Η βία με την οποία ήρθε αντιμέτωπος ο Ταρκόφσκι. Σαν να αδειάζεις το βλέμμα σου στην ακροποταμιά ενός ρώσικου χειμωνιάτικου τοπίου που θερμαίνεται απ' τη μηχανή λήψης του Ταρκόφσκι. Σαν η σιωπή του χιονιού να παίρνει σάρκα και οστά μέσω θυσίας ονείρων. Σαν ο πυρετός απ' τα συμβάντα να είναι σε δέκατα άκληρης κινηματο-

γραφικής γλώσσας. Δέκατα που σε βάζουν σε ανησυχία.

Αυτό το βιβλίο του Μπουκάλα για τον Ταρκόφσκι είναι ο Ταρκόφσκι. Είναι ο ονειρικός Αντρέι Αρσένιεβιτς Ταρκόφσκι (1932-1986). Που ρέει. Που καταρρέει. Κυλιόμενος στο χιόνι των ταινιών του, των έργων του, των συννομιλιών με τον πατέρα του, των σοβιετικών γραφειοκρατών που ρήμαξαν τη ζωή του, των δαιμόνων του που τον κρατούσαν άγρυπνο, των ποιημάτων του, των μεταφράσεών του. Γιατί ο Ταρκόφσκι είναι πάνω απ' όλα ποιητής. Μέγας σκηνοθέτης. Κορυφαίος διανοητής. Σπουδαιότερος στοχαστής. Στο βιβλίο αυτό ο Ταρκόφσκι σπκώνεται απ' το μνήμα του (που είναι το εργαστήριό του) και βαδίζει προς το

μέρος μας. Ξυπνάει από ένα όνειρο και βρίσκεται σε έναν εφιάλτη. Βαδίζει δακρυσμένος, παζαρεύοντας την έξοδό μας. Την έξοδο της ανθρωπότητας απ' το χάος. Έξοδο προς ένα θεό. Προς την αυτογνωσία. Έξοδο από ένα σύμπαν ταραγμένο, πυρπολημένο από μικρόνοες, αυτόκλητους ή εκλεγμένους εξουσιαστές.

Σήμερα έχουμε μεγάλη ανάγκη να ακούσουμε τον λόγο, να δούμε τις ταινίες, να διαβάσουμε το έργο του Ταρκόφσκι, ενός Ρώσου καλλιτέχνη που ανήκει σε ολόκληρη την οικουμένη. Ειδικά σήμερα που οι δημοκρατίες περνούν μεγάλη κρίση, επειδή οι οικονομικές ελίτ έχουν το πάνω χέρι και προστάζουν τις πολιτικές ελίτ.

Με αποτέλεσμα να βλέπουμε απίστευτη διεύρυνση των κοινω-

Ο Παντελής Μπουκάλας μάς έδωσε ένα εξαιρετικό βιβλίο, μισό δημιούργημα της φαντασίας του και μισό βασισμένο σε εξακριβωμένα ιστορικά στοιχεία και γεγονότα.

νικών ανισοτήτων, με τα δύο τρίτα του παγκόσμιου πληθυσμού να «μένουν πίσω».

Στα πραγματολογικά τώρα. Το βιβλίο είναι έτσι δομημένο ώστε σε εφτά κεφάλαια-νύχτες (Δωδεκαετής, Θεογραφία, Σολάρις, Καθρέφτης, Η γυναίκα του Στάλκερ, Προμηθέας αυτοπυρπολούμενος, Ενα παιδί), μια εισαγωγή (Εισόδια), μια έξοδο (Εξοδος/Πέτρινος χρόνος), τις Σημειώσεις και το Επιμύθιο, να συμπυκνώνεται με τρόπο ακριφνώς ποιητικό η βιογραφία της ανάγνωσης «ενός έργου που το οργάνωσε η αγνία για τον άνθρωπο ως δυνατότητα: δυνατότητα ήθους, ποιότητας, προσφοράς, αυτοθυσίας, καλοσύνης», όπως σημειώνει στο οπισθόφυλλο ο Μπουκάλας, ο οποίος εδώ μας έδωσε, με πολλή αγάπη, ένα εξαιρετικό βιβλίο, μισό δημιούργημα της φαντασίας του και μισό βασισμένο σε εξακριβωμένα ιστορικά στοιχεία και γεγονότα. Πάντως, οι τελευταίες πέντε σελίδες του βιβλίου, δηλαδή το Επιμύθιο, είναι όλα τα λεφτά.

LARNACA

Christmas

LAND

25/11/2022 - 08/01/2023

ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΚΑΤΙ ΜΑΓΙΚΟ

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ

ΜΕΓΑΛΟΙ ΧΟΡΗΓΟΙ

ΧΟΡΗΓΟΙ

ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Το ολισθηρό έδαφος της μνήμης

Η περίπλοκη σχέση πατέρα - κόρης σε ένα φιλμ με μεγάλες προσδοκίες

Aftersun ★★½

ΔΡΑΜΑ (2022)

Σκηνοθεσία: Σάρλοτ Γουέλς
Ερμηνείες: Πολ Μεσκάλ, Φράνκι Κόριο

Του **ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΧΑΡΜΠΗ**

Μία από τις πιο ευχάριστες εκπλήξεις της χρονιάς, από αυτές που σταθερά επιφυλάσσει το ανεξάρτητο βρετανικό σινεμά, το κινηματογραφικό ντεμπούτο της Σάρλοτ Γουέλς βραβεύτηκε στις Κάννες και σάρωσε στην πρόσφατη τελετή απονομής των BIFA Awards. Πρωταγωνιστές εδώ είναι ο Κάλουμ και η Σόφι, ένας νεαρός χωρισμένος πατέρας με την 11χρονη κόρη του, οι οποίοι περνούν μερικές ξέγνοιαστες ημέρες διακοπών σε κάποιο θέρετρο της Τουρκίας. Χρόνια αργότερα, η ενήλικη πια

τον χρόνο αναμνήσεις. Αυτό που παρακολουθούμε βασικά εδώ είναι η γλυκιά σχέση αγάπης πατέρα και κόρης, όπως τη βλέπουμε να ξεδιπλώνεται μέσα στο ηλιόλουστο τοπίο της Μεσογείου: η κοπελίτσα, έτοιμη να περάσει στο γεμάτο προκλήσεις στάδιο της εφηβείας, και ο στοργικός πατέρας, τον οποίο αρκετοί μπερδεύουν για αδελφό της.

Σύντομα, ωστόσο, καταλαβαίνουμε πως υπάρχουν και σύννεφα. Παρά την πρόσχαρη συμπεριφορά του απέναντι στη μικρή, ο Κάλουμ έχει τους δικούς του δαιμόνες να τον στοιχειώνουν, κάτι το οποίο φαίνεται να γνωρίζει και η κόρη του. Όσα εκείνη θυμάται όμως μοιάζουν με θραύσματα, σαν τις διακεκομμένες εικόνες ενός τρελού χορού που παρεμβάλλεται ξανά και ξανά στην αφήγηση. «Η μνήμη είναι ένα ολισθηρό έδαφος. Το να ανακαλείς μια συγκεκριμένη στιγμή στον χρόνο και το πώς αυτή η δεδομένη στιγμή σε έκανε να νιώθεις τότε, ορίζεται από ένα νέο συναισθημό: το συναισθημό του πώς αυτή η στιγμή σε κάνει να νιώθεις τώρα. Στα τουρκικά "hasret" σημαίνει ένα συνδυασμό νοσταλγίας, αγάπης και απώλειας. Η λέξη αυτή μοιάζει απολύτως ταιριαστή με το πνεύμα αυτών των ταινιών», σημειώνει σχετικά η σκηνοθέτις.

Γενικώς εδώ αυτή η ιμπρεσιονιστική ματιά κυριαρχεί, σε ένα συνολικά γλυκόπικρο φιλμ που προκαλεί τη συγκίνηση πηγαία και δίχως να την εκβιάζει με την εξέλιξη του. Σε αυτό πολύ σημαντικό ρόλο, φυσικά, διαδραματίζουν και οι δύο πρωταγωνιστές: τόσο η απίθανη πιτσιρικά, Φράνκι Κόριο, και ακόμη περισσότερο ο γνωστός μας από το τηλεοπτικό «Normal People», Πολ Μεσκάλ, ο οποίος ερμηνεύει με εκφραστική λιτότητα τον Κάλουμ.

Η Σόφι (Φράνκι Κόριο) και ο Κάλουμ (Πολ Μεσκάλ) περνούν μερικές ξέγνοιαστες ημέρες διακοπών σε κάποιο θέρετρο της Τουρκίας. Χρόνια αργότερα, η ενήλικη πια Σόφι αφήνεται στις αναμνήσεις αυτού του σημαδιακού ταξιδιού, προσπαθώντας να καταλάβει περισσότερα σε σχέση με τον αινιγματικό πατέρα της.

HOME CINEMA

Η κωμική φλέβα (χρυσού) του Σιλβέστερ Σταλόνε

Επάνω, ο Σιλβέστερ Σταλόνε πρωταγωνιστεί στη σειρά «Tulsa King», που προβάλλεται από την Cosmote TV. Κάτω, ο Τζον Σ. Ράιλι ως Ολιβερ Χάρντι στο βιογραφικό φιλμ «Χοντρός και Λιγνός», που είναι διαθέσιμο στο Cινοβο.

Tulsa King

ΔΡΑΜΑ (2022)

Δημιουργός: Τέιλορ Σέρνιταν
Ερμηνείες: Σιλβέστερ Σταλόνε, Αντρεα Σάβατζ

Στα 76 του χρόνια πια, ο Σιλβέστερ Σταλόνε συνδυάζει τη δράση με μια γνήσια κωμική φλέβα, την οποία σπάνια έχουμε δει στις ταινίες του, σε μια σειρά του Paramount+ που βλέπουμε στην πλατφόρμα της Cosmote TV. Έχοντας περάσει 25 ολόκληρα χρόνια στη φυλακή, ο «κάπο» της ιταλικής μαφίας, Ντουάιτ Μανφρέντι, βγαίνει ξανά στον έξω κόσμο, όπου του επιφυλάσσεται μια δυσάρεστη έκπληξη. Θέλοντας να τον ξεφορτωθούν, τα νέα «αφεντικά» τον εξορίζουν στην επαρχιακή Τάλσα της Οκλαχόμα: ωστόσο, εκείνος αναλαμβάνει γρήγορα δράση ξεκινώντας να στήνει μια καινούργια παράνομη αυτοκρατορία στο πιο απίθανο μέρος και με τους πιο απίθανους συνεργάτες. Ο Τέιλορ Σέρνιταν των «Yellowstone» και «Sicario» γράφει ένα σενάριο κομμένο και ραμμένο στα μέτρα του θρυλικού πρωταγωνιστή του. Κακοποιός παλαιός κοπής, ο Μαν-

φρέντι επιβάλλεται και μόνο με την παρουσία του στη νέα γειτονιά, καθιστώντας εξ αρχής ξεκάθαρες τις προθέσεις του. Το κλειδί φυσικά εδώ είναι το χιούμορ, με τις αιχμηρές ατάκες και τα λογοπαίγνια να διαδέχονται το ένα το άλλο και τον Σταλόνε να μοιάζει απλώς να το απολαμβάνει. Γύρω του υπάρχουν και μερικοί ακόμη ενδιαφέροντες χαρακτήρες, όμως η αλήθεια είναι πως ολόκληρη η σειρά είναι δομημένη πάνω του και δικαίως, αφού παρότι τα χρόνια έχουν περάσει, αποδεικνύει πως είναι ικανός για μια από τις καλύτερες δουλειές της καριέρας του.

Χοντρός και Λιγνός ★★ ★

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ (2018)

Σκηνοθεσία: Τζον Σ. Μπέιρντ
Ερμηνείες: Στιβ Κούγκαν, Τζον Σ. Ράιλι, Νίνα Αριάντα

Από την πλατφόρμα του Cινοβο επιλέγουμε την κινηματογραφική βιογραφία του επιβληματικού κωμικού διδύμου. Ο Τζον Σ. Ράιλι και ο Στιβ Κούγκαν μεταμορφώνονται σε Χοντρό και του Λιγνού αντίστοιχα και μας ταξιδεύουν νοσταλγικά πίσ-

σω στην «αθώα» εποχή του σινεμά. Σινεμά βέβαια τρόπος του λέγειν, μιας και το φιλμ επικεντρώνει τη δράση του στην ύστερη περίοδο των δύο κωμικών και συγκεκριμένα σε μια θεατρική περιοδεία τους στις πόλεις της Βρετανίας. Εκεί θα προσπαθήσουν να κερδίσουν ξανά τις καρδιές του κοινού, αλλά και να αποκαταστήσουν τη μεταξυ τους κλονισμένη σχέση και ισορροπία. Η γλυκιά νοσταλγία κυριαρχεί στο φιλμ, το οποίο εκμεταλλεύεται επίσης την ευκαιρία προκειμένου να εξερευνήσει τους δρόμους του δημιουργικού τέλους. Βιομηχανία πολλές φορές αδυσώπητη ακόμη και σε εκείνες τις εποχές, ο κινηματογράφος δεν διστάζει να ξεφορτωθεί τους άλλοτε λαμπερούς ήρωες για άλλους πιο φρέσκους και νεότερους. Η τέχνη βέβαια και η κημεία μεταξύ του κωμικού διδύμου, που βρίσκεται τέλεια μίμηση στους πρωταγωνιστές, δεν είναι κάτι που υποκαθίσταται εύκολα. Όσο πλησιάζουμε προς το τέλος, η συγκίνηση, ειδικά των σενεφίλ, μεγαλώνει, σκεπάζοντας με ένα πέπλο κινηματογραφικής μαγείας τις όποιες αδυναμίες της ταινίας.

PIK1 ΤΗΛ.: 22862000

21.00 Παραδοσιακή βραδιά
06.00 Θεία Λειτουργία
10.00 12 Pups of Christmas
Ρομαντική κομεντί.
11.30 Κύπρος, ένα προσκύνημα
Ταξίδι σε εκκλησίες, μόνες και παρεκκλήσια.
12.00 Play List, II - (Ε)
Μουσική εκπομπή.
13.30 Κοίτα με στα μάτια, IV
Εκπομπή για τα ζώα.
14.00 Η κληρονομιά του
αείμνηστου θείου - (Ε)
Κυριώτικο σκετς.
15.00 Μουσικό ραντεβού, III
Μουσική εκπομπή.
15.30 Christmas at Maple Creek
Τηλεταινία.
17.00 Εκείνη & Εκείνη, II
Εκπομπή συνεντεύξεων.
18.00 **ΕΙΔΗΣΕΙΣ (νοηματική)**
18.30 Γευστικό ταξίδι στο χωριό
Εκπομπή μαγειρικής με τη Χρύσα Λέφρου.
19.00 Πάσκαν των Γεννών
Κυριώτικο σκετς.
19.30 Πάσκαν των Γεννών
Κυριώτικο σκετς.
20.00 **ΕΙΔΗΣΕΙΣ**
21.00 Παραδοσιακή βραδιά, IV
Ψυχαγωγική εκπομπή με την Άντρη Καραντώνη και τον Μιχάλη Χατζημητσάλη.
23.00 **ΕΙΔΗΣΕΙΣ**
23.05 The Pink Panther
Κωμωδία.
00.30 Η κληρονομιά του
αείμνηστου θείου - (Ε)
01.15 Επαναλήψεις

PIK2 ΤΗΛ.: 22862000

21.00 Olivía Newton John
07.00 Ιστορίες του χωρικού - (Ε)
Κυριακή κωμική σειρά.
07.30 The Holy and the Ivy (Ε)
Χριστουγεννιάτικο
μουσικό πρόγραμμα.
08.00 Παιδική ζώνη
α. Mini Pet Pals
β. Παιχνίδια στην άμμο
γ. Όλι
δ. Η Μπο ταξιδεύει
ε. Τελετάμπις
στ. Ο μπόμπιρας
ζ. Η μικρή Λουλού
η. Παιδική ζώνη - (Ε)
12.40 Το μικρό σπίτι στο λιβάδι
16.30 Santa Stole our dog
Χριστουγεννιάτικη ταινία.
18.00 **ΕΙΔΗΣΕΙΣ (νοηματική)**
18.30 **ΕΙΔΗΣΕΙΣ (αγγλική)**
18.40 **ΕΙΔΗΣΕΙΣ (τουρκική)**
19.00 Inside Beverly Hills
Ντοκιμαντέρ για τον κόσμο
των διάσημων και πλούσιων,
του Μπέβερλι Χιλς.
20.00 **ΕΙΔΗΣΕΙΣ**
21.00 Olivía Newton John
Hopelessly Devoted to you
Βιογραφική ταινία.
22.45 Eurotaxx a la Carte
Ντοκιμαντέρ.
23.15 The Holy and the Ivy (Ε)
Χριστουγεννιάτικο
μουσικό πρόγραμμα.
23.45 Christmas Calendar - (Ε)
Χριστουγεννιάτικο
μουσικό πρόγραμμα.
00.15 **ΕΙΔΗΣΕΙΣ**
00.30 ΓΙΟΥΡΝΙΟΥΣ

ALPHA ΤΗΛ.: 22212400

21.00 The Λούις Night Show
07.00 My Greece - (Ε)
Ταξιδιωτική εκπομπή,
με τον Δέσπονα Βανδύ.
08.00 60' Ελλάδα - (Ε)
Με τον Νίκο Μάνεση.
09.15 Η φράμια - (Ε)
Κυριακή σειρά.
10.00 Σ/Κ με τον Μάνεση
Ενημερωτική εκπομπή,
με τον Νίκο Μάνεση.
13.00 The Chase - (Ε)
Τηλεπαιχνίδι.
13.45 Το σόι σου - (Ε)
Κωμική σειρά.
15.15 Στο πάρα πέντε - (Ε)
Κωμική σειρά.
16.45 Μαίρη, Μαίρη, Μαίρη
Κωμική σειρά.
17.30 Fishy
Ταξιδιωτική εκπομπή,
με τον Πάνη Τσιμισέλη.
18.00 **ΕΙΔΗΣΕΙΣ (νοηματική)**
18.30 Μην αρχίζεις
τη μουρμούρα
Κωμική σειρά.
20.00 **ΕΙΔΗΣΕΙΣ**
21.00 The Λούις Night Show
Σατιρική εκπομπή,
με τον Λούη Πασσαλίδη.
23.15 Σπίτι στο ΜΕΓΑ
Ψυχαγωγική εκπομπή.
02.00 Κρατάς μυστικό - (Ε)
Ελληνική σειρά, με τους
Τραϊάνα Ανανία, Κωνσταντίνο
Ασιώτη, κ.ά.
03.00 Οικογενειακές ιστορίες
03.45 Σ/Κ με τον Μάνεση
Ενημερωτική εκπομπή.

ANT1 ΤΗΛ.: 22200200

21.15 ROUK ZOUK Special Xmas
07.10 Ο κόσμος να χαλάσει (Ε)
Κωμική σειρά.
08.15 Santa Γιολάντα (Ε)
Κωμική σειρά.
09.30 Πρώτη σταγόνα (Ε)
Κωμική σειρά.
10.15 The Most Wonderful
Time Of The Year
Οικογενειακή ταινία
11.45 Beethoven's Christmas
Adventure
Οικογενειακή κωμωδία.
13.15 5 X 5 - (Ε)
Τηλεπαιχνίδι.
15.00 Grounded for Christmas
Κωμωδία, με τους Τζουλιάνο Γκιλ, Κόρεϊ Σεβιέ.
16.30 Φρέντο καπουτσίνο
Τηλεπαιχνίδι.
17.30 Μια φορά κι 'έναν καιρό
Κωμική σειρά.
18.00 **Τα νέα του ANTI σε 10'**
18.15 Μια φορά κι 'έναν καιρό
Συνέχεια.
18.30 Daddy's home 2
21.15 ROUK ZOUK Special Xmas
Τηλεπαιχνίδι.
23.00 Ο φαφλατός
Ελληνική κωμωδία.
00.30 Απράσμενα Χριστούγεννα
Κυριακή τηλεταινία.
01.40 Εκείνες κι εγώ - (Ε)
02.30 Solo καριέρα - (Ε)
03.20 Η εκδρομή - (Ε)

OMEGA ΤΗΛ.: 22477777

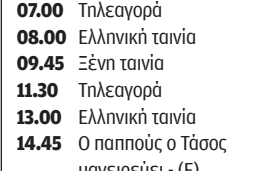
22.00 Harry Potter
07.00 Επιπλοκουρμεδιές - (Ε)
Εκπομπή μαγειρικής με τον Σταυρή Γεωργίου.
08.00 TAXI - Special
Τηλεπαιχνίδι.
08.50 Εικόνες - (Ε)
Ταξιδιωτική εκπομπή.
09.50 Fars Attack - (Ε)
Σατιρική εκπομπή.
10.30 Οι 100 - (Ε)
Δεύτερη ζωή... δεν έχει
Κυριακή τηλεταινία.
11.30 Τροχός της τύχης - (Ε)
Ψυχαγωγική εκπομπή με τον Γιώργο Θεοφάνους.
15.15 Επιπλοκουρμεδιές
Εκπομπή μαγειρικής με τον Σταυρή Γεωργίου.
16.15 Ένα τραγούδι ακόμα
Εορταστικό - (Ε)
Ψυχαγωγική εκπομπή με τον Γιώργο Θεοφάνους.
18.00 **OMEGA NEWS**
18.10 Richie Rich
Κωμωδία.
20.10 **OMEGA NEWS**
21.00 Fars Attack - Christmas
Σατιρική εκπομπή με τον Χάρη Αρσιτείδου.
22.00 Harry Potter and the deathly Hallow
Περιπέτεια, με τους Ντάνιελ Ράντκλιφ, Ρούμπερτ Γκριν, κ.ά.
00.30 Ό,τι αγαπάς
Μουσική εκπομπή, με τον Πάνη Μπέζο.
03.00 ΛΑΒΑ - (Ε)
04.00 Χρυσές συνταγές

ΣΙΓΜΑ ΤΗΛ.: 22580100

21.00 The lighting thief
06.30 Θεία λειτουργία
09.30 Ώρα για φαγητό - (Ε)
Εκπομπή μαγειρικής με την Αργυρή Μπαρμπαρίου.
10.00 Βουράτε γειτόνοι - (Ε)
Κωμική σειρά.
11.00 Η πεθερά - (Ε)
Κωμική σειρά.
12.00 Προορισμός Ευτυχία - (Ε)
Ταξιδιωτική εκπομπή με την Ευτυχία Ανδρέου.
13.00 Στην υγειά μας - (Ε)
Ψυχαγωγική μουσική.
16.20 CS: An Βασίλης
Κυριακή τηλεταινία.
17.20 Jingle all the way
Κωμωδία, με τους Άρνολντ Σβάρτσενγκερ, Τζέιμς Μπέλουσι, κ.ά.
18.00 **Γεγονότα σε συντομία**
18.10 Συνέχεια της ταινίας
19.00 Ανεράδες
Κωμική σειρά, με τους Σκεύη Παπαμιτάδου, Ελευθερία Ανδρέου.
20.00 **Τομές στα γεγονότα**
21.00 Percy Jackson & The Olympians: The lighting thief
Περιπέτεια φαντασίας, με τους Λόγκαν Λέρμαν, Σον Μπιν, κ.ά.
23.15 A bad moms Christmas
Κωμωδία.
01.00 Στην υγειά μας (Ε)
03.30 Ήρθε κι έδωσε (Ε)
05.00 Μόνο γάτι 'αγάπησα (Ε)

CAPITAL ΤΗΛ.: 25577577

07.00 Τηλεαγορά
08.00 Ελληνική ταινία
09.45 Ξένη ταινία
11.30 Τηλεαγορά
13.00 Ελληνική ταινία
14.45 Ο παππούς ο Τάσος
μαγειρεύει - (Ε)
15.00 Τηλεαγορά
19.10 Ξένη ταινία
21.00 Ξένη ταινία
23.00 Ξένη ταινία
01.00 Ταινία δράσης
02.35 Δραματική ταινία
PLUS ΤΗΛ.: 22259000
07.55 Παιδικό παραμύθι
09.00 Έξυπνες γευσιές - (Ε)
13.30 Τα λέμε!
15.00 Πας μαγειρεύοντας - (Ε)
16.00 Τηλεαγορά
17.30 Αόρατος φακός
18.00 Quiz Fun
19.40 Τα καλύτερα της αγοράς
20.00 Ο καιρός
20.30 Fatsa Book
21.35 Το ταξίδι της ζωής, V
22.30 Ξένη ταινία
00.40 Ξένη ταινία
EXTRA ΤΗΛ.: 25715111
09.50 Έξυπνες αγορές
11.00 Ελληνικός κινηματογράφος
12.40 Έξυπνες αγορές
14.00 Δραματική σειρά
15.50 Κινημ/φικές επιτυχίες
15.55 Έξυπνες αγορές
16.25 Ελληνικός κινηματογράφος
18.00 **ΕΙΔΗΣΕΙΣ (Νοηματική)**
18.05 Ελληνικός κινηματογράφος
19.45 **EXTRA News**
20.20 Κινημ/φικές επιτυχίες
21.00 Δραματική σειρά
22.30 Ξένη ταινία
00.00 MAD TV

MOVIES BEST

21.00 Christmas Gift From Bob
09.15 Saving Christmas Spirit
11.00 River
12.30 Christmas At Cattle Hill
13.45 Running For Grace
15.45 10 Steps To Love
17.30 Cloudy With A Chance Of Christmas
19.15 Once Upon A Main Street
21.00 Christmas Gift From Bob
22.45 Hearts Of Winter
00.20 My Mom's Letter From Heaven
01.50 Baking Spirits Bright
GREEK CINEMA
21.30 Ούτε γάτα, ούτε ζημιά
09.35 Ο λουστράκος
11.05 Κολωνάκι διαγωνιά μηδέν
12.30 Προδοσία
14.05 Ένα κορίτσι για δύο
15.40 Άλλος για το εκατομμύριο
17.00 Βοήθεια ο Βέγγος,
φανερός πράκτωρ 000
18.30 Γαμήλιες περιπέτειες
20.00 Ο κατεργάρης
21.30 Ούτε γάτα, ούτε ζημιά
23.00 Οι παράνομοι
00.25 Λαός και Κολωνάκι
01.45 Η καρδιά ενός αλίτη
04.00 Ξύπνα κορόιδο

PIL BARBIE DREAMHOUSE 1962 HOUSE © EVELYN PUSTIA FOR PIN-UP

Το 1962 το σπίτι της Barbie έχει μεγάλη ντουλάπα, πολλά βιβλία, σημαϊάκια κρεμασμένα στους τοίχους από την ομάδα του κολεγίου της (η Barbie έχει πτυχίο πανεπιστημίου) και έπιπλα σε καθαρές γραμμές.

Μάθημα αρχιτεκτονικής στο σπίτι της Barbie

Πώς άλλαζαν οι τάσεις τα τελευταία 60 χρόνια; Μια μελέτη πάνω στις μεταμορφώσεις του Dreamhouse δίνει τις απαντήσεις

της **ΞΕΝΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ**

Αμερική, 1962. Η λίστα με όσα δεν μπορούσαν, βάσει νόμου, να κάνουν οι γυναίκες ήταν δυσανάλογα μεγάλη σε σχέση με αυτά που τους επιτρέπονταν. Δεν μπορούσαν να ανοίξουν λογαριασμούς, να αιτηθούν έκδοση τίτλων ιδιοκτησίας στο όνομά τους, να ψηφίσουν για τη ζωή και το σώμα τους, να ασκήσουν το επάγγελμα του δικηγόρου. Και να, που μια ξανθιά, ψηλόλιγνη από το Ουισκόνσιν μοιάζει να βγάζει γλώσσα στους περιορισμούς. Το 1962, η Barbie αποκτά το πρώτο της σπίτι και μάλιστα αρκετά χιλιόμετρα μακριά από τη γενετήριά της.

Το «Barbie Dreamhouse. An Architectural Survey» (152 σελ.), σε επιμέλεια του αρχιτεκτονικού περιοδικού Pin Up, παρακολουθεί μέσα από φωτογραφίες, αρχιτεκτονικά σχέδια, κατόψεις και συνεντεύξεις από designers και ιστορικούς, τις διαρκείς μετακομίσεις της κούκλας, στα 60 αυτά χρόνια. Κάθε διαμέρισμα, ράντσο, μεζονέτα και πύργος της Mattel αντανακλά τις κοινωνικές επιταγές που ίσχυαν σε κάθε εποχή αλλά και τις εξελίξεις στην αρχιτεκτονική και στο design.

Η αρχή

Από τη βικτωριανή εποχή και μέχρι τις αρχές του '60, όλα τα κουκλόσπιτα απευθύνονταν

«Η πρώτη κατοικία της Barbie μπορεί να εκληφθεί ως μια δήλωση ανεξαρτησίας», αναφέρουν οι Φέλιξ Μπούριτερ και Γουίτινι Μάλετ.

στην πυρηνική οικογένεια, όμως η Barbie είναι σιγγκλ και ο προσωπικός της χώρος είναι αυτός μιας απελευθερωμένης, νέας γυναίκας. «Η ιδέα της εργενικής ζωής ως μοντέλο κατοίκησης δεν έχει ερευνηθεί αρκετά στην αρχιτεκτονική», σχολιάζει η Μπεατρίζ Κολομίνα, επιμελήτρια, θεωρητικός και καθηγήτρια Ιστορίας της Αρχιτεκτονικής στο Πανεπιστήμιο του Πρίνστον. Συμβαδίζει, ωστόσο, με το μοντέρνο κίνημα, με τον Λε Κορμπιζιέ και τον Πιερ Ζανρέ να σχεδιάζουν ήδη από το 1925 μια πρότυπη κατοικία που αντλούσε την έμπνευσή της από κελιά μοναχών. Ακολούθησαν κι άλλοι, όπως οι Λούντβιχ Μις φαν ντερ Ρόε, Ρίτσαρντ Νόιτρα, Αϊλίν Γκρέι.

Η πρώτη κατοικία της κούκλας της Mattel, κατασκευασμένη εξ ολοκλήρου από χαρτόνι και αναδιπλούμενη, έχει, όταν είναι κλειστή, το μέγεθος μιας τυπικής τσάντας γιατρού. Με μια κίνηση, «διδιοδύουμε» στον ιδιωτικό της χώρο. Ο συμβολισμός πίσω από

Ηδη από τη «γέννησή της» η Barbie είναι σιγγκλ και ο προσωπικός της χώρος είναι αυτός μιας απελευθερωμένης, νέας γυναίκας.

Η κασετίνα του βιβλίου «Barbie Dreamhouse. An Architectural Survey», σε επιμέλεια του αρχιτεκτονικού περιοδικού Pin-Up.

τον σχεδιασμό είναι ξεκάθαρος, σύμφωνα με τους Φέλιξ Μπούριτερ και Γουίτινι Μάλετ, συγγραφείς της εντυπωσιακής έκδοσης. Τη χρονιά εκείνη οι Αμερικανοί βλέπουν για πρώτη φορά το εσωτερικό του Λευκού Οίκου, χάρη σε μια τηλεοπτική εκπομπή που παρουσίαζε την ανακαίνιση που είχε επιχειρήσει το προεδρικό ζεύγος των Κένεντι. Η έννοια του ιδιωτικού χώρου γίνεται αμέσως πιο ρευστή. «Η πρώτη κατοικία της Barbie μπορεί να εκληφθεί ως μια δήλωση ανεξαρτησίας», συνεχίζουν. Το ροζ απουσιάζει εντελώς, το σπίτι έχει μεγάλη ντουλάπα, πολλά βιβλία στα ράφια, σημαϊάκια κρεμασμένα στους τοί-

χους από την ομάδα του κολεγίου της (η Barbie έχει πτυχίο πανεπιστημίου) και έπιπλα σε καθαρές γραμμές που παραπέμπουν στην αισθητική της Φλόρενς Νολ ή των Τσαρλς και Ρέι Ιρις (το φοβερό ζευγάρι του βιομηχανικού design είχε, μάλιστα, σχεδιάσει ένα κουκλόσπιτο το 1959 που δεν διέφερε πολύ από αυτό της Mattel).

Το σπίτι της Barbie έχει, επίσης, σε αυτήν την έκδοση και σε αρκετές από τις επόμενες, ένα μονό, στενό κρεβάτι. Ο Κεν υπάρχει στη ζωή της διάσημης ξανθιάς, από το 1961, η φωτογραφία του κοσμεί τη βιβλιοθήκη της, είναι όμως περισσότερο από σαφές ότι ο γοητευτικός νεαρός κοιμάται αλλού τα βράδια. Σε τι άλλο διαφέρει αυτό το ονειρικό σπίτι; Τι είναι αυτό που το καθιστά τόσο επαναστατικό στη σύλληψη και στον σχεδιασμό του; Ποια απουσία είναι αυτή που θεωρείται ότι θα οδηγήσει σε μια μακρά περίοδο μεγάλων κοινωνικών αλλαγών; Δεν διαθέτει κουζίνα. Σε όλα τα κουκλόσπιτα η κουζίνα είναι πάντα ιδιαίτερα φροντισμένη, με πολλές λεπτομέρειες και χρώματα ώστε να είναι ελκυστική για τα μικρά κοριτσάκια. Πρέπει να μπουν στο πνεύμα και να υιοθετήσουν από νωρίς τις συνήθειες της καλής νοικοκυράς. Η Barbie όμως είναι δραστήρια. Είναι γιατρός, αρχιτέκτονας, πιλότος, αθλήτρια στους Ολυμπιακούς, αστροναύτης. Δεν έχει χρόνο για να σκύβει πάνω από βιβλία μαγειρικής.

Η οπισθοδρόμηση των '90s και το bohemian chic της νέας εποχής

Στα μέσα των '70s το δωμάτιο της κουζίνας προστίθεται. Η Barbie έχει επιλογή, μπορεί να μαγειρέψει αν θέλει, μπορεί να κάνει ό, τι βάλει στο μυαλό της. Η νέα της κατοικία αποτελεί ένα όφρο τιμής στο Dom-ino, το κατασκευαστικό αρθρωτό σύστημα που εμπνεύστηκε ο Λε Κορμπιζιέ το 1914 ως μια πιθανή λύση για την κατοίκηση των πόλεων μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Οσον αφορά το interior design, ωστόσο, η τριώροφη κατοικία με τους έξι διακριτούς χώρους και την πισίνα απηχεί πλήρως την εποχή της. Ψυχεδελικά ροζ και πορτοκαλιά patterns στα πατώματα συνδυάζονται με ένα πικάπ που θα μπορούσε να είχε σχεδιάσει ο Ντίτερ Ραμς και καθίσματα που φέρνουν στον νου την καρέκλα «Cesca» του Ούγγρου μοντερνιστή αρχιτέκτονα Μαρσέλ Μπρόιερ αλλά και αυτήν του Βέρνερ Πάντον από πολυπροπυλένιο.

Αποχαιρετώντας τη δεκαετία (1979), η Barbie κάνει ακόμη μία μετακόμιση, επιστρέφοντας πια σε πιο χαμηλά ύψη δόμησης. Το σπίτι της θυμίζει πλέον μια τυπι-

στην κατοικία του 2000 για πρώτη φορά βλέπουμε ένα διπλό κρεβάτι με ουρανό και στο πλάι μια παιδική κούνια. Όμως η Barbie δεν θα γίνει μαμά...

βρίσκει απόλυτη εφαρμογή. Η επιρροή που έχει ο κόσμος της Barbie στην ποπ κουλτούρα είναι, επίσης, εμφανής. Η δημιουργική ομάδα της Mattel δεν αντιγράφει απλώς τάσεις, αλλά τις υπαγορεύει. Παράδειγμα; Στην

εξοχική κατοικία της Κρις Μονρόε στο Μαλιμπού, από τους δημοφιλείς «Αγγέλους του Τσάρλι», θα μπορούσε να μένει και η ίδια η Barbie. Οι δύο κατοικίες είναι σοκαριστικά όμοιες.

Είμαστε στο 1990 και η Barbie απολαμβάνει το γκλάμουρ σε όλο του το μεγαλείο. Έχει τακτοποιήσει την πλούσια γκαρνταρόμπα της στο «Magical Mansion», ένα

αρχοντικό με βικτωριανά αρχιτεκτονικά στοιχεία, βουτυγημένο στο ροζ –εσωτερικά και εξωτερικά– και ξεκουράζεται σε καναπέδες με φλοράλ μαξιλάρια (σαφώς η επιρροή από τη Λόρα Ασλέρνι αλλά και το Ralph Lauren Home). Αβάσταχτα γλυκερό, το συγκεκριμένο οίκημα είναι αυτό που «χτυπάει» ακόμη και σήμερα τα υψηλότερα ποσά στις δημοπρα-

σίες, με μια μέση τιμή να αγγίζει τις 4.000 δολάρια.

Εξίσου αποκαρδιωτικό, σε σχέση με τη δυνατή του εκκίνηση, είναι και το κάστρο στο οποίο βρίσκουμε την 41χρονη πλέον Barbie στο γύρισμα του αιώνα. Θα περιμενε κανείς μέχρι τώρα να έχει υιοθετήσει την αρχή της αφαίρεσης τόσο στις ενδυματολογικές επιλογές της όσο και στον χώρο της. Η κατοικία της θυμίζει αρχοντικό του 19ου αιώνα, δεν έχει τηλεόραση ή υπολογιστή, και η επίπλωση –με εξαίρεση την «Ghost chair» του Φίλιπ Σταρκ– είναι μάλλον παλιομοδίτικη. Είναι όμως σημαντική αυτή η κατοικία του 2000 και μνημονεύεται συχνά από τους συλλέκτες στις κουβέντες τους, γιατί για πρώτη φορά στον δεύτερο όροφο βλέπουμε ένα διπλό κρεβάτι με ουρανό και στο πλάι μια παιδική κούνια. Θα αποκτήσει η Barbie μωρό; Όχι, η κούνια βρίσκεται εκεί για να βολέψει το νήπιό της αδελφής της όταν την επισκέπτεται.

«Το 2010 το ερώτημα ήταν επιτακτικό: Πώς επιστρέφουμε στον μοντερνισμό; Πώς θα επαναφέρουμε τις καθαρές γραμμές,

Το 1979 το σπίτι της Barbie θυμίζει πλέον μια τυπική, αμερικανική διώροφη κατοικία, με στέγη από κεραμίδια.

STREET FEST

DECEMBER 27TH, 18:00-00:00, STASIKRATOUS STR.

NICOSIA

STREET FOOD
THE GARRISON BAR & GRILL | SERIAL GRILLER | POR FAVOR | STREET SINS
MOSHI MOSHI | TO ΣTEKI

COCKTAIL BARS
THE OLD SOULS | SEVEN MONKEYS THE BAR | BARONYMOUS | ZONKEY
CARLSBERG BEER STATION | LEON BEER STATION

SUPPORTED BY

HELLENIC BANK

Δήμος Λευκωσίας
Nicosia Municipality

